

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 3/1998 vp

Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 10 päivänä kesäkuuta 1997 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen 86/1997 vp koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi.

Lausunnot

Sivistysvaliokunta on pyytänyt esitykseen liittyvästä 8. lakiehdotuksesta lausunnon valtiovarainvaliokunnalta sekä palvelussuhteen sääntelyä koskevilta osin hallintovaliokunnalta. Lausunnot VaVL 18/1998 vp ja HaVL 8/1998 vp on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Eduskunta-aloitteet

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä

— lakialoitteen 52/1995 vp laiksi peruskoululain 27 §:n muuttamisesta (Mikko Elo /sd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 7 päivänä marraskuuta 1995,

— lakialoitteen 65/1995 vp laiksi peruskoululain 8 §:n muuttamisesta (Mikko Elo /sd), joka on lähetetty valiokuntaan 9 päivänä helmikuuta 1996,

— lakialoitteen 18/1996 vp laiksi oppisopimuskoulutuksesta annetun lain 4 ja 19 §:n sekä laiksi työsopimuslain 42 b §:n muuttamisesta (Kari Kantalainen /kok ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 21 päivänä toukokuuta 1996,

— lakialoitteen 59/1997 vp perusopetuslaiksi (Anu Vehviläinen /kesk ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 5 päivänä kesäkuuta 1997,

— lakialoitteen 60/1997 vp koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi ja laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain, lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 a §:n muuttamisesta (Annika Lapintie /vas), joka on lähetetty valiokuntaan 5 päivänä kesäkuuta 1997,

— lakialoitteen 61/1997 vp koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (Marjatta Vehkaoja /sd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 5 päivänä kesäkuuta 1997,

— lakialoitteen 110/1997 vp koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (Timo Ihamäki /kok), joka on lähetetty valiokuntaan 20 päivänä marraskuuta 1997,

— toivomusaloitteen 176/1995 vp ajo-opetuksen sisällyttämisestä perusopetukseen (Sulo Aittoniemi /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 30 päivänä toukokuuta 1995,

— toivomusaloitteen 177/1995 vp työvoiman tarpeen huomioon ottamisesta koulutuksen suunnittelussa (Sulo Aittoniemi /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 30 päivänä toukokuuta 1995,

— toivomusaloitteen 183/1995 vp nuorten koulutus-, työ- ja harjoittelupaikkojen järjestämisestä (Maria Kaisa Aula /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 30 päivänä toukokuuta 1995,

— toivomusaloitteen 191/1995 vp lasten ja nuorten liikennekasvatuksen kehittämisestä (Bjarne Kallis /skl ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 30 päivänä toukokuuta 1995,

— toivomusaloitteen 196/1995 vp ruokailukustannusten korvaamisesta ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuvilla (Mikko Kuoppa /vas ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 30 päivänä toukokuuta 1995,

— toivomusaloitteen 199/1995 vp peruskoulun vammaisten ja pitkäaikaissairaiden oppilaiden jälkiseurannan aloittamisesta (Arja Ojala /sd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 30 päivänä toukokuuta 1995,

— toivomusaloitteen 200/1995 vp vammaisten koulunkäyntiavustajien koulutuksen järjestämisestä (Arja Ojala /sd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 30 päivänä toukokuuta 1995,

— toivomusaloitteen 214/1995 vp koulutuksen ja työelämän tarpeiden yhteensovittamisesta Pohjois-Karjalassa (Matti Väistö /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 30 päivänä toukokuuta 1995,

— toivomusaloitteen 126/1996 vp koululaiskuljetusten järjestämisestä haja-asutusalueilla (Juhani Alaranta /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 14 päivänä maaliskuuta 1996,

— toivomusaloitteen 139/1996 vp elämänskoulun linjan perustamisesta ammatillisiin oppilaitoksiin (Esa Lahtela /sd ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 14 päivänä maaliskuuta 1996,

— toivomusaloitteen 141/1996 vp ammattikoululaisten ja lukiolaisten tasa-arvoisen aseman toteuttamisesta (Kari Myllyniemi /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 14 päivänä maaliskuuta 1996,

— toivomusaloitteen 146/1996 vp perhekasvatuksen ja lastenhoidon saamisesta peruskouluun oppiaineeksi (Päivi Räsänen /skl), joka on lähetetty valiokuntaan 14 päivänä maaliskuuta 1996,

— toivomusaloitteen 147/1996 vp kasvatusohjelmien aikaansaamisesta rasististen asenteiden vastustamiseksi (Päivi Räsänen /skl), joka on lähetetty valiokuntaan 14 päivänä maaliskuuta 1996,

— toivomusaloitteen 151/1996 vp yrittäjyyskasvatuksen edistämisestä kouluissa (Anu Vehviläinen /kesk ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 14 päivänä maaliskuuta 1996,

— toivomusaloitteen 152/1996 vp ammatillisen koulutuksen ja työelämän kohtaavuudesta

(Anu Vehviläinen /kesk ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 14 päivänä maaliskuuta 1996,

— toivomusaloitteen 198/1997 vp laskutaidon kehittämisestä (Sulo Aittoniemi /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 13 päivänä maaliskuuta 1997,

— toivomusaloitteen 199/1997 vp hiihtotaidon säilyttämisestä (Sulo Aittoniemi /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 13 päivänä maaliskuuta 1997,

— toivomusaloitteen 219/1997 vp koulukiusaamisen vähentämisestä (Päivi Räsänen /skl ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 13 päivänä maaliskuuta 1997,

— toivomusaloitteen 225/1997 vp lasten ja nuorten tapakasvatuksen kehittämisestä (Hannu Takkula /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 13 päivänä maaliskuuta 1997,

— toivomusaloitteen 226/1997 vp opettajien tietotekniikkakoulutuksen kehittämisestä (Hannu Takkula /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 13 päivänä maaliskuuta 1997,

— toivomusaloitteen 138/1998 vp rakentamisen velkaannuttamien kansanopistojen toimintaedellytysten turvaamisesta (Anneli Jäätteenmäki /kesk ym.), joka on lähetetty valiokuntaan 12 päivänä maaliskuuta 1998,

— toivomusaloitteen 139/1998 vp oppisopimuskoulutuksen tehostamisesta (Kyösti Karjula /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 12 päivänä maaliskuuta 1998,

— toivomusaloitteen 140/1998 vp kuusivuotiaiden maksuttoman esiopetuksen toteuttamisesta (Mari Kiviniemi /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 12 päivänä maaliskuuta 1998,

— toivomusaloitteen 141/1998 vp koululaisten iltapäiväkerhotoiminnan kehittämisestä (Anne Knaapi /kok), joka on lähetetty valiokuntaan 12 päivänä maaliskuuta 1998,

— toivomusaloitteen 143/1998 vp koulukirjastojen toiminnan turvaamisesta (Jaakko Laakso /vas), joka on lähetetty valiokuntaan 12 päivänä maaliskuuta 1998,

— toivomusaloitteen 149/1998 vp erityisopetuksen tuntimäärän säilyttämisestä perusopetuksessa (Maija-Liisa Lindqvist /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 12 päivänä maaliskuuta 1998,

— toivomusaloitteen 151/1998 vp kouluki-
saamisen torjumisesta (Tauno Pehkonen /skl),
joka on lähetetty valiokuntaan 12 päivänä ma-
aliskuuta 1998,

— toivomusaloitteen 152/1998 vp kouluturva-
lautakunnan perustamisesta (Margareta Pieti-
käinen /r), joka on lähetetty valiokuntaan 12
päivänä maaliskuuta 1998,

— toivomusaloitteen 156/1998 vp ympäristön-
suojelelun ammatillisen koulutuksen kehit-
tämisestä (Päivi Räsänen /skl), joka on lähetetty
valiokuntaan 12 päivänä maaliskuuta 1998, sekä

— toivomusaloitteen 160/1998 vp Osaamisella
ammattiin -koulutuskokeilun aloittamisesta
(Marja-Liisa Tykkyläinen /sd), joka on lähetetty
valiokuntaan 12 päivänä maaliskuuta 1998.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- eduskunnan puhemies Riitta Uosukainen
- opetusministeri Olli-Pekka Heinonen, kans-
liapäällikkö Vilho Hirvi, ylijohdaja Kalevi Ki-
vistö, ylijohdaja Markku Linna, johtaja Simo
Juva, hallitusneuvos Matti Lahtinen, hallitus-
neuvos Timo Lankinen, lainsäädäntöneuvos
Arto Sulonen, opetusneuvos Jorma Ahola ja
opetusneuvos Arja Mäkeläinen, opetusminis-
teriö
- lainsäädäntöneuvos Arja Manner, oikeusmi-
nisteriö
- tietosuojavaltutettu Reijo Aarnio
- arkkipiispa John Vikström avustajanaan kou-
luasiain sihteeri Markku Holma
- arkkipiispa Johannes
- pääjohtaja Jukka Sarjala, ylijohdaja Aslak
Lindström, ylijohdaja Heli Kuusi, ylijohdaja
Timo Lähdesmäki, johtaja Pentti Takala, ope-
tusneuvos Martti Apajalahti, opetusneuvos
Terhi Heino, opetusneuvos Ritva Jaku-Sih-
vonen, opetusneuvos Matti Kurvinen, opetus-
neuvos Anna-Ester Liimatainen-Lamberg,
opetusneuvos Ulla Numminen ja opetusneu-
vos Pentti Yrjölä, Opetushallitus
- johtoryhmän puheenjohtaja Saara-Maria
Paakkinen, projektipäällikkö Eine Lillberg ja
projektisihteeri Malla Pirttilahti, romaniväes-
tön koulutusyksikkö, Opetushallitus
- pääjohtaja Reijo Vihko, Suomen Akatemia

- tutkimusprofessori Matti Rimpelä, Sosiaali-
ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
- pääsihteeri Matti Ropponen, Aikuiskoulutus-
neuvosto
- pääsihteeri Kauko Hämäläinen, Korkea-
koulujen arviointineuvosto
- koulutus- ja työjaoston puheenjohtaja Kati-
Riikka Hakala, Nuorisoasiain neuvottelu-
kunta
- pääsihteeri Paavo Lounela, varapuheenjohta-
ja Taito Lehmusta ja romanikielen opettaja
Tuula Åkerlund, Romaniasiaain neuvottelu-
kunta
- puheenjohtaja Aatos Lahtinen ja pääsihteeri
Anneli Roman, Ylioppilastutkintolautakunta
- professori Sven-Erik Hansén, Åbo Akademin
Österbottens högskola
- johtaja, professori Jouni Välijärvi, Koulutuk-
sen tutkimuslaitos
- va. koulutuspäällikkö Leena Vainio, Koulun
tietotekniikkakeskus
- lääninsivistysneuvos Outi Salo, Etelä-Suomen
lääninhallitus
- lääninsivistysneuvos Heikki Lyytinen ja kou-
lutoimentarkastaja Pauli Rautama, Länsi-
Suomen lääninhallitus
- lääninsivistysneuvos Pertti Kokkonen, Oulun
lääninhallitus
- lääninsivistysneuvos Helena Alhosaari ja kou-
lutoimentarkastaja Kari Torikka, Lapin lään-
inhallitus
- maahanmuuttajaopetuksen koordinaattori
Liisa Kosonen, Espoon suomenkielinen kou-
lutuskeskus
- sivistystoimenjohtaja Pentti Laakkio, Hali-
kon kunta
- apulaiskaupunginjohtaja Antti Viinikka, ope-
tuslautakunnan puheenjohtaja Martti Häikiö
ja opetustoimen johtaja Lauri Turja, Helsin-
gin kaupunki
- kehittämisspäällikkö Harri Nissinen, Jyväsky-
län kaupunki
- sivistyslautakunnan puheenjohtaja Seppo
Pulkkinen, sivistystoimenjohtaja Pirkko Ris-
sanen ja opetuspäällikkö Kauko Roikola, Jy-
väskylän maalaiskunta
- koulutoimenjohtaja Leena Aalto-Setälä, Ko-
kemäen kaupunki

- kunnanjohtaja Christer Nyback, Korppoon kunta
- sivistystoimenjohtaja Hannele Mikkanen, Liperin kunta
- koulutoimenjohtaja Pentti Ivakko, Oravaisen kunta
- opetuslautakunnan puheenjohtaja Raimo Järvenpää ja toimialajohtaja Matti Rossi, Oulun kaupunki
- suunnittelupäällikkö Harri Peltoniemi, Porin kaupunki
- koulutuslautakunnan puheenjohtaja Vesa Haapala, Rovaniemen maalaiskunta
- päiväkodinjohtaja Arja Tuusa, Katajalaakson päiväkotijohdaja, Seinäjoki
- kaupunginjohtaja Göran Wide, Tammisaaren kaupunki
- osastopäällikkö Sinikka Starck, Vaasan kaupunki
- sivistystoimen johtaja Aulis Pitkälä, Vantaan kaupunki
- koulutoimenjohtaja, rehtori Jukka Pitko, Ylitornion kunta
- kirkkoherra Rauno Pietarinen, Ilomantsin ortodoksinen seurakunta
- johtava rehtori Raimo Lehtinen, Kokemäenjokilaakson koulutuskuntayhtymä
- projektipäällikkö Urho Enlund, Päijät-Hämeen koulutuskonserni
- johtaja Arto Ylitalo, Rovaniemen ammattikoulutuksen kuntayhtymä
- rehtori, professori Kari Sajavaara ja toiminnanjohtaja Anneli Hietaluoma, Jyväskylän kesäyliopisto
- rehtori Seppo Lakovaara, Pohjois-Pohjanmaan kesäyliopisto
- hallituksen puheenjohtaja, professori Paavo Hoikka ja toiminnanjohtaja Pirjo-Maija Ojutkangas, Tampereen kesäyliopisto
- vararehtori Anne Salovaara, AEL
- apulaisrehtori Hannele Ikonen, Ammatti-instituutti
- rehtori Erkki Lehto ja johtokunnan varapuheenjohtaja Irja Viljamaa, Anna Tapion koulu
- rehtori Seppo Okko, Aurajoen lukio
- rehtori Martti Hellström, Aurooran koulu, Espoo
- rehtori Ulrica Grankvist-Nybacka, Borgaregatan skola, Vaasa
- rehtori Timo Veijola, Espoon musiikkiopisto
- rehtori Pentti Suni, Haiharan ala-aste, Tampere
- erityisluokanopettaja Kimmo Hotulainen, Hangon keskuskoulu
- rehtori Kalevi Jalonen, Haukiputaan ammattioppilaitos
- rehtori Pirjo Tilus, Haukkalan koulu, Jyväskylä
- rehtori Jukka Kuha, Helsingin konservatorio
- johtokunnan puheenjohtaja Max Åker-Blom, aineenopettaja Mia Perämaa ja talouspäällikkö Kaija Ylipalo, Helsingin Rudolf Steiner-koulu
- rehtori Anja-Liisa Alanko, Helsingin suomalainen yhteiskoulu
- rehtori Sakari Jankkari, Hervannan lukio, Tampere
- apulaisrehtori Maija Vesala ja osastonjohtaja Maritta Lohi, Hämeenlinnan terveydenhuolto-oppilaitos
- rehtori Juha Juurikkala, Ilolan ala-aste, Vantaa
- rehtori Matti Päivärinta, International School of Tampere, Amurin ala-aste
- rehtori Sirkka Reko, Joensuun ammatti-instituutti
- hallituksen puheenjohtaja Esko Osmo, hallituksen jäsen Riitta Harjunen ja erityisopettaja Leni Knutar, Joonas-koulu
- rehtori Erja Vihervaara, Juhana Herttuan lukio
- koulunjohtaja Riitta Nisonen, Jukolan ala-aste ja Patastenmäen ala-aste, Riihimäki
- rehtori Jorma Lempinen, Jyväskylän lyseon lukio
- lukioasteen rehtori Heikki Parkatti, Jyväskylän normaalikoulu
- rehtori Jukka Sola, Kalevan lukio, Tampere
- apulaisrehtori Osmo Ukkonen, Kalevankankaan yläaste, Mikkeli
- rehtori Pirjo Häti, Kallelan koulu, Pori
- rehtori Seppo Nyysönen, Kallion lukio
- rehtori Lauri Parvio ja vararehtori Reino Nummi, Karkun evankelinen opisto
- rehtori Timo Toukomies, Kemijärven lukio

- rehtori Matti Lauronen, Kemin aikuislukio
- talouspäällikkö Irma Lönnroth, Kiljavan opisto
- rehtori Pentti Niemelä, Kilpisen yläaste, Jyväskylä
- rehtori Sirpa Saarinen ja vararehtori Lauri Yli-Tepsa, Kitisenrannan koulu, Sodankylä
- koulunjohtaja Riitta Launis-Mäkinen, Koivikkopuiston koulu (sairaalakoulu), Tampere
- rehtori Anna-Liisa Keskitalo, Kolarin lukio
- apulaisrehtori Iiris Fabritius, Kuopion kansalaisopisto
- rehtori Matti Kuukka, Lahden yhteiskoulu
- rehtori Lassi Järvi, Laihian yläaste
- johtaja Sisko Halonen, Lehtimäen opisto
- johtaja Manu Kitinoja, Limingan koulutuskeskus
- rehtori Eeva Jokela, Linnanpellon lukio, Kuopio
- rehtori Vesa Raasumaa, Lähemäen koulu, Mikkeli
- rehtori Martti Holster, Länsi-Lapin ammatillinen aikuiskoulutuskeskus
- rehtori Pentti Leipälä, Länsi-Lapin ammattioppilaitos
- rehtori Hanna Yli-Luukko, Madetojan musiikkilukio, Oulu
- rehtori Anna-Liisa Hirvenoja, Maikkulan yläaste, Oulu
- koulunjohtaja Kari Heikkilä, Mustarannan koulu, Tornio
- rehtori Alice Lillas, Mustasaaren kansalaisopisto
- rehtori Matti Siltanen, Nurmon lukio
- vararehtori Kaisa Lindström, Otavan opisto
- rehtori Marja-Riitta Heikkilä, Paasikivi-opisto
- rehtori Eero Väätäinen, Pakkalan erityiskoulu/Veromiehen ala-aste, Vantaa
- rehtori Simo Niva, Pellon yläaste
- rehtori Yrjö Koivula, Pohjois-Karjalan ammatillinen aikuiskoulutuskeskus
- rehtori Jussi Hyvärinen, POHTO
- rehtori Marja Hahtola, Posion yläaste
- rehtori Jari Pitkänen, Putaan lukio, Tornio
- erityisopettaja Veikko Hamara, Pärinharjun koulu, Rovaniemi
- rehtori Ilkka Mattila, Raudaskylän kristillinen opisto
- koulunjohtaja Asko Peuraniemi, Rovaniemen sairaalakoulu
- rehtori Hilikka Asteljoki, Saukonpuiston koulu, Tampere
- rehtori Riitta Moisander, Savonlinnan Taidelukio
- apulaisrehtori Helli Kitinoja, Seinäjoen ammattikorkeakoulu
- rehtori Tuula Lamminmäki, Seinäjoen lukio
- rehtori Marja Laine ja uskonnon ja filosofian opettaja Taru Okkonen, Sibelius-lukio
- rehtori Markku Hiltunen, Siikaranta-opisto
- rehtori Ylermi Försti ja apulaisrehtori Pekka Nieminen, Suomen Yrittäjäopisto
- rehtori Seppo Siitonen, Sääksjärven ala-aste, Lempäälä
- rehtori Terttu Kauppi, Tammerkosken lukion aikuislinja
- opettaja, KM Marketta Vuolle-Salonen, Tampereen ammatillinen aikuiskoulutuskeskus
- johtava rehtori Risto Ilomäki, Tampereen ammattioppilaitos
- opinto-ohjaaja Jukka Vuorinen, Tampereen normaalikoulu
- historian ja filosofian opettaja Harri Päiväsaari, Tampereen yhteiskoulun lukio
- rehtori Simo Anttila, Toivonlinnan yhteiskoulu, Piikkiö
- koulunjohtaja Hannu Lehtimäki, Turtolan koulu, Pello
- rehtori Seija Vätilä, Turun terveydenhuoltooppilaitos
- rehtori Leena Keskinen, Vesalan ala-aste
- rehtori Allan Virtanen, Vörå idrottsgymnasium
- johtaja Pentti Mäkinen, Keskuskauppakamari
- toimitusjohtaja Ritva Rastimo, Espoon kaupakamari
- puheenjohtaja, opetusneuvos Esko Almgren, rehtori, teol. kand. Ilmo Mantere ja teologisen opiston johtaja, MDiv. Simo Lintinen, Suomen vapaakirkon koulutustoimikunta
- puheenjohtaja Merja Mellin, varapuheenjohtaja Juhani Kotilainen ja sihteeri Eeva-Leena Valve, Aineopettajaliitto ry
- puheenjohtaja Sirkka-Liisa Anttila, Alkuopetuksen Opettajain Liitto ry

- toiminnanjohtaja Petri Pohjonen, Ammatillisten Aikuiskoulutuskeskusten Liitto
- puheenjohtaja Pirjo Elo, Ammatillisen koulutuksen talouspäälliköt ry
- puheenjohtaja Pentti Rauhala, Ammatillisten oppilaitosten rehtoriliitto ry
- pääsihteeri Eero Leminen, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry
- puheenjohtaja Eira Poranen, Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry
- opettaja Olavi Arra, Filosofian ja elämäntutkimustiedon opettajat FETO ry
- toimitusjohtaja Per-Erik Isaksson, Folkhälsan
- puheenjohtaja Juha-Pekka Lehtonen ja hallituksen jäsen Harri Rinta-Aho, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry
- rehtori Maria Salomaa ja rehtori Ilppo Salonen, Iltakoulujen rehtorien yhdistys IRY ry
- sosiaalipäällikkö Tauno Terho, Invalidiliitto ry
- puheenjohtaja Tuula Petäkoski-Hult, ISAAC-Suomi-Finland ry
- puheenjohtaja Martti Markkanen ja toiminnanjohtaja Eeva-Inkeri Sirelius, Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL ry
- lehtori Sakari Ansamaa ja lehtori Paula Suolainen, Kaupallisten aineiden opettajat ry
- toiminnanjohtaja Eero K. Mäkinen, Kaupallisen opetuksen edistämislaitos ry
- puheenjohtaja Jorma Työppönen, Kauppaoppilaitosten rehtorit ry
- Kehitysvammaisten Uudenmaan Tukipiiri ry:n nimeämän kehitysvammaisten ja autististen henkilöiden koulutusta selvittävän työryhmän edustajina sihteeri Heli Rahka, Espoon Kehitysvammaisten Tuki ry, toiminnanjohtaja Aila Halme, Suomen Autismiyhdistys ry ja puheenjohtaja Erkki Mustaparta, Vantaan kehitysvammaisten tuki ry
- oppimateriaalikeskuksen johtaja Raija Kemiläinen, Kehitysvammaliitto
- toiminnanjohtaja Vuokko Valkamo, Kerhokeskus — koulutyön tuki ry
- puheenjohtaja Merja Lehtonen, Kotitalousopettajien liitto ry
- puheenjohtaja Erja Väisänen, Koulukuraattorit — Skolkuratorer ry
- varapuheenjohtaja Pekka Kolehmainen ja johtaja Lauri Tenhunen, Koulutus kuntayhtymien Johtajat ry
- puheenjohtaja Raija Heikkilä, Kunnan ruokahuollon johtavat viran- ja toimenhaltijat ry
- koulutussuunnittelija Taina Tuomi, koulutussuunnittelija Jari Salomaa ja osastosihteeri Martti Leskinen, Kunta-alan ammattiliitto KTV ry
- toiminnanjohtaja Liisa Kauppinen, puheenjohtaja Markku Jokinen, koulutussuunnittelija Marja-Leena Toukonen, viittomakielen tulkki Päivi Lappi ja viittomakielen tulkki Virpi Thurén, Kuurojen Liitto ry
- puheenjohtaja Soile Oleander, Lastentarhanopettajaliitto LTOL ry
- toiminnanjohtaja Vuokko Laaksonen, Liiketalouden Liitto LTA
- pääsihteeri Joel Juppi, Liikuntatieteellinen Seura ry
- puheenjohtaja Jarmo Salomaa, Luokanopettajaliitto
- toiminnanjohtaja Seppo Niemelä, Maaseudun sivistysliitto ry
- nuorisotyön johtaja Pirjo Lampinen, Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- puheenjohtaja Pentti Parviainen, Matemaattisten Aineiden Opettajien Liitto MAOL ry
- yhdistyksen tiedottaja, koulutussuunnittelija Terhikki Mäkelä, Monikulttuurinen päivähoito, koulu ja koti ry
- kuntoutusjohtaja Teuvo Ruponen ja koulutussihteeri Jaana Aalto, Näkövammaisten Keskusliitto ry
- johtaja Liisa Souru, apulaisosastopäällikkö Aune Blümchen ja apulaisosastopäällikkö Pentti Aho, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- puheenjohtaja Jorma Saloniemmi, Opintokeskusseura
- koulutuspoliittinen asiamies Paula Kilpeläinen, Palvelutyönantajat ry
- puheenjohtaja Elsi Torn, Pedagogisten opettajajärjestöjen edustajisto
- sihteeri Tuula Saarentaus, Pirkanmaan erityisopetus ry
- erityisopettaja Marja Pelkonen ja suunnittelija Liisa Lahermaa, Pitkäaikaissairaiden ja

- vammaisten lasten vanhempainyhdistysten yhteistyöryhmä YTRY
- varapuheenjohtaja Irja Seurujärvi Kari, koulutussihteeri Ulla Aikio-Puoskari ja koulutus- ja oppimateriaalilautakunnan puheenjohtaja Helvi Nuorgam-Poutasuo ja vs. koulutussihteeri Kirsti Helander-Alahuhta, Saamelaiskäräjät
 - koulutusasiain sihteeri Mervi Tolonen, Sosiaalitoimintajärjestö Liitto ry
 - toiminnanjohtaja Hannu Ahti, Sovinto ry/Vaihtoehtoinen ammattikoulu
 - puheenjohtaja Lea Blåfield, Steinerpedagogiikan seura ry
 - varapuheenjohtaja Martti Sinkkonen, Steinerpedagogiikan yhteisöt ry
 - edunvalvontasihteeri Kari Seppälä, Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto SAKKI ry
 - työvoima- ja koulutuspoliittinen sihteeri Jari-Pekka Jyrkänne, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
 - hallituksen jäsen Helli Jalas, Suomen erityiskasvatuksen liitto ry
 - puheenjohtaja Ville Marjomäki, pääsihteeri Heikki Sederlöf ja rehtori Markku Hiltunen, Suomen Kansanopistoyhdistys
 - varapuheenjohtaja Kirsti Norkamo, Suomen Kauppaopettajat ry
 - koulutuspoliittinen sihteeri Merja Ylipaavaliemi, Suomen Kauppaopiskelijain Liitto ry
 - puheenjohtaja Pentti Silvennoinen, Suomen Kesäyliopistot ry
 - puheenjohtaja Terttu Valojärvi, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry
 - oman äidinkielen opettaja Elga Kukko, Suomen kieli- ja kulttuurivähemmistöjen opettajat ry
 - puheenjohtaja Seija Salminen, Suomen Koulukirjastoyhdistys ry
 - varapuheenjohtaja Hannu Makkonen, Suomen koulutustarkastajat
 - puheenjohtaja Ahti Puumalainen, Suomen Kuntajohtajat ry
 - sivistystoimen päällikkö Matti Rasila, erityisasiantuntija Erja Johansson ja erityisasiantuntija Kirsi Lindroos-Himberg, Suomen Kuntaliitto
 - puheenjohtaja, rehtori Pirjo Olsson, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto ry
 - puheenjohtaja Pertti Helin, Suomen Liikunnanopettajain Liitto ry
 - projektipäällikkö Kerstin Ekman, Suomen Liikunta ja Urheilu ry
 - puheenjohtaja Elinor Bradshaw, Suomen Lukiolaisten Liitto ry
 - puheenjohtaja Timo Veijola ja toiminnanjohtaja Aimo Ritaluoto, Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry
 - pääsihteeri Mika Merilä, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry
 - puheenjohtaja Pertti Kostamo, Suomen opin- to-ohjaajat ry
 - varapuheenjohtaja Pirkko Seppälä ja hallituksen jäsen Brita Ihanus, Suomen oppilaanohjaajat SOPO ry
 - puheenjohtaja Tuomo Tikkanen, Suomen Psykologiliitto ry
 - puheenjohtaja Antero Penttilä, Suomen Rehtorit ry
 - puheenjohtaja Eeva-Liisa Urjanheimo, Suomen Terveystieteiden liitto STHL ry
 - puheenjohtaja Anja Tolonen, Suomen uskonnonopettajain liitto ry
 - toiminnanjohtaja Anja Lehtijärvi, Suomen vanhempainliitto ry
 - johtaja Martti Pallari, Suomen Yrittäjät
 - puheenjohtaja Anna Kurkela, varapuheenjohtaja Helena Korpela ja luokanopettaja Maija Laitala, Suomi toisena kielenä -opettajat ry
 - puheenjohtaja Henrik Lax, apulaispääsihteeri Viveca Lahti ja koulutusvaliokunnan puheenjohtaja Carita Lundin, Svenska Finlands folkting
 - projektipäällikkö Erkki Uitti, Tampereen Seudun Uusyrityskeskus ry (Uusyrittäjäpalvelu Ensimetri)
 - puheenjohtaja Jouko Pekkarinen, Teknisten aineiden opettajat ry
 - puheenjohtaja Ritva Aalto, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry
 - toiminnanjohtaja, LKT Harri Vertio ja Euroopan terveet koulut -ohjelman Suomen koordinaattori Ulla Salomäki, Terveystieteiden edistämisen keskus

- johtaja Kari Purhonen, koulutuspäällikkö Manu Altonen ja koulutuspoliittinen asiamies Heikki Suomalainen, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto
- koulutuspäällikkö Erkki Husu, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
- pääsihteeri Timo Toiviainen, Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö
- puheenjohtaja Hannu Karvonen ja toiminnanjohtaja Aki Holopainen, Yksityiskoulujen liitto ry
- rehtori Yrjö Sotamaa, Yliopistojen rehtorien neuvosto
- hallituksen jäsen Anneli Kalajoki, Äidinkielen opettajain liitto ry
- kauppatieteiden kandidaatti Erkki Aho
- professori Matti Bergström
- professori Jarl-Thure Eriksson
- dosentti Jarkko Hautamäki
- professori Eeva Hujala
- apulaisprofessori Juhani Hytönen
- erityispedagogiikan assistentti, KM (väit.) Markku Jahnukainen
- kasvatustieteiden lisensiaatti Pasi Kankare
- professori Jouko Kari
- FT, tekniikan lisensiaatti Kaisa Kautto-Koivula
- professori Erno Lehtinen
- professori Heikki Lyytinen
- professori Sakari Moberg
- filosofian maisteri, PD Liisa Niinikangas
- dosentti Kalevi Nikki
- tri h.c. Jaakko Numminen
- rehtori Eeva Penttilä
- akatemiaprofessori Lea Pulkkinen
- professori Reijo Raivola
- professori Risto Rinne

- dosentti Kari Ruoho
- rehtori Matti Taanila
- professori Risto Telama
- professori Kari Uusikylä
- tutkija Matti Vesa Volanen
- tutkija Sami von Wehrt.

Lisäksi sivistysvaliokunta on järjestänyt kuulemistilaisuuden opiskelijoille ja vanhemmille. Tilaisuudessa oppilaiden edustajina olivat Kim Dahlback, Vaasa, Marjo Frondelius, Oulu, Kaisa Heininen, Porvoo, Heidi Henriksson, Hämeenlinna, Piia Ikäheimonen, Jyväskylä, Pekka Innanen, Tampere, Kalle Isotalo, Laihia, Petteri Kauppinen, Uurainen, Kalle Korpinemi, Imatra, Satu Lahtinen, Jyväskylä, Sanna Maaselkä, Perho, Eeva-Liisa Murto, Turku, Terhi Mäkelä, Pori, Mika Parkkonen, Kitee, Jukka-Pekka Partanen, Lahti, Natalia Peisonen, Helsinki, Timo Salmela, Jyväskylän maalaiskunta, Jarkko Salonen, Iitti, Mikko Saukoski, Sodankylä, Miia Tuppurainen, Jyväskylä, Anna Virrankoski, Kauhava, Joanna Väre, Mikkeli, Leena Väänänen, Siilinjärvi ja Marjatta Väänänen, Siilinjärvi sekä vanhempien edustajina Maarit Alasuutari, Pirkkala, Bjarne Dahlback, Vaasa, Jorma Frondelius, Oulu, Mirja Heininen, Porvoo, Eira Hoikkanen, Imatra, Anita Jumisko, Sodankylä, Oleg Kasatkin, Helsinki, Juhani Kuusela, Kuusankoski, Arvo Maaselkä, Helsinki, Birgitta Murto, Turku, Leena Mäkelä, Pori, Alvi Parkkonen, Kitee, Antti Salokannel, Lahti, Esa Sivonen, Lapua, Tarja Tiukkanen, Jyväskylä, Anne Väre, Mikkeli ja Pekka Väänänen, Siilinjärvi.

Valiokunta on vierailut Espoossa Mankkaan yläasteen koulussa ja Vantaalla Kivimäen ala-asteen koulussa.

HALLITUKSEN ESITYS JA EDUSKUNTA-ALOITTEET

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan, että koulutusta koskeva lainsäädäntö uudistetaan. Voimassa oleva oppilaitosmuotoihin perustuva runsas ja hajanainen lainsäädäntö ehdotetaan korvattavaksi koulutuksen tavoitteisiin ja sisältöihin, koulutusastei-

siin ja -muotoihin sekä opiskelijoiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin perustuvalla nykyistä suppeammalla ja keskitetyimmällä lainsäädännöllä. Koulutuksen järjestäjien toimivaltaa päättää koulutuksen järjestämistavoista lisätään olenaisesti.

Esitys sisältää ehdotukset perusopetuslaiksi, lukiolaiksi, laiksi ammatillisesta koulutuksesta, laiksi ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, laiksi vapaasta sivistystyöstä, laiksi taiteen perusopetuksesta, laiksi valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta sekä laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta. Ehdotetut lait kattavat yliopistoissa ja korkeakouluissa sekä ammattikorkeakouluissa järjestettävää koulutusta lukuun ottamatta opetusministeriön alaisen koulutuksen perusopetusta edeltävästä esiopetuksesta aikuiskoulutukseen. Ehdotetut kahdeksan lakia korvaisivat mainittua koulutusta koskevat nykyiset yhteensä 26 lakia. Yliopistoja koskeva lainsäädäntö on uudistettu niin, että se tulee voimaan 1.8.1998.

Lainsäädännössä ehdotetaan eräitä vapaata sivistystyötä koskevia poikkeuksia lukuun ottamatta luovuttavaksi oppilaitosmuotojen ja -ryhmien mukaisesta institutionaalisesta sääntelystä. Ehdotetut lait koskisivat samalla tavalla valtion, kunnan, kuntayhtymän, yksityisen yhteisön tai säätiön järjestämää koulutusta. Kunkin lain soveltamisala kattaisi kaiken asianomaisessa laissa tarkoitetun koulutuksen oppilaiden iästä ja koulutuksen järjestämistavasta tai -paikasta riippumatta. Koulutusta koskeviin lakeihin ei sisällytettäisi hallintoa eikä virka- ja tehtävärakennetta koskevia säännöksiä. Oppilaitoksen johtajana toimivan rehtorin ja opettajien kelpoisuusvaatimuksista ehdotetaan lakien nojalla säädettäväksi asetuksella.

Koulutuksen tavoitteita ja keskeistä sisältöä koskevat säännökset säilyisivät pääosin nykyisellään. Opiskelijoiden oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi. Lukiolakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettavaan lakiin ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettavaan lakiin ehdotetaan otettaviksi säännökset koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta olla yhteistyössä muiden alueella toimivien lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien kanssa sekä säännökset opiskelijoiden oikeudesta lukea hyväksi muualla suoritettuja opintoja.

Koulutuksen laadun ja valtakunnallisen yhtenäisyyden turvaamiseksi lakeihin ehdotetaan

otettaviksi säännökset koulutukselle säädettyjen ja määrättyjen tavoitteiden toteutumisen arvioinnista.

Rehtorien, opettajien ja muun opetustoimen henkilöstön oikeudellinen asema määräytyisi palvelussuhdelajin mukaan kuntalain, kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta annetun lain, valtion virkamieslain tai työösopimuslain mukaan.

Lukiolakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettavaan lakiin, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettavaan lakiin ja taiteen perusopetuksesta annettavaan lakiin ehdotetaan otettaviksi säännökset koulutuksen järjestäjän mahdollisuudesta hankkia koulutuspalvelut osittain muilta koulutuksen järjestäjiltä taikka myös muilta kuin koulutuksen järjestämisluvan saaneilta yhteisöiltä tai säätiöiltä. Koulutuksen järjestäjä vastaa, että sen hankkimat palvelut järjestetään lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Perusopetuslaissa säädettäisiin oppivelvollisuudesta ja hallitusmuodon 13 §:ssä tarkoitettua maksuttoman perusopetuksen järjestämisestä. Laki sisältäisi myös säännökset perusopetuslain tavoitteista, kunnan velvollisuudesta järjestää maksutonta perusopetusta, muista perusopetuksen järjestäjistä, opetuksesta, arvioinnista, työajasta sekä oppilaan oikeuksista ja velvollisuuksista. Lain soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi verrattuna nykyisen peruskoululain soveltamisalaan. Lain soveltamisalan piiriin ehdotetaan otettavaksi nykyisin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle kuuluva koulukohteissa järjestettävä opetus. Lakia sovellettaisiin myös niihin yksityisiin ja valtion kouluihin sekä kansalaisopistoihin ja kansanopistoihin, joissa nykyään järjestetään perusopetusta tai sitä vastaavaa opetusta mainittuja kouluja koskevien ja nyt kumottavaksi ehdotettujen erityislakien nojalla. Koulun määrääntymistä ja oppilaaksiottoa koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi ja oppilaiden mahdollisuuksia hakeutua halua maansa kouluun lisättäväksi. Laissa ehdotetaan luovuttavaksi peruskoulun hallinnollisesta jaosta ala-asteeseen ja yläasteeseen.

Lukiolaissa säädettäisiin mm. tavoitteista, koulutuksen järjestämisestä, opetuksesta, arvioinnista, ylioppilastutkinnosta sekä opiskelijoi-

den oikeuksista ja velvollisuuksista. Lakia sovellettaisiin myös niihin valtion ja yksityisiin lukio-koulutusta järjestäviin oppilaitoksiin sekä kansanopistoihin, joissa nykyään järjestetään lukiokoulutusta tai sitä vastaavaa opetusta mainittuja oppilaitoksia koskevien ja nyt kumottavaksi ehdotettujen erityislakien nojalla. Lukiokoulutuksen järjestäjä saisi päättää opetukseen käytettävästä työajasta ja koulutuksen järjestämistä vasta nykyistä vapaammin.

Ammatillisesta koulutuksesta annettavassa laissa säädettäisiin mm. tavoitteista, koulutuksen järjestämisestä, opetuksesta, arvioinnista sekä opiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista. Lakia sovellettaisiin nuorille ja aikuisille annettavaan ammatilliseen peruskoulutukseen sekä vammaisille järjestettävään valmentavaan ja kuntouttavaan opetukseen sekä oppisopimuskoulutukseen. Lakia sovellettaisiin ammatillisten oppilaitosten lisäksi nykyisin ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa, musiikkioppilaitoksissa, kansanopistoissa, kansalaisopistoissa, liikunnan koulutuskeskuksissa ja opintokeskuksissa mainittuja oppilaitoksia koskevien erityislakien nojalla järjestettävään ammatilliseen peruskoulutukseen. Myös ammatillisen koulutuksen järjestäjä päättäisi opetukseen käytettävästä työajasta ja koulutuksen järjestämistavoista nykyistä vapaammin. Ammatillisten oppilaitosten jaosta useaan eri oppilaitosmuotoon ehdotetaan luovuttavaksi.

Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettavassa laissa ehdotetaan säädettäväksi mm. tarkoituksesta, koulutuksen ja tutkintojen järjestämisestä, opetuksesta, arvioinnista sekä ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomista näyttötutkinnoista. Lain soveltamisala kattaisi kumottavaksi ehdotetun ammattitutkintolain nojalla nykyisin järjestettävät ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomat tutkinnot ja niihin valmistavan koulutuksen. Laissa säädettäisiin myös muusta kuin näyttötutkintoihin valmistavasta ammatillisesta lisäkoulutuksesta mukaan lukien oppisopimuskoulutuksena järjestettävä lisäkoulutus.

Vapaasta sivistystyöstä annettavassa laissa säädettäisiin toiminnan tarkoituksesta ja tehtävästä, henkilöstöstä, opetuksesta, arvioinnista ja

rahoituksesta. Vapaata sivistystyötä voitaisiin järjestää kansalaisopistoissa, kansanopistoissa, opintokeskuksissa, liikunnan koulutuskeskuksissa ja kesäyliopistoissa. Kunta voisi kuitenkin yhdistää ylläpitämänsä vapaan sivistystyön oppilaitoksen kunnan muuhun oppilaitokseen. Kesäyliopistot otettaisiin lakisääteisen rahoituksen piiriin.

Taiteen perusopetuksesta annettavassa laissa säädettäisiin koulutuksen tehtävästä ja tavoitteesta, koulutuksen järjestämisestä, opetussuunnitelmasta, opetuksesta, arvioinnista, henkilöstöstä ja valtionosuudesta. Lain soveltamisala kattaisi voimassa olevassa taiteen perusopetuksesta annetussa laissa säädetyn opetuksen ja musiikkioppilaitoksissa nykyisin annettavan muun kuin ammatillisen koulutuksen.

Valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annettavassa laissa ehdotetaan säädettäväksi valtion ja yksityisen koulutuksen järjestäjän hallinnon perusteista. Laki sisältäisi muun muassa säännökset johtokunnasta, rehtorista, johtosäännöstä ja laillisuusvalvonnasta. Yliopistojen yhteydessä toimivien harjoittelukoulujen hallintoon sovellettaisiin yliopistolakia, josta on erikseen annettu eduskunnalle hallituksen esitys. Kuntien ja kuntayhtymien järjestämän koulutuksen hallinto perustuisi kokonaan kuntalakiin.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettavaksi ehdotetun lain mukaan koulutuksen rahoitus määräytyisi pääosin voimassa olevien perusteiden mukaisesti oppilas- ja opiskelijamäärien, opetustuntimäärien sekä muiden vastaavien toiminnan laajuutta kuvaavien tekijöiden sekä niitä kohden ennalta seuraavaa vuotta varten määrättyjen laskennallisten yksikköhintojen perusteella. Rahoitusjärjestelmään tehtäisiin ehdotettujen uusien rahoitettavaa toimintaa koskevien lakien uudistamisen edellyttämät muutokset. Rahoitusta koskevissa säännöksissä otettaisiin esimerkiksi huomioon luopuminen peruskoulun hallinnollisesta jaosta ala- ja yläasteeseen ja koulukodissa annettavaa opetusta koskevat säännökset ehdotetussa perusopetuslaissa sekä luopuminen ammatillisen koulutuksen jakamisesta oppilaitosmuotoihin.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voi-

maan 1 päivänä elokuuta 1998. Lain voimaan tullessa toimivien koulujen ja oppilaitosten sekä muiden laitosten ylläpitäjät jatkaisivat ilman eri toimenpiteitä ehdotetuissa laeissa tarkoitettun koulutuksen järjestäjinä. Nykyisten lakien nojalla asetetut hallintoelimet ja muut toimielimet jatkaisivat toimikautensa loppuun. Myös rehtoreiden, opettajien ja muun opetustoimen henkilöstön sekä oppisopimuskoulutuksen järjestämisestä vastaavien koulutustarkastajien palvelusuhteet jatkuisivat lain voimaan tullessa entisen sisältöisinä.

Lakialoitteet

Lakialoitteessa 52/1995 vp esitetään ruotsin kielien opetuksen muuttamista valinnaiseksi aineeksi kaikilla koulutusjärjestelmämme tasoilla.

Lakialoitteessa 65/1995 vp ehdotetaan peruskoululakiin lisättäväksi säännös siitä, että peruskoululaisella on oikeus, hänen vanhempiansa niin tahtoa, opiskella lähimmässä peruskoulussa, vaikka se sijaitsisikin toisen kunnan alueella.

Lakialoitteessa 18/1996 vp ehdotetaan oppisopimuslakia muutettavaksi siten, että oppisopimusoppilaan palkka voitaisiin sopia työnantajan ja oppilaan kesken työsopimuslain 17 §:n yleis-
toivuusvelvoitteesta riippumatta.

Lakialoitteissa 59/1997 vp ja 60/1997 vp ehdotetaan, että lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada maksutonta esiopetusta.

Lakialoitteessa 61/1997 vp ehdotetaan eräitä muutoksia esitykseen, jonka hallitus on antanut koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997 vp). Ehdotukset koskevat pääosin vammaisia oppilaita.

Lakialoitteessa 110/1997 vp ehdotetaan, että terveystieto ja liikunta sisällytettäisiin lakisääteisiin oppiaineisiin.

Toivomusaloitteet

Toivomusaloitteessa 176/1995 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyy maan taloudellisen tilanteen niin sallissa toimenpiteisiin ajotaidon luokittelemiseksi kansalaisen perusvalmiuksiin sekä asiaa koskevan koulutuksen ja kokeen sisällyttämiseksi pe-

rusopetukseen ainakin osittain yhteiskunnan kustannuksella.

Toivomusaloitteessa 177/1995 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin saadakseen aikaan aikaisempaa parempaa yhteistyötä teollisuuden ja kouluviranomaisten välillä työvoiman tarpeen ja koulutuksen suunnittelussa.

Toivomusaloitteessa 183/1995 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin nuorisotyöttömyyden alentamiseksi siten, että jokaiselle peruskoulusta valmistuvalla turvataan jatkokoulutuspaikka sekä vastavalmistuneelle työ- tai harjoittelupaikka.

Toivomusaloitteessa 191/1995 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin lasten ja nuorten liikennekasvatuksen turvaamiseksi.

Toivomusaloitteessa 196/1995 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin ammatilliseen aikuiskoulutukseen osallistuvien kulukorvauksen korottamiseksi välittömästi ja muuttamiseksi niin, että myös työmarkkinatuen saajat tulevat kulukorvauksen ja ruokaedun piiriin.

Toivomusaloitteessa 199/1995 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin peruskoulun yleisopetuksessa oppivelvollisuutensa suorittaneiden vammaisten ja pitkäaikaissairaiden oppilaiden jälkiseurannan järjestämiseksi.

Toivomusaloitteessa 200/1995 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus antaisi pikaisesti koulunkäyntiavustajien koulutusta koskevat esitykset eduskunnalle.

Toivomusaloitteessa 214/1995 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin erikoulutusalojen ja työelämän tarpeiden yhteensopivuuden kehittämistä koskevan tutkimus- ja kehittämishankkeen käynnistämiseksi Pohjois-Karjalassa.

Toivomusaloitteessa 126/1996 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin koululaiskuljetusten kehittämiseksi haja-asutusalueilla.

Toivomusaloitteessa 139/1996 vp ehdotetaan

eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimiin, jotta aluksi muutamiin ammatillisiin oppilaitoksiin kokeeksi perustettaisiin kaksivuotinen elämäntieteen linja, jossa nuori saisi käytännönläheistä opetusta itsenäisenä elämässä selviytymiseen.

Toivomusaloitteessa 141/1996 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin opiskelijoitten saattamiseksi keskenään tasa-arvoiseen asemaan.

Toivomusaloitteessa 146/1996 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin peruskoulun opetussuunnitelmien muuttamiseksi niin, että perhekasvatus, ihmissuhdetaidot ja lastenhoito saataisiin yhtenäiseksi oppiaineeksi tai kiinteäksi osaksi toista oppiainetta.

Toivomusaloitteessa 147/1996 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus aloittaisi rasististen asenteiden vastustamiseen tähtäävien kasvatusohjelmien luomisen perheitä ja kunnallista varhaiskasvatusta varten.

Toivomusaloitteessa 151/1996 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin yrittäjyyskasvatuksen edistämiseksi ja lisäämiseksi kouluissa.

Toivomusaloitteessa 152/1996 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin ammatillisen koulutuksen ja työelämän kohtaavuuden parantamiseksi.

Toivomusaloitteessa 198/1997 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin, jotta Suomen peruskoulussa ryhdyttäisiin kiireesti opettamaan lapsille myös kerto-, vähennys- ja yhteenlaskua muutenkin kuin taskulaskinta käyttäen perinteisten taitojen säilyttämiseksi.

Toivomusaloitteessa 199/1997 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimiin katoavan hiihtotaidon saamiseksi teho-opetuksen piiriin maamme peruskouluissa.

Toivomusaloitteessa 219/1997 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin koulukiusaamisen vähentämiseksi.

Toivomusaloitteessa 225/1997 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin lasten ja nuorten tapakasvatuksen turvaamiseksi peruskoulussa.

Toivomusaloitteessa 226/1997 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin laajamittaisen opettajien tietotekniikkapainotteisen uudelleen- ja täydennyskoulutuksen järjestämiseen siten, että se voidaan aloittaa jo kuluvana vuonna.

Toivomusaloitteessa 138/1998 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi konkreettisiin toimenpiteisiin taloudellisissa vaikeuksissa olevien kansanopistojen toimintaedellytysten turvaamiseksi vuokraarvon pääomakorvauksen päättyessä.

Toivomusaloitteessa 139/1998 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin oppisopimuskoulutuksen tarjontajärjestelmän luomiseksi jokaisen työvoima- ja elinkeinokeskuksen yhteyteen.

Toivomusaloitteessa 140/1998 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin, joilla taattaisiin kuusivuotiaiden lasten oikeus maksuttomaan esiopetukseen.

Toivomusaloitteessa 141/1998 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus käynnistäisi kokeiluja peruskoululaisten iltapäivien kerhotoiminnan vauhdittamiseksi eri toimijoiden välisenä yhteistyönä.

Toivomusaloitteessa 143/1998 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus turvaisi taloudellisesti ja lainsäädännöllisesti mahdollisuudet koulukirjastojen perustamiseen, kehittämiseen ja ylläpitämiseen.

Toivomusaloitteessa 149/1998 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi pikaisesti toimenpiteisiin riittävän erityisopetuksen turvaamiseksi, niin että erityisopetuksen tuntimäärä on vähintään 30 tuntia.

Toivomusaloitteessa 151/1998 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin toimintasuunnitelman laatimiseksi koulukiusaamisen hoitamisesta ja torjumisesta.

Toivomusaloitteessa 152/1998 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hal-

litus ryhtyisi toimenpiteisiin valtakunnallisella tasolla toimivan kouluturvalautakunnan perustamiseksi, jonka puoleen oppilaat ja vanhemmat voisivat kääntyä tapauksissa, joissa he katsovat kunnan rikkoneen periaatetta yhdenvertaisen ja yhtenäisen koulutuksen turvaamisesta maan eri osissa.

Toivomusaloitteessa 156/1998 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hal-

litus ryhtyisi toimenpiteisiin selvittääkseen ympäristönsuojelualan ammatillisen koulutuksen tarpeet.

Toivomusaloitteessa 160/1998 vp ehdotetaan eduskunnan hyväksyttäväksi toivomus, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin aloittaakseen uuden työllistävän Osaamisella ammattiin -koulutuskokeilun.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Oikeus perusopetukseen. Sivistyksellisiä oikeuksia koskeva hallitusmuodon 13 § rakentuu yksilöllisen maksuttoman perusopetusoikeuden varaan. Maksuttomuus merkitsee sitä, että opetusta on voitava saada ilman opiskelijalle aiheutuvia kustannuksia. Opetuksen ohella on välttämättömien opetusvälineiden, kuten oppikirjojen, oltava ilmaisia. Subjektiivinen oikeus maksuttomaan perusopetukseen toteutuu lailla säädettävän oppivelvollisuuden kautta.

Hallitusmuodon 13 §:n 2 momentti sisältää säännöksen jokaisen yhtäläisestä mahdollisuudesta saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti muutakin kuin perusopetusta ja kehittää itseään varattomuuden estämättä. Valiokunta pitää säännöstä julkisen vallan opetuksen tarjoamisen turvaamisvelvollisuudesta tärkeänä. Säännös kattaa kaikki koulutusasteet esiopetuksesta ylimpään opetukseen ja aikuiskoulutukseen saakka. Valiokunta korostaa sitä, että hallitusmuodon säännöksillä tunnustetaan elinikäisen koulutuksen periaate, jota hallituksen esitykseen sisältyvillä muutoksilla entisestään vahvennetaan. Valiokunta pitää tärkeänä kansalaisten yhtäläisiä mahdollisuuksia saada opetusta ja kehittää itseään mm. asuinpaikasta riippumatta. Julkisen vallan taholta tulee luoda edellytykset yksilön mahdollisuuksille kehittää itseään monipuolisesti ja monimuotoisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että julkisen vallan tulee ylläpitää ja tukea mm. kirjastoja, museolaitosta, ns. yleissivistäviä tarpeita varten perustettuja oppilaitoksia, mahdollisuuksia nuorisotyöhön sekä kulttuurin ja liikunnan harrastamiseen. Tähän liittyy myös val-

tion velvollisuus avustaa tieteen ja taiteen harjoittamista.

Valiokunta pitää säännöksen tavoitteiden kannalta olennaisena, että julkinen valta huolehtii siitä, että opetus-, kirjasto- ja kulttuuripalveluja on riittävästi tarjolla eivätkä varattomuuteen tai asuinpaikkaan liittyvät syyt muodostu tosiasialliseksi esteeksi yksilön mahdollisuudelle saada opetusta ja kehittää itseään.

Koulutuksen tarkoitus. Käsitellessään valtioneuvoston koulutuspoliittista selontekoa (SiVM 11/1990 vp) sivistysvaliokunta totesi koulun kasvatustehtävästä mm. seuraavaa: Koulutusjärjestelmän tarkoituksena on kasvattaa oppilaista tasapainoisia, vastuuntuntoisia, itsenäisiä, luovia, rauhantahtoisia ja yhteistyökykyisiä sekä hyvin käyttäytyviä ihmisiä ja yhteiskunnan jäseniä. Lisäksi koulun kasvatustehtävään kuuluu tukea kotia, jolla on päätösvalta lasten kasvatuksessa." Hallituksen esitys uudeksi koululainsäädännöksi sisältää nämä tavoitteet. Koululait esitetystä muodossa mahdollistavat laaja-alaisen sivistyspääoman antamisen. Perusteluissa ei kuitenkaan käsitellä sitä, millaiseen kansalliseen sivistyskäsitukseen uudistus perustuu. Opintojen yhteiskunnallista tehtävää perustellaan ennemminkin opintojen välineellisillä arvoilla, ei sivistystehtävän näkökulmasta. Tiedon kasvava merkitys tuotannon tekijänä ja tietoyhteiskunnan rakentaminen synnyttävät painetta irrottaa tieto sivistyksestä ja yksilön henkisestä kasvusta. Valiokunta katsoo, että hallituksen esityksen lähtökohtina ovat olleet eduskunnan linjaukset koulutuspolitiikan kehittämiseksi.

Valiokunta katsoo, että edelleenkin koulun

ongelmien taustalla on liiaksi periaate, että sivistys rajataan vain tiedoksi tai tiedolliseksi valistukseksi eikä nuoren kokonaispersoonallisuuden kehittämiseen kiinnitetä riittävästi huomiota. Valiokunta korostaa edelleen koulutuspoliittisen selonteon yhteydessä tärkeänä pidettyjä seikkoja, eli entistä enemmän tulisi kiinnittää huomiota ajattelun, ryhmässä toimimisen, tunteen ja itsensäilmaisun valmiuksiin. Koulun kasvatustavoitteena on kasvattaa tasapainoisen ja ehyen persoonan omaavia nuoria, jotka ymmärtävät vastuunsa ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa ja jotka huolehtivat kansallisen kulttuurin edistämisestä ja kansallisista arvoista. Näitä ovat mm. humanistinen ja kristillinen perinne, kodin arvostus, työn kunnioittaminen sekä suvaitsevaisuus ja kansainvälisyys. Nämä arvolähtökohdat ovat kestäviä edelleen uudelle vuosituuhannelle siirryttäessä. Koulutuksen tärkeä tarkoitus on opettaa ihmistä olemaan hyvä lähimmäinen toisen toisilleen tämän perinnön pohjalta.

Kasvatuksen tulee perustua käsitykseen ihmisestä kokonaisuutena, jossa ihmisen eri puolet ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tämä edellyttää, että koulussa eettisesti ja moraalisesti kestävät arvot ovat kunniaa ja yhteiskuntatieteellinen ja luonnontieteellinen sivistys on tasapainoisessa suhteessa näihin arvoihin. Sivistyksen pohjana on käsitys ihmisestä, joka järkensä ja omatuntonsa perusteella tekee persoonallisia ratkaisuja ja valintoja. Hän on kriittinen, vahvan moraalisena identiteetillä omaava kansalainen, jolla on järjen lisäksi myös tahto hyvään ja halu parantaa sekä itseään että yhteiskuntaa. Koulutuksen tehtävä on kasvattaa ihmiselle sellainen itsetunto, että hänellä on myös kyky asettaa itselleen rajoja. Kasvatuksenkin tulee lähteä siitä, että ihminen ei tavoittele ainoastaan tasapainoa vaan aikaansaamisen ja luomisen tuomaa jännitettä. Elämä pohjimmitaan ei ole ennakoitavissa, eikä ihmisellä ole mahdollisuutta sitä kaikilta osin hallita. Tällaiseen elämään kasvatuksen on annettava valmiuksia.

Valiokunta yhtyy Opetushallituksen vuoden 1994 opetus suunnitelman perusteissa peruskoulun kasvatus- ja opetustyöstä todettuun. Peruskoulua kehitetään monipuolisia yleissivistäviä opintomahdollisuuksia tarjoavana oppivelvolli-

suuskouluna, johon jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus. Sen tehtävänä on edistää oppilaidensa persoonallisuuden kaikinpuolista kehittymistä, tukea jatko-opintojen ja ammatinvalinnan kannalta tarpeellisten valmiuksien saavuttamista sekä luoda edellytykset suotuisalle sosiaaliselle kasvulle ja yhteistyössä toimimiselle ottamalla huomioon oppilaiden yksilölliset erot. Yleissivistykseen kuuluvat niin tiedolliset valmiudet kuin eettinen ja esteettinen herkkyyden, kehittynyt tunne-elämä, havainnoimisen ja kommunikoinnin taidot, työnteossa tarpeelliset perustaidot sekä taidot toimia yhteiskunnan jäsenenä.

Moniarvoisessa yhteiskunnassa koulu yhteisön tulee kiinteässä yhteistyössä lähiyhteisönsä sidosryhmien kanssa selkeyttää omaa arvoperustansa ottamalla huomioon mm. ihmisen suhde omaan itseensä, toisiin ihmisiin, työhön, yhteiskuntaan, uskoon, kulttuuriin ja luontoon. Arvoperustan määrittäminen luo koulu yhteisölle edellytykset ohjata myös oppilaita heidän omia arvojaan ja niistä johtuvia tekojaan koskevaan pohdintaan ja valintoihin. Nuorten maailmankuva kokonaisuudessaan — sen elämyksellinen, toiminnallinen, sosiaalinen, kulttuurillinen ja tiedollinen ulottuvuus — on tärkeä lähtökohta koulun kasvatus- ja opetustyötä suunniteltaessa.

Arvoperustan täsmentämisessä keskeisenä työvälineenä on eettinen pohdinta. Nykyajan arvojen ainekset nousevat klassisten perusarvojen lisäksi erityisen ihmisarvon ja elämän kunnioittamisesta. Keskeinen arvokeskustelun peruslähtökohta on ihmisten välinen tasa-arvo sukupuolesta, iästä, etnisestä alkuperästä tai varallisuudesta riippumatta. Keskeisiä tekijöitä arvopohjaa rakennettaessa ovat myös kestävä kehityksen edistäminen, kulttuuri-identiteetti, monikulttuurisuus ja kansainvälistyminen, fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen sekä kansalaisyhteiskunnan jäseneksi kasvaminen. Sivistynyt yhteiskunta perustuu sosiaaliseen kiinteyteen, demokratiaan ja keskinäiseen solidaarisuuteen. Tästä seuraa, että koulun sivistystehtävään kuuluu myös elämänuskon, minäkuvan ja sosiaalisten arvojen vaaliminen.

Hallituksen esityksen valiokuntakäsittelyyn ovat erityisesti sen loppuvaiheessa vaikuttaneet kuluvan vuoden alkupuolella julkisuudessa vi-

rinnyt keskustelu perusopetukseen käytettävistä voimavaroista ja erityisesti kuntien päätökset opettajien lomautuksista. Sivistysvaliokunta viittaa valtiovarainvaliokunnan lausunnossa todettuun, että kysymys on ennen kaikkea perusopetukseen käytettävien kokonaisvoimavarojen riittämättömyydestä eikä lainsäädännöstä.

Kohti sivistykseen perustuva osaamisyhteiskunta. Eduskunta on käsitellessään keväällä 1997 valtioneuvoston tulevaisuusselontekoa määritellyt kaiken toiminnan lävistävät neljä menestystekijää: viisas vaikuttaminen globaalistumiseen, tiedon ja teknologian täysimääräinen hyväksikäyttö, ihmisuus ja innovaatiot sekä asioiden ja elämän hallinta. Myös näiden kaikkien menestystekijöiden keskeinen perusta on osaaminen.

Koulutusta koskevan lainsäädännön ja tämän mietinnön läpäisevänä periaatteena valiokunta korostaa määrätietoista kehitystä kohti osaamisyhteiskuntaa. Tietoyhteiskunta ei valiokunnan mielestä ole riittävä tavoite, sillä saatavilla olevaa tietoa vielä tärkeämpi on tiedon hallinta ja käyttösiten, että tieto muokkautuu kaikkien suomalaisten aktiivisessa käytössä olevaksi henkiseksi pääomaksi ja osaamiseksi. Yhteiskunnan muutoksesta aiheutuvaan laajaan ja jatkuvaan oppimisen tarpeeseen voidaan vastata vain edistämällä ihmisten oppimista heidän kaikissa elinympäristöissään: oppilaitosten lisäksi työssä, yhdistystoiminnassa, kotona ja harrastuksissa. Vastavasti laajentuu koulutuspolitiikan ja muiden oppimiseen vaikuttavien politiikan lohkojen — työvoima-, elinkeino- ja sosiaalipolitiikan näkökulma oppimisen edistämispolitiikaksi.

Ihmiset ovat jatkuvasti uudessa, uutta oppimista ja uudistuvaa pätevyyttä vaativassa tilanteessa. Yhteiskunnan ja työelämän nopea muuttuminen, väestön keski-ikä kohoaminen ja korkea rakenteellinen työttömyys tuovat mukanaan eriarvoisuutta ja syrjäytymistä, ellei niitä vastaan määrätietoisesti toimita. Valiokunta korostaa, että elinikäinen oppiminen on tämän lainsäädännön läpäisevä tavoite ja myös kansallinen strategia, jonka avulla Suomi kehittyy osaamisyhteiskunnaksi. Tälle kehitykselle koulutuksen lainsäädännön kokonaisuudistus luo hyvän perustan.

Uudistuksen tavoitteet. Koululla on instituutiona aina ollut vahvoja kasvatuksellisia ja sivistyksellisiä tavoitteita. Koulutuksen tavoitteeksi on asetettu esimerkiksi sivistyksen edistäminen ja oppilaiden persoonallisuuden monipuolinen kehittäminen ja toisaalta opintojen joustavuus, valinnaisuus, yksilöllisyys, laaja-alaisuus ja elinikäinen oppiminen. Syvemmin koulutuksen kehitykseen liittyvillä uudistuksilla on aina ollut tällaisia tavoitteita. Uudistuksen tavoitteena on jatkaa peruskoulun kehittämistä ja vahvistaa tällä vuosikymmenellä jo toteutunutta joustavuuden, yksilöllisyyden ja valinnanvapauden lisäämistä koulutuksen järjestämisessä, opetuksessa ja opiskelussa. Valiokunnalle on esitetty arvostelua siitä, että hallituksen esityksen perustelut ovat liian teknis- ja juridispainotteisia. Valiokunta toteaa, että koko uudistuksen lähtökohta on kodifikaatiouudistus eikä sisältöjen uudistus. Valiokunta kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esityksen perusteluista henkivät kautta linjan mm. seuraavat perustekijät:

- opiskelijan oikeuksien turvaaminen
- laadun parantaminen
- tasa-arvon edistäminen
- ihmisen tukeminen mahdollisuuksissa elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen
- alueellisten ja paikallisten tarpeiden huomioon ottaminen ja
- mahdollisuudet arvopainotuksiin.

Joustavan ja väljän lainsäädännön tehtävänä on kuitenkin mahdollisimman kattavan ”turverkon” luominen, jotta sivistyksellinen tasa-arvo maassa toteutuisi. Uudistuksen myötä erityisesti koulutuksen järjestäjän vapaus ja vastuu kasvavat. Valiokunta pitää tätä kehitystä oikeana. Koulujen oma-aloitteisuudelle ja innovatiivisuudelle on annettava riittävästi tilaa ja tukea. Vain tällaisessa toimintaympäristössä opetus ja oppiminen voivat kehittyä vastaamaan niitä haasteita, joita mm. elinikäisen oppimisen periaate ja pyrkimys oppimisen laadun parantamiseen opetukselle tuottavat. Monipuoliset ja itsenäistävät opiskelutaidot eivät voi kehittyä jäykissä ja tiukasti säädellyissä koulutuksen rakenteissa.

Valiokunta korostaa sitä, että säädösten väljentäminen on tarkoituksenmukainen keino,

joka antaa todellisen mahdollisuuden uudistaa koulujen opetustyötä. Se luo mahdollisuuksia kehittää opetusta paikallisia vaatimuksia ja painotuksia sekä oppilaiden tarpeita vastaavaksi. Se tulisi kouluissa nähdä erityisesti lisääntyneenä mahdollisuutena tukea opiskelijoiden edellytyksiä kasvaa omia vahvuuksiaan kehittävinä, sosiaalisia valmiuksia omaavina, itsestään vastuuta ottavina sekä läpi elämän jatkuvaan oppimiseen halukkaina ja innostuneina ihmisinä. Kaikkien oppilaiden tulisi koulussa tuntea, että heistä huolehditaan ja heitä kannustetaan.

Sivistyksen perustaa rakennetaan yhä enemmän koulussa. Sivistyksen näkökulma asettaa vaatimuksia yhtä lailla ammatilliselle kuin yleisivistävällekin koulutukselle. Kapean, erikoistuneen koulutuksen asemasta tarvitaan laaja-alaista, monipuolista koulutusta. Koulutuksen kehittäminen tapahtuu tänään vahvemmin yhteydessä muuhun elämään kuin ennen. Varsinkin työelämässä koulutuksen kehittämiseen on kiinnitetty huomiota. Koulua ei käydä vain formaalisissa koululaitoksissa vaan opiskelua tapahtuu siellä, missä halutaan pysyä kehityksessä mukana.

Uudistuvat säädökset asettavat koulutuksen järjestäjille ja kouluille suuria vaatimuksia paikallisen sivistyspolitiikan luomiseksi. Valitettavasti kokemukset kuntien kypsytyksestä lisääntyvään vastuuseen eivät ole kaikilta osin rohkaisevia. Erilaistumiseen sisältyy eriarvoistumisen vaara. Kansainvälisesti poikkeuksellisen pienet koulujen ja alueiden väliset erot oppimistuloksissa uhkaavat kääntyä kasvuun. Valiokunta pitää välttämättömänä, että tämä uhkatekijä onnistutaan välttämään. Tässä valiokunta viittaa erityisesti myöhemmin arvioinnista esittämäänsä.

Arviointi

Yleistä. Koulutusta koskevan lainsäädännön uudistuksessa on arvioinnilla keskeinen merkitys. Samalla kun koulutuksen järjestämistä ennalta määritteleviä säädöksiä on kevennetty ja koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia toteuttaa tarkoituksenmukaisia ratkaisuja on lisätty, on erittäin tärkeää edistää näiden lakien tarkoitusten toteutumista hyvin järjestetyn arvioinnin avulla. Valiokunta korostaa, että koulutuksen perimmäisenä tavoitteena on oppilaan oppimi-

nen. Tällä lainsäädännöllä ja sen keskeisellä osalla, arvioinnilla, tuetaan koulutuksen jatkuvaa kehittämistä yhä paremmin oppimista edistäväksi ja kussakin laissa asetettujen opetus- ja oppimistavoitteiden toteutumista. Valiokunta painottaa, että arvioinnilla on myös tärkeä yhteiskuntapoliittinen tehtävä edistää tasa-arvon toteutumista suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.

Koska arviointi on uusi ja vaativa tehtävä, valiokunta on katsonut välttämättömäksi käsitellä mietinnössään perusteellisesti arviointia ja sen toteuttamista. Kaikkein oleellisinta on arvioinnin tulosten määrätietoinen hyväksikäyttö koulutuksen kehittämisessä. Valiokunta korostaa, että arviointiin kytkeytyy läheisesti kokemusten ja erityisesti hyväksi todettujen käytäntöjen levittäminen kaikkien hyödynnettäväksi.

Arvioinnin periaatteet. Esityksessä ehdotetaan, että koulutusta koskevaan lainsäädäntöön otetaan säännökset koulutuksen arvioinnista. Lainsäädäntöön ehdotetaan otettavaksi yleiset säännökset arvioinnin tarkoituksesta ja kohteista, suorittajista, tasoista ja arviointien keskeisten tulosten julkistamisesta. Arviointi koskisi kaikkea esityksessä tarkoitettua koulutusta ja sillä selvitettäisiin, miten koulutukselle säädetyt ja määrätty tavoitteet toteutuvat käytännössä. Valiokunta korostaa, että arviointijärjestelmän luominen on hallituksen esityksen keskeinen uudistus ja sen merkitys korostuu erityisesti, koska koulutusprosessin ennakkollista sääntelyä on 1990-luvulla olennaisesti vähennetty purettaessa paikallista tasoa sitovia lain ja asetuksen säännöksiä sekä niiden nojalla annettuja opetusministeriön ja keskusvirastojen normipäätöksiä. Lakisääteisen arviointijärjestelmän luominen onkin tullut välttämättömäksi siirryttäessä koulutusprosessin ennakkollisesta sääntelystä yhä enemmän koulutuksen tavoitteisiin ja toimintaan perustuvaan lainsäädäntöön. Koulutuksen arviointi on keskeinen keino turvattaessa koulutuspalvelujen laatu ja valtakunnallinen vertailukelpoisuus.

Tavoitteisiin ja toimintaan pohjautuva lainsäädäntö edellyttää, että koulutuksen tavoitteiden toteutumista seurataan jatkuvasti. Ehdotetussa lainsäädännössä tavoitteet määriteltä-

siin oppilaitosmuotokohtaisten tavoitteiden sijasta kunkin koulutusmuodon, kuten perusopetuksen ja ammatillisen koulutuksen tavoitteina. Tavoitteet ilmaistaisiin laeissa nykyistä pelkistymmin. Opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista päättäisi tarkemmin valtioneuvosto. Opetushallituksen päättämässä opetussuunnitelman ja tutkinnon perusteissa määrätään opetuksen tarkemmista tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä.

Valiokunta katsoo, että arvioinnin osuvuus ja arviointijärjestelmän yleinen tehokkuus ovat keskeisiä tekijöitä uusien lakien asianmukaisessa toteuttamisessa. Arvioinnin tulee keskittyä opetuksen ja koulutuksen keskeisten tavoitteiden toteutumisen seuraamiseen ja näin arviointityökälät, jotka liittyvät läheisesti kunkin lain tavoitepykäliin, ovat sanamuodoltaan väljiä. Valiokunta on halunnut korostaa, että niiden merkitys on kuitenkin arvioitava huomioon ottaen säädettävät lait kokonaisuudessaan ja että siten ne saavat merkityksensä esityksessä omaksuttujen koulutuksen keskeisten periaatteiden mukaisesti. Sen vuoksi valiokunta on muuttanut arviointityökälän sanamuotoa perusopetuslain, lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annettavan lain osalta.

Arviointi ei ole vain eri koulutuslakien tavoitesäännösten toteuttamista vaan koko koulutuksen tuloksellisuuden arviointia. Tällöin sen kohteena tulee olla niin asianomaisen koulutuksen tavoitteiden toteutuminen, erityisesti huomioon ottaen koulun kasvatuksellinen ja sivistävä tehtävä, koulutuksen saatavuus, koulutuksen järjestäminen, koulutuksen järjestäjän kasvatus-tehtävän toteutuminen, tilat ja laitteet, oppilaan ja opiskelijan oikeuksien toteutuminen, opetushenkilöstön toiminta ja oppilaitosten johtaminen kuin myös hallinnon toimivuus ja voimavarojen suuntaaminen sekä sen arviointi miten kunta hoitaa koulutuksen järjestämistehtävänsä.

Arvioinnin tulee ensisijaisesti kohdistua koulutuksen järjestäjiin ja siihen, että he kehittävät koulutustaan lainsäädännön yleisten periaatteiden mukaisesti. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan oppilaitosten ylläpitäjien toiminta vaikuttaa oleellisesti koulutuksen tuloksellisuuteen. Tämän takia on erittäin tärkeää, että suoritta-

mansa itsearvioinnin lisäksi ylläpitäjän toimintaan kohdistetaan myös ulkoista arviointia. Ulkoinen arviointi on välttämätöntä toisaalta koulutuksen tasa-arvoisen ja yhdenmukaisen kehittymisen vuoksi ja toisaalta sen varmistamiseksi, että opetustyön tavoitteet saavutetaan paremmin. Ensiarvoisen tärkeää on, että arvioinnin tulosten tulee myös luoda mahdollisuuksia koulutuksen edelleen kehittämiseen.

Laissa ehdotetaan säädettäväksi koulutuksen järjestäjälle velvollisuus arvioida järjestämänsä koulutusta ja sen vaikuttavuutta. Tämä itsearviointi pitää sisällään sekä oppilaitostason että koulutuksen järjestäjätason, erityisesti kuntatason, arvioinnin. Itsearviointia koskevat säännökset edellyttävät, että koulutuksen järjestäjät jatkuvasti ja systemaattisesti tarkastelevat omaa toimintaansa. Tarkastelu tuottaa tietoa, jonka pohjalta koulutuksen järjestäjä voi kehittää koulutustaan. Opiskelijat ja heidän huoltajansa saavat arvioinnista tietoa opetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta sekä tietoa erilaisten päätöksien ja valintojen perustaksi.

Arvioinnin näkökulmat. Arviointi perustuu aina arvoihin ja päämääriin. Sen mukaan, mitkä arvot ja päämäärät otetaan lähtökohdaksi, arviointia voidaan suorittaa eri näkökulmista. Se voidaan toteuttaa korostaen yksilön oikeutta itse arvioida omaa kehitystään ja antaa ulkopuoliselle toiminnalle merkityksiä tai pyrkien tavoitteiden ja toiminnan kyseenalaistamiseen ja kriittiseen tarkasteluun sekä saamaan aikaan muutoksia arvioitavassa toiminnassa. Kun arviointi suoritetaan talouden ehdoilla, tavoitteena on voimavarojen käytön tehostaminen. Ahtaasti tuloksiin keskittyvässä arvioinnissa kohteena voivat olla joko koulutuksen aikana saadun lisäarvon määrittely tai koulutuksen jälkeisen hyödyn arviointi.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Opetushallitus on määrittänyt näkökulmansa ja perustehtävänsä seuraavasti: ”Opetushallituksen opetustoimen tuloksellisuuden arvioinnissa on kyse kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen tavoitteiden saavuttamisesta ja koulutusjärjestelmän toiminnan tulkinnallisesta analyysistä. Tuloksellisuutta arvioidaan tehokkuuden, vaikuttavuuden ja taloudellisuuden ulottuvuuksilla

käyttäen arviointiperusteena niitä tavoitteita, joita virallisorganisaatio on toiminnalle asettanut.”

Valiokunta katsoo, että Opetushallitus on määrittelyssään korostanut oikeita painopiste-alueita. Arviointia edelleen kehitettäessä tulee mahdollisimman laajasti tarkastella opetustoimen kokonaisuutta ja määritellä keskeiset toiminnan reunaehdot, käsitteet, ulottuvuudet, arvioinnin kohteet ja vasta sitten ilmiöitä kuvaavat indikaattorit. Tärkeää on myös, että kyseenalaistava ja kriittinen arviointitieto otetaan huomioon arvioinneista johtopäätöksiä tehtäessä.

Arvioinnissa noudatettavat periaatteet. Valiokunta pitää Opetushallituksen arvioinnissa käyttämiä periaatteita myönteisinä. Periaatteena on mm. että arviointi perustuu koulutuspoliittisiin päätöksiin ja saa legitimaationsa opetustoimen säädöksistä. Opetushallitus korostaa arvioinnissa arvioijien asiantuntemusta ja yhteiskunnallisen, kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön ymmärtämistä sekä arviointitoiminnan mahdollisimman suurta avoimuutta.

Valiokunta pitää myönteisenä, että arvioinnissa noudatettavat periaatteet pyrkivät kokonaisvaltaisesti arvioimaan koulutusta koskevien lakien toteuttamista ja niiden tuloksellisuutta. Arvioinnin toteuttamista tulee kuitenkin seurata ja sitä tulee kehittää jatkossakin, jotta se pystyy vastaamaan ajankohtaisiin haasteisiin.

Tulosten arviointi

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kansallisen tason arvioinneissa koulutuksen tuloksia tulee arvioida siten, että tuloksellisuuden osaluena arvioidaan opetustoimen vaikuttavuutta, tehokkuutta ja taloudellisuutta.

Vaikuttavuus. Vaikuttavuudella arvioidaan, edistävätkö koulutuksen tuottamat valmiudet yksilön henkistä kasvua sekä yhteiskunnan, kulttuurin ja työelämän kehitystä laadullisesti ja määrällisesti.

1. *Oppimistulosten saavuttaminen.* On tärkeää arvioida, miten saavutetut tulokset vastaavat tutkinnoilla asetettuja tavoitteita ja toisaalta miten asetetut tavoitteet on saavutettu.

2. *Oppimaan oppimisvalmiudet.* Oppimaan oppimisvalmiuksilla tarkoitetaan niitä yleisiä oppimisvalmiuksia, joita tarvitaan ei vain tietyn oppiaineen tai ammatin opiskelussa vaan oppimisesa yleensä. Oppimaan oppiminen perustuu keskeisesti oppivaan asenteeseen. Oppimaan oppimisvalmiuksien arvioinnilla tulee suunnata huomiota erityisesti siihen keskeiseen valmiuteen, jota ei missään yksittäisessä oppiaineessa tai kurssilla voida tuottaa: oppijaminäkuvaan, terveeseen itsetuntoon, kykyyn hankkia, prosessoida ja omaksua uutta tietoa. Tätä täydentäviä ovat innovatiivisuus ja tulevaisuuden ennakointi, kyvyt jäsentää tiedot kokonaisuudeksi sekä yhdessäoppimisen ja yhdessätekemisen taidot.

3. *Kommunikaatiovalmiudet.* Kommunikaatiovalmiuksilla tarkoitetaan ryhmätyötaitoja, suullisen, kirjallisen ja sähköisen viestinnän taitoja. Saavutetuista valmiuksista tulee arvioida visuaalisen, suullisen ja kirjallisen viestinnän taitoja ja asenteita, vuorovaikutus- ja neuvottelutaitoja, yhteistyötaitoja sekä kykyä käyttää hyväksi uutta tieto- ja viestintäteknikkaa.

4. *Itsensä kehittämishalukkuus.* Tavoitteena on, että opiskelijat koulutuksensa aikana omaksuvat paitsi kyvyn sopeutua muutoksiin myös halun itsensä jatkuvaan kehittämiseen sekä ammatissaan että omassa elämässään. Arvioinnin kohteena on tällöin se, miten hyvin koulutus tukee opiskelijoiden elinikäisen oppimismotivaation syntymistä.

5. *Koulutustarpeen ja tarjonnan vastaavuus.* Tarkastelun kohteena ovat yhteiskunnan, työelämän ja kulttuurin kannalta tärkeät painoalueet ja se, missä määrin koulutus ja erityisesti opetussuunnitelma mahdollistaa yksilön persoonallisuuden kaikinpuolisen kehityksen tukemisen. Koulutustarvetta arviotaessa tulee myös ottaa huomioon eri oppilas- ja opettajaryhmien väliset motivaatio- ja oppimiserot. Valiokunta korostaa, että käytettävien opetusmenetelmien ja oppimateriaalin tulee vahvistaa oikealla tavalla oppilaan itsetuntoa löytää oma lahjakkuutensa. Tältä kannalta on syytä arvioida esimerkiksi erikseen toisaalta tyttöjen kiinnostusta ja menestystä matematiikan ja fysiikan osalta ja toisaalta poikien kiinnostusta ja menestystä äidinkielen osalta.

Tehokkuus. Tehokkuuden arvioinnin keskeisinä muuttujina ovat toimivuus, joustavuus ja ajoitus.

Toimivuudessa on kyse opetukseen käytettävien resurssien, niin henkisten kuin aineellistenkin, laadusta ja tehokkaasta käytöstä. Joustavuudella tarkoitetaan koulutusjärjestelmän kykyä palvella opiskelijoita, työelämää ja koko yhteiskuntaa. Ajoitus liittyy sekä koulutuspituuksiin että koulutuksen ajoitukseen opiskelijan ja työelämän tarpeiden kannalta.

1. *Koulutustarjonta.* Koulutustarjonnan tulisi vastata sekä yhteiskunnan että työelämän tarvetta samoin kuin opiskelijoiden koulutustarvetta. Määrällisen ja laadullisen koulutustarjonnan lisäksi tulee erikseen arvioida oppilaitosten välisen yhteistyön ja verkostoitumisen sekä kilpailun vaikutuksia tarjontaan.

2. *Koulutuksen ajankohtaisuus ja reagoitukyky.* Koulutusjärjestelmän tulee olla sellainen, että se kykenee nopeasti ja joustavasti reagoimaan yhteiskunnassa, työelämässä ja koulutushalukkuudessa tapahtuviin muutoksiin.

3. *Pedagogiset järjestelyt ja opetuksen laatu.* Oppilaitoksen arvioinnissa opetussuunnitelmalta on keskeinen merkitys. Valiokunta korostaa, että tulee arvioida, ovatko käytettävät opetusmenetelmät ja oppimateriaalin laatu onnistuneita.

Erytisopetuksen ja tukiopetuksen järjestämisen arvioinnissa arviointi suunnataan siten, että oppilaan tarpeet ovat ensisijaisena arviointiperusteena.

Valiokunta korostaa, että oppilaanohjaus ja opintoneuvonta ovat arvioinnin kannalta hyvin keskeisiä etenkin, kun valinnaisuus, joustavuus, luokattomuus ja henkilökohtaisten opetussuunnitelmien käyttö lisääntyvät.

4. *Koulutuspuutokset.* Tavoitteena on, että erityisesti lukion, ammatillisen koulutuksen sekä aikuiskoulutuksen opiskelijoilla on mahdollisuudet laatia yksilöllisiä opiskeluohjelmia oman kiinnostuksensa, taipumustensa ja elämäntilanteensa mukaan. Yhteiskunnan kannalta on kuitenkin tärkeää, että koulutuksen kesto ei kohtuuttomasti pitene.

5. *Keskeyttäminen/koulutuksen läpäisy.* Opin-
tojen keskeyttämiset merkitsevät oppilaitosten kannalta resurssien vajakäyttöä. Koko yhteiskunnan kannalta on merkitystä sillä, siirtykö

opintonsa keskeyttänyt opiskelija toiseen oppilaitokseen, työelämään vai työttömäksi.

6. *Monenkertainen koulutus ja hyväksilukeminen.* Koulutusjärjestelmän tulisi toimia niin, että monenkertainen koulutus samalla koulutusasteella tai samojen opetussisältöjen opiskelu useaan kertaan ei olisi tarpeen. Erityisesti arvioinnin kohteena on tällöin ammatillinen koulutus sekä aikuiskoulutus.

7. *Henkilöstö voimavarana.* Opetushenkilöstön ammattitaidon ja muodollisen pätevyyden lisäksi arvioinnin kohteena tulee olla opettajien jatko- ja täydennyskoulutus, sapattivapaat, yhteistyö työelämän kanssa sekä kansainväliseen yhteistyöhön osallistuminen.

8. *Tilat ja laitteet.* Arvioinnin kohteita ovat tilojen ja laitteiden määrällinen ja laadullinen toimivuus sekä niiden ympärivuotinen yhteiskäyttö mukaan luettuina esimerkiksi kirjastopalvelut ja tietopalvelut.

9. *Säädökset ja sopimukset.* Säästöjen ja sopimusten arvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, edistävätkö ne oppilaitosten tehokasta toimintaa.

10. *Oppilaitoksen johtamiskulttuuri.* Oppilaitoksen johtaminen vaikuttaa merkittävästi sekä henkilökunnan että opiskelijoiden työskentelyilmapiiriin, opiskelumotivaatioon ja oppimistuloksiin.

Taloudellisuus. Koulutusvoimavarat tulee kohdistaa koulutukselle asetettujen tavoitteiden kannalta optimaalisesti siten, että voimavarojen määrä on tuotettujen koulutuspalveluiden määrän ja palvelutuotannon rakenteen ja organisoinnin kannalta tarkoituksenmukainen.

1. *Koulutusvoimavarojen määrä, kohdentuminen ja käytön tehokkuus.* Koulutusresurssien kehitystä ja kohdentumista tulee seurata koko maan kattavasti koulutusasteittain, -aloittain ja oppilaitostasolla ja sen lisäksi arvioida koulutusalan tai oppilaitosmuodon kustannuskehitykseen ja kustannusrakenteeseen vaikuttavia tekijöitä. Koulutuspalvelujen käyttöä voidaan mitata mm. tarjontana, opintoviikkoina tai suoritettuna tutkintoina.

Koulutusresursseja arvioidaan myös tasa-arvon näkökulmasta.

2. *Rahoitusjärjestelmän toiminta ja rahoituslähteet.* Tavoitteena tulee olla rahoituksen monipuolinen ja vastuullinen hankinta sekä tuloksekas käyttö.

3. *Vaihtoehtoiset tuotantotavat.* Arvioinnissa tulee mitata vaihtoehtoisten opetuskäytäntöjen mahdollista lisäarvoa verrattuna perinteiseen opettajakeskeiseen luokkaopetukseen.

Taloudellisuutta koskevan arviointitiedon tulee hyödyttää kansallisen päätöksenteon ohella ensisijaisesti oppilaitosten ylläpitäjiä. Tästä syystä arviointitiedolla tulisi olla välitön yhteys koulutuspalveluiden tuottajiin. Tämä on mahdollista vain, jos valtakunnallinen tietojärjestelmä sekä kuntien ja ylläpitäjien kirjanpito- ja seurantajärjestelmät ovat rakenteeltaan riittävän yhdenmukaisia.

Arvioinnin järjestäminen

Arvioinnin menetelmät. Arvioinnin suorittaja määrää arvioitavan ilmiön perusteella, mikä menetelmä on tarkoituksenmukaisin. Arviointitieto voi olla määrälliseen ja laadulliseen seurantatietoon perustuvaa selvitystietoa, kuten tilastoja ja laadullisia kuvauksia esimerkiksi oppilaista, opettajista sekä opetusjärjestelyistä. Seurantatiedosta tehdään arvioivia johtopäätöksiä tiettyjen kriteerien perusteella. Arviointitieto voi olla myös tutkimukseen perustuvaa, jolloin tiedon laatuvaatimukset ovat korkeat ja tiedon luotettavuutta voidaan tarkastella tieteellisin menetelmin, tai asiantuntijalausuntoihin perustuvaa.

Valiokunta painottaa tiedon korkealaatuisuutta; tiedon on oltava luotettavaa, vertailukelpoista ja päivitettävää. Arviointimenetelmien valinnassa on otettava huomioon myös arviointitietojen käyttötarkoitus. Arvioitava kohde taas määrittelee käytettävät arviointimenetelmät.

Arvioinnin toteuttaja. Valtakunnallisen koulutuksen tuloksellisuuden arvioinnin järjestämisessä on keskeistä, että arviointia suorittaa luottamusta nauttiva, puolueeton, toiminnassaan autonominen ja asiakaslähtöinen, monipuolinen ja kansainvälistä yhteistyötä harjoittava asiantuntijayksikkö. Arvioinnin tarkoituksena tulee olla tuoda esille arvioitavan kohteen heikkoudet ja vahvuudet kehittämistyön perusteeksi.

Esityksen mukaan opetusministeriö päättää ulkopuolisten arviointien yleisistä perusteista, kuten arvioinnin painopistealueista. Opetushallitus huolehtii opetusministeriön määräämien perusteiden rajoissa arvioinnin kehittamisestä ja ulkopuolisten arviointien toimeenpanosta. Opetusministeriö voi antaa yksittäisen arvioinnin suorittamisen myös muun tahon kuin Opetushallituksen tehtäväksi. Siten opetusministeriö voisi tarvittaessa antaa arviointitoimeksiantoja suoraan esimerkiksi yliopistoille ja tutkimuslaitoksille.

Opetushallitus voisi tehdä arviointeja sekä itse että antaa arviointien toteuttamista koskevia toimeksiantoja ulkopuolisille tahoille kuten yliopistoille, tutkimuslaitoksille ja lääninhallituksille. Opetushallitus voisi myös päättää osallistumisesta valtakunnallisesti merkittäviin kansainvälisiin arviointeihin. Koulutuksen järjestäjä olisi velvollinen osallistumaan opetusministeriön ja Opetushallituksen järjestämään tai niiden toimeksiantosta suoritettuun arviointiin. Itsearvioinnissa syntynyttä tietoa voitaisiin käyttää hyväksi ulkopuolisessa arvioinnissa. Toisaalta ulkopuolinen arviointi ohjaisi koulutuksen järjestäjiä suuntaamaan itsearviointia myös niille koulutuksen osaluueille, jotka kulloinkin ovat valtakunnallisen arvioinnin kohteena.

Vaikka koulutuksen järjestäjät opetusministeriö ja Opetushallitus voisivat arviointeja suorittaessaan käyttää apunaan myös muita viranomaisia tai hankkia arviointipalvelut ulkopuolisilta tahoilta, vastuu arviointien asianmukaisuudesta sekä arviointien tulosten julkistamisesta olisi kuitenkin aina opetusministeriöllä, Opetushallituksella ja koulutuksen järjestäjillä.

Opetusministeriön yhteydessä toimiva korkeakoulujen arviointineuvosto ja Opetushallitus ovat viime vuosina kehittäneet arviointia kansainvälisestäkin verrattuna merkittävästi. Valiokunnan näkemyksen mukaan Suomessa on hyvää osaamista, jonka avulla voidaan hoitaa tämän lainsäädännön kannalta erittäin keskeinen arviointi menestyksellisesti. Arvioinnin organisointi on vaativa tehtävä. On varauduttava koikeluihin, joiden avulla pysyvämpi organisaatiomuoto hallinnollisine kytkentöineen muokkau-

tuu vasta muutaman vuoden kuluttua. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Opetushallituksella on kaksoisrooli. Ensinnäkin se päättää koulutuksen järjestämisestä hyväksyessään opetussuunnitelman perusteet sekä hoitaa monia muita merkittäviä koulutuksen kehittämis- ja toimeenpanotehtäviä. Toiseksi se tämän lainsäädännön perusteella huolehtii myös arvioinnin kehittämistä ja ulkopuolisten arviointien toimeenpanosta.

Valiokunta korostaa, että organisoinnilla ja muilla toimenpiteillä on turvattava arvioinnin kaikinpuolinen luotettavuus ja myönteinen imago siten, että arviointi saavuttaa myös kansalaisten luottamuksen ja edistää osaamista yhteiskunnassa. Luotavan järjestelmän toimivuutta on seurattava ja varmistettava sen jatkuva kehittäminen. Nykyisen korkeakoulujen arviointineuvoston toiminnasta saadut myönteiset kokemukset on valiokunnan mielestä otettava huomioon päätettäessä tulevaisuuden arviointitoiminnan organisoinnista ja kehittämistä. *Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi tätä koskevan lausuman (lausumaehdotus 2).*

Arvioinnin julkisuus. Arviointijärjestelmän tarkoituksena on tuottaa koulutuksen paikallisessa, alueellisessa ja valtakunnallisessa kehittämis-työssä ja päätöksenteossa sekä kansainvälisessä vertailussa tarvittavaa tietoa. Lisäksi arviointien tulisi tuottaa tietoa opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa opiskelijan opintoja koskevien valintojen perusteeksi. Arviointijärjestelmä on tärkeä osa kehitettäessä koulutuspalveluja; ei hallinnollisen valvonnan väline. Valiokunta pitää tämän osalta keskeisten valtakunnallisten tulosten koostamista ja niiden julkistamista tärkeänä. Säännösehdotuksen mukaan julkistaminen koskee arvioinnin keskeisiä tuloksia eikä lainsäädännön tarkoituksena näin ollen ole julkistaa yksittäistä koulua tai yksittäistä opettajaa koskevia tietoja. Arviointitulosten julkaiseminen ei missään tapauksessa saa johtaa koulujen paremmuusjärjestykseen asettamiseen eikä leimata kouluja, opettajia ja oppilaita tasoltaan heikoiksi ja hyväiksi yksipuolisilla perusteilla. Arvioinnin julkistaminen vaatii tapatumaketjuna itsearviointia myös arvioinnin suorittajalta.

Arvioinnin voimavarat. Arvioinnin käyttöön on osoitettava riittävät taloudelliset voimavarat ja henkilöresurssit. Opetushallinnossa tulee sekä valtionhallinnon että kuntien ja muiden koulutuksen järjestäjätahojen henkilöstöresursseja suunnata siten, että arviointia varten on riittävä määrä pätevää henkilöstöä. Valtion tulo- ja menoarviossa olevien koulutuksen kehittämistä varten varattujen momenttien 29.40.25/yleissivistävä ja ammatillinen koulutus ja 29.69.25/ai-kuiskoulutus perusteluja tulee muuttaa siten, että määrärahoja voidaan käyttää myös koulutuksen arviointiin.

Opettajien kelpoisuudet. Opetuksen korkeaa laatua ei ole mahdollista turvata ilman ammatillisesti korkeatasoista opettajakuntaa. Tämän vuoksi lainsäädäntöön perustuvat opetusta antavan henkilöstön kelpoisuusvaatimukset ovat olennainen osa koulutuksen perusturva. Hallituksen esitykseen sisältyvien lakien mukaan opettajan kelpoisuusvaatimuksista tullaan, kuten nykyisinkin, säätämään asetuksella. Valiokunta korostaa, että opettajien kelpoisuusvaatimukset tulee jatkossakin säilyttää nykyisellä korkealla tasolla, vaikka tarkoituksena onkin lisätä kelpoisten opettajien mahdollisuuksia opettaa eri koulutusmuotoihin kuuluvassa koulutuksessa.

Lakien voimaantulo

Hallituksen esityksen tarkoituksena oli, että lait tulevat voimaan 1.8.1998. Valiokunta on kuitenkin päättänyt ehdottamaan voimaantuloajankohdaksi 1.1.1999, jotta asetusten ja lakien täytäntöönpanon valmistelulle jää riittävästi aikaa.

Uudistuksen vaikutusten arviointi

Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman uudistusten vaikutusten arvioinnista ja koulutuspoliittisen selonteon antamisesta eduskunnalle (lausumaehdotus 1).

1. Perusopetuslaki

Yleisperustelut

Hallituksen esitys perusopetuslaiksi toteuttaa hallitusmuodon säätämää perusoikeutta koulutukseen. Lakiehdotuksen tavoitteena on luoda

mahdollisuudet vastata yksilön ja yhteiskunnan koulutustarpeisiin nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa. Vaikka kyse on ensisijaisesti lainsäädännön yhtenäistämisestä, valiokunta korostaa sitä, että tämän uudistuksen myötä opetuksen järjestäjille ja kouluille tulee myös uusia haasteita. Valinnaisuuden lisääntyminen vaikuttaa myös kotien asemaan. Lisääntyvän vapauden myötä kunnan päättäjien ja myös koulun henkilökunnan vastuu opetuksen laadusta ja koulun kehittämisestä ja oppilaiden huolenpidosta lisääntyy.

Hallitusmuodon 13 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen Suomessa. Oikeus maksuttomaan perusopetukseen on yksilön subjektiivinen oikeus, mikä merkitsee, että opetusta on voitava saada ilman opiskelijalle aiheutuvia kustannuksia. Opetuksen ohella myös välttämättömien opetusvälineiden, kuten oppikirjojen, on oltava oppilaille ilmaisia. Maksuton opetus kattaa myös tarpeelliset koulukuljetukset ja riittävän ravinnon. Valiokunta painottaa, että laaja opetuksen maksuttomuus yhdessä koulutuksen laatua nostavien ja koulua innostavaksi oppimispaikaksi muuttavien toimenpiteiden kanssa kuvastaa suomalaista koulutusajattelua ja koulutuksen arvostusta.

Valiokunta haluaa korostaa sitä, että koulun tulee perusolemukseltaan olla sivistyskoulu. Tämä ilmenee perusopetuksen periaatteista ja perusopetuslain tavoitteista. Tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. Erityisesti peruskoulun tavoitteissa ja opetuksen järjestämisessä korostuvat elinikäisen oppimisen kaksi periaatetta eli oppimaan oppimisen valmiudet sekä halukkuus ja kyky osallistua aktiivisena pieniyhteisön jäsenenä ryhmän toimintaan ja koulutukseen. Tavoitteet sisältävät muun ohella kasvatus-tavoitteina siveellisuuden ja hyvät tavat sekä tasapainoisuuden, hyväkuntoisuuden, vastuuntuntoisuuden, terveen itsetunnon, itsenäisyyden, luovuuden, yhteistyökykyisyyden ja rauhantah-

toisuuden. Samoin tavoitteena on antaa oppilaille persoonallisuuden monipuoliseksi kehittämiseksi yhteiskunnan ja työelämän, ammatinvalinnan ja jatko-opintojen, elinympäristön ja ympäristönsuojelun, kansallisten arvojen ja kulttuurin sekä kansainvälisen yhteistyön ja rauhanedistämisen ja monikulttuurisen yhteisön kannalta tarpeellisia valmiuksia. Perusopetuslain 2 §:n 2 momentissa mainitaan erityisesti tavoite edistää tasa-arvoa yhteiskunnassa. Momenttiin on otettu myös säännös elinikäisen oppimisen periaatteen huomioon ottamisesta opetuksessa.

Nyky-yhteiskunnassa jo lapset ovat tiedon tulvan kohteina. Tässä tilanteessa koulun tehtävä on huolehtia lasten tasa-arvoisista mahdollisuuksista tiedon saantiin ja itsensä kehittämiseen. Kuntien päättäjillä ja koulutuksen järjestäjillä on keskeinen vastuu luoda paikalliset edellytykset toimenpiteille, joilla koulutusta koskevassa lainsäädännössä asetetut tavoitteet kyetään toteuttamaan. Oppiminen on elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti nähtävä laajana kaikki oppimisen muodot ja kaikki oppimisympäristöt kattavana. Erityisesti peruskoulun on kyettävä innostamaan jokaista lasta uuden oppimiseen ja täydentämään sitä, mitä lapsi jo osaa ja oppii sekä kodissa että koulun ulkopuolella.

Uudistuksella poistetaan oppimisen esteitä ja turvataan oppimismahdollisuudet myös sellaisille oppilaille, jotka tarvitsevat erityistä tukea oppimisvaikeuksissaan. Tietojensa ja osaamisensa tasosta riippumatta on lapsilla peruskoulussa liian usein motivaatio-ongelmia osallistua opetukseen ja luokkayhteisön toimintaan. Yhteiskuntakehityksen myötä peruskoulun onkin yhä määrätietoistemmin muututtava opetuskeskeisyydestä aktiivisen oppimisen paikaksi, jossa yksilöllinen oppiminen ja yhteisöllisyys korostuvat samanaikaisesti. Ollakseen tuloksekasta opetuksen pitää olla riittävän haasteellista ja motivoivaa jokaiselle lapselle.

Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella.

Koulun määräytyminen ja mahdollisuus koulun valintaan. Lakiehdotuksen 6 §:n mukaan kunta on velvollinen osoittamaan lapselle koulupaikan eli ns. ensisijaisen koulun. Lakiehdotuksen 28 §:n

mukaan lapsen huoltajat voivat hakea lapselle koulupaikkaa muustakin kuin kunnan lapselle osoittamasta koulusta. Valiokunta toteaa, että tämä 28 §:n mukainen vapaa hakeutumis oikeus toissijaiseen kouluun laajentaa oppivelvollisuusikäisen lapsen mahdollisuuksia suorittaa oppivelvollisuuttaan muualla kuin ensisijaisessa koulussa. Valiokunta viittaa myöhemmin ao. pykälän perusteluissa todettuun.

Perusopetuksen rahoitus. Valiokunnan mielestä suurin uhka koulutukselliselle tasa-arvolle on perusopetukseen suunnattavien kokonaisvoimavarojen niukkuus.

Valiokunnan mielestä suuri ongelma opetuksen rahoituksessa on se, etteivät valtionosuuden perustana olevat yksikköhinnat vastaa toteutuneita kustannuksia. Opetustoimen valtionosuuksien perustana olevia yksikköhintoja ei ole valtiontaloudellisista syistä tarkistettu todellisten kustannusten mukaisiksi. Yksikköhinnoilla on kuitenkin kuntien toimintaa ohjaava merkitys, ja toisaalta yksityiset oppilaitokset joutuvat tulemaan toimeen yksikköhintoihin perustuvilla valtionosuuksilla. Silloin kun säästöpäätökset kunnissa kohdistuvat koulutoimeen, lisääntyy uhka eriarvoistumisesta, syrjäytymisestä sekä koululaisten ja opetushenkilöstön jaksamisesta. Koulussa voidaan pahoin liian usein. Liian moni oppilas ja opettajakin kokee koulun pakonomaiseksi paikaksi, jossa ei innostuneesti opita ja luoda uutta. Liian usein osa luokan oppilaista on vain passiivisesti paikalla ja ajatuksissaan omissa oloissaan. Häiriöt lisääntyvät. Leikkaukset ovat kunnissa kohdistuneet liiaksi mm. tukiopetukseen. Lisäksi kerhotunneista on osittain luovuttu kokonaan ja liikunnan osuutta opetuksessa on vähennetty, vaikka näiden piirissä tapahtuva toiminta ehkä parhaiten ehkäisee syrjäytymistä, välinpitämättömyyttä ja ongelmia luokan yhteishengessä jo varhaisessa vaiheessa. Ongelmaksi on muodostunut myös ryhmäkokojen suurentaminen.

Valiokunta korostaa sitä, että samalla kun lisäresursseja ohjataan koulutuksen kehittämiseen, esim. tietotekniikkaan, on yhteiskunnan pystyttävä huolehtimaan siitä, että syrjäytymisen voidaan ehkäistä ja että huolehditaan erityistä tukea tarvitsevista oppilaista. Tämä ei voi on-

nistua ilman, että koulutukseen edelleenkin panostetaan voimakkaasti taloudellisia voimavaroja. Järjestelmien yksinkertaistaminen on sinänsä kannatettavaa, mutta se ei saa johtaa siihen, että samalla luovutaan koululaisten yksilöllisestä huolenpidosta, mikä tarkoittaa erityisesti tukea tarvitsevien vähemmistöjen ja muiden erityisryhmien huolenpitoa. Edelleen valiokunta korostaa sitä, että rahoitusjärjestelmän tulee olla vain toiminnan toteuttamisväline — ei toimintaa ohjaava.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että heti valtionalouden tilanteen salliessa perusopetuksen yksikköhintojen jälkeensä jääneisyys korjataan vastaamaan todellisia kustannuksia. *Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi tätä koskevan lausuman (lausumaehdotus 3).*

Esiopetus. Esiopetuksen tavoitteena on peruskoulun kasvatus- ja opetustoiminnalle asetettujen tavoitteiden mukaisesti edistää oppilaiden tasapainoista kehitystä ja parantaa oppimisedellytyksiä. Peruskoulun esi- ja alkuopetus muodostavat kokonaisuuden, jossa keskeiset tavoitteet, opiskelun luonne ja opetuksen lähtökohdat ovat samansuuntaiset. Tärkeää on lapsen yksilöllisyyden huomioon ottaminen, aktiivinen oppiminen ja yhteisön jäseneksi kasvaminen. Myös päivähoidon ja koulun esiopetuksen opetussuunnitelmilla tulisi olla yhteiset lähtökohdat.

Lapsella tulee olla oikeus oppia asioita silloin, kun hän on niistä kiinnostunut. Myös oppimisympäristö tulee järjestää niin, että se tarjoaa lapselle mahdollisuuksia kiinnostua eri asioista. Lasten edellytysten mukaista ikä- ja luokkarajat ylittävää ryhmittelyä toteutetaan joustavasti mahdollisuuksien mukaan.

Lapsen tasapainoisen kasvun perustana on turvallisuuden tunne ja myönteinen minäkuva, joiden kehittymiselle on tärkeää lämmin huolenpito ja onnistumisen kokemukset. Esiopetuksessa korostuvat elämänläheisyys ja leikki.

Esiopetusta järjestetään nykyään pääasiassa lasten päivähoidosta annetun lain (36/1976) mukaisena toimintana. Nykyisen peruskoululain mukaan peruskoulussa voidaan opetusministeriön luvalla ja sen määräämin perustein järjestää yhden lukuvuoden kestävää esiopetusta lapsille, jotka eivät vielä ole oppivelvollisia. Peruskoulus-

sa voi olla enintään kaksivuotinen esiaste sellaisia vammaisia oppilaita varten, joiden oppivelvollisuus kestää 11 vuotta. Opetushallitus on peruskoululain nojalla vahvistanut valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet peruskoulussa annettavaa esiopetusta varten. Mainitut perusteet on valmisteltu yhteistyössä Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen kanssa ja niitä sovelletaan suosituksena myös lasten päivähoidon yhteydessä annettavaan esiopetukseen.

Noin 60 % kuusivuotiaista on esiopetuksessa. Koulutoimessa annettava esiopetus on maksutonta, kun taas päivähoidossa olevilta lapsilta peritään maksu, joka sisältää myös esiopetuksen. Maksu on porrastettu huoltajien tulojen mukaan.

Valiokunnan mielestä kuusivuotiaille annettavaa opetusta koskevat järjestelyt ovat nykyisin epätydyttävät. Kuusivuotiaat tulisi saada kattavasti järjestelmällisen esiopetuksen piiriin. Kouluikää edeltävät vuodet ovat merkityksellisiä lapsen kehityksen kannalta. Valiokunta korostaa leikinomaista oppimaan innostavaa toimintaa. Lapsen ympäristötekijöistä johtuvat erot erilaistavat kouluvalmiuksia ja näin vaikuttavat lapsen myöhempään koulumenestykseen. Järjestelmällisellä varhaiskasvatuksella ja sen osana esiopetuksella voidaan eroja tasoittaa ja estää erojen kasvamista. Myös nykyinen tilanne, jossa päivähoidon yhteydessä järjestettävästä esiopetuksesta peritään maksu, kun taas koulutoimen järjestämä esiopetus on maksutonta, on epätydyttävä. Valiokunta pitää tärkeänä, että kunta voisi ratkaista, järjestetäänkö varhaiskasvatus ja päivähoito osana sosiaali- vai koulutoimea.

Valtioneuvoston hyväksymän koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen vuosia 1995—2000 koskevan kehittämissuunnitelman mukaan esiopetuksen järjestämisessä tavoitteena on tilanne, jossa käytännössä koko ikäluokka osallistuu vuoden pituiseen esiopetukseen ennen peruskoulun alkua.

Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman esiopetuksesta (lausumaehdotus 4).

Opettajien palvelussuhdejärjestelmä. Sivistysvaliokunta on pyytänyt hallintovaliokunnan lausunnon opettajien palvelussuhteen sääntelyä koskevilta osin. Hallintovaliokunnan lausuntoon yhtyen valiokunta korostaa sitä, että ratkaisu opettajien palvelussuhdelajista tulisi tehdä tehtävien ja opetuksen järjestämistavan mukaan. Hallintovaliokunnan lausunnon perusteluihin viitaten valiokunta katsoo, että kaikkiin niihin tehtäviin, joissa käytetään julkista valtaa, tulisi tulevaisuudessa ulottaa säännösten virkavastuu siinä laajuudessa kuin se koskee julkisyhteisön palveluksessa virkasuhteessa olevaa henkilöä.

Valiokunnan mielestä koulun kehittäminen vaatii opettajien työaikajärjestelmän pikaista uudistamista. Hallituksen tulee osaltaan pyrkiä toimenpiteisiin, joilla opettajien kokonaistyöaikajärjestelmä saadaan ratkaistua. Samalla tulee pyrkiä parantamaan opettajien mahdollisuuksia kehittää itseään ja saada täydennyskoulutusta.

Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman opettajien kokonaistyöaikajärjestelmästä (lausumaehdotus 5).

Koulu työyhteisönä. Valiokunta on käsitellyt kodin ja koulun välistä yhteistyötä jäljempänä perusopetuslain yksityiskohtaisten perustelujen 3§:n kohdalla. Kodin ja koulun yhteistyön lisäksi koulujen toimintaa työyhteisönä tulee muutoinkin kehittää.

Osana koulu-yhteisön kehittämistä on otettava huomioon opettajien, oppilaiden ja huoltajien lisäksi myös koulun muu henkilökunta. Tavoitteena koulun kehittämisessä työyhteisönä on se, että koulusta tulisi lasten kannalta turvallinen yhteisö, jossa kukin yhteisön jäsen kantaa myös kokonaisvastuuta lapsen parhaasta.

Voimassa olevassa peruskoululaissa säännellään myös oppilaskuntatoimintaa. Perusopetuslakiehdotuksessa ei vastaavaa säännöstä ole, koska tällaisella oppilaskunnalla ei olisi enää mitään lakisääteisiä tehtäviä. Valiokunnan mielestä jokaisessa oppilaitoksessa tulee luoda järjestelmällisiä muotoja kaikkien oppilaiden mahdollisuuksiin vaikuttaa opetukseen, koulun muuhun toimintaan ja itseään koskevaan pää-

töksentekoon. Yhtenä tällaisena muotona ovat esimerkiksi yläasteilla oppilaskunnat.

Yksityiskohtaiset perustelut

2 §. *Opetuksen tavoitteet.* Oppivelvollisuuskoulun tavoitteena on taata kaikille oppilaille mahdollisuus saada laadukasta ja korkeatasoista opetusta asuinpaikasta ja sosiaalisesta taustasta riippumatta. Hallituksen esityksen mukaan perusopetuksen tavoitteet vastaavat nykyisiä peruskouluopetukselle säädettyjä tavoitteita, mutta määritellään erityisesti kasvatustavoitteiden osalta yleisemmin ja pelkistetympin. Opetuksen tavoitteiden määrittelyssä nousee keskeiseksi perusopetuslain 2 §:n sisältö ja erityisesti arviointia koskeva 21 §:n kontrolloimisessa, miten tavoitteet on saavutettu.

Valiokunta yhtyy hallituksen esityksen perusteluissa todettuun määrittelyyn perusopetuksen tavoitteista ja viittaa edellä yleisperusteluissa ja perusopetuslain yleisperusteluissa lausumaansa. Valiokunta on kuitenkin halunnut säännöksessä korostaa sitä, että opetuksen kasvatuksellisenä tavoitteena on erityisesti kasvu ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Sen vuoksi valiokunta on muuttanut 1 momentin sanamuotoa.

Valiokunta on katsonut, että kasvu ihmisyyteen on arvo sinänsä. Ilmaisuu kuvastaa koko yhteiskuntamme syvimpiä arvoja, koska sen filosofisena lähtökohdiana on ihmisen perusolemus itsessään arvokkaana ja hyvänä. Tavoitteen uudelleenmuotoilu korostaa kodin toimintaa ja vastuuta täydentävänä opetuksen kasvatuksellista tehtävää ihmisen luonteenomaista kehitystä tukevana ja ohjaavana toimintana. Valiokunta on myös halunnut korostaa yksilön asemaa yhteiskunnan jäsenenä. Toisaalta ihmisyyden ja toisaalta yhteiskunnan jäsenyyden ottaminen lähtökohdaksi korostaa sekä yksilöä ja hänen omia lähtökohdiaan että suuremman yhteisön jäsenyyttä. Näin määritelmässä korostuvat molemmat lähtökohdat ja niiden välille syntyy positiivinen jännite, joka toimii luovuuden ja toiminnan voimana. Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys ovat siis toisiinsa kytkeytyneitä, samanaikaisesti vaikuttavia ja opetuksen läpikäyviä toimintaperiaatteita. Toisen momentin muotoilulla valiokun-

ta korostaa koulun roolia motivoida lasta oppimaan, jolloin oleellisiksi nousevat oppimaan oppimisen taidot. Määre ”edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa” edellyttää ennen kaikkea opetus- ja oppimismenetelmien kehittämistä siten, että jokaisen oppilaan tiedonhankinnan ja -hallinnan taidot, arviointikyky sekä tulevaisuuden ja erityisesti muutosten ennakointitaidot korostuvat.

Hallituksen esityksen mukaan uuden lainsäädännön tarkoituksena on keskittyä koulutuksen tuloksellisuuden kannalta olennaisiin asioihin, jotka edellyttävät valtakunnallista yhdenmukaisuutta. Yksi näistä on koulutuksen yhdenvertaisuus koko maan alueella. Valiokunta on halunnut korostaa tätä tärkeää periaatetta ja on sen vuoksi lisännyt 2 §:ään uuden 3 momentin.

Pykälän 2 momentin mukaan opetuksen tulee mm. edistää tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa. Valiokunta toteaa, että tämä velvoittaa myös kuntia opetuksen järjestäjänä edistämään tasa-arvoa kunnan sisällä esimerkiksi koulutuspalveluiden saatavuuden suhteen.

3 §. *Opetuksen järjestämisen perusteet.* Pykälän 1 momentissa määritellään yhtenäiskouluperiaate. Sen mukaan opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita. Opetuksen tavoitteet ja sisältö määritellään laissa ja sen nojalla annettavissa päätöksissä valtakunnallisesti pääosin yhtenäisiksi. Voimassa olevien tuntijakopäätösten ja opetussuunnitelmien perustepäätösten sekä erityisestä koulutustehtävästä tehtävien päätösten sallimissa puitteissa valinnaisuus, opetussuunnitelmien erilaisuus ja opetuksen yksilöllinen mukauttaminen ovat kuitenkin mahdollisia. Lisäksi eräiden erityisryhmien, kuten vaikeimmin kehitysvammaisten opetuksessa, opetuksen tavoitteet ja sisällöt voivat poiketa merkittävästikin opetuksen yleisistä tavoitteista ja sisällöistä. Valiokunta korostaa sitä, että valinnaisuudesta ja opetussuunnitelmien erilaisuudesta huolimatta opetuksen tavoitteena on turvata jokaiselle oppilaalle jatko-opintojen edellyttämät perusvalmiudet.

Valiokunta pitää tärkeänä myös 2 momentin säännöstä siitä, että opetus järjestetään oppilaan ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Opetuksen järjestämisen erityisenä tavoitteena on vastata

samanaikaisesti sekä yksilöllisyyden että yhteisöllisyyden haasteisiin. Säännös on pohjana kaikelle opetuksen sekä opetukseen liittyvien järjestelyjen ja tukitoimenpiteiden suunnittelulle ja toteuttamiselle.

Koulutus on merkittävä osa lasten ja nuorten kasvatusta yhteiskunnan jäsenyyteen, mutta oppimisen lisäksi kasvatukseen sisältyy kasvattajien ja kasvatettavan välinen vuorovaikutus, toiminnan motivointi ja suuntaaminen. Pykälän 3 momentin mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan säännös vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Valiokunta toteaa, että tehtävänsä hoitaessaan koulun on pyrittävä läheiseen yhteisymmärrykseen ja yhteistyöhön kodin kanssa tukemalla kotia sen kasvatustoiminnassa. Varsinainen opetus on koululle annettu tehtävä osana lasten kokonaiskasvatusta. Koulun tulee kuitenkin olla säännöllisessä ja läheisessä yhteistyössä kodin kanssa liittyen erilaisiin opetusjärjestelyihin ja muuhun käytännön koulutyöhön. Huoltajien tukeminen kasvatustyössä tarkoittaa lapsen kehityksen hyväksi tapahtuvaa arviointia lapsen tarvitsemista kehitystä suojaavista vaikutteista. Tutkimustulosten mukaan suojaavat vaikutteet voivat olla sosiaaliin taitoihin, lämpimiin ihmissuhteisiin, taitojen oppimiseen ja siten itsetunnon vahvistamiseen, menestyksen kokemuksiin sekä turvalliseen ja aikuisen luonnolliseen auktoriteettiin nojautuvaan kasvatukseen liittyviä. Nämä suojaavat tekijät, joita koulu voi tuoda lapsen elämään, tukevat lasten kasvua erityisesti silloin, kun erilaiset riskitekijät uhkaavat kehitystä.

Tavoitteena on luoda kiinteä yhteistyö opettajien, oppilaiden ja vanhempien välille. Keinot tulisi valita niin, että yhteistyöhön saataisiin mukaan sellaisetkin vanhemmat, joita muutoin on vaikea saada mukaan. Luokan oppilaiden vanhempien yhteisön tavoitteena olisi, että vanhemmat oppisivat tuntemaan toisensa ja keskustelemaan lastensa asioista. Näin voisi löytyä yhteisiä periaatteita mm. kotiintuloaikoihin, taskurahojen määrään, luokkajuhlien järjestelyyn ja valvontaan sekä suhtautumisessa koulukiusaamiseen, tupakointiin, alkoholiin ja huumeiden käyttöön. Vanhemmat voisivat auttaa toisiaan

myös käytännön asioissa kuten lasten kuljetuksissa. Luokan oppilaiden vanhempien kesken voitaisiin keskustella oppiainevalinnoista ja muista koulutyön järjestelyyn liittyvistä kysymyksistä. Kiinteä yhteistyö aktivoisi osallistumaan opetuksen järjestäjän, tavallisesti kunnan vastuulle jätettyihin opetussuunnitelma- ym. kysymyksiin. Opettaja saisi tukea koulutyölleen ja lapset saisivat tunteen siitä, että he ovat tärkeitä myös muille aikuisille kuin vanhemmilleen ja huoltajilleen.

4 §. *Velvollisuus järjestää perusopetusta.* Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella 1 momentin ensimmäisen virkkeen sana ”oppivelvollisille” korvataan sanalla ”oppivelvollisuusikäisille” koska hallituksen esityksen sanamuoto supistaisi kuntien velvollisuutta perusopetuksen järjestämiseen nykyisestä, mikä ei ole esityksen tarkoitus.

6 §. *Oppilaan koulupaikan määräytyminen.* Oppilaan koulupaikan määräytymisessä pykälän 1 momentti vahvistaa lähikouluperiaatetta. Hallituksen esitys lähtee siitä, että koulumatkat olisivat turvallisia ja lyhyitä. Tätä arvioitaessa tulee ottaa huomioon muun ohella asutuksen ja koulujen sekä muiden opetuksen järjestämipaikkojen, kuten päiväkotien, sijainti sekä muut asianomaisen kunnan olosuhteet ja oppilaiden ikä. Valiokunta korostaa sitä, että oppilaalla on aina oikeus päästä 6 §:n perusteella määräytyvään kouluun. Kunnan tehtävä on osoittaa hänelle ensisijainen koulu.

Valiokunta pitää tärkeänä sitä periaatetta, että oppilaalle osoitetaan koulunkäyntipaikaksi hänen kotiaan lähellä oleva koulu, joka useimmiten vielä on lähin koulu. Tämän korostamiseksi valiokunta on lisännyt 6 §:n 2 momenttiin maininnan siitä, että kunta osoittaa oppilaalle 1 momentin mukaisen lähikoulun. Valiokunta haluaa tässä yhteydessä korostaa myös kuntien yhteistyötä. Oppilaan kannalta voi luontevin lähikoulu olla myös kuntarajan toisella puolella.

Valiokunta toteaa, että hallituksen esittämä lähikoulu-periaate joissain tapauksissa tiukentaa oppilaan koulupaikan määräytymistä nykyisestä, esimerkiksi silloin, kun koko kunta on yhtä koulupiiriä.

7 §. *Rekisteröity yhteisö tai säätiö opetuksen järjestäjänä.* Hallituksen esityksen mukaan valtioneuvosto voi myöntää yksityiselle yhteisölle tai säätiölle luvan koulutuksen järjestämiseen. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että uskonnonvapauslain (267/1922) 2 luvussa tarkoitettut opetusministeriön pitämään uskonnollisten yhdyskuntien rekisteriin merkityt uskonnolliset yhdyskunnat ovat itsenäisiä oikeushenkilöitä. Mainitut yhteisöt ovat luonteeltaan julkisia, eikä niille voitaisi 7 §:n mukaan myöntää koulutuksen järjestämislupaa. Jotta uskonnollisille yhdyskunnille voitaisiin myöntää koulutuksen järjestämislupa, tulisi ilmaisu ”yksityinen yhteisö” korvata määritelmällä ”rekisteröity yhteisö”, joka tarkoittaisi sekä yksityisiä että julkisia yhteisöjä. Valiokunta on tehnyt tämän muutoksen perusopetuslain 7 §:n 1 momenttiin ja vastaavat muutokset muihin tämän hallituksen esityksen lakiehdotuksiin.

Valiokunta toteaa, että yksityisen perusopetuksen järjestäjän rahoitusjärjestelmä muuttuu siten, että lain voimaantulon jälkeen uusien perusopetuksen järjestäjien yksikköhinta on 90 prosenttia sen kunnan yksikkö hinnasta, jossa opetus pääasiassa järjestetään. Niillä yksityisillä perusopetuksen järjestäjillä, jotka lain voimaan tullessa ovat ylläpitäneet perusopetusta tai sitä vastaavaa opetusta antavaa oppilaitosta, säilyy yksikköhinta 100 prosenttina kunnan yksikkö hinnasta. Valiokunta on keskustellut siitä, heikentääkö muutos mahdollisuuksia perustaa uusia yksityisiä kouluja. Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että arvonlisäverokäytäntö aiheuttaa ongelmia yksityisille koulutuksen järjestäjille. Valiokunta pitää välttämättömänä, että opetusministeriö seuraa rahoitusjärjestelmän muutoksen vaikutusta yksityisen koulun perustamismahdollisuuksiin.

Perusopetuslain 49 §:n mukaan nykyinen Anna Tapion koulusta annettu laki (1197/1988) kumotaan. Koulun toiminta jatkuu kuitenkin voimaantulosäännösten perusteella ilman eri toimenpiteitä. Koulutustehtävältään ja toiminnaltaan muista kouluista poikkeavan Anna Tapion koulun yksikköhinta määritetään opetus- ja kulttuuritoimesta annettavan lain ja asetuksen säännösten perusteella hakemuksesta erikseen

opetusministeriön päätöksellä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Anna Tapion koulun ja eräiden muiden koulujen yhdistämismahdollisuuksia on tutkittu. Valiokunta katsoo, että mikäli mahdollinen uusi oppilaitos muodostetaan niin, että uudessa opetuksen järjestämisluvassa toiminnan erityispiirteet säilyisivät nykyisellään, ei uudella rahoitusjärjestelmällä olisi vaikutusta rahoituksen kokonaisuuteen.

9 §. *Opetuksen laajuus.* Hallitus ehdottaa luovuttavaksi ala-asteen ja yläasteen hallinnollisesta rajasta. Näin jokaisen kunnan omaksi ratkaisuksi muodostuu se, miten perusopetus kunnassa järjestetään. Valiokunta toteaa, että maamme asutusrakenne ja väestöpohja edellyttävät lähitulevaisuudessa koulutuksen saavutettavuuden ja laadun varmistamiseksi nykyisenkaltaista järjestelmää pienine kyläkouluineen ja kunnan keskustassa sijaitsevine yläasteineen ja lukioineen. Valiokunnan mielestä nämä kysymykset kunnissa tulee ratkaista koulun toimintatavoitteiden eikä hallinnon lähtökohdista.

Pykälän 3 momentissa säädetään maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetuksesta. Valiokunta toteaa, että säännöksen mukaan opetuksen tulee vastata puolen vuoden oppimäärää. Tämä voidaan järjestää eri tavoin, esimerkiksi jaettuna koko lukuvuodelle. Valiokunta toteaa, että puolen vuoden oppimäärä ei ole riittävä, ja pitää tavoitteena, että tarpeen mukaan opetuksen järjestäjä antaa laajempaa valmistavaa opetusta maahanmuuttajille.

10 §. *Opetuskieli.* Opetuskieltä koskevat säännökset säilyvät pääosin ennallaan. Opetuskielet ovat joko suomi tai ruotsi. Lisäksi opetuskielenä voi olla saame, romani tai viittomakieli.

Valiokunta pitää myönteisenä, että pykälän 2 momenttiin on otettu uusi säännös velvollisuudesta käyttää viittomakieltä opetuskielenä. Hallituksen esitys vahvistaa siten kielivähemmistöjen oikeuksia. Velvollisuus antaa opetusta viittomakielellä määräytyisi oppilaiden kuulovammaisuuden mukaan. Valiokunta korostaa sitä, että viittomakieltä ensimmäisenä kielenä oppineille kuuroille opetus annetaan viittomakielellä. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös muutoin kuulovammaisen henkilö, joka käyttää äidinki-

lenään viittomakieltä, saa tarvittaessa opetusta viittomakielellä.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että vaikka lapsella ei olisi todettavissa olevaa aistivammaa, kuulo-, näkö- ja tuntoaistimukset eivät kaikilla vammaisilla lapsilla jäseny samalla tavalla kuin muilla lapsilla. Maailman jäsentämistä edistävät mm. autistisilla lapsilla visuaaliset menetelmät, jotka räätälöidään kullekin lapselle yksilöllisesti. Äidinkielen määrittelemine on tällöin vaikeaa — se yleensä on yhdistelmä eri kommunikaatiomenetelmistä ja niiden jäsentämisestä kokemuksesta. Nämä lapset eivät aina ole erityisopetuksessa vaan usein yleisopetuksessa. Valiokunnan mielestä tulisi selvittää, miten puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät on otettava huomioon lapsen opetuskieltä arvioitaessa ja miten opetuksessa voidaan turvata riittävät voimavarat vaihtoehtoisten kommunikaatiomenetelmien käyttöön.

Valiokunta pitää tärkeänä, että myös oppilasta kuullaan valittaessa pykälän 3 momentin mukaista oppilaan opetuskieltä.

11 §. Opetuksen sisältö. Hallituksen esityksen mukaan perusopetuksen oppiaineet säilyvät nykyisen peruskoululain mukaisina. Äidinkielen oppiaineen nimikkeeseen lakiin lisätään kuitenkin kirjallisuus. Valiokunta pitää tätä lisäystä erityisen onnistuneena. Kirjallisuuden tuntemuksella on kulttuurikasvatuksessa merkittävä osa ja se edesauttaa äidinkielen opetusta. Valiokunnalle on ehdotettu lukuisia lisäyksiä 11 §:n oppiaineluetteloon. Useat asiantuntijat ovat katsooneet, että aineella on oppiaineen arvo ja sitä opetetaan vain, jos se sisältyy lain oppiaineluetteloon. Valiokunta korostaa sitä, että 11 §:n oppiaineluettelosta huolimatta säilyy mahdollisuus antaa opetusta muissakin peruskoulutehtävään kuuluvissa aineissa kuin mitä pykälässä on säädetty. Valiokunta korostaa myös sitä, että nykyinen valtioneuvoston päättämä tuntijako on tarjottu toistaiseksi säilyttävä.

Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että 1 momentin sanamuoto ”kaikille yhteisinä aineina” voisi tarkoittaa samanaikaista opetusta samoissa tiloissa. Valiokunta toteaa, että kaikille yhteisinä aineina tarkoittaa sitä, että opetusta on

annettava kaikille, mutta opetuksen järjestämistapaa ei määritellä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan terveystiedon opettaminen kouluissa on vähentynyt. Lasten, nuorten ja myös työelämään tulevien uusien työntekijöiden valmiudet oman terveytensä seuraamisessa ja hoitamisessa ovat jäämässä yhä enemmän kotien, henkilökohtaisen harrastuksen ja joukkotiedotuksen varaan. Tässä koulun terveystieto voi olla erittäin tärkeänä tukena oppilaalle. Terveystiedon opetustavoitteena on välittää tietoja ja taitoja terveyttä uhkaavista ja sitä korjaavista tekijöistä sekä oman elämän hallintakeinoista. Valiokunnan mielestä terveystietojen ja -taitojen opetuksella on yleissivistävä ja väestöryhmien välistä tasa-arvoa edistävä tehtävä.

Yleisperusteluissa todettuun viitaten valiokunta korostaa perhe- ja ihmissuhdekasvatuksen tärkeyttä perusopetuksessa. Valiokunta katsoo, että perhe- ja ihmissuhdetaitoja tulee opettaa läpäisyperiaatteella kaikkien oppiaineiden yhteydessä ja erityisesti niitä tulee sisällyttää uskonnon ja elämäntutkimustiedon sekä yhteiskuntaopin opetukseen.

Valiokunnan huomiota on kiinnitetty myös oppiaineluetteloon sisältyvään tulkintaan käsi-työstä oppiaineena. Valiokunta toteaa, että käsi-työ-nimike sisältää tekstiilityön ja teknisen työn. Tarkoituksena ei ole muuttaa ns. käsi-työopetuksen sisältöä esim. valiokunnalle esitettyyn askarteluonteiseen suuntaan. Valiokunta korostaa sitä, että käden taidot opitaan parhaiten nuorena. Motoriikan hallinta tukee lapsen kokonaisvaltaista kehittymistä. Käsi-työn, tekstiilityön ja teknisen työn opetuksessa ei ole kysymys sellaisesta taitotiedosta ja tietotaidosta, joka opitaan automaattisesti jokapäiväisessä elämässä. Valiokunta korostaa myös sitä, että opetusjärjestelyjen tulee olla sellaisia, että ne antavat valintavaihtoehtoja myös käytännöllisesti suuntautuneille oppilaille. Oppilaat voisivat halutessaan valita sekä tekstiilityön että teknisen työn. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tekstiilityön ja teknisen työn opetus tulisi järjestää siten, että kynnys opiskella näitä molempia aineita olisi mahdollisimman matala sekä tytöille että pojille.

Valiokunta korostaa myös sitä, että käsityöaineet integroivat koulun muiden aineiden sisältöjä (luonnontieteet, tietotekniikka, kielet, kuvataide jne.) käsityön sisältöihin käytännön toiminnassa. Käden taidoilla on suuri merkitys jokaiselle ihmiselle sinänsä. Käteviä tekemisen taitajia tarvitaan myös elinkeinotoiminnassa tuotteen suunnittelusta ja valmistuksesta kansainväliseen tutkimukseen. Erittäin kipeästi tällaisia ihmisiä tarvitaan työllisyyden edistämiseksi ja uudenlaisen tuotantotoiminnan synnyttämiseksi maahan.

Suomi toisena kielenä ei ole nykyisessä peruskoululaissa eikä ehdotetussa perusopetuslaissa itsenäinen oppiaine. Vuonna 1994 annettujen opetussuunnitelman perusteiden mukaan suomi toisena kielenä on toisen kotimaisen kielen erityinen maahanmuuttajille tarkoitettu oppimäärä. Voimassa olevan peruskouluasetuksen 48 a §:n (1457/1994) mukaan oppilaan, jonka äidinkieli on muu kuin opetuksessa käytettävä kieli, arvostelussa voidaan Opetushallituksen määräysten mukaisesti poiketa arvostelusta koskevista perussäännöksistä. Opetushallituksen antamassa määräyksessä maahanmuuttajaoppilaiden arvostelusta todetaan mm., että vieraskielisen oppilaan äidinkielen oppiaine arvostellaan tarvittaessa suomi (tai ruotsi) toisena kielenä -opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti, mikäli oppilas ei ole voinut opiskella äidinkielen oppiaineena omaa äidinkieltään. Näin ollen yksi vaihtoehto on mm. se, että vieraskielinen oppilas osallistuu suomi tai ruotsi äidinkielenä -opetukseen, mutta hänen suoritusensa arviointi perustuu suomi toisena kielenä -oppimäärän mukaisiin tavoitteisiin. Näin oppilas saa käytännössä äidinkieleen varatuilla tunneilla suomi toisena kielenä -opetusta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan nykytilanne ei turvaa riittävässä määrin maahanmuuttajalasten mahdollisuuksia oppia suomi tai ruotsi täydellisesti. Tutkimusten mukaan kuitenkin maahanmuuttajien kotouttamisessa on keskeisellä sijalla uuden kotimaan kielen hallinta. *Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi tätä koskevan lausuman (lausumaehdotus 6)*

Valiokunta on tehnyt 3 momenttiin sanallisen muutoksen.

14 §. Tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet. Lakiehdotuksen 3 §:n mukaan opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita. Opetukseen käytettävän ajan jakaminen eri oppiaineiden opetukseen eli tuntijaon päättää edelleen valtioneuvosto. Se päättää myös perusopetuksen, esiopetuksen, lisäopetuksen ja perusopetuksen valmistavan opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista. Opetushallitus antaa opetussuunnitelmien laadintaa varten opetussuunnitelman perusteet, joissa määritellään perusopetuksen eri oppiaineiden sekä oppilaanohjauksen ja muun laissa tarkoitetun opetuksen tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

Valiokunta pitää tärkeänä, että tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet myös tulevaisuudessa varmistavat opetuksen riittävän valtakunnallisen yhtenäisyyden ja oppilaiden jatko-opintokelpoisuuden. Tämä vaatimus korostuu erityisesti voimakkaan muuttoliikkeen vallitessa.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että perusopetusasetusta laadittaessa otetaan huomioon se, että erityisopetuksessa opiskelevat oppilaat tarvitsevat esimerkiksi 7—9-vuosiluokilla opetusta vähintään yhtä paljon kuin yleisopetusryhmän oppilaat ja heillä tulee olla samat mahdollisuudet valinnaisaineisiin kuin muillakin oppilailla.

Valiokunta painottaa sitä, että yläasteella oppilaanohjaus on entistä tärkeämpää valinnaisuuden, työelämäntuntemuksen ja jatko-opintojen vuoksi. Oppilaanohjauksella voidaan tukea vanhempia tekemään yhdessä lapsen kanssa oikeita valintoja.

15 §. Opetussuunnitelma. Opetuksen järjestäjällä on laaja harkintavalta paikallisen opetussuunnitelman päättämisessä. Kunnan järjestämässä opetuksessa opetussuunnitelma voidaan hyväksyä joko kunta- tai koulukohtaisena taikka osittain koko kuntaa koskevana ja osittain koulukohtaisena. Perusteiden yhtenäisyys on turvattu valtakunnallisella tuntijaolla ja opetussuunnitelman perusteilla. Tässä yhteydessä valiokunta korostaa koulu- ja opettajakohtaisen työn ja ammatillisen kehittymisen suunnittelun merkitystä. Nykyisen lainsäädännön edellyttämä työsuunnitelma on käytännössä liian usein jäänyt

kankeaksi hallinnolliseksi menettelyksi. Onkin luotava käytäntö, joka tukee koulun sisäistä määrätietoista kehittämistyötä sekä sisäisen yhteishengen ja opettajien oman oppimisen kehittämistä. Tähän tavoitteeseen päästään kehittämällä opetussuunnitelman laadintaa ja käyttöä kunta- ja koulutasolla. *Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi tätä koskevan lausuman (lausumaehdotus 7).*

Valiokunta tähdentää opetussuunnitelmien laadinnassa monipuolista ja laaja-alaista valmistelua niin, että oppilaiden huoltajat ja opettajat voivat osallistua ja vaikuttaa opetuksen suunnitteluun. Valiokunta pitää suositeltavana myös sitä, että kunnanvaltuustot saavat informaatiota ja keskustelevat opetussuunnitelmasta.

16 §. Tukiopetus. Hallitus ehdottaa säädettäväksi nykyistä selkeämmän velvollisuuden tukiopetuksen järjestämiseen. Tukiopetusta tulee antaa esimerkiksi sairauden tai muun syyn takia opetuksessa tilapäisesti jälkeen jääneille oppilaille sekä niille oppilaille, joilla on esimerkiksi oman opetuskielensä poikkeavan äidinkielenä takia vaikeuksia seurata opetusta.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tukiopetusta ei kunnissa ole viime vuosina järjestetty tarvittavissa määrin. Valiokunta painottaa sitä, että tukiopetuksella voidaan estää oppilaan suurempi opetuksesta jälkeensä jääneisyys tai välttää monia muita vaikeuksia. Sen vuoksi valiokunta pitää tärkeänä, että tukiopetusta järjestetään kunkin oppilaan tarpeiden mukaan. Valiokunta korostaa, että tukiopetuksen tarkoituksena on auttaa oppilasta saavuttamaan tyydyttävä oppimistulos silloin, kun hän on sairauden tai muun syyn takia jäänyt opetuksesta jälkeen. Muuna syynä voidaan pitää mm. perheen elämäntilanteesta tapahtuvia muutoksia, henkisiä ongelmia tai muita seikkoja, jotka ovat väliaikaisesti estäneet oppilasta omaksumasta opetusta. Tukiopetusta tulee erityisesti käyttää tilapäisten oppimisvaikeuksien poistamiseksi ja oppilaiden opiskelumotivointiin. Tukiopetus on pyrittävä järjestämään niin, että siihen osallistuva oppilas ei tarpeettomasti leimaudu. Joustavasti käytettynä tukiopetus on erinomainen mahdollisuus ennaltaehkäistä vaikeuksia.

Valiokunnan mielestä uusi säännös tukiopetu-

tuksesta estää mm. sellaiset tilanteet, että esimerkiksi vuosittain etukäteen päätettäisiin siitä, kuinka monelle oppilaalle tukiopetusta annetaan.

Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi tukiopetusta koskevan lausuman (lausumaehdotus 8).

17 §. Erityisopetus. Pykälän 1 momentti sääntele muun opetuksen ohessa annettavaa eli ns. osa-aikaista erityisopetusta. Pykälän 2 momentissa säädetään 16 §:ssä tarkoitettua tukiopetusta ja 1 momentissa tarkoitettua osa-aikaista erityisopetusta pidemmälle meneviä erityistoimenpiteitä tarvitsevien oppilaiden opetuksesta. Hallituksen esityksen mukaan erityisopetusta tarvitsevien oppilaiden määrittely vastaa pääosin nykyistä peruskoululakiin sisältyvää määrittelyä. Ehdotuksen mukaan myös sairaus voi olla perusteena erityisopetuksen käytölle.

Valiokunta on tehnyt 1 momenttiin teknisen korjauksen.

Valiokunta esittää pykälän 2 momenttiin lisättäväksi selvyuden vuoksi luettelon erityisopetuksen erilaisista järjestämistavoista. Erityisopetusta voidaan sen mukaan järjestää kuten nykyisinkin muun opetuksen yhteydessä, erillisellä luokalla, erityiskoulussa, oppilaan kotona tai muussa soveltuvassa paikassa. Erityisopetuksen järjestämistä muun opetuksen yhteydessä eli integraatiota tulee harkita ensisijaisena vaihtoehtona. Integraation toteuttaminen edellyttää kuitenkin, että opetukselliset ja muut olosuhteet ovat oppilaan kannalta suotuisat ja tarpeelliset tukitoimet voidaan toteuttaa. Mikäli tämä ei ole mahdollista tai mikäli sitä oppilaan kehityksen kannalta ei voida pitää tuloksellisena, opetus järjestetään muulla 2 momentissa mainitulla tavalla. Valinta integroidun opetuksen ja erityisopetuksen välillä on aina pyrittävä tekemään yhteisymmärryksessä oppilaan, hänen huoltajansa ja opetushenkilöstön välillä.

Erityisopetuksen asianmukainen järjestäminen edellyttää opetuksen ja siihen liittyvien tukitoimenpiteiden yksilöllistä suunnittelua. Sen vuoksi jokaiselle tällaiselle oppilaalle tulee laatia henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma. Valiokunnan mielestä suunnitelmat tulee tehdä niin, että niissä etukäteen arvioi-

daan mahdollisuuksia tuloksekkaaseen oppimiseen.

Nykyisen peruskoululain 3 §:n ja uuden perusopetuslakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan opetus on järjestettävä oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Tämä koskee sekä yleisopetuksen ryhmissä että erityisopetuksen ryhmissä järjestettävää kasvatusta ja opetusta. Erityisopetuksen järjestämistä oppilaalle harkittaessa ensisijainen vaihtoehto on opetuksen järjestäminen yleisopetuksen yhteydessä. Tarvittaessa voidaan oppilas siirtää erityisopetukseen. Peruskoulussa erityisopetusta saaneita oppilaita oli lukuvuonna 1987—1988 noin 96 800 ja lukuvuonna 1994—1995 noin 94 000 oppilasta. Erityisopetus järjestetään osa-aikaisena erityisopetuksena tai siten, että opiskelija siirretään erityisopetukseen. Tämä järjestetään joko muuhun opetukseen integroituna tai luokkamuotoisena eli segregoituna erityisopetuksena. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan luokkamuotoisessa erityisopetuksessa olevien oppilaiden määrä koko ikäluokasta on pysynyt suunnilleen samana (2—3 %) viimeiset 30 vuotta, mutta lisääntynyt hieman aivan viime vuosina. Erityisluokista noin 1/3 on sijoitettu ala- ja yläasteen kouluihin ja 2/3 erityisopetuksen luokista on erityiskouluissa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hallinnollinen siirto on ollut monissa tapauksissa este erityisopetuksen joustaville integroitiratkaisuille. Koska erityisopetuksesta edelleenkin on tarkoituksenmukaista tehdä hallinnollinen päätös, valiokunta pitää tarpeellisena selvittää menettelyyn liittyvät ongelmat ja mahdolliset muut vaihtoehtoiset tavat päättää erityisopetukseen siirrosta.

Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman erityisopetuksen (lausumaehdotus 9).

Hallintovaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa muutosta 4 momenttiin.

21 §. Koulutuksen arviointi. Valiokunta on muuttanut pykälän 1 momenttia ja viittaa mietinnön yleisperusteluissa arvioinnista lausumaansa. Perusopetuksen osalta valiokunta korostaa erityisesti perusopetuksen keskeisten tavoitteiden ar-

viointia. Arvioinnin vaikuttavuuden lisäämiseksi on dokumentoitava ja levitettävä analyttistä tietoa niistä opetuksen hyvistä käytännöistä, joilla 2 §:n mukaisten tavoitteiden saavuttamista opetuksessa on kyetty merkittävästi edistämään. Erityisesti tulee arvioida, miten koulu pystyy takaamaan kaikille mahdollisuuden saada laadukasta ja korkeatasoista opetusta asuinpaikasta ja sosiaalisesta taustasta riippumatta. Arvioinnin tulee lisäksi kohdistua tasa-arvon toteutumiseen perusopetuksessa, mikä käsittää myös valtakunnallisen yhdenmukaisuuden sekä valtakunnallisen yhdenvertaisuuden koko maan alueella.

Valiokunta korostaa arvioinnin kehittävää ja palvelevaa tehtävää perusopetuksessa. Erityisen tärkeää on sen arvioiminen, miten on onnistuttu lain tärkeimmässä tehtävässä eli lasten oppimisessa ja kasvatuksessa. Tärkeää on arvioida myös koulun toimivuutta oppimis-, kasvatus- ja työyhteisönä. Arvioinnin tehtävänä on tukea myös koulujen itsearviointia ja arviointia tulee kehittää koulutuksen järjestäjän, opettajien, vanhempien ja oppilaiden yhteistyönä.

22 §. Oppilaan arviointi. Hallitus ehdottaa oppilasarvioinnin yleisistä tavoitteista säädettäväksi lain tasolla. Valiokunta pitää tätä tarkoituksenmukaisena. Valiokunta korostaa sitä, että vaatimus monipuolisesta arvioinnista tarkoittaa sitä, ettei arvioinnin pohjana saa olla yksipuolisesti esimerkiksi vain kokeissa annetut näytöt.

Valiokunnan käytettävissä olleen asetusluonnoksen mukaan lukuvuoden päättyessä oppilaalle annettavan todistuksen numeroarviointi suoritettaisiin jatkossa käyttäen asteikkoa 1—5. Suunnitelmaa on perusteltu mm. yhtenäisyyden tavoitteella eri koulutusmuodoissa. Valiokunta ei pidä tätä perustelua riittävänä, koska joka tapauksessa jää eri koulutusmuotoihin erilaisia asteikkoja. Sen vuoksi valiokunta esittää, että todistusten numeroarvioinnissa edelleen käytetään 4—10 asteikkoa.

23 §. Lukuvuosi. Pykälän 2 momentin mukaan lukuvuoden koulutyön päättymisajankohdasta säädetään asetuksella. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkoituksena on säätää yhtenäinen päättymisajankohta koko maassa. Valiokunnan mielestä tulisi kuitenkin harkita, olisiko

tarkoituksenmukaista säätää koulutyön päättämisaikajankohda joustavasti.

27 §. Opetuksen poikkeava alkamisaika. Valiokunta painottaa sitä, että perusopetuksen aloittaminen 7-vuotiaana on ensisijainen vaihtoehto. Oppilaiden lähtötasoeroja tulisi pyrkiä tasoittamaan esiopetuksen ja tukiopetuksen keinoin. Tällä tavoin opetuksen poikkeavat aloittamisaikajankohdat voisivat vähentyä.

28 §. Koulutuspaikka. Perusopetuslain 6 § sääntelee sen koulun, johon lapsella on ensisijaisesti oikeus päästä. Lain 28 §:n 2 momentin mukaan oppilaan huoltajat voivat puolestaan päättää, että lapsi hakeutuu muuhun kuin kunnan osoittamaan ensisijaiseen kouluun. Koulu voi olla toinen saman kunnan, toisen kunnan, kuntayhtymän, valtion tai rekisteröidyn yhteisön tai säätiön ylläpitämä koulu. Kunnan omien koulujen osalta pääsy toissijaiseen kouluun tulee kysymykseen esimerkiksi niissä tapauksissa, jolloin johonkin kouluun jää vapaita oppilaspaikkoja jonakin lukuvuonna. Tässä momentissa tarkoitettulla oppilaalla ei ole oikeutta maksuttomaan koulukuljetukseen eikä majoitukseen, vaan opetuksen järjestäjä päättää etujen antamisesta oppilaaksioton yhteydessä.

Koulutuksen järjestäjän tulee päättäessään tässä momentissa tarkoitettujen oppilaiden pääsystä muuhun kuin ensisijaiseen kouluun noudattaa yhdenvertaisia valintaperusteita. Ainoastaan oman kunnan oppilaat voidaan asettaa etusijalle. Valiokunta toteaa, että yhdenvertaisena valintaperusteena voidaan pitää esimerkiksi arvontaa.

Hallituksen esityksen mukaan valinnassa voidaan käyttää myös pääsy- ja soveltuvuskokeita. Valiokunta katsoo, että valintakokeiden käyttömahdollisuutta tulee rajoittaa siitakin huolimatta, että oppilaalla on aina oikeus päästä hänelle osoitettuun ensisijaiseen eli 6 §:n mukaiseen lähikouluun ilman valintakokeita. Valiokunta katsoo, että pääsykokeiden käyttöä perusopetukseen valittaessa ei tule sallia. Valinnassa voidaan käyttää vain rajatuissa tapauksissa soveltuvuskokeita. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa valintakokeiden käyttömahdollisuuden rajattavaksi vain hakeuduttaessa erityistehtävän saaneisiin

kouluihin tai muihin painotettua opetussuunnitelmaa noudattaviin kouluihin. Valiokunnan mielestä soveltuvuskokeita tulisi käyttää vain aineissa, joilla ei ole keskeistä merkitystä yleisen jatko-opintokelpoisuuden kannalta. Kokeissa voidaan mitata ainoastaan hakijoiden taipumuksia asianomaiseen opetukseen. Opetuksen painotuksen tulee perustua opetussuunnitelmaan. Painotus tarkoittaa sitä, että tietyn oppiaineen tuntimäärä on valtioneuvoston tuntijakopäätöksen ilmaisemaa minimituntimäärää olenaisesti suurempi.

Valiokunta on katsonut aiheelliseksi selvyyden vuoksi vielä täsmentää säännöstä siten, että valintaperusteista tulee ilmoittaa etukäteen. Valiokunta on lisännyt tätä koskevan kohdan pykälän 2 momenttiin.

Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman 28 §:n soveltamisesta (lausumaehdotus 10).

29 §. Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että opetuksen järjestäjiä velvoittava uusi säännös oppilaiden oikeudesta turvalliseen opiskeluympäristöön on otettu perusopetuslakiin. Säännöksen tarkoituksena on asettaa kokonaisvastuu koululle oppilaan turvallisuudesta. Näin ollen koulun tulee huolehtia esimerkiksi siitä, etteivät oppilaat joudu väkivallan tai muun kiusaamisen kohteeksi koulussa.

30 §. Oikeus saada opetusta. Pykälän mukaan oppilaalla on työpäivinä oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä oppilaanohjausta. Valiokunta korostaa sitä, että säännöksen tarkoituksena on turvata oppilaalle opetus ja tarpeellinen ohjaus koulun työpäivinä ja opettajan johdolla. Valiokunta toteaa, että tämän säännöksen merkitys korostuu nykyisen kaltaisissa tilanteissa, kun kunnat puuttuvat normaaliin opetuksen järjestämiseen säästökeinona. Valiokunta viittaa tämän lain yleisperusteluissa todettuun siitä, ettei se hyväksy esimerkiksi opetushenkilöstön lomautuksia säästökeinoina. Valiokunta pitää välttämättömänä sitä, että perusopetuksen opetusryhmien ryhmäkoot asetetaan kouluissa sellaisiksi, että opetussuunnitelman mukaiset tavoitteet voidaan saavuttaa. Valio-

kunta on keskustellut mahdollisesta ryhmäkoon sääntelystä. Valiokunta on kuitenkin päätnyt siihen, ettei ryhmäkokoja tule laissa tai asetuksessa täsmällisesti säännellä, koska halutaan turvata opetuksen tavoitteista lähtevä ryhmäkoko-määrittely. Valiokunta katsookin, että joustava säännös opetusryhmien koosta tulee ottaa lain tasolle ja ehdottaa sen vuoksi lisättäväksi 30 §:ään uuden 2 momentin. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä opetusryhmien koon pitämistä tarkoituksenmukaisena ja pedagogisista lähtökohdista määriteltynä. Samalla valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että liian suuret opetusryhmät vaikeuttavat oppimista ja uhkaavat etenkin eri tavoin syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden menestymistä. Lisäksi eri kunnissa asuvat lapset voivat joutua eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, mikä on kunnan taloudellinen tilanne ja millaisia oppilasryhmien kokoon liittyviä ratkaisuja tehdään.

31 §. Opetuksen maksuttomuus. Valiokunta viittaa edellä yleisperusteluissa opetuksen maksuttomuudesta todettuun. Maksuttomuus ei siten koske ainoastaan itse opetusta, vaan mm. myös kirjoja, matkoja ja koulupäivän ateriaa.

Pykälän 3 momentissa säädetään oppilaan oikeudesta maksuttomaan kouluruokailuun. Valiokunta kiinnittää tässäkin yhteydessä huomiota koulutuksen kasvatuksellisiin tavoitteisiin. Sen vuoksi valiokunta on muuttanut pykälän 3 momenttia ja korostaa sitä, että kouluruokailun tulee tapahtua ohjattuna.

32 §. Koulumatkat. Pykälän 2 momentin mukaan mm. erityisopetusta saavan oppilaan koulumatka saa kestää enintään kolme tuntia, mikä on pidempi aika kuin muille oppilaille sallittu koulumatkan kesto. Valiokunta toteaa, että tällä säännöksellä pyritään mahdollistamaan erityisopetuksessa olevien opiskelijoiden asuminen kotona. Jos koulumatka-aika olisi sama kuin muilla oppilailla, joutuisi yhä useampi erityisopetusta saava asumaan kouluviikot asuntolassa.

36 §. Kurinpito. Hallintovaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta on muuttanut pykälän 4 momenttia.

37 §. Henkilöstö. Hallituksen esityksen mukaan jokaisella koululla tulee olla sen toiminnasta vas-

taava rehtori. Valiokunta pitää tavoitteena sitä, että kullakin kouluyksiköllä olisi oma rehtorinsa.

Valiokunta on tehnyt teknisen korjauksen pykälän 2 momenttiin muuttamalla sanan ”koulutus” sanaksi ”opetus”.

Lakiehdotuksen 31 §:n mukaan vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on muun ohella oikeus saada maksutta opetuksen osallistumisen edellyttämät avustajapalvelut. Koulunkäyntiavustajan työn tarkoituksena on tukea oppilaan optimaalista toimintakykyä erilaisissa toimintaympäristöissä. Tavoitteena on oppilaan avustaminen ja tukeminen oppimisprosessin eri vaiheissa siten, että oppilaan itsenäisyys ja omatoimisuus korostuvat. Koulunkäyntiavustajalta edellytetään riittävästi tietoa vammaisuudesta ja kehityksen häiriöistä ja hoitotoimenpiteistä, vuorovaikutustaitoja, vastuullisuutta ja pedagogisia valmiuksia. Koulunkäyntiavustajan työn ydintoimintoja ovat kasvun tukeminen, avustaminen ja oppimistilanteissa ohjaaminen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että koulunkäyntiavustajien koulutus ja avustajien palkkaaminen toteutetaan niin, että nämä tavoitteet voidaan saavuttaa. Koulunkäyntiavustajat tulisi palkata riittävän pitkäksi aikaa kerrallaan, jotta avustajasuhde olisi oppilaan koulunkäynnin kannalta mielekäs. Avustajien palkkaamisessa tulisi pyrkiä vähintään lukuvuoden kestäviin työsuhteisiin. Ensiarvoisen tärkeää oppilaan avustamisen kannalta on myös, että oppilaan avustajina toimivat koulunkäyntiavustajan ammattitutkinnon suorittaneet tai muun soveltuvan koulutuksen saaneet henkilöt. Valiokunta pitää erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden koulutuksellisen tasa-arvon kannalta välttämättömänä, että koulunkäyntiavustajia on käytettävissä oppilaiden tarpeen mukaisesti. Tätä korostaakseen valiokunta on lisännyt pykälän 2 momenttiin koulunkäyntiavustajat.

42 §. Muutoksenhaku. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 3/1997 vp) hallituksen esityksestä yliopistolaisiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 263/1996 vp) katsonut, että kurinpitörangaistuksena annettava varoitus on päätös, joka on voitava saattaa riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Sen vuoksi valio-

kunta ehdottaa pykälää muutettavaksi siten, että oppilaille annettavaa varoitusta koskevaan päätökseen voi hakea muutosta valittamalla.

46 §. *Muiden kuin oppivelvollisten opetus.* Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella 1 momenttiin lisätään uusi ateriaetua koskeva säännös, jolloin perusopetusta aikuisena suorittavan opiskelijan ateriaetua koskeva säännös vastaisi lukion oppimäärää suorittavan opiskelijan ateriaetua koskevaa säännöstä.

47 §. *Perusopetusta tukeva muu toiminta.* Valiokunta on lisännyt pykälään kirjastotoiminnan ja kerhotoiminnan perusopetusta tukevina toimintoina.

Tietoyhteiskuntakehityksen myötä kirjastojen merkitys on kasvanut keskeiseksi perusopetuksessa. Valiokunta korostaa kahta näkökulmaa. Toisaalta osana perusopetusta ovat oppilaiden opittavat monipuoliset tiedonhankinnan ja -hallinnan taidot ja menetelmät. Toisaalta kyse on opettajien ja oppilaiden tarvitsemien kirjastojen tietopalveluiden saatavuudesta ja kehittämisestä. Kirjastopalveluiden kehittämistä edellyttävät myös äidinkielen ja kirjallisuuden opinnot. Valiokunta korostaa, että runsaskaan kirjojen saatavillaolo ei ole riittävä. Digitalisoitumisen edetessä ja tietoverkkojen käytön yleistyessä onkin koulujen kirjastoja tarkoituksenmukaista kehittää osana koko kunnan kirjastotoimintaa. Vain näin voidaan turvata perusopetuksessa tarvittavat monipuoliset kirjasto- ja tietopalvelut. *Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi koulujen kirjastotoiminnan kehittämistä koskevan lausuman (lausumaehdotus 11).*

Opetusministeriön kerhotyöryhmä on vastikään ilmestyneessä muistiossaan analysoinut kerhotoiminnan nykytilaa sekä tehnyt ehdotuksen toiminnan kehittämisestä. Valiokunta katsoo, että kerhotoiminta on kiinteä osa koulun kehittämistä. Tavoitteena on, että peruskoululaisilla olisi mahdollisuus osallistua ohjattuun ja monipuoliseen kerhotoimintaan koulupäivän päätyttyä. Näin voitaisiin luoda lapsille turvallista ja virikkeistä iltapäivätoimintaa, joka tukee ja täydentää varsinaista perusopetusta. Valiokunta edellyttää valtiovallan, kuntien, järjestöjen ja seurakuntien toimenpiteitä, joilla lisätään perusedellytyksiä kerhotoiminnalle.

Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kerhotoimintaa koskevan lausuman (lausumaehdotus 12).

Valiokunta on muuttanut pykälän otsikon vastaamaan uudistettua sisältöä.

Valiokunnan mielestä kouluja tulisi käyttää yhä enemmän myös kansalaisten harrastus- ja muuhun kansalaistoimintaan. Esimerkiksi haja-asutusalueilla koulut voivat toimia perusopetus-tehtävän lisäksi myös kylätaloina ja tietotupina.

50 §. *Kumottavien säännösten nojalla annettujen määräysten ja päätösten soveltaminen.* Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella 5 momenttiin lisätään toimielimen kokoonpanoa ja jäsenten valintaa koskeva säännös. Momentti koskee erityisesti koulujen johtokuntia. Osa johtokuntien jäsenistä, kuten oppilasjäsenet, vaihtuvat kesken toimikauden. Mikäli mainittua lisäystä ei tehtäisi, jouduttaisiin kesken toimikauden suoritettavia valintoja koskevat määräykset ottamaan johtosääntöihin.

51 §. *Opetuksen järjestämistä koskeva siirtymäsäännös.* Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella 2 momenttiin tulisi lisätä uusi Helsingin Rudolf Steiner -koulun opetuskieltä koskeva säännös, koska koulu on nykyisin kaksikielinen. Mikäli ehdotettua lisäystä ei tehtäisi, jouduttaisiin koulu jakamaan kahdeksi eri kouluksi, mitä ei voida pitää tarkoituksenmukaisena.

53 §. *Henkilöstöä koskeva siirtymäsäännös.* Hallituksen esityksen ensimmäiseen ja toiseen laki-ehdotukseen ei sisälly peruskoulun ja lukion rehtoreiden ja opettajien eroamisikää koskevia säännöksiä. Nykyisten säännösten mukaan eroamisikä on pääsääntöisesti 65 vuotta ja eräissä alemman eläkeiän viroissa 60 vuotta. Kunnallisten palvelussuhteiden osalta eroamisikää koskevien säännösten jääminen pois uusista koulu-laeista merkitsisi sitä, että kuntien ja kuntayhtymien palveluksessa olevan henkilöstön osalta tulee noudatettavaksi kunnallisten viranhaltijain palvelussuhdeturvasta annettu laki (484/1996). Tämän lain mukaan eroamisikä on sama kuin eläkeikä. Tällöin palvelussuhde päättyy ilman irtisanomista sen kalenterikuukauden päätyttyä, jonka aikana viranhaltija saavuttaa eroami-

sian. Virkaan ottava viranomaisena voi kuitenkin viranhaltijan hakemuksesta tai hänen suostumuksellaan myöntää viranhaltijalle määräajaksi oikeuden pysyä virassa eroamisien saavuttamisen jälkeen.

Suurimmalla osalla peruskoulun ja lukion rehtoreista ja opettajista säilyy vielä pitkään ns. valintaoikeuden perusteella oikeus jäädä eläkkeelle 55-, 60- tai 63-vuotiaana. Kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta annetun lain soveltaminen peruskoulun ja lukion rehtoreihin ja opettajiin merkitsisi työkyvystä riippumatta näiden kaikkien alemman eläkeiän valinneiden rehtoreiden ja opettajien jäämistä eläkkeelle yleistä eläkeikää nuorempina, ellei palvelusaikaa erikseen päätettäisi jatkaa. Alemmat eroamisiat saattaisivat eräissä tapauksissa aiheuttaa myös ongelmia eläkekertymien osalta.

Eroamiskäytäntöä koskeva kysymys on noussut esille valtiovarainvaliokunnassa asiantuntija-kuulemisen yhteydessä käsiteltäessä tämän hallituksen esityksen kanssa samanaikaisesti hallituksen esitystä laeiksi eräistä opetusalan eläkejärjestelyistä ja valtion eläkerahastosta annetun lain 4 §:n muuttamisesta (HE 70/1998 vp).

Perusopetuslain 53 §:ään ja lukiolain 43 §:ään ehdotetaan tehtäväksi lisäys, jonka mukaan erityisen eläkeiän valinneen rehtorin ja opettajan eroamiskäytäntö määräytyisi vastaisuudessa uusien lakien voimaan tullessa voimassa olleen peruskoulu- ja lukiolainsäädännön mukaan. Ilman tätä lisäystä jouduttaisiin jokaisen yksittäisen jo eläkeiän ylittäneen viranhaltijan ja kaikkien niiden viranhaltijoiden, jotka lain voimaantulon jälkeen haluavat jatkaa palveluaan eläkeiän saavutettuaan, osalta tekemään erikseen päätös palvelussuhteen mahdollisesta jatkamisesta. Niillä viranhaltijoilla, joilla valintaoikeutta ei ole tai jotka eivät valitse erityistä eläkeikää, eroamiskäytäntö määräytyisi sen sijaan palvelussuhdeturvain lain mukaan. Edellä olevan johdosta valiokunta ehdottaa lisättäväksi perusopetuslain 53 §:ään ja lukiolain 43 §:ään uuden 3 momentin.

2. Lukiolaki

Yleisperustelut

Yleistä. Ehdotettu lukiolaki korvaa nykyiset yhteensä kuusi lakia, joissa säädetään lukio-ope-

tuksesta. Laissa säädetään luvuittain lain soveltamisalasta ja tavoitteista, koulutuksen järjestämisestä, opetuksesta, arvioinnista ja ylioppilastutkinnosta, opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista sekä muista erinäisistä asioista.

Lukiokoulutus on koulutusjärjestelmässämme toisen asteen koulutukseksi luettavaa yleissivistävää opetusta. Sen päämääränä on taata laaja yleissivistys, joka antaa opiskelijalle hyvät mahdollisuudet ja perusteet jatko-opintoja varten sekä selviytymiseen elämässään. Laaja yleissivistys käsittää sekä yhteiskunnan humanistisen perustan että luonnontieteiden tuntemuksen. Yhteiskunnan historian ja filosofis-eettisten perusarvojen tuntemuksen kautta laaja yleissivistys tukee opiskelijoiden kasvamista hyväksi ja tasa-arvoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi. Yleissivistys on monipuolista, ihmistä, yhteiskuntaa ja luontoa koskevaa ja selittävää tietoa, jota tulee jatkuvasti laajentaa ja syventää niin ajallisesti kuin elämänaloittain. Se on myös tietoihin, taitoihin ja arvoihin perustuvaa kykyä vastata ajan ja ympäristön haasteisiin sekä kasvamista vastuuseen niin itsestään kuin lähimmäisistä ja ympäristöstä. Yksilölle yleissivistys merkitsee tietoja, valmiuksia ja arvoja, jotka tukevat hänen elinikäistä henkistä kasvuaan ja lisäävät hänen itsetuntoaan ja hänen elämänsä laaja-alaista merkitystä. Tähän kuuluvat erityisesti myös psykologia sekä liikunta ja terveystieto, jotka muiden muassa antavat opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Yleissivistys tekee kansalaisyhteiskunnalle mahdolliseksi vaikuttaa valistuneella tavalla yhteisten asioiden hoitoon. Yhteisön kannalta yleissivistys tarkoittaa niitä tietoja, valmiuksia ja arvoja, joiden avulla yhteisön jäsenet ymmärtävät toisiaan ja kykenevät tulokselliseen yhteistyöhön.

Humanistis-yhteiskuntatieteellisen yleissivistuksen komitea määritteli yleissivistystä muun muassa seuraavasti (KM 1993:31): ”Ihmisen sanotaan olevan sivistynyt, kun hän on omaksunut kohtuullisen osan yhteisön perinnöstä ja kykenee hallitsemaan elämänsä. Yleissivistyksellä on merkitystä yksilölle niin persoonallisessa elämässä kuin ammatissa ja yhteiskunnassa, sillä

— yleissivistys tukee ihmisen yksilöllistä henkistä kasvua ja itsetuntoa samoin kuin antaa elämälle sisältöä,

— yleissivistys tekee kansalaiselle mahdolliseksi vaikuttaa valistuneella tavalla yhteisten asioiden hoitoon. Yhteiskunnan jäsen tarvitsee eri tiedon alueilla sisällöllisen lukutaidon voidakseen omaksua uusia tietoja ja yleissivistys tukee ammatin hankkimista ja ammatissa toimimista, ammattitaidon laaja-alaisena pohjana,

— yleissivistys on monipuolista, ihmistä, yhteiskuntaa ja luontoa koskevaa ja selittävää tietoa, jota tulee jatkuvasti laajentaa ja syventää niin ajallisesti kuin elämänaloittain,

— yleissivistys on tietoihin, taitoihin ja arvoihin perustuvaa kykyä vastata ajan ja ympäristön haasteisiin sekä kasvamista vastuuseen niin itsensä kuin lähimmäisistä ja ympäristöstä.”

Humanistis-yhteiskuntatieteellisen yleissivistuksen ytimenä on komitean mukaan ihmisen yhteiskunnallista ja kulttuurillista toimintaa koskeva tieto, jolla on oma arvoisältönsä, kohteensa ja tiedonmuodostuksen tapansa. Humanistis-yhteiskuntatieteellisen sivistyksen keskeiset alueet ovat filosofia, ihmisen toiminta yhteiskunnassa (historia ja yhteiskuntatieteet, kulttuurin tutkimus), kieli ja kommunikaatio, psykologia, taide eri lajeissaan sekä uskonnolliset ja eettiset katsomukset.

Valiokunta korostaa matemaattis-luonnontieteellisen osaamisen merkitystä humanistis-yhteiskuntatieteellisen sivistyksen lisäksi. Looginen ajattelukyky ja pitkäjänteinen työskentely korostuvat niin yhteiskunnassa yleensä kuin myös lähes kaikissa ammateissa erityisesti tietoyhteiskuntakehityksen myötä. Valiokunta korostaa, että lukiokoulutusta tulee kehittää entistä enemmän ilmiöitä ja teoriaa havainnollistavaksi ja käytännön sovellutuksia esittäväksi. Näin voidaan lisätä matematiikan ja luonnontieteiden opetuksen hyödyllisyyttä ja kiinnostavuutta sekä turvata monipuoliset jatko-opintomahdollisuudet mahdollisimman monelle lukiolaiselle.

Yhteistyö eri koulutusmuotojen välillä. Tällä hetkellä ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa on käynnissä nuorisoasteen koulutuskokeiluja mm. yhteistoiminnan kokeilemiseksi. Kokeilut perustuvat vuoden 1999 loppuun voi-

massa olevaan lakiin, jota sovelletaan lain voimassa ollessa aloitetun koulutuksen järjestämiseen. Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys kokeiluja koskevan lain kumoamiseksi (HE 57/1998 vp). Valiokunta pitää tärkeänä, että koulutuksen lainsäädäntö otetaan uudelleen tarkasteltavaksi, kun nuorisoasteen ja ammattikorkeakoulukokeilujen tulokset, näyttötutkinnoista saadut riittävät kokemukset ja koulutuksen lainsäädännön kokonaisuudistuksen toteutuneet vaikutukset ovat arvioitavissa.

Uusilla laeilla lukiokoulutuksesta, ammatillisesta koulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta pyritään lisäämään koulutuksen järjestäjien yhteistyötä, jotta voidaan edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia yksilöllisiin valintoihin sekä joustaviin ja monipuolisiin koulutusohjelmiin.

Koulutuksen järjestäjien välinen yhteistyö vastaa myös muuttuvan yhteiskunnan ja työelämän yleisiä tarpeita. Mahdollisuus yhdistää erilaista koulutusta lukiokoulutukseen laajentaa osaltaan opiskelijoiden maailmankuvaa ja yleissivistystä. Yhteistyö eri koulutuksen järjestäjien välillä lisää opiskelijoiden laaja-alaisuutta ja liikkuvuutta myöhemmin työelämässä.

Uusi lukiolaki edellyttää koulutuksen järjestäjältä yhteistyötä niin perusopetuksen, toisten lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen kuin muunkin koulutuksen järjestäjien, kuten yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen, kanssa. Opiskelijat voivat täten uuden järjestelmän mukaan yhdistää ammatillisia opintoja lukio-opintoihinsa ja näin ammatillisesti suuntautuneet opiskelijat saavat mahdollisuuden opiskella ammatillisia aineita, jotka voivat helpottaa heidän ammatillisia jatko-opintojaan tai jopa edesauttaa heitä työelämään sijoittautumisessa. Mahdollisuus yliopistollisten tai ammattikorkeakouluopintojen yhdistämiseen lukiokoulutukseen syventää päämäärätietoista kiinnostusta korkeakoulutaisiin tieteellisiin ja myös käytännöllisiin opintoihin sekä täten edistää osaltaan jatko-opintojen motivoitunutta käynnistämistä ja suorittamista.

Erityistä tarvetta erilaisten opintojen yhdistämiseen tavanomaiseen lukiokoulutukseen on lisännyt myös työelämän kansainvälistyminen ja

nopea kehittyminen. Esimerkiksi vieraiden kielten tarve kaupankäynnissä on lisääntynyt, mikä koskee eurooppalaisten kielten ohella myös harvinaisia kieliä kuten esimerkiksi Kauko-idän kieliä. Tavanomaisen lukiokoulutuksen puitteissa ei ole tarkoituksenmukaista opettaa näitä kieliä, vaan on järkevämpää luoda mahdollisuus, että opiskelija voi yhdistää näitä koskevan erillisen koulutuksen muutoin seuraamaansa lukiokoulutukseen.

Aikuislukio. Aikuislukiota koskevat säännökset on sisällytetty uuteen säädettävään lukiolakiin, joka korvaa nykyisen aikuislukiolain. Lukiolaki koskee näin yhtenäisesti sekä nuorille että aikuisille järjestettävää lukiokoulutusta. Koulutuksen järjestäjät voivat lainsäädännön puitteissa kuitenkin järjestää opetuksen edelleen erikseen nuorille ja erikseen aikuisille tarkoitettuna sovellutuksena. Laki ei määrittele, minkä ikäistä opiskelijaa on pidettävä aikuisopiskelijana, vaan asia jää opiskelijavalintaan ja opetuksen järjestämistapaan liittyvänä kysymyksenä koulutuksen järjestäjän päätösvaltaan. Edellä todetusta poiketen eräitä lain säännöksiä sovelletaan niihin sisältyvän maininnan mukaan kuitenkin vain joko 18 vuotta täytettyään opintonsa aloittaneisiin tai alle 18-vuotiaisiin opiskelijoihin.

Laki sisältää mahdollisuuden antaa tuntijakopäätös ja opetussuunnitelman perusteet edelleenkin erikseen nuorille ja erikseen aikuisille suunnattua koulutusta varten. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan omalla tuntijaolla ja opetussuunnitelman perusteilla taataan varmimmin se, että aikuisten lukiokoulutuksen oppimäärä ei laajene. Aikuislukiot ja lukioiden aikuislinjat toimivat pääasiassa iltaisin eivätkä kurssimäärät näin ollen juuri voi poiketa nykyisestä ilman, että opiskeluaika pitenee. Nuorison laaja-alaisen kehittämisen ja kasvatuksen vuoksi ei ole viisasta vähentää nuorisolle tarkoitettua lukiokoulutuksen kurssimääriä. Valiokunnan saamassa selvityksessä on kiinnitetty huomiota aikuisten lukiokoulutuksen erityispiirteisiin ja tavoitteiden omaleimaisuuteen. Kansainvälistyminen ja sopeutuminen muuttuvaan työelämään edellyttävät aikuisten yleissivistävän koulutustason kohentamista. Aikuisten lukiokoulutukseen sisältyy monenlaista yleissivistävien tietojen ja taito-

jen päivitystä, joka on olennainen osa työelämässä tarvittavaa koulutusta. Valiokunta korostaa, että on ensisijaisen tärkeää seurata, että aikuisten lukiokoulutuksen erityispiirteet tulevat lukiolain toteutuksessa riittävästi huomioitua ja että koulutuksen järjestäjillä on riittävät edellytykset aikuisten lukiokoulutuksen laadukkaaseen järjestämiseen ja kehittämiseen kuitenkin niin, että oppimäärä ei laajene nykyisestä.

Päivänavaus. Valiokunta pitää tärkeänä, että lukiokoulutusta ja ammatillista koulutusta koskevia asetuksia säädettäessä otetaan huomioon, että lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa tulee olla päivänavauksia. Erityisesti kurssimuotoisessa opetuksessa on kasvatuksellisista syistä tärkeää kokoontua päivänavaukseen käsittelemään laajempia kokonaisuuksia kuin mitä eri oppiaineiden tunnilla käsiteltävät aihekokonaisuudet muodostavat. Päivänavaus vahvistaa koulujen yhteisöllisyyttä ja tarjoaa mahdollisuudet hiljaisuuden kokemiseen, kasvatukselliseen arvopohdiskeluun ja kehittyvään kulttuuriperintöömme perehtymiseen.

Yksityiskohtaiset perustelut

2 §. *Lukiokoulutuksen tavoitteet.* Valiokunta yhtyy hallituksen esityksen perusteluissa todettuun määrittelyyn lukiokoulutuksen tavoitteista. Valiokunta on kuitenkin halunnut säännöksessä korostaa lukiokoulutuksen yleissivistävää luonnetta ja lukion jatko-opintoihin valmentavaa roolia sekä opiskelijoiden jatkuvaa itsensä kehittämistä elinikäisen oppimisen kautta. Sen vuoksi valiokunta on muuttanut 1 momentin sanamuotoa.

3 §. *Koulutuksen järjestäjät.* Valiokunta viittaa perusopetuslain 7 §:n perusteluihin ja on muuttanut 1 momentin ilmaisun ”yksityinen yhteisö” ilmaisuksi ”rekisteröity yhteisö”.

4 §. *Koulutuksen järjestämislupa.* Lukiokoulutuksen järjestäjinä voivat olla kunnat, kuntayhtymät, valtio sekä rekisteröidyt yhteisöt ja säätiöt. Koulutuksen järjestämisluvassa voidaan koulutuksen järjestäjälle määrätä erityinen koulutustehtävä. Tällainen voi hallituksen esityksen mukaan olla esimerkiksi jonkin oppiaineen tai aineiden erityinen painotus, vieraskielinen opetus tai International Baccalaureate -opetus.

Erityistehtävästä päätettäessä tulisi kiinnittää huomiota opetussuunnitelmassa määriteltäviin oppiaineisiin ja niiden määrään. On tärkeää, että erityistehtävää suorittavalla koululla on riittävät voimavarat antaa yleisiä lukiokoulutuksen perustietoja ja -taitoja sekä myös syventää ja soveltaa erityisosaamista. Pienet laajennukset eivät tuota riittävää syvyyttä tekijän tiedon alueella, mikä saattaa johtaa väärinkäsityksiin osaamisen tasosta. Erityistehtävän ja painotuksen välillä tulee tehdä selvä ero.

Valiokunta korostaa, että 4 §:n 2 momentissa todettu erityinen koulutustehtävä käsittää nykyiset valtakunnalliset erityislukiot. Erityistehtävän saaneet taidelukiot ovat valtakunnallisia, ja valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että erityislukiot säilyttäisivät valtakunnallisen aseman oppilasvalinnoissa. Tarve sille, että opiskelijalla on mahdollisuus päästä erityistehtävän saaneeseen lukioon, korostuu myös lisääntyvän lukion ja ammattioppilaitosten välisen yhteistyön vuoksi. Erityistehtävää ei kuitenkaan aina sidottaisi vain valtakunnalliseen tehtävään ja tarpeeseen, vaan se voisi koskea myös alueellista tai muuta erityistä koulutustehtävää tai -tarvetta.

5 §. *Yhteistyö ja koulutuksen hankkiminen.* Valiokunta viittaa lukiolain yleisperusteluissa yhteistyöstä lausumaansa.

Valiokunta pitää tärkeänä koulutuksen järjestäjien yhteistyötä ja toteaa, että eri koulutusmuotoja tulee jatkossakin pyrkiä kehittämään siten, että mahdollisuuksien mukaan poistetaan niiden yhteistyötä haittaavia esteitä. Tällaisia yhteensovittamisen ongelmia syntyy esimerkiksi kurssimuotoisen lukiokoulutuksen ja vuosiluokkiin sidotun ammatillisen koulutuksen välillä. Valiokunta haluaa korostaa myönteisenä ja kannustavana esimerkkinä oppilaitosten välistä yhteistyötä esimerkiksi ns. Tornion mallia, jossa alueellisella lukioyhteistyöllä on luotu nuorille aitoja mahdollisuuksia rakentaa opinto-ohjelmia. Edellytyksenä lukiokoulutuksen ja eri opetusmuotojen väliselle yhteistyölle on mm. molempien opetusmuotojen kurssimuotoisuus. Myös luokattomuus edistää osaltaan yhteistyön harjoittamista. Valiokunta korostaa, että lukiokoulutus ja ammatillinen opetus järjestetään siten, että opiskelijalla on todellinen mahdollisuus tutkin-

tonsa puitteissa valita opintoja ammatillisista oppilaitoksista, yliopistoista ja muista korkea-kouluista.

Ostopalvelut. Esityksessä ehdotetaan, että lukio-lakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettavaan lakiin, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettavaan lakiin ja taiteen perusopetuksesta annettavaan lakiin otetaan säännökset, jotka antavat koulutuksen järjestäjälle mahdollisuuden hankkia osan koulutuspalveluista toiselta oppilaitokselta tai myös muilta kuin koulutuksen järjestämisluvan saaneilta yhteisöiltä tai säätiöiltä. Tätä mahdollisuutta ei esitetä perusopetusta koskevaksi, koska halutaan turvata oppivelvollisuusikäisiä koskevan perusopetusjärjestelmän yhtenäisyys sekä estää se, että opetus ja kasvatus oppilaan näkökulmasta pirstoutuisi useiden henkilöiden tehtäväksi.

Hallituksen esityksen mukaan kysymys olisi mahdollisuudesta täydentää koulutuksen järjestäjän itse tuottamaa koulutusta ulkopuolisilta hankittavilla palveluilla. Ulkopuolisilta voitaisiin hankkia esimerkiksi yksittäisen oppiaineen, muiden opintojen tai niiden osan opetusta. Vastuu opetuksen ja muiden koulutuspalveluiden laadusta sekä asianmukaisesta järjestämisestä säilyisi aina kunnalla tai muulla luvan saaneella koulutuksen järjestäjällä. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen ulkopuolisilta tahoilta hankkimat palvelut järjestetään lainsäädännön, koulutuksen järjestäjälle myönnetyn järjestämisluvan sekä valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden ja koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukaisesti. Koulutuksen järjestäjä on vastuussa myös siitä, että opetusta antavat säädettyt kelpoisuusvaatimukset täyttävät opettajat.

Valiokunta korostaa, että koulutuspalveluiden hankkimisen perimmäisenä tarkoituksena on täydentää koulutuksen järjestäjän antamaa opetusta. Kyse on mahdollisuudesta hankkia asiantuntevaa opetusta, jonka tasoltaan tulee vastata koulutuksen järjestäjän antamaa opetusta. Koulutuspalveluiden hankkiminen ei vapauta koulutuksen järjestäjää velvollisuudesta itse järjestää koulutusta eikä ostopalvelujen käyttämisen ensisijainen peruste saa olla säästöjen aikaansaaminen.

6 §. *Opetuskieli.* Hallituksen esityksessä saamen kielen asemaa opetuskielenä painotetaan. Lukiolain säännös opetuskielestä vastaa pääosin ehdotetun perusopetuslain 10 §:ää, joka nykyistä selkeämmin velvoittaa saamen kielellä annettavaan opetukseen. Lukiolain säännökseen ei kuitenkaan sisälly koulutuksen järjestäjälle veloitetta saamenkielisen tai viittomakielisen opetuksen järjestämiseen, vaan opetuksen järjestäminen on koulutuksen järjestäjän päätösvallassa. Valiokunta pitää myönteisenä saamen kielen vahvistuvaa asemaa ja painottaa saamenkielisen, romani-kielisen ja viittomakielisen opetuksen merkitystä niitä äidinkielenään puhuville.

7 §. *Opetuksen laajuus ja sisältö.* Valiokunta kiinnittää huomiota oppiaineiden ryhmittelyn osalta psykologian määrittelyä koskevaan ongelmaan. Eri määrittelyiden ja niistä johtuvien painotusten perusteella psykologia voidaan luokitella joko humanistis-yhteiskunnallisiin opintoihin tai matemaattis-luonnontieteellisiin opintoihin. Riippumatta siitä, miten psykologia määritellään ja ryhmitellään, valiokunta pitää tärkeänä, että psykologian opetukseen kiinnitetään huomiota tuntijaosta päätettäessä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että perhe- ja ihmishuuhdetaitoja opetettaisiin läpäisyperiaatteella siihen soveltuvissa oppiaineissa.

Valiokunta on halunnut korostaa myös sitä, että terveystietoon ja liikuntaan lukiolaisten oppiaineena on kiinnitettävä huomiota. Sen vuoksi valiokunta on lisännyt liikunnan ja terveystiedon pykälän 2 momentissa mainittujen aineiden luetteloon. Liikunnan ja terveystiedon kolmesta pakollisesta kurssista yksi on nykyisin terveystietoa. Lukion opetussuunnitelman perusteiden (1994) mukaan terveystiedossa perehdytään kunnan hoitoon teoriassa ja käytännössä sekä terveyteen vaikuttaviin tekijöihin yksilöllisesti ja yleisesti. Lisäksi tutustutaan Suomen kansanterveyteen ja terveydenhuolto-organisaatioon. Samoin saadaan tietoa terveyttä edistävästä käytännöstä, työ- ja toimintakykyisyydestä, ammattikäytänteiden edellyttämisestä valmiuksista sekä ensiavusta.

Taito- ja taideaineet eivät nykyisin ole pakollisia oppiaineita aikuislukiossa ja kansanopistoissa. Nyt säädettävässä lukiolaissa liikunta ja ter-

veystieto kuitenkin säilyvät pakollisina lukion oppimäärässä niiden opiskelijoiden osalta, jotka aloittavat lukiokoulutuksen alle 18-vuotiaana.

Kansanterveyskertomuksen 1996 mukaan nuorten terveyden edistämisen on todettu olevan yksi keskeisimmistä terveyspolitiikan paino-alueista. Lukion ja yleensä keskiasteen liikunnan ja terveystiedon tärkeimpiä tehtäviä on vahvistaa liikunnallisen ja terveen elämäntavan omaksumista, mikä edistää yksilön hyvinvointia ja kansanterveyttä sekä työkykyisyyttä.

Tiedot ja taidot sekä valmius oman terveyden ja työkykyisyyden ylläpitämiseksi tulee nähdä sekä yleissivistyksen osana että yleiseen ammatilliseen pätevyyteen kuuluvana. Tämän uuden, liikunnan tutkittuun merkitykseen perustuvan käsityksen mukaan myös lukiossa tulisi olla kaikilla tasoilla säännöllisesti kaikille yhteisiä liikunnan ja terveystiedon tunteja. Tämän vuoksi liikunnan ja terveystiedon opetuksen ei tule olla kurssimuotoista.

Tieteellinen tutkimus on varsin luotettavasti osoittanut liikunnan merkityksen muun muassa terveyden, henkisen hyvinvoinnin, työkykyisyyden ja tuotannon osalta. Tämän vuoksi tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota kaikkiin niihin toimenpiteisiin, joilla aktivoidaan ihmisiä liikuntaan ja henkilökohtaiseen terveydenhoitoon. Tässä on koulun liikunnanopetus ja terveyskasvatus avainasemassa.

Liikunnanopetuksen merkitystä lukioiässä korostavat myös ne tutkimustulokset, jotka osoittavat tuki- ja liikuntaelinten kiputilojen sekä psykosomaattisten oireiden yleisyyttä koululaisten keskuudessa. Tutkimuksessa on myös havaittu, että nuorten liikunta-aktiivisuus peruskoulun yläasteen iästä kohti nuoren aikuisen ikää vähenee ja samalla nuoret jakautuvat yhä enemmän toisaalta kunnostaan huolta pitäviin ja toisaalta liikunnan suhteen täysin passiivisiin nuoriin. Kansainvälinen vertailututkimus kertoo, mm., että suomalaisten poikien liikunta-aktiivisuus vähenee kouluiän aikana suhteellisesti enemmän kuin muissa maissa.

Valiokunta pitää myönteisenä, että koululiikuntaa on viime vuosina kehitetty jatkuvasti koulujen sisäisenä toimintana opettajien toimesta ja Opetushallituksen tuella. Esimerkkinä voi-

daan mainita Liikkuva ja terve koulu -projekti. Tavoitteena kehittämisessä on ollut koulun toimintastrategian muuttaminen ja koulujen kaikenpuolinen aktivointi. Kouluihin on lisätty opituntien ulkopuolista toimintaa, johon ovat osallistuneet opettajat, oppilaat ja myös koulun ulkopuoliset tahot. Tämä on osoituksena siitä, että opettajilla on kykyä ja halua kehittää sekä kouluun että liikuntaa. Tällainen toiminta ei voi kuitenkaan kokonaan korvata kaikille yhteisiä liikuntatunteja. Liikunnan tärkeiden tavoitteiden toteuttaminen edellyttää, että koulun liikunnan keskeisenä ytimenä ovat edelleen liikuntatunnit. *Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi liikuntaa koskevan lausuman (lausumaehdotus 13).*

Lukiolain 7 pykälän 3 momentin mukaan lukion oppimäärään voi sisältyä myös ammatillisia opintoja ja muita lukion tehtävään soveltuvia opintoja sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Valiokunta on katsonut, että näiden opintojen tulee olla osittain tai kokonaan vapaaehtoisia tai valinnaisia. Sen vuoksi valiokunta on muuttanut 3 momentin sanamuotoa. Huomioon ottaen lukion jatko-opintoihin valmentavan roolin, valiokunta katsoo, että enin osa opetuksesta tulee kuitenkin olla lukiokoulutuksen tehtävän ja tavoitteiden mukaan yleissivistävää opetusta. Valiokunta korostaa, että muun kuin lukiokoulutuksen tehtävän ja tavoitteiden mukaisen yleissivistävän opetuksen ei kuitenkaan tule olla pakollista.

Koska lukiolaki määrittelee kaikki lukiokoulutusta saavat opiskelijoiksi, sanamuoto oppilaanohjaus on epäjohdonmukainen. Valiokunta on katsonut, että sanamuoto opinto-ohjaus on johdonmukaisempi ottaen huomioon, että kurssimuotoisessa lukiossa ohjausta tarvitaan nimenomaan opintojen suunnitteluun. Sen vuoksi valiokunta on muuttanut 4 momentin sanamuotoa. Valiokunta on tehnyt saman muutoksen myös 22 §:ään.

10 §. Tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet. Valiokunta on halunnut korostaa, että aikuisten ja nuorten lukiokoulutuksessa on eroja, jotka tulee ottaa huomioon tuntijaosta ja opetussuunnitelman perusteista päätettäessä. Sen vuoksi valiokunta on muuttanut 3 momentin sanamuotoa.

12 §. Koulutuksen järjestämismuoto. Lukiokoulutus voidaan uuden ehdotuksen mukaan järjestää osaksi tai kokonaan lähiopetuksena tai etäopetuksena. Järjestämismuodosta päättää koulutuksen järjestäjä, jollei koulutuksen järjestämisluvasta muuta johdu. Opiskelijalle tulisi kuitenkin ilmoittaa jo kirjoittautumis- ja viimeistään aloittamisvaiheessa etukäteen, minkä muotoisena opetus tai sen eri osat järjestetään. Näin opiskelijat pystyvät etukäteen valmentautumaan erimuotoisiin opintoihin ja opintojaksoihin.

Valiokunta ei pidä lukiokoulutuksen järjestämistä kokonaan etäopetuksena tarkoituksenmukaisena opetusmuotona nuorten lukiokoulutuksessa. Nuorten lukiokoulutuksessa tulee kiinnittää huomiota lukion yleissivistävän tehtäväkuvan lisäksi myös kasvatuksellisiin näkökohtiin, jotka edellyttävät läsnäoloa sekä henkilökohtaista opetusta ja ohjausta. Aikuisten lukiokoulutuksessa, jossa kasvatukselliset näkökohdat jäävät taka-alalle ja lukiokoulutuksen yleissivistävät tehtävät korostuvat, etäopetus on täysin samantarvoinen opetusmuoto muiden rinnalla.

Tietoverkkojen, verkostoitumisen ja uusien opetusmuotojen kehittyessä etäopetus varsinkin lyhyemmissä opetusjaksoissa luo mahdollisuuksia yksilöllisten opetussuunnitelmien kehittämiseksi. Valiokunta korostaa etäopetuksen käyttöä useiden lukiodien yhteistyönä. Näin tietoverkkojen avulla aikaansaatu laadukkaampaa opetusmateriaalia voidaan hyödyntää etäisyksistä ja paikallisista olosuhteista huolimatta.

15 §. Kokeilu. Valiokunta pitää myönteisenä kokeiluja lukiokoulutuksen kehittämiseksi. Kokeilujen tarkoituksena tulee olla joidenkin erityispiirteiden ja erityisalueiden kehittäminen. Kokeiluissa ei kuitenkaan saa poiketa äidinkielen ja kirjallisuuden eikä toisen kotimaisen kielen pakollisuudesta. Sen vuoksi valiokunta on muuttanut 1 momenttia.

16 §. Koulutuksen arviointi. Valiokunta viittaa mietinnössä yleisperustelujen kohdalla arvioinnista lausumaansa. Lukiokoulutuksen osalta valiokunta korostaa erityisesti lukion roolia yleissivistävänä kouluna, jonka tulee tukea opiskelijoiden kehitystä jatko-opintojen, työelämän, harastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen

kehittämisen kannalta. Lukio on luonteeltaan erityisesti jatko-opintoihin valmentava koulutusvaihe. Tämän vuoksi tulee myös arvioida opiskelijoiden sijoittumista yliopistoihin ja muihin korkeakouluihin jatko-opintoja harrastamaan. Tärkeä arviointikohde on myös yhteistyö ammatillisten oppilaitosten ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

Valiokunta on halunnut korostaa, että arvioinnin tulee koskea koko lain tuloksellisuutta. Sen vuoksi valiokunta on muuttanut 1 momentin sanamuotoa.

17 §. Opiskelijan arviointi. Viitaten edellä perusopetuslain 22 §:n kohdalla toteamaansa valiokunta esittää, että myös lukiossa edelleen noudatetaan todistusten numeroarviointissa 4—10 asteikkoa.

22 §. Oikeus saada opetusta. Säännöksen mukaan opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä opinto-ohjausta. Vuosiluokkiin jakamattomissa ja valinnaisuudeltaan laaja-alaisessa opetuksessa opiskelijoiden ohjauksen ja opintojen suunnittelun merkitys korostuu. Saamansa selvityksen perusteella valiokunta ilmaisee huolestuneisuutensa siitä, että opinto-ohjaukseen ei ole varattu tarpeeksi voimavaroja eikä se siten täytä tehtäväänsä. Opinto-ohjauksen merkitys korostuu myös sitä kautta, että onnistuneella opinto-ohjauksella voidaan muut voimavarat suunnata ja hyödyntää tehokkaammin. Opiskelijan kannalta on ehdottoman välttämätöntä saada asiantuntevaa ohjausta opiskelun tueksi ja oikeiden valintojen tekemiseksi.

Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että opinto-ohjauksesta säädetään tarkemmin asetuksella ja lisännyt pykälään tätä koskevan uuden momentin. Valiokunta korostaa, että lukion luokkatomuus, valinnaisuuden lisääntyminen ja yhteistyö ammatillisten oppilaitosten kanssa lisäävät tarvetta erityisesti henkilökohtaiseen ohjaukseen. Asetuksella tulee säätää opinto-ohjaukselle asetettavista vaatimuksista siten, että opiskelija saa tarvitsemansa opinto-ohjauksen. Samalla tulee myös huolehtia siitä, että opiskelija saa tarvitsemansa asiantuntevan henkilökohtaisen ohjauksen, jotta hän pystyisi tekemään opintojensa kannalta parhaat ratkaisut.

23 § Opintojen hyväksilukeminen. Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös opintojen hyväksilukemisesta. Koulutuksen tehostamiseksi pyritään opintojen hyväksilukemismenettelyllä välttämään moninkertaisia päällekkäisiä opintoja. Säännös liittyy ehdotuksessa olevaan eri koulutuksen järjestäjien väliseen yhteistyöhön ja koulutuksen järjestäjille säädettävään velvollisuuteen laatia erilaisia valintoja mahdollistavia opetussuunnitelmia. Lakiesityksen mukaan opiskelijalla on oikeus muualla suoritettujen opintojen hyväksilukemiseen, jos hyväksiluettavat opinnot ovat tavoitteiltaan ja keskeiseltä sisällöltään sen lukion opetussuunnitelman mukaisia, jossa opiskelija pyytää opintoja hyväksiluettavaksi. Valiokunta painottaa, että tässä yhteydessä tulee myös kiinnittää huomiota opintojen keskeisten sisältöjen lisäksi niiden tasoon, jonka tulee vastata muun lukiokoulutuksen tasoa. Pääsääntönä tulee olla, että hankittu osaaminen tunnustetaan. Täten ehdotetun säännöksen mukaisen osaamisen osoittaneen opiskelijan tulee saada lukea hyväkseen suorittamansa opinnot.

Koska 2 momentin sanamuoto on osittain harhaanjohtava, valiokunta on sanamuotoa muuttamalla halunnut korostaa säännöksessä tarkoitettua oikeutta saada päätös hyväksilukemisesta aina ennen opintojen aloittamista, kun sitä on erikseen pyydetty. Opiskelija voi säännöksen mukaan itse päättää, pyytääkö päätöstä ennen vai jälkeen erillisten hyväksiluettavien opintojen suorittamisesta.

26 §. Kurinpito. Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella 1 momenttiin ehdotetaan uutena kurinpitorangeistuksena hallituksen esitykseen nähden asuntolasta erottamista. Tämä rangaistuskeino on nykyisin mainittu ammatillisia oppilaitoksia koskevissa asetuksissa. Uudessa lainsäädännössä kaikki kurinpito- ja ojenuskeinot mainitaan laeissa. Asuntolasta erottaminen on valiokunnan saaman selvityksen mukaan jäänyt pois ammatillista koulutusta koskevasta laista, mihin se nyt esitetään myös lisättäväksi. Tarkoituksena on, että lukiota ja ammatillista koulutusta koskevat säännökset vastaisivat toisiaan myös tältä osin. Valiokunta ehdottaa vastaavaa muutosta ammatillista koulutusta koskevan lain 35 §:n 1 momenttiin.

Hallintovaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta on muuttanut 3 momentin sanamuotoa.

28 §. *Opintososiaaliset edut.* Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella 2 momentissa tulisi päätoimisen opiskelijan sijasta säätää opintojen päätoimisuuden vaikutuksesta ateriaetuun. Uusi muotoilu vastaisi nykyistä, esimerkiksi opintotukilainsäädännössä käytettyä, terminologiaa.

29 §. *Muut edut.* Koulutuksen järjestäjällä on kokonaisvastuu vammaisen ja muusta syystä erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opiskelun järjestämisestä. Tällaiselle opiskelijalle tulee tarvittaessa järjestää avustajapalveluja sekä muita opetus- ja oppilashuoltopalveluja. Tämän lisäksi hänen käyttöönsä tulee asettaa erityisiä apuvälineitä, jotka ovat hänelle tarpeen. Näistä eduista säädetään mm. vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa (380/1987). Opiskelijan tulee itse hakea kyseisiä avustajapalveluja ja muita tukipalveluja. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kyseisiä palveluja ei ole aina järjestetty niitä tarvitseville opiskelijoille siitä huolimatta, että voimassa oleva lainsäädäntö näin edellyttää. Tämä on eräissä tapauksissa estänyt opiskelijaa aloittamasta tai jatkamasta opintoja peruskoulun jälkeen. Valiokunta esittää huolestuneisuutensa siitä, että kunnat eivät aina ole noudattaneet lakia vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista ja korostaa, että opiskelijoille tulee järjestää heidän tarvitsemansa avustajapalvelut ja muut tukipalvelut, joihin heillä on oikeus. On ensiarvoisen tärkeää, että sekä koulutuksesta että sosiaali- ja terveyshuollosta vastaavat viranomaiset seuraavat asiaa ja puuttuvat siinä esiintyviin ongelmiin.

Valiokunta on halunnut korostaa, että opiskelijalla on oikeus 2 momentissa mainittuihin avustajapalveluihin ja muihin tukipalveluihin ja on sen vuoksi muuttanut momentin sanamuotoa. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että säädettävä säännös ainoastaan vahvistaa kyseisen oikeuden, jonka sisältö määräytyy sen mukaan kuin siitä erikseen muualla säädetään.

34 §. *Muutoksenhaku.* Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 3/1997 vp) hallituksen

esityksestä yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 263/1996 vp) katsonut, että kurinpitörangaistuksena annettava varoitus on päätös, joka on voitava saattaa riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa pykälää muutettavaksi siten, että opiskelijalle annettavaa varoitusta koskevaan päätökseen voi hakea muutosta valittamalla.

41 §. *Kumottavien säännösten nojalla annettujen määräysten ja päätösten soveltaminen.* Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella ja perusopetuslain 50 §:ään viitaten valiokunta ehdottaa toimielimiä koskevan siirtymäsäännöksen muuttamista.

42 §. *Koulutuksen järjestämislupaa koskeva siirtymäsäännös.* Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella valiokunta ehdottaa viittaus-säännöksen lisäämistä. Viittaus perusopetuslakiin on tarpeen, koska yksityiseen Toivonlinnan lukioon kuuluu myös peruskoulua vastaavia luokkia, joihin sovellettaisiin vastaisuudessa perusopetuslakia.

43 §. *Henkilöstöä koskeva siirtymäsäännös.* Säännös vastaa perusopetuslain 53 §:ää. Valiokunta on perusopetuslain perustelujen kohdalla mainituin perusteluin lisännyt pykälään uuden 3 momentin.

3. Laki ammatillisesta koulutuksesta

Yleisperustelut

Laki ammatillisesta koulutuksesta säätelee sekä nuorten että aikuisten ammatillista peruskoulutusta ja siinä suoritettavia tutkintoja. Lisäksi lain piiriin kuuluvat vammaisille järjestettävä valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, maahanmuuttajille järjestettävä ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus sekä nykyisissä talouskouluissa annettava kotitalousopetus. Ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomista näyttötutkinnoista säädettäisiin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettavassa laissa. Laki ammatillisesta koulutuksesta olisi ammatillista koulutusta koskeva yleislaki, joka sisältäisi yhteiset ammatillista koulutusta koskevat säännökset, joihin viitataan laissa ammatillisesta aikuiskoulutuksesta. Lain mukaista toimintaa varten myönnettävästä rahoituksesta säädetään

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettavassa laissa.

Valiokunnan mielestä hallituksen esitys laiksi ammatillisesta koulutuksesta antaa hyvät edellytykset ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi. Kehittämisen ja reagointivastuun siirtäminen laajasti koulutuksen järjestäjille korostaa oppilaitosten ja niiden ylläpitäjien vastuuta ja aktiivista roolia työelämän osaamistarpeiden huomioon ottamisessa. Keskeisiä ammatillisen koulutuksen lähiajan kehittämiskysymyksiä ovat myös mm. koulutuksen arvostuksen kohottaminen, työssäoppimisen laajentaminen ja tutkintojen uudistaminen. Arvostuksen perustassa korostuu se, että ammatillisen koulutuksen arvostus muihin koulutusmuotoihin verrattuna parhaimmillaan tukee monipuolista lahjakkuuden arvostusta, itsekunnioitusta ja ammattilypeyden kehittymistä. Ammattilypeyttä voi tavata eri tavalla esimerkiksi Keski-Euroopassa, jossa ammattilaisilla on vahvat, sukupolvien yli ulottuvat perinteet.

Valiokunta yhtyy hallituksen esityksen antamisen yhteydessä 20.5.1997 tehtyyn valtioneuvoston periaatepäätökseen ammatillisen koulutuksen aseman ja arvostuksen parantamiseksi. Ammattikorkeakoulu-uudistuksen vakiintuessa kansallisen koulutuspolitiikan painopistealueeksi nousee toisen asteen ammatillisen koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden nostaminen. Ammatillisesti suuntautuneen koulutuksen alalla ammattikorkeakoulu-uudistus on ollut merkittävin koulutuksellinen uudistus 1990-luvulla. Uudistus on ammatillisen koulutuksen rakennemuutos, jolla osa ammatillisesta koulutuksesta nostetaan laadullisesti ja tasoltaan korkeakoulutasolle. Ammatillisen koulutuksen kehittäminen on viime vuosina voimakkaasti keskittynyt ammattikorkeakoulu-uudistuksen läpiviemiseen. Huomion kiinnittäminen nyt toisen asteen ammatilliseen koulutukseen on välttämätöntä — koulutuksen tason ja vaikuttavuuden nostaminen on kansallisesti merkittävä tehtävä. Ammatillisen koulutuksen tulee olla laadullisesti korkeatasoista, jotta maamme elinkeino- ja muun työelämän pohja olisi turvattu. Ammatillinen koulutus muodostaa merkittävän perustan maamme taloudelliselle kehitykselle ja kilpailukyvyille.

Valiokunta pitää huomioon ottamisen arvo-

sina humanistis-yhteiskuntatieteellisen komitean mietinnössä esitettyjä periaatteita ammatillisesta koulutuksesta seuraavasti: ”Tulevaisuuden ammatillinen koulutus tunnustaa nykyaikaisen ammattisivistyksen. Pelkästään teknisen taidon lisäksi valmistuneella ammatinharjoittajalla on tietoisuus osaamisen teoreettisista perusteista ja työn etiikasta. Koulutuksessa annetaan kansainväliseen ammatilliseen vuorovaikutukseen riittävä kielitaito ja kulttuurintuntemus. Laaja yleissivistys nähdään välttämättömäksi osaksi ammattisivistystä.” Komitean mukaan ammatillisen koulutuksen kehittäminen edellyttää muun ohella, että äidinkielessä ja kieliopinnoissa tuetaan välineellisten valmiuksien lisäksi myös opiskelijan kulttuuriharrastusta ja yhteiskunta-aineiden kehittämiseksi ja muuttuvan yhteiskunnan ongelmien valottamiseksi otetaan opetukseen mukaan historiallinen näkökulma. Valiokunta katsoo, että nykyaikaisen ammattisivistyksen huomioon ottaminen merkitsee tavoitetta ammatillisen koulutuksen laadun parantamiseen — samanaikaisesti on turvattava vankan ammatillisen osaamisen saavuttaminen ja vahvistettava sitä mm. työssäoppimista lisäämällä. Valiokunta korostaa säännöksiin sisältyvää tavoitetta siitä, että ammatillisessa koulutuksessa opiskellaan aina myös yrittäjyyden perusteet.

Ammatillisten tutkintojen tulee täyttää tulevaisuuden vaatimukset ja olla laaja-alaisia siten, että ne tukevat nuorten ammatillista liikkuvuutta muuttuvassa työelämässä. Samanaikaisesti niiden tulee kuitenkin taata välitön työllistymisen. Ammatillisen koulutuksen vetovoimaa tulee tarkastella nimenomaan nuorten näkökulmasta. Nuorten kannalta tarkasteltuna on olennaista, että tutkintorakenne on mahdollisimman selkeä, ja tutkintojen määrää tulee vähentää siten, että nuoret pystyvät hahmottamaan vaihtoehdot helposti.

Yhtenä keskeisenä kehittämistavoitteena on koulutuksen ja työelämän lähentäminen. Koulutuksen työelämävastaavuutta pyritään lisäämään sekä koulutusta ja työelämää lähentämään toisiinsa mm. lisäämällä työssäoppimista eli siirtämällä opetusta työpaikoille ja lisäämällä oppisopimuskoulutusta, vahvistamalla työelämän osapuolten osallistumista ammatillisen koulu-

tuksen kehittämiseen, parantamalla koulutustarpeiden ennakointia ja painottamalla elinikäisen oppimisen merkitystä.

Valiokunta pitää tärkeänä ammatillisen koulutuksen sekä elinkeino- ja muun työelämän vuorovaikutuksen lisäämistä. Tämä merkitsee etenkin työelämän ja oppilaitosten yhteistyön lisäämistä. Ammatillisessa koulutuksessa parhaan tuloksen antavat työpaikalla ja oppilaitoksessa tapahtuva koulutuksen vuorottelu. Työmarkkinoiden ja työprosessien muutokset ovat pakottaneet ammattiin kouluttamisen muodon ja sisällön uudelleen arvioitavaksi. Työssäoppiminen tulee entistä tärkeämmäksi. Uusiin kvalifikaatioihin, ihmisen ja työmarkkinoiden sekä ihmisen ja työn suhteisiin ei voi kouluttaa vain oppilaitoksissa. Ne on opittava yhä enemmän työelämässä. Ammatillisen koulutuksen tarve tiiviiseen kanssakäymiseen työelämän kanssa edellyttää, että kaikkeen koulutukseen liitetään mahdollisimman laajasti työssäoppimista — koulutus tapahtuu yhä enemmän työpaikoilla. Työssäoppiminen asettaa oppilaitokset, opettajat ja opiskelijat, yritykset ja muun työelämän monien haasteiden eteen kun koulutusta siirretään yrityksiin ja muille työpaikoille. Kehitystyössä tarvitaan kaikkien osapuolten vuoropuhelua ja kumppanuutta.

Työssäoppimisen lisäämisestä on laaja yksimielisyys valtion, työmarkkinaosapuolten, Suomen kuntaliiton ja Suomen Yrittäjien kanssa. Valtio ja keskusjärjestöt allekirjoittivat tammi-kuussa 1998 suosituksen, jossa annettiin tuki työssäoppimisen laajentamiselle. Työmarkkinoiden keskusjärjestöt antoivat samaan aikaan suosituksen sopimusperustaisista järjestelyistä, joilla edistetään työssäoppimisen toteutumista. Suositukset sisältävät tavoitteen myös työssäoppimisen huomioon ottamisesta lainsäädännön kokonaisuudistuksessa. Valiokunta yhtyy tavoitteisiin ja katsoo säännösten valiokunnan uudistamassa muodossaan antavan pohjan työssäoppimisen kehittämiseksi. Pääsääntöisesti työpaikalla tapahtuva koulutus järjestetään osana oppilaitoksessa suoritettavaa tutkintoa siten, että opiskelija ei ole työsopimussuhteessa työnantajaan. Erikseen niin sovittaessa työssäoppimisen jaksot voidaan toteuttaa myös tekemällä työsopimus.

Tällöin työsopimukseen sovelletaan kaikilta osin työsopimuslakia. Täsmentävät säännökset työssäoppimisesta annettaisiin asetuksella.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan nykyuotoisessa työharjoittelussa on esiintynyt ongelmia. Valiokunta pitää välttämättömänä, että kehitettäessä työssäoppimista vastaavat ongelmat tulee välttää. Valiokunta katsoo, että laajennettaessa ammatillista koulutusta 3-vuotiseksi työssäoppimisen jakso tulee ottaa olennaiseksi osaksi koulutusta. Samassa yhteydessä tulee työssäoppimisen jaksoiden järjestämistapoja selvittää ja arvioida. Lisäksi valiokunta katsoo, että on tarpeen erityisesti pitää huolta siitä, että opiskelijoille voidaan riittävästi järjestää ja hankkia työssäoppimisen paikkoja. *Sen vuoksi valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman (lausumaehdotus 14).*

Valiokunnan mielestä uusimuotoinen ammatillinen koulutus tulee rakentaa siten, että siinä yhdistyvät oppilaitosmuotoisen koulutuksen ja työpaikalla tapahtuvan koulutuksen parhaat puolet. Hallituksen tarkoituksena on, että uudet toisen asteen ammatilliset tutkinnot ovat 3-vuotisia. Niiden tulee tarjota kaikille opiskelijoille mahdollisuus vähintään puolen vuoden työssäoppimiseen. Tutkintojen rakennetta ja sisältöä ollaan myös uudistamassa. Tutkintojen uudistamisen lähtökohtana on, että tutkinnot tuottavat laaja-alaisen ammattitaidon sekä samalla jollakin alalla tai sen osa-alueella työelämän edellyttämän syvemmän osaamisen. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot sekä ammatillinen peruskoulutus on tarkoitettu yhteensovittavia. Valiokunta yhtyy näihin tavoitteisiin.

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on valiokunnan mielestä ammattitaidon perusteiden sekä yhden tai useamman alan osaamisen hallinta. Toisaalta tutkintojen kehittämissuuntana ovat 1980-luvun puolivälistä saakka olleet aiempaa yleisemmät, laajemmat kokonaisuudet sisältävät ammatilliset tutkinnot. Perusammattitaito tulee nähdä sellaisena, että se mahdollistaa joustavan siirtymisen ammatista toiseen. Toisaalta ammatillista erikoistumista tarvitaan myös koulutuksen aikana. Tietoyhteiskunnassa teknologian nopea kehitys ja kansainvälistyminen ovat esimerkkejä tekijöistä, jotka asettavat ammatilli-

selle peruskoulutukselle lisää uusia vaatimuksia. Ammattinsa osaavan on kyettävä jatkuvasti päivittämään tietojaan ja taitojaan. Koulutuksen tavoitteena on oltava vankan ammatillisen osaamisen pohjan luominen sekä kyky ja halu jatkuvaan oppimiseen. Tärkeitä ovat myös hyvät ihmissuhdetaidot. Toisaalta työvoiman joustavan käytön vaatimus korostaa ns. uusien yleiskvalifikaatioiden (ongelmanratkaisu, asiakaspalvelu, vuorovaikutus ja yhteistyö, oppimisvalmiudet) hallintaa.

Työelämä asettaa ammatilliselle koulutukselle uusia ja osittain myös erisuuntaisia vaatimuksia. Työhakijalla pitäisi olla laaja teoreettinen tietopohja ja hyvä käytännön ammattitaito. Työelämän muutoksessa korostetaan yhtäältä työn laaja-alaisuudesta juontuvaa kokonaisuuksien hallintakykyä ja toisaalta erikoistumiseen liittyvää osaamisen syventämistä. Laaja-alaisuus merkitsee kykyä toimia joustavasti eri tehtävissä. Työelämä asettaa koulutukselle uusia vaatimuksia, joita ovat muun muassa oma-aloitteisuus, asennoituminen, sitoutuminen, uuden omaksumiskyky, uudet johtamistaidot ja yhteistyötaidot. Samanaikaisesti tarvitaan myös syvempää ammatillista erityisosaamista — erikoistuminen työelämässä etenee. Monelta alalta on löydettävissä luonnollisia esimerkkejä erityistä osaamista vaativista tehtävistä, joihin kaivataan koulutuksella tuotettuja tietoja ja taitoja. Kehitys työelämässä ei kulje vain yhteen suuntaan — laaja-alainen osaaminen ja erikoistuminen eivät sulje toisiaan pois.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että lainsäädäntö tarjoaa opiskelijalle enemmän valinnanmahdollisuuksia, mutta epäselväksi jää, kenelle kuuluu vastuu opiskelijoiden lisääntyvistä koulumatkakustannuksista. Ehdotettu lainsäädäntö takaa aikaisempaa paremmat mahdollisuudet yksilöllisten valintojen tekemiseen, mutta käytännössä valinnanmahdollisuuksien täysimääräinen hyväksikäyttö on vaarantumassa puutteellisen koulumatkatuen johdosta. Valiokunta korostaa sitä, että koulumatkatukilaksäännösten on pystyttävä reagoimaan paremmin väljempään ja enemmän valinnanmahdollisuuksia tarjoavaan koulutusympäristöön.

Yksityiskohtaiset perustelut

2 §. *Koulutuksen tarkoitus.* Ammatillisen koulutuksen yleisenä tarkoituksena on hallituksen esityksen mukaan kohottaa väestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja edistää työllisyyttä sekä tukea elinikäistä oppimista. Valiokunta kiinnittää huomiota lain tarkoitukseen työllisyyden edistämisestä. Tähän liittyy kiinteästi myös se, että ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on vastata työelämän osaamistarpeisiin. Valiokunta ehdottaa tätä koskevaa lisäystä 2 pykälään. Säännöksen tarkoituksena on mm. tähdentää koulutuksen järjestäjien ja työelämän yhteistyövelvoitetta. Ammatillisiin oppilaitoksiin on viime vuosina kehitetty mm. ura- ja rekrytointipalveluja ja korostettu vastavalmistuneiden sijoittumisen seuranta. Valiokunta pitää välttämättömänä, että koulutuksen järjestäjille lain arviointisäännösten nojalla kuuluva velvollisuus mm. työllistymisen tai jatko-opintoihin sijoittumisen seurantaan ja arviointiin käytännössä toteutuvat.

Valiokunnan mielestä säännös siitä, että ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on tukea elinikäistä oppimista, soveltuu paremmin sijoitettavaksi koulutuksen tavoitteita koskevaan 5 pykälään. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa asianomaista kohtaa poistettavaksi 2 pykälästä.

4 §. *Ammatilliset tutkinnot.* Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta opistoasteen tutkinnoista. Opistoasteen koulutus, kuten myös ammatillisen korkea-asteen koulutus, poistuu ammatillisen koulutuksen rakenteesta siten, ettei koulutusta voi enää aloittaa 1.1.1999 lukien. Poikkeuksena on merikapteenin tutkintoon johdettava ammatillisen korkea-asteen koulutus eräissä oppilaitoksissa, johon opiskelijoita voidaan ottaa viimeisen kerran vuonna 2000.

Saadun selvityksen perusteella ei ole tarkoituksenmukaista säätää tutkintorakenteesta poistuvista tutkinnoista, kuten opistoasteen tutkinnoista. Lain 51 §:n 1 momenttiin sen sijaan ehdotetaan otettavaksi siirtymäsäännös mahdollisuudesta ottaa opiskelijoita ammatillisen korkea-asteen koulutukseen edellä mainittuihin valtioneuvoston päättämiin ajankohtiin saakka. Opis-

kelijaksi ottamiseen ja tutkinnon suorittamiseen sovellettaisiin mainitun koulutuksen osalta nykyisin voimassa olevia säännöksiä. Samalla 27 §:n 1 momenttiin sisältyvä säännös opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä 45 §:ään sisältyvä säännös tutkintojen tutkintonimikkeiden suojaamisesta voidaan opistoasteen koulutuksen osalta poistaa.

Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi toimivalta säätää asetuksella siitä, milloin ammatillinen perustutkinto antaa jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin. Muutos vastaa 1 päivänä elokuuta voimaan tulevassa yliopistoasetuksessa (115/1998) omaksuttua sääntelytapaa. Opiskelijaksi ottamisesta yliopistoon säädetään mainitun asetuksen 12 §:ssä, jonka mukaan opiskelijaksi on muun ohella kelpoinen henkilö, joka on suorittanut vähintään kolmivuotisen ammatillisen tutkinnon.

Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että 3-vuotiset ammatillisen koulutuksen tutkinnot tuottavat yleisen jatko-opintokelpoisuuden yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Tämä on tärkeätä ammatillisen väylän vetovoimaisuuden ja arvostuksen näkökulmasta ja ottaen huomioon sen, että opistoasteen koulutus lakkaa.

5 §. Koulutuksen tavoitteet. Valiokunta katsoo, että ammatillisen koulutuksen tavoitteena on ammattitaidon perusteiden sekä alan tai alojen osaamisen hallinta sekä yrittäjyyden valmiuksien antaminen. Valiokunta korostaa, että ammatillisen koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kasvua hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Valiokunta korostaa ammatillisen koulutuksen osalta sitä, että kasvu ihmisyyteen on arvo sinänsä. Valiokunta on lisännyt tavoitteisiin elinikäisen oppimisen tukemisen tavoitteen. Tulevaisuuden työelämässä korostuvat oppimaan oppimisen taidot.

6 §. Yhteydet työelämään. Valiokunta pitää keskeisimpänä ammatillisen koulutuksen haasteena

koulutuksen ja työelämän lähentämistä. Vuoro-vaikutuksen lisäämisen tarve merkitsee työpaikkojen ja oppilaitosten yhteistyön lisäämistä. Ammatillisessa koulutuksessa parhaan tuloksen antavat työpaikalla ja oppilaitoksissa tapahtuva koulutuksen vuorottelu.

Oppimisen painopisteen siirtäminen työelämän ja työssäoppimisen suuntaan merkitsee oppilaitoksille ja opettajille mahdollisuutta pysyä aikaisempaa paremmin mukana voimakkaasti ja nopeasti muuttuvan työelämän ja teknologian kehityksessä sekä mahdollisuutta tehostaa ja monipuolistaa oppimista. Toisaalta työelämäyhteistyö ja työssäoppiminen asettavat oppilaitoksille ja opettajille mittavia haasteita. Opettajille tulee varata mahdollisuus kouluttautua työelämään sitoutuneen koulutuksen ja työelämän vaatimuksiin ja olosuhteisiin. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että opettajien työelämäosaaminen tulisi ottaa erityiseksi koulutuspoliittiseksi painopistealueeksi kehitettäessä ja suunnattaessa opetustoimen henkilöstökoulutusta lähivuosina.

8 §. Koulutuksen järjestäjät. Valiokunta viittaa perusopetuslain 7 §:n perusteluihin ja on muuttanut 1 momentin ilmaisun ”yksityinen yhteisö” ilmaisuksi ”rekisteröity yhteisö”.

10 §. Yhteistyö ja koulutuksen hankkiminen. Pykälän 1 momentti sisältää yleisen veloitteen ammatillisen koulutuksen järjestäjälle olla yhteistyössä muiden alueella toimivien koulutuksen järjestäjien kanssa. Momentin mukaan yhteistyötä tulee tehdä niin toisten ammatillisen koulutuksen kuin lukiokoulutuksen ja muunkin koulutuksen järjestäjien, kuten yliopistojen tai ammattikorkeakoulujen tai perusopetusta antavien oppilaitosten kanssa. Valiokunta korostaa sitä, että käytännön tasolla tulee yhteistyötä nykyisestä huomattavasti laajentaa. Yhteistyö voi käsittää esimerkiksi yhteisen opetustarjonnan tai yhteisten opettajien taikka yhteisten tilojen ja välineiden käytön. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että 14 pykälän 2 momentissa säädetty opetus suunnitelmat laaditaan alueellisesti tai paikallisesti siten, että se antaa opiskelijalle todelliset mahdollisuudet yksilöllisiin valintoihin myös muun koulutuksen järjestäjän opetustarjonnas-

ta. Valiokunta toteaa, että yhteistoiminnan ehtoista, mm. kustannusten jakamisesta, voidaan tehdä sopimuksia koulutuksen järjestäjien kanssa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että uusi lainsäädäntö avaa kaikille koulutuksen järjestäjille useita sellaisia mahdollisuuksia, jotka ovat tällä hetkellä vain nuorisoasteen kokeilussa mukana olevien oppilaitosten käytettävissä. Hallituksen aikaisemmin tekemien linjausten mukaisesti muun muassa lukion ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä lisätään siten, että nuori voi tutkintonsa puitteissa hyödyntää alueen koulutustarjonnan. Uusi lainsäädäntö sisältää säännökset eri koulutusmuotojen yhteistyövelvoitteesta. Opetussuunnitelmissa turvataan mahdollisuudet riittävän yksilöllisiin valintoihin. Opiskelijalle annetaan mahdollisuus lukea hyväksi aiemmin suoritettuja opinnit. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että oppilaitosten yhteistyö on prosessi, joka vaatii toimijoilta yhteistyöhalua ja -kykyä sekä kaikkien toimijoiden sitoutumista.

Hallituksen esitys antaa koulutuksen järjestäjälle mahdollisuuden hankkia osan koulutuspalveluista paitsi toisilta järjestämisluvan saaneilta myös muilta yhteisöiltä tai säätiöiltä. Valiokunta korostaa, että koulutuspalveluiden hankkimisen perimmäisenä tarkoituksena on täydentää koulutuksen järjestäjän antamaa opetusta. Ulkopuolisilta voitaisiin hankkia esimerkiksi yksittäisen oppiaineen, muiden opintojen tai niiden osan opetusta. Koulutuspalveluiden hankkiminen ei vapauta koulutuksen järjestäjää velvollisuudesta itse järjestää koulutusta.

12 §. Opetuksen laajuus ja sisältö. Valiokunta on huolestunut siitä, että tarpeettoman moni ammatillisessa koulutuksessa oleva keskeyttää opintonsa. Ammatillisen koulutuksen laatuun ja vaikuttavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ammatillisessa koulutuksessa tulee opetettavissa moduleissa läpikäyvästi näkyä työkykyä säilyttävän ja elvyttävän toiminnan merkitys. Työkykyä säilyttävä ja elvyttävä toiminta tulee ottaa huomioon liikunnan ja terveystiedon sekä ammatillisten aineiden opetuksessa. Valiokunta

viittaa edellä lukiolain 7 §:n perusteluissa todettuun ja ehdottaa lisättäväksi oppiaineluetteloon liikunnan ja terveystiedon.

15 §. Koulutuksen järjestämismuoto. Valiokunta on tehnyt pykälään sanallisen muutoksen.

16 §. Työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävä koulutus. (Uusi). Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella ja yleisperusteluihin viitaten valiokunta ehdottaa työssäoppimisen sääntelyä täsmennettäväksi työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävän koulutuksen osalta työssäoppimista koskevan uudistuksen vuoksi. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa lakiehdotuksen lisättäväksi uuden 16 §:n.

Pääsääntöisesti työpaikalla tapahtuva koulutus (työssäoppiminen) järjestettäisiin osana oppilaitoksessa suoritettavaa tutkintoa siten, että opiskelija ei ole työsopimussuhteessa työnantajaan. Erikseen niin sovittaessa työssäoppimisen jaksot voitaisiin toteuttaa myös tekemällä työsopimus, mikä jo nykyisin on ollut käytäntö eräissä tapauksissa. Tällöin työsopimukseen sovellettaisiin kaikilta osin työsopimuslakia. Oppisopimuskoulutusta koskevat säännökset säilyisivät pääosin nykyisellään.

17 § (16 §). Oppisopimuskoulutus. Perinteinen työssäoppimisen muoto on ollut oppisopimuskoulutus, joka perustuu työnantajan ja oppisopimuskoulutuksen paikallishallintoviranomainen vahvistaa. Oppisopimuskoulutuksessa työpaikalla tapahtuvaan työnoppimiseen yhdistetään henkilökohtaisen suunnitelman mukaan oppilaitoksessa annettava opetus. Oppisopimuskoulutuksen määrällinen kasvu 1990-luvulla on ollut ripeää varsinkin ammattitutkintoon valmistavassa oppisopimuskoulutuksessa. Nuorten oppisopimuskoulutuksessa ei kuitenkaan saavuteta asetettuja määrällisiä tavoitteita. Hallituksen esitys tekee oppisopimuskoulutuksesta yhden ammatillisen koulutuksen järjestämismuodon. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että lainsäädäntö mahdollistaa oppisopimuskoulutuksen ja oppilaitosmuotoisen koulutuksen lähentämisen toisiinsa. Ammatillisessa koulutuksessa tulisi

hyödyntää molempien järjestämismuotojen — sekä oppilaitosmuotoisen koulutuksen että oppisopimuskoulutuksen — parhaat puolet.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että oppisopimuskoulutuksen järjestämisessä syntynyt aluetason asiantuntemus hyödynnetään siirtymävaiheen järjestelyissä.

Opetusministeriössä on vireillä toimenpiteitä oppisopimuskoulutuksen kehittämiseksi. Valiokunnan mielestä oppisopimusjärjestelmän kehittäminen on kiireellistä. Pikaista ratkaisua vaativia kysymyksiä ovat mm. yrittäjien oppisopimuskoulutus, osa-aikainen oppisopimuskoulutus ja vammaisten oppisopimuskoulutus. Valiokunta viittaa valtiovarainvaliokunnan lausuntoon ja ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman (lausumaehdotus 15), jossa kiirehditään oppisopimuskoulutuksen kehittämistoimenpiteitä.

19 § (18 §). Opiskelijan työturvallisuus. 16 §:n perusteluihin viitaten pykälään ehdotetaan pykälää työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävän koulutuksen työturvallisuutta koskevilta osin.

20 § (19 §). Erityisopetus. Vammaisille ammatillisen erityisopetuksen yhteydessä järjestettävä valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus kuuluvat lain soveltamisalaan. Vammaisten ammatillisen koulutuksen kehittäminen kaipaa lisääntyvää huomion kiinnittämistä muun ohella vaikeammin vammaisten kuntoutus- ja muiden toimien kehittymisen vuoksi. Valiokunta kiirehtii vammaisille järjestettävien ammatillisen koulutuksen palvelujen kehittämistä.

24 § (23 §). Koulutuksen arviointi. Valiokunta on muuttanut pykälän 1 momenttia ja viittaa yleisperustelujen kohdalla arvioinnista lausuttuun. Tämän lisäksi valiokunta korostaa ammatillisen koulutuksen osalta erityisesti sen merkitystä ammattiin valmentavana koulutuksena. Tärkeintä on tällöin arvioida, miten koulutus vaikuttaa väestön ammatillisen osaamisen kohentamiseen, miten se vastaa työelämän osaamistarpeita sekä miten se tukee elinikäistä oppimista. Tulee myös ottaa huomioon, miten koulutus johtaa työhön ja ammattiin sijoittumiseen ja sen itsenäiseen harjoittamiseen.

Arvioitaessa ammatillista koulutusta tulee myös ottaa huomioon, miten koulutus on valmentanut jatko-opintojen harjoittamiseen ja miten opiskelijat ovat pystyneet saamaan jatko-opintopaikan.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ammatillisen koulutuksen arviointien luotettavuuden kannalta on tärkeää, että arviointien tekemiseen osallistuu tuoreen työelämäntuntemuksen omaavia koulutuksen ammattilaisia. Tätä varten sekä nuorten että aikuisten koulutuksen arviointien toteuttamiseksi yhteiskunnan kannalta hyödyllisimmällä mahdollisella tavalla on kiinnitettävä huomiota siihen, että arviointeja varten opetushallinnossa on käytettävissä voimavaroja määräaikaisten asiantuntijoiden nimeämiseksi arviointihankkeisiin.

Valiokunta viittaa myös edellä lukiolain 16 §:n perusteluissa yhteistyön toimivuuden arvioinnista lausuttuun.

27 § (26 §). Opiskelijaksi ottamisen perusteet. Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella ja 4 §:n 1 momentin perusteluihin viitaten momentista ehdotetaan poistettavaksi säännökset perusteista, joilla opiskelija voidaan ottaa opistoasteen tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Pykälän 2 momentin mukaan opiskelijaksi ei voida ottaa sellaista henkilöä, jonka sairaus tai vamma ilmeisesti on esteenä koulutukseen osallistumiselle. Sairaus tai vamma ei kuitenkaan ole pykälässä tarkoitettulla tavalla esteenä koulutukseen osallistumiselle, jos esteet voidaan poistaa tässä laissa tai muussa laissa säädetyillä tukitoimenpiteillä. Valiokunta korostaa, että kysymyksessä tulee olla terveydelliset syyt, jotka ovat esteenä koulutukseen osallistumiselle. Tällaisia syitä eivät siten ole esimerkiksi oppimiseen liittyvät ongelmat. Valiokunta korostaa sitä, että vammaisella opiskelijalla tulee yleisesti olla samat oikeudet osallistua ammatillisiin opintoihin kuin muillakin opiskelijoilla.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että pääsy- ja soveltuvuuskokeista perittävät suuret maksut ovat eräissä tapauksissa estäneet osallistumisen kokeisiin. Tämä taas on saattanut johtaa työmarkkinatuen menetykseen. Valiokunta esittää, että epäkohta korjataan.

29 § (28 §). *Oikeus saada opetusta.* Valiokunta korostaa opinto-ohjauksen merkitystä ammatillisen koulutuksen muutostilanteessa. Valiokunta ilmaisee huolestuneisuutensa siitä, että opinto-ohjaukseen ei aina varata riittävästi voimavaroja eikä se siten täytä tehtäväänsä. Onnistuneella opintojen ohjauksella voidaan myös muita koulutuksen voimavaroja käyttää tehokkaammin ja ehkäistä opiskelun tarpeetonta keskeyttämistä ja mahdollista syrjäytymistä.

Valiokunta on lisännyt pykälään uuden 2 momentin, jonka mukaan opinto-ohjauksesta säädetään tarkemmin asetuksella. Asetuksella tulee säätää opinto-ohjaukselle säädettävistä vaatimuksista siten, että opiskelija saa asiantuntevan ohjauksen, jotta hän pystyisi tekemään opintojensa kannalta parhaat ratkaisut. Valiokunta korostaa, että luokattomuus, valinnaisuus ja yhteistyö lukioiden kanssa lisää tarvetta henkilökohtaiseen opintojen ohjaamiseen.

30 § (29 §). *Opintojen hyväksilukeminen.* Valiokunta viittaa opintojen hyväksilukemisesta lukiolain 23 §:n perusteluissa todettuun ja korostaa, että erityisesti ammatillisessa koulutuksessa on tärkeää hyväksyä myös muualla eri tavoin hankittu osaaminen osaksi tutkintoa.

32 § (31 §). *Opiskeluoikeuden menettäminen.* Pykälä säätelee opiskeluoikeuden menettämistä taideopinnoissa. Nykyisin vastaava säännös sisältyy musiikkioppilaitoksista annettuun lakiin. Valiokunta katsoo, että koska taiteelliset taipumukset ovat vaikeasti objektiivisesti määritettävissä, menettelyä tulisi soveltaa vain musiikin ammatillisiin opintoihin, eikä laajentaa muille aloille. Valiokunta katsoo, että opiskeluoikeuden menettämistä koskeva säännös tulisi pysyttää nykyisen kaltaisena eli menettelyä tulisi soveltaa vain musiikin ammatillisiin opintoihin. Tästä on tarkoitus säätää asetuksella. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa muutosta pykälän 1 momenttiin.

Hallintovaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta on muuttanut pykälän 2 momenttia.

35 § (34 §). *Kurinpito.* Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella 1 momenttiin ehdotetaan voimassa olevien asetuksen tasoisten

säännösten mukaisesti lisättäväksi säännös, joka mahdollistaa opiskelijan erottamisen kurinpitoyistä koulutuksen järjestäjän hänelle osoittamasta opiskelija-asuntolasta.

Hallintovaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa muutosta 3 momenttiin.

37 § (36 §). *Opintososiaaliset edut ja eräät muut edut.* Opetusministeriöstä saadun selvityksen perusteella 2 momentissa ehdotetaan päätoimisen opiskelijan sijasta säädettäväksi opintojen päätoimisuuden vaikutuksesta ateriaetuu. Uusi muotoilu vastaa nykyistä, esimerkiksi opintotukilainsäädännössä käytettyä, terminologiaa.

38 § (37 §). *Opintososiaaliset edut erityisopetuksessa.* Valiokunta pitää välttämättömänä, että oppilaitoksissa määritellään henkilö tai henkilöt, jotka vastaavat, koordinoivat ja johtavat opiskelijahuoltopalveluja.

40 § (39 §). *Henkilöstö.* Valiokunta on tehnyt pykälän 1 momenttiin muutoksen, joka koskee kaksikielisiä oppilaitoksia.

44 § (43 §). *Muutoksenhaku.* Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 3/1997 vp) hallituksen esityksestä yliopistolaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 263/1996 vp) katsonut, että kurinpitorangeistuksena annettava varoitus on päätös, joka on voitava saattaa riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa pykälää muutettavaksi siten, että opiskelijalle annettavaa varoitusta koskevaan päätökseen voi hakea muutosta valittamalla.

45 § (44 §). *Tutkintonimikkeiden suojaaminen.* Valiokunta viittaa 4 §:n 1 momentin perusteluihin ja ehdottaa poistettavaksi maininnat opistoasteen tutkintojen nimikkeistä.

46 § (45 §). *Rahoitus.* Valiokunta viittaa valtiovarainvaliokunnan lausunnossa ammatillisen peruskoulutuksen rahoituksesta todettuun ja ehdottaa 46 §:n 3 momenttia poistettavaksi.

51 § (50 §). *Kumottavien säännösten nojalla annettujen määräysten ja päätösten soveltaminen.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi 4 §:n 1 momentin perusteluissa mainituista sys-

tä. Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi edellä perusopetuslain 50 §:ään ehdotettua muu-
tosta vastaava muutos.

Viittaussäännökset. Lakiehdotuksen pykälänu-
meroinnin muuttumisen johdosta valiokunta on
muuttanut lakiehdotuksen 17, 18, 37, 38, 39, 41,
42, 44, 48, 51, 52 ja 54 §:n viittaussäännösten
pykälänumeroinnin.

4. Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta

Yleisperustelut

Laki ammatillisesta koulutuksesta säätelee sekä
nuorten että aikuisten ammatillista peruskoulu-
tusta. Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta
sisältää ammatillista aikuiskoulutusta koskevat
muut säännökset. Laissa ammatillisesta aikuis-
koulutuksesta säädetään muusta kuin ammatilli-
sesta peruskoulutuksesta ja siinä suoritettavista
tutkinnoista. Ammatillisella aikuiskoulutuksella
tarkoitetaan ammattitaidon hankkimistavasta
riippumattomia näyttötutkintoja, näyttötutkin-
toihin valmistavaa koulutusta sekä muuta kuin
näyttötutkintoon valmistavaa ammatillisen pe-
ruskoulutuksen jälkeistä ammatillista lisäkoulu-
tusta. Näyttötutkintoina voidaan suorittaa am-
matillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja
erikoisammattitutkintoja.

Laissa tarkoitettua koulutusta rahoitetaan
toisaalta opetus- ja kulttuuritoimen rahoitukse-
sta annettavan lain nojalla (näyttötutkintona su-
oritettavaan ammatilliseen perustutkintoon val-
mistavan koulutuksen rahoitus) ja toisaalta am-
matillisen lisäkoulutuksen rahoituksesta annet-
tavan lain nojalla (näyttötutkintona suoritetta-
vaan ammattitutkintoon ja erikoisammattitut-
kintoon valmistavan koulutuksen rahoitus oppi-
sopimuskoulutusta lukuun ottamatta ja muun
amatillisen lisäkoulutuksen rahoitus).

Elinkeinoelämän muutosnopeus ja ai-
kuisopiskelijoiden koulutustarpeet edellyttävät
koulutusjärjestelmältä erityistä joustavuutta ja
muutosherkkyyttä, jotta järjestelmä kykenee
vastaamaan ammatillisen aikuiskoulutuksen ky-
syntään. Yksilötasolla aikuiskoulutus on tärkeää
elinikäisen oppimisen näkökulmasta.

Valiokunnan mielestä hallituksen esitys laiksi
amatillisesta aikuiskoulutuksesta antaa hyvät

lähtökohdat näyttötutkintojärjestelmän kehittä-
miselle. Siirryttäessä näyttötutkintoon tai sen
osaan valmistavaan koulutukseen, ammatillisen
aikuiskoulutuksen erityispiirteet tulevat yhä
enemmän esille. Tarvitaan opiskelija- ja asiakas-
lähtöinen sekä joustava toimintamalli, jossa kou-
lutuksen kysynnän ja tarjonnan tulee kohdata.
Valiokunta pitääkin koulutuksen rakenteen lin-
jausta eli lakia ammatillisesta koulutuksesta ja
erillistä lakia ammatillisesta aikuiskoulutuksesta
oikeana. Valiokunta kuitenkin katsoo, että eril-
listen lakien toimivuutta tulee seurata.

Oppisopimuskoulutuksen osalta valiokunta
viittaa edellä 3. lakiehdotuksen perusteluissa to-
dettuun.

Kun opiskelija suorittaa näyttötutkintoon
valmistavaa koulutusta oppilaitoksessa ja sen
jälkeen tai sinä aikana osallistuu näyttötutkin-
toon, nämä tutkinnot voidaan yleensä suorittaa
omalla äidinkielellä tai sillä kielellä, jolla koulu-
tus on saatu. Valiokunta kiinnittää huomiota
kuitenkin niihin ongelmiin, joita voi syntyä tilan-
teissa, joissa tullaan suoraan työelämästä suorit-
tamaan näyttötutkintoja. Tavoitteena on, että
tällaisissa tapauksissa opiskelija voisi äidinkielel-
lään suorittaa näyttötutkinnon. Valiokunta pi-
tää välttämättömänä, että opetusministeriö seu-
raa tilannetta ja tekee tarvittaessa muutosehdo-
tuksia.

Yksityiskohtaiset perustelut

1 §. *Määritelmä ja suhde muihin säädöksiin.* Va-
liokunta katsoo, että 2 §:n 3 momentin säännös
soveltuu paremmin 1 §:ään. Sen vuoksi valiokun-
ta on siirtänyt momentin 1 §:n 5 momentiksi.

2 §. *Tarkoitus.* Edellä 1 §:ssä todettuun viitaten
valiokunta on siirtänyt 3 momentin 1 §:ään.

4 §. *Koulutuksen järjestäjät.* Valiokunta viittaa
perusopetuslain 7 §:n perusteluihin ja on muutta-
nut 1 momentin ilmaisun ”yksityinen yhteisö”
ilmaisuksi ”rekisteröity yhteisö”.

Pykälän 3 momentin mukaan laissa tarkoitet-
tu koulutus voidaan järjestää joko oppilaitoksissa
tai oppisopimuskoulutuksena. Hallitus esittää
momentissa mainittavaksi esimerkkinä oppilai-
toksista, joissa koulutusta järjestetään, ammatil-
liset aikuiskoulutuskeskukset. Koulutusta voi-

daan järjestää myös pääasiassa koulutuksen järjestäjän tai sen jäsenyhteisön toiminnan harjoittamiseksi tarvittavaa ammatillista lisäkoulutusta järjestävässä ammatillisessa erikoisoppilaitoksessa. Koska erityisesti valtakunnalliset erikoisoppilaitokset ovat samassa asemassa koulutuksen järjestäjinä kuin ammatilliset aikuiskoulutuskeskukset, valiokunta on lisännyt momenttiin esimerkkinä myös nämä oppilaitokset.

7 §. Tutkintotoimikunnat. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan eräiden tutkintotoimikuntien työssä on esiintynyt ongelmia. Opiskelijoiden valmistuminen mm. on viivästynyt siitä syystä, että tutkintotoimikunta ei ole kohtuullisessa ajassa tehnyt näyttökokeiden järjestämissopimuksia. Jos tilanne ei korjaannu, opiskelijoiden oikeusturvan ja toiminnan yhdenmukaisuuden kannalta tutkintotoimikuntia tulisi voida tarvittaessa ohjata. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa pykälään uutta 5 momenttia.

Valiokunta korostaa hallituksen esityksen perusteluissa todettujen henkilökohtaisten opiskeluohjelmien merkitystä. Erityisesti näyttötutkintoon johtavassa koulutuksessa on koulutuksen järjestäjällä velvoite edistää opiskelijoiden ammatillista kehittymistä tukevien ja oppimista ohjaavien opiskeluohjelmien laatimista. Opetusministeriön tulisikin nopeuttaa tämän toiminnan kehittämistä.

11 §. Opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva viittaussäännös. Pykälä sisältää opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia viittaussäännöksiä. 1 kohdan mukaan tämän lain tarkoittamassa koulutuksessa tulisi sovellettavaksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 25 §:n 1 momentin säännöksiä vapaasta hakeutumisoi- keudesta. Valiokunta katsoo, että tämä säännös ei sovellu henkilöstökoulutukseen ja ehdottaa sen vuoksi muutosta 1 kohtaan.

22 §. Koulutuksen järjestämislupaa koskeva siirtymäsäännös. Oppilaitosten oikeus järjestää ammatillista lisäkoulutusta perustuu nykyään suoraan lakiin. Säännökset tästä on kirjattu lakiin ammatillisista oppilaitoksista (487/1987), lakiin ammatillisista aikuiskoulutuskeskuksista ja valtakunnallisista erikoisoppilaitoksista (760/1990), kansalaisopistolakiin (722/1992), lakiin

valtionosuutta saavista kansanopistoista (1218/1993), opintokeskuslakiin (1215/93), lakiin valtionosuutta saavista liikunnan koulutuskeskuksista (801/1992) ja lakiin musiikkioppilaitoksista (516/1995). Koulutuksen järjestämisluvalla on merkitystä ammatillisen lisäkoulutuksen rahoituksesta annetun lain (1138/1996) mukaisen koulutuksen järjestämisessä. Opetusministeriöstä saadun selvityksen mukaan tarkoituksenmukaista olisi, että erilaisten oppilaitosten nykyiset lakiin perustuvat oikeudet järjestää ammatillista lisäkoulutusta muuttuisivat siirtymäsäännöksillä oppilaitoksia ylläpitävien yhteisöjen luviksi järjestää ammatillista lisäkoulutusta. Ammatillisia oppilaitoksia, kansalaisopistoja ja opintokeskuksia lukuun ottamatta tällaiset siirtymäsäännökset sisältyvät jo hallituksen esitykseen. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa 1 momenttiin täydentävää säännöstä.

Viittaussäännökset. 3. lakiehdotuksen pykälänumeroinnin muuttumisen johdosta valiokunta on muuttanut lakiehdotuksen 10, 11, 16 ja 17 §:n viittaussäännösten pykälänumeroinnin.

5. Laki vapaasta sivistystyöstä

Yleisperustelut

Hallituksen esitys laiksi vapaasta sivistystyöstä kattaa kansanopistoissa, kansalaisopistoissa, kesäyliopistoissa, liikunnan koulutuskeskuksissa ja opintokeskuksissa annettavan yleissivistävän ja yhteiskunnallisen koulutuksen, taiteisiin, liikuntaan ja käden taitoihin liittyvän koulutuksen sekä näissä oppilaitoksissa järjestettävän muun toiminnan. Vapaan sivistystyön oppilaitosten järjestämään perusopetukseen, lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen sovelletaan suoraan asianomaista koulutusta koskevaa lakia. Muusta lainsäädännöstä poiketen laissa määritellään oppilaitosmuodot, joissa voidaan järjestää vapaata sivistystyötä. Valiokunta pitää tätä tarkoituksenmukaisena.

Vapaata sivistystyötä voitaisiin järjestää ylläpitämisluvan saaneissa oppilaitoksissa. Kunta voisi kuitenkin itse päättää ylläpitämiensä vapaan sivistystyön oppilaitosten ja muiden oppilaitosten yhdistämisestä. Muusta lainsäädännös-

tä poiketen vapaan sivistystyön laissa on tarkoitus säätää toiminnan ohella myös rahoituksesta.

Valiokunta pitää onnistuneena lakiehdotuksen määrittelyä vapaan sivistystyön tarkoituksesta. Sen mukaan vapaan sivistystyön tarkoituksena on elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta tukea yksilön persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa.

Vapaan sivistystyön oppilaitokset tarjoavat hyvin monenlaisia opiskelu- ja harrastusmahdollisuuksia. Vapaalle sivistystyölle on ominaista monipuolisuus ja moniarvoisuus. Sama koulutus voi olla toisille opiskelijoille harrastamista ja itsensä kehittämistä ja toisille se saattaa liittyä ammatilliseen osaamiseen tai yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Valiokunta korostaa sitä, että vapaalla sivistystyöllä on Suomessa pitkät perinteet. Erityisesti kansanopistot ja kansalais- ja työväenopistot ovat tukeneet ja luoneet edellytyksiä aikuisväestölle kehittää itseään niin työelämässä kuin yksityisestikin. Vapaan sivistystyön oppilaitokset turvaavat osaltaan myös elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia ja koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista. Valiokunta pitää vapaan sivistystyön tukemista tärkeänä kansalaisten omaehtoisen oppimisen ja laaja-alaisen itsensä kehittämisen kannalta.

Vapaalle sivistystyölle on ominaista mahdollisuus kansalaisten omiin arvolähtökohtiin perustuvaan opiskeluun. Organisoituminen yhteisten arvolähtökohtien pohjalta on ominaista erityisesti opintokeskustoiminnalle ja suurelle osalle kansanopistoja. Vapaan sivistystyön piirissä ovat näin edustettuina useimmat yhteiskunnalliset ja uskonnolliset kansanliikkeet.

Kuten muidenkin esitykseen liittyvien lakien kohdalla, valiokunta korostaa vapaan sivistystyön oppilaitosten välistä yhteistyötä ja yhteistyötä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Valiokunta korostaa sitä, että alueellisesti voidaan valita erilaisia yhteistyön muotoja vapaassa sivistystyössä. Joissain tapauksissa tarkoitukseenmukainen ratkaisu voi olla 4 §:n mahdollistama oppilaitosten yhdistäminen. Toisissa tapauk-

sisssa taas kiinteä ja laaja-alainen yhteistyö voi olla toiminnan tuloksellisuuden kannalta tarkoituksenmukaisinta.

Kansanopistot. Kansanopistojen tarkoituksena on edistää kansalaisten omaehtoista opiskelua siten, että kukin kansanopisto voi samalla painottaa arvo- ja aatetaustaansa ja kasvatustavoitteitaan.

Valiokunta viittaa edellä perusopetuslain yhteydessä kansanopistojen perus- ja lukio-opetuksesta todettuun ja korostaa sitä, että kansanopistojen peruskoululinjojen opiskelijoiden joukossa on huomattava osa sellaisia opiskelijoita, jotka eri syistä eivät ole onnistuneet suorittamaan peruskoulua varsinaisen peruskoulujärjestelmän puitteissa. Kuitenkin nuorten ja aikuisten syrjäytymiskehityksen ja pitkäaikaistyöttömyyskierteen katkaiseminen on tärkeää erityisesti yksilö, mutta myös yhteiskunnan kannalta. Sen vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että kansanopistojen mahdollisuudet yleissivistävän ja tutkintotavoitteisen opetuksen antamiseen turvataan. Valiokunta viittaa tässä yhteydessä myös jäljempänä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain 17 §:n perusteluissa kansanopistojen opetuksen yksikköhinnoista todettuun.

Eduskunta on aikaisemmin useaan otteeseen kiinnittänyt huomiota siihen, että kansanopistojen valtionosuuteen oikeuttavien laskennallisten opiskelijaviikkojen enimmäismäärän ja kansanopistojen toteutuneiden opiskelijaviikkojen yhteismäärän välillä on epäsuhta, joka on vaikuttanut yksityisellä omistus pohjalla toimiviin kansanopistoihin niiden toimintamahdollisuuksia heikentävästi. Valiokunta viittaa aikaisempiin kansanopistojen toiminnan turvaamista koskeviin kannanottoihinsa sekä valtiovarainvaliokunnan lausunnon kantoihin kansanopistojen perus- ja lukio-opetuksen yksikköhinnoista ja toteaa, että hallituksen esityksen ensisijaisena tavoitteena on lainsäädännön selkeyttäminen ja yksinkertaistaminen kustannusvaikutuksiltaan neutraalilla tavalla. Uudistus merkitsee kuitenkin joidenkin yksittäisten kansanopistojen kohdalla huomattavia valtionosuusmenetyksiä, joka saattaa johtaa eniten koulutusta tarvitsevien opiskelumahdollisuuksien kaventumiseen. Asia koskee kansanopistoja, joilla on perusopetus- ja

lukiolinjoja. Valiokunta katsoo, että harkinnanvaraista lisäavustusta tulee näille kansanopistoille myöntää lähivuosina siten, että kansanopistojen toiminta voidaan jatkossakin turvata. *Sen vuoksi valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman (lausumehdotus 16).*

Kansanopistot erottuvat muista oppilaitoksista mm. sisäoppilaitosluonteensa johdosta. Täysiaikainen opiskelu sekä majoitus- ja ruokailumahdollisuuksien tarjoaminen eri puolilta maata tuleville opiskelijoille edellyttää tarkoitukseen soveltuva rakennuskantaa; riittäviä opetus- ja oleskelutiloja, asuntolatiloja sekä huoltotiloja. Kansanopistojen rakennuskanta on valiokunnan saaman selvityksen mukaan viime vuosien voimakkaan rakentamisen johdosta valtakunnallisesti tarkasteltuna kohtuullisen hyvä ja myös rakentamisinvestointien johdosta tehtyjen velkojen määrä on pysynyt hallinnassa. Osalla opistoista on kuitenkin edelleen uudisrakennus- ja perusparannustarpeita ja joidenkin terveellä toiminnallisella pohjalla olevien opistojen kohdalla rakentamisesta koituneiden velkojen hoitaminen edellyttäisi yhteiskunnan tukea. Saamansa selvityksen pohjalta valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että opistojen perustamishankkeisiin tulee ohjata tukea myös lähivuosina. Siten helpotetaan uudisrakentamisen ja aikaisemmassa rakentamisesta aiheutuneiden velkojen hoitamista.

Kansalaisopistot. Kansalaisopistojen toiminnan tavoitteena on kannustaa kaikkia kansalaisia aktiivisesti kehittämään omia kykyjään ja taipumuksiaan niillä osaamisen aloilla, jotka opiskelijaa itseään kiinnostavat ja jotka rikastavat sekä yksilöä että hänen ympäristöään. Kansalaisopistojen ensisijainen tehtävä on tuottaa sellaisia opiskeluprosesseja, joilla on positiivisia vaikutuksia sekä yksilöiden että koko kansan elämään pitkällä aikavälillä.

Opintokeskukset. Opintokeskuksia ylläpitävät sivistysjärjestöt. Valiokunta korostaa sitä, että ne tekevät merkittävää kulttuurityötä, jota tulee kehittää. Sivistysjärjestöt voisivat luontevasti hoitaa uusia kansalaisyhteiskuntaan ankkuroituvia arvopohjaisia toimintoja. Elinikäisen oppimisen ajattelu siirtää opintokeskuksissa paino-

pistettä edelleen koulutuksesta oppimisen edistämiseen. Tällöin korostuu mm. opintojen ohjauksen tarve. Valiokunta pitää tärkeänä, että vapaan sivistystyön oppilaitokset voisivat panostaa myös oppituntien ulkopuoliseen oppimiseen.

Valiokunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan lausunnossa opintokeskusten rahoituksesta todeksi.

Kesäyliopistot. Kesäyliopistot vastaavat alueellisiin koulutustarpeisiin. Koulutus suunnitellaan pääosin yhteistyössä kuntien, kuntayhtymien sekä valtion viranomaisten ja eri järjestöjen kanssa. Valiokunta korostaa sitä, että kesäyliopistojen toiminnallinen yhteistyö yliopistojen ja niiden täydennyskoulutuskeskusten kanssa on tiivistä, erityisesti avoimen yliopisto-opetuksen järjestämisessä. Sekä yleissivistävä että ammatillinen koulutus on kesäyliopistoissa korkeakoulutasoista. Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että kesäyliopistot ovat omaksuneet taloudellisen ja joustavan toimintastrategian. Valiokunta pitää myönteisenä myös sitä, että pitkään valmisteltu kesäyliopistojen lakisääteinen valtiosuusjärjestelmä saadaan tässä yhteydessä säädettäväksi. Se merkitsee maamme yli 80-vuotiaalle kesäyliopistolaitokselle pitkäaikaisen tavoitteen toteutumista.

Liikunnan koulutuskeskukset. Liikunnan koulutuskeskukset ovat valtakunnallisia sisäoppilaitoksia tai alueellisia oppilaitoksia, joiden tehtävänä on antaa liikunnan opetusta ja liikunta-alan koulutusta sekä näitä täydentävää yleissivistävää ja yhteiskunnallista opetusta. Valtakunnallinen liikunnan koulutuskeskus voi antaa myös ammatillista peruskoulutusta ja lisäkoulutusta.

Liikunnan koulutuskeskusten verkko kattaa maantieteellisesti koko Suomen. Valtakunnallisia liikunnan koulutuskeskuksia on nykyisin 11 ja alueellisia neljä.

Valiokunta katsoo, että liikunnan koulutuskeskuksilla on merkittävä koulutustehtävä osana liikuntakulttuurin yleistä kehittämistä.

Yksityiskohtaiset perustelut

2 §. Lain piiriin kuuluva muu toiminta. Kesäyliopistoille on tunnusomaista, kuten säännöksessä todetaan, avoimen yliopisto-opetuksen järjestä-

minen, kieliopinnot sekä ammatillinen lisäkoulutus. Tarkoituksena on, että nykyiset kesäyliopistot voivat päästä valtionosuuden piiriin. Valiokunta pitää epätarkoituksenmukaisena vaatimusta siitä, että kesäyliopisto-opetuksesta enin osa tulisi olla avointa yliopisto-opetusta. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa muutosta kesäyliopistoja koskevaan 6 momenttiin.

4 §. Oppilaitoksen ylläpitäminen. Valiokunta viittaa perusopetuslain 7 §:n perusteluihin ja on muuttanut 1 momentin ilmaisun ”yksityinen yhteisö” ilmaisuksi ”rekisteröity yhteisö”.

Valiokunta toteaa, että vapaan sivistystyön oppilaitos voi olla useamman kunnan yhteisesti omistama.

5 §. Henkilöstö. Valiokunta viittaa edellä 3. lakiehdotuksen 40 §:n perusteluissa todettuun ja korostaa asian merkitystä myös vapaan sivistystyön oppilaitoksissa.

11 §. Yksikköhinta. Valiokunta ehdottaa pykälän 5 momenttiin yksikköhintojen keskimääräisiä markkamääriä koskevaa lisäystä.

Kansalaisopistojen valtionosuussäännösten siirtymässä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetusta laista vapaan sivistystyön lakiin kansalaisopistojen opetustunnin keskimääräisen yksikköhinnan vahvistamista koskeva säännös on jäänyt opetusministeriöstä saadun selvityksen mukaan viimeksi mainitusta laista pois. Kansalaisopistot ovat eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta kunnallisia. Vapaasta sivistystyöstä annettavan lain 18 §:n mukaan kunnallisen oppilaitoksen valtionosuus maksetaan kunnalle ja kuntayhtymälle osana opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaan maksettavaa valtionosuutta.

Pykälän 6 momentissa säädetään kesäyliopistojen opetustunnin yksikköhinnasta. Valiokunta on tehnyt momenttiin teknisen korjauksen.

Pykälän 8 momentin perusteella yksikköhintoja voidaan porrastaa tietyin edellytyksin. Valiokunta korostaa sitä, että yksikköhintojen porrastamisella on erityistä merkitystä vammaisten ja syrjäytyneiden oppimismahdollisuuksien toteuttamisessa. Vapaan sivistystyön oppilaitokset voivat useasti olla esimerkiksi vammaisille ainoa peruskoulun jälkeinen opintomahdollisuus. Sen

vuoksi valiokunta pitää tärkeänä, että yksikköhintojen porrastuksessa ja harkinnanvaraisia avustuksia myönnettäessä otetaan vammaisten koulutuksesta aiheutuneet erityiskustannukset huomioon. Samoin tulee huolehtia tarvittavista tukitehtävistä kuten esimerkiksi mahdollisuudesta avustajan palkkaamiseen. Valiokunta katsoo, että vaikeavammaisten opiskelijoiden mahdollisuudet opiskeluun vapaan sivistystyön oppilaitoksissa turvataan ja otetaan huomioon asetusta laadittaessa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että valtionosuuden määrän sitominen aiempien vuosien suoritteiden määrään on johtanut oppilaitosten väliseen epäterveeseen määrälliseen kilpailuun. Erityisesti opintokeskusten osalta valiokunta huomauttaa, että suoritepohjainen rahoitusjärjestelmä ei parhaalla mahdollisella tavalla palvele opintokeskustoiminnan luonnetta eikä sen kehittämistä.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että eri asutusrakenneryhmiin kuuluvien kansalaisopistojen valtionosuuksien määrissä opetustuntia kohden on huomattavia eroavuuksia. *Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kansalaisopistojen rahoitusta koskevan lausuman (lausumaehdotus 17).*

22 §. Muutoksenhaku. Opetusministeriöstä saadun selvityksen mukaan 3 momentti, joka koskee muutoksenhakua yksityisen oppilaitoksen johtokunnan tai toimenhaltijan päätökseen ehdotetaan poistettavaksi. Tällöin pykälän 4 momentti siirtyy uudeksi 3 momentiksi. Henkilöstön valintaa koskevia muutoksenhakusäännöksiä ei enää ole tarpeen ottaa lakiin, vaan henkilöstön oikeudelliseen asemaan noudatetaan jatkossa kutakin palvelussuhdelajia koskevia säädöksiä. Koska jäljempänä esitetään opiskelijamaksujen perusteita koskevan säännöksen poistamista 24 §:stä, muutoksenhakusäännös ei enää ole tarpeen myöskään mainittujen maksujen osalta. Muilta osin muutoksenhaku tulee vapaasta sivistystyöstä annettavan lain nojalla kysymykseen lähinnä rahoitusta koskevien päätösten osalta, mistä säädetään pykälän 1 ja 2 momentissa.

24 §. Opiskelijoilta perittävät maksut. Opetusministeriöstä saadun selvityksen mukaan 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että siitä

poistettaisiin opetusministeriön toimivalta päättää opiskelijoilta perittävien maksujen perusteista. Tutkintotavoitteisessa koulutuksessa opiskelun maksuttomuus on perussääntö ja maksuja voidaan periä vain poikkeustapauksissa. Vapaan sivistystyön koulutuksessa opiskelu on maksulista ja maksut vaihtelevat suuresti koulutuksen pituuden, järjestämistavan ja sisällön mukaan sekä oppilaitosten kesken että oppilaitosmuodon sisällä. Maksuista ei ole tähänkään saakka säädetty. Hyvin monimuotoisen toiminnan maksuperusteita ei ole tarkoituksenmukaista valtion päätöksellä ohjata, vaan maininta maksujen kohtuullisuudesta on riittävä.

30 §. *Yksikköhinnat vuonna 1999.* Koska kansalaisopistojen vuoden 1999 yksikköhintojen laskentaa koskevat poikkeussäännökset sisältyvät nykyään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin, on tarkoituksenmukaista, että kansalaisopistojen yksikköhintoihin vuonna 1999 sovelletaan myös uuden rahoituslain vastaavia säännöksiä. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa tätä koskevaa muutosta pykälään.

6. Laki taiteen perusopetuksesta

Yleisperustelut

Taiteen perusopetuslain piiriin kuuluisivat nykyisen taiteen perusopetuslain perusteella annettava opetus sekä musiikkioppilaitoslainsäädännön perusteella musiikkioppilaitoksissa annettava perusopetus. Konservatorioissa ja ammattikorkeakouluissa annettava musiikin ja tanssin ammatillinen koulutus ei kuuluisi tämän lakiehdotuksen piiriin. Lainsäädännön uudistaminen koskee eniten musiikkioppilaitosten toimintaa ja niissä annettavaa opetusta. Uudistuksen jälkeen musiikkioppilaitosten toimintaa säädellään lailla, joka koskee myös monia muita taiteen alueita.

Voimassa oleva laki taiteen perusopetuksesta on synnyttänyt uutta opetustoimintaa taiteen eri alueilla. Opetushallitus on antanut taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet yhdeksää taiteenaloaa varten: arkkitehtuuri, elokuva- ja videotaide, kuvataide, käsityö, musiikki, sanataide, sirkustaide, tanssi ja teatteri-ilmaisu. Taiteen perusopetuksen piirissä on tällä hetkellä

noin 52 000 oppilasta, joista musiikkia tämän lain perusteella opiskelee noin 9 000 lasta ja nuorta. Valiokunta katsoo, että lakiehdotuksen opetussuunnitelmaa koskevan säännöksen mukainen mahdollisuus erilaajuisten oppimäärien vahvistamiseen tukee erityisesti niiden taiteenalojen kehitystä, jotka eivät aiemmin ole olleet laajojen oppimäärien piirissä.

Nykyinen musiikkioppilaitoslainsäädäntö tuli voimaan vuonna 1995. Oma lainsäädäntö musiikkioppilaitoksilla on ollut vuodesta 1969 lähtien. Tänä aikana suomalainen musiikkikasvatusjärjestelmä ja sen tulokset ovat kehittyneet yhdeksi kansallisen kulttuurityömme ylpeydenaiheista. Musiikkioppilaitoksissa opiskeli vuonna 1996 runsaat 57 000 oppilasta, joista musiikin perusopetuksessa noin 56 000 oppilasta. Suomessa on kattava musiikkioppilaitosverkosto. Voimassa olevien musiikkiopistojen opetussuunnitelman perusteiden mukaan musiikkiopistoissa järjestetään musiikin perusasteen ja sille rakentuvan musiikkiopistoasteen koulutusta. Tämä käytäntö on selkeä ja johdonmukainen. Toiminta on tavoitteellista ja antaa pohjan myös ammatilliseen koulutukseen hakeutumiselle. Suomessa musiikin perusopinnoista on selkeä jatkumo ammattiopintoihin. Tähän on kiinnittänyt huomiota muun muassa konservatorioiden kansainvälinen arvointiryhmä loppuraportissaan syksyllä 1997. Raportin mukaan suomalaisen musiikkikoulutuksen rakenteella (musiikkileikkikoulu, musiikkiopisto, konservatorio/ammattikorkeakoulu tai yliopisto) on monia merkittäviä etuja, jotka arvointiryhmä näki arvokkaina sekä säilyttämisen ja kehittämisen arvoisina.

Taiteen perusopetuksen rahoituksesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettavassa laissa. Käyttömenoihin myönnettävä rahoitus jakaantuu toisaalta kunnalle maksettavaan asukaskohtaiseen valtionosuuteen ja toisaalta koulutuksen järjestäjille opetusministeriön vahvistaman tuntimäärän mukaan myönnettävään valtionosuuteen. Nykyään laskennalliseen opetustuntimäärään perustuva rahoitus myönnetään vain musiikkioppilaitoksille. Sen vuoksi valiokunta pitää myönteisenä sitä, että myös muut taiteen alat voivat uudistuksen jälkeen saada tätä rahoitusta. Laajennus antaa ny-

kyistä tasa-arvoisemmat mahdollisuudet kehittää eri tavoin lahjakkaiden lasten taideopetusta.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, miten musiikkioppilaitosten rahoitus ja sitä kautta oppilaitosten kehittämismahdollisuudet voidaan turvata, kun musiikkioppilaitokset kuuluvat saman lainsäädännön piiriin muiden taiteenalojen kanssa. Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että nykyisten musiikkioppilaitosten voimavarat voidaan turvata ja että asteittain voidaan voimavaroja taiteen perusopetukseen lisätä niin, että myös muilla taiteen aloilla on mahdollisuus kehittyä. *Valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lain seurantaa koskevan lausuman (lausumaehdotus 18).*

Valiokunta huomauttaa vielä, että vaikka uuteen lainsäädäntöön ei sisälly erillistä säännöstä harkinnanvaraisista avustuksista, voidaan vuosittain valtion talousarvioon otettavien määrärahojen puitteissa myöntää eri taiteenaloja varten harkinnanvaraisia avustuksia.

Yksityiskohtaiset perustelut

2 §. Koulutuksen järjestäjät. Valiokunta viittaa perusopetuslain 7 §:n perusteluihin ja on muuttanut 2 momentin ilmaisun ”yksityinen yhteisö” ilmaisuksi ”rekisteröity yhteisö”.

12 §. Oppilailta perittävät maksut. Opetusministeriöstä saadun selvityksen mukaan taiteen perusopetuksessa maksujen periminen on pääsääntö. Maksut vaihtelevat suuresti opetuksen pituuden, järjestämistavan ja sisällön mukaan sekä oppilaitosten kesken. Maksuista ei ole tähän saakka säädetty. Hyvin monimuotoisen toiminnan maksuperusteita ei ole tarkoituksenmukaista ohjata valtion päätöksellä, vaan maininta maksujen kohtuullisuudesta on riittävä.

15 §. Koulutuksen järjestämislupaa ja toimielimiä koskeva siirtymäsäännös. Opetusministeriöstä saadun selvityksen mukaan säännösviittausta tämän lain järjestämislupa on korjattu. Musiikin ja tanssin ammatillinen peruskoulutus ja lisäopetus jatkuu ammatillisesta koulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisena toimintana. Pykälän 1 momentin toiseen virkkeeseen on lisätty viittausta myös mai-

nittuihin lakeihin. Kunnat eivät tarvitsisi esityksen mukaan taiteen perusopetuksen järjestämiseen koulutuksen järjestämislupaa. Sen sijaan ne voisivat saada edelleen opetustuntiperusteista valtionosuutta. Virkkeen loppuun ehdotetun lisäyksen perusteella nykyiset kuntien ylläpitämien musiikkioppilaitosten luvat muuttuisivat suoraan lain nojalla mainittua valtionosuutta koskeviksi päätöksiksi.

Pykälän 2 momentin muutos vastaa edellä perusopetuslain 50 §:ään ehdotettua muutosta.

7. Laki valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta

Yleisperustelut

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarkoituksenmukaisena.

Yksityiskohtaiset perustelut

1—4 §. Valiokunta viittaa perusopetuslain 7 §:n perusteluihin ja on muuttanut pykälissä ilmaisun ”yksityinen yhteisö” ilmaisuksi ”rekisteröity yhteisö”.

7 §. (Uusi). Hallintomenettelylain soveltaminen. Hallintovaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta on lisännyt lakiin uuden 7 §:n.

8. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta

Yleisperustelut

Hallitus ehdottaa säädettäväksi uuden lain opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta. Siinä opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmä säilyy periaatteeltaan ja rakenteeltaan nykyisellään. Uuteen rahoituslakiin on kuitenkin päädytty sen vuoksi, että pääosaa voimassa olevan ja rakenteeltaan useaan eri otteeseen aikaisemmin muutetun rahoituslain säännöksistä jouduttaisiin uuden koulutusta koskevan lainsäädännön johdosta muuttamaan. Myös uudessa toimintalainsäädännössä omaksuttu nykyisestä poikkeava käsitteistö edellyttää usean rahoitussäännöksen muuttamista.

Hallituksen esityksen mukaan kunnan valtionosuus sekä kuntayhtymän ja yksityisen jär-

jestämän koulutuksen rahoitus määräytyy nykyiseen tapaan oppilasta, opetustuntia, opintoviikkoa, opiskelijavuorokautta tai muuta vastaavaa suoritetta kohden määrättyjen laskennallisten yksikköhintojen perusteella sekä kunnan rahoitusosuus asukasmäärän perusteella. Yksikköhinnat laskettaisiin edelleenkin tiettyinä vuosina toteutuneiden kokonaiskustannusten perusteella. Toimintalainsäädäntöön ehdotetut rakenteelliset muutokset eivät vaikuta valtion rahoituksen määrään eikä valtion ja kuntien väliseen kustannusten jakoon. Valiokunta pitää perusteluna sitä, että opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän periaatteet säilytetään ennallaan.

Sivistysvaliokunta on saanut valtiovarainvaliokunnalta lausunnon opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusta koskevista säännöksistä. Sivistysvaliokunta yhtyy valtiovarainvaliokunnan lausunnossa esitettyihin näkökohtiin.

Valiokunta pitää yksikköhintoihin perustuvaa valtiosuukusten laskentaa tarkoituksenmukaisena. Järjestelmässä otetaan huomioon koulutuksen järjestämisen todelliset kustannukset sekä erityiset koulutustehtävät siten, että toiminnalla ja rahoituksella on selkeät ja loogiset yhteydet. Järjestelmä ottaa huomioon myös kuntien ja muiden ylläpitäjien erityiset olosuhteet palvelujen tuottajina. Yksinkertaisella ja vähän muuttujia sisältävällä järjestelmällä em. vaatimuksia ei voida toteuttaa.

Valiokunta viittaa valtiovarainvaliokunnan lausuntoon ja kiinnittää erityisesti huomiota siihen, että yksikköhinnat eivät vastaa toteutuneita kustannuksia. Opetustoimen valtiosuukusten perustana olevia yksikköhintoja ei ole voitu valtiontaloudellisista syistä tarkistaa todellisten kustannusten mukaisiksi. Yksikköhinnoilla on kuitenkin kuntien toimintaa ohjaava merkitys ja toisaalta yksityiset oppilaitokset joutuvat tulemaan toimeen yksikköhintoihin perustuvilla valtiosuukksilla. Valiokunta pitää koulutuksen laadun ja saatavuuden kannalta tärkeänä sitä, että yksikköhinnat vastaisivat todellisia kustannuksia.

Valiokunta korostaa sitä, että samalla kun lisäresursseja ohjataan koulutuksen kehittämiseen, esim. tietotekniikkaan, on yhteiskunnan pystyttävä huolehtimaan siitä, että syrjäytymi-

nen voidaan ehkäistä ja että huolehditaan erityistä tukea tarvitsevista oppilaista. Tämä ei voi onnistua ilman, että koulutukseen edelleenkin panostetaan voimakkaasti taloudellisia voimavaroja.

Yksityiskohtaiset perustelut

1 §. Soveltamisala. Valiokunta viittaa perusopetuslain 7 §:n perusteluihin ja on muuttanut 1 momentin ilmaisun ”yksityinen yhteisö” ilmaisuksi ”rekisteröity yhteisö”.

Valiokunta ehdottaa, että pykälän 3 momenttiin lisätään vammaisille opiskelijoille järjestettävän valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen rahoitusta sekä maahanmuuttajille järjestettävän ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen rahoitusta koskevat säännökset.

Vammaisille opiskelijoille järjestettävän valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen rahoitusta koskeva säännös vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä ja käytäntöä. Maahanmuuttajille järjestettävän ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen rahoitusta koskeva säännös on uusi. Nykyisin maahanmuuttajien valmistavaan koulutukseen on myönnetty harkinnanvaraista avustusta. Koulutus kuitenkin laajuudeltaan ja sisällöltään vastaa muuta ammatillista koulutusta, joten siihen tulisi myöntää yksikköhintoihin perustuva valtiosuutta. Ammatillisesta koulutuksesta annettavassa asetuksessa on tarkoitus säätää maahanmuuttajille järjestettävän valmistavan koulutuksen tavoitteista ja laajuudesta sekä velvollisuudesta noudattaa myös mainitussa koulutuksessa Opetushallituksen vahvistamia opetus suunnitelman perusteita.

9 §. Kunnan rahoitusosuus opetustoimen ja kirjaston käyttökustannuksiin. Valiokunta ehdottaa 2 momentin 3 kohtaa ja 4 momenttia muutettavaksi vuoden 1998 alusta voimaan tulleen opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain muutoksen johdosta (1148/1997).

17 §. Perusopetuksen yksikköhinnat. Pykälän 1 momenttia on täsmennetty siten, että yksikköhintoja laskettaessa kustannukset ja opiskelijamäärät vastaavat toisiaan myös ulkomailla järjestetyn opetuksen osalta.

Ruotsinkielisen opetuksen yksikköhinnat pelkäästään suomenkielisessä kunnassa. Valtiovarainvaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa 17 §:n 2 momenttia muutettavaksi siten, että kunnan yksikköhintaa korotetaan perusopetuslain 4 §:n 4 momentin mukaista perusopetusta pelkäästään suomenkielisissä kunnissa sijaitsevista ruotsinkielisissä kouluissa opiskelevien osalta.

Kansanopistojen perus- ja lukio-opetuksen yksikköhinnat. Valtiovarainvaliokunnan lausunnossa esitetyillä perusteilla valiokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman (lausumaehdotus 19) siitä, että kansanopistojen mahdollisuudet tutkintotavoitteisen opetuksen antamiseen turvataan määrittelemällä kansanopistojen harjoittamalle perusopetukselle sen erityispiirteet huomioon ottava riittävä yksikköhinta.

Saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen rahoitus. Valtiovarainvaliokunnan lausunnossa esitetyillä perusteilla sivistysvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman (lausumaehdotus 20), jossa kiirehditään sellaisen rahoitusjärjestelmän aikaansaamista, mikä turvaa saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen myönteisen kehityksen jatkumisen.

18 §. *Lukion yksikköhinnat.* Pykälän 1 momenttia on 17 §:n 1 momentin tavoin täsmennetty siten, että yksikköhintoja laskettaessa kustannukset ja opiskelijamäärät vastaavat toisiaan myös ulkomailla järjestetyn opetuksen osalta.

Pykälän 5 momenttiin ehdotettava lisäys opetusministeriön mahdollisuudesta koulutuksen järjestäjälle määrätyn erityisen koulutustehtävän perusteella tai muusta erityisestä syystä korottaa yksikköhintaa myös aikuisopiskelijoiden osalta vastaa perusopetuslain yksikköhintojen laskentaa koskevaa 17 §:n 7 momenttia. Yksikköhintojen korotus tulisi kysymykseen esimerkiksi lukio-koulutusta järjestävissä kansanopistoissa.

20 §. *Ammattikorkeakoulujen yksikköhinnat.* Valtiovarainvaliokunnan lausunnossa ammattikorkeakoulujen yksikköhinnoista todettuun viitaten ja opetusministeriöltä saadun selvityksen perusteella valiokunta ehdottaa, että 20 §:n 1 momenttiin lisätään säännös, jonka mukaan ammattikorkeakoulujen yksikköhintoja laskettaessa ammattikorkeakoulujen tutkintokohtai-

set valtakunnalliset kokonaiskustannukset jaetaan kokonaisopiskelijamäärän sijasta sillä opiskelijamäärällä, joka on perusteena myönnettäessä ammattikorkeakoulujen valtionosuuksia.

Valiokunta ehdottaa myös 1 momenttia muutettavaksi siten, että yksikköhintaa lasketaan asianomaisen koulutusalan tutkinnoista aiheutuneiden kokonaiskustannusten sijasta asianomaiseen tutkintoon johtavan koulutuksen arvioitujen kokonaiskustannusten perusteella, jos tutkintoon johtavasta koulutuksesta aiheutuneita kustannuksia ei ole mahdollista selvittää. Muutos vastaa tältä osin voimassa olevaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin vuoden 1998 alusta tehtyä muutosta.

43 §. *Opettajankoulutukseen ja maksullisena palvelutoimintana järjestettävään koulutukseen myönnettävä valtionavustus.* Valiokunta toteaa, että pykälän 2 momentin perusteella on tarkoitus myöntää maksullisena palvelutoimintana järjestettävään koulutukseen avustusta ammatillisten aikuiskoulutuskeskusten lisäksi myös valtakunnallisille ammatillisille erikoisoppilaitoksille. Viimeksi mainitut oppilaitokset ovat jääneet hallituksen esityksen perusteluista erehdyksessä pois. Valiokunta toteaa, että avustusta on tarkoitus myöntää nykyisen käytännön mukaisesti.

46 §. *Rahoituksen maksaminen käyttökustannuksiin.* Edellä tämän lain 9 §:n perusteluissa todettuun viitaten valiokunta ehdottaa 3 momenttia muutettavaksi.

65 §. *Yksikköhintojen keskimääräiset markkamäärät ja yksikköhinnat vuonna 1999.* Pykälään tulisi lisätä uusi 2 momentti.

Lain 17—19 §:n mukaan perusopetuksen, lukion ja ammatillisen koulutuksen yksikköhinnat lasketaan joka toinen vuosi yksikköhintojen määräämistä edeltäneenä vuonna kaikille koulutuksen järjestäjille aiheutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella. Mainittujen pykälien mukaan valtakunnallisissa kokonaiskustannuksissa otetaan nykyisestä poiketen huomioon kaikki asianomaisesta koulutuksesta aiheutuneet kustannukset riippumatta siitä, missä oppilaitoksissa koulutus on järjestetty. Näin ollen esimerkiksi perusopetuksen ja lukiokoulutuksen yksikköhintoja laskettaessa tulisi ny-

kyisestä poiketen ottaa huomioon myös harjoittelukouluissa, kansanopistoissa ja kansalaisopistoissa järjestetystä perusopetuksesta ja lukiokoulutuksesta aiheutuneet kustannukset ja mainittuun koulutukseen osallistuneet opiskelijat. Vastaavasti aikuislukioiden ja lukioiden aikuislinjojen kustannukset pitäisi jakaa perusopetuksen ja lukiokoulutuksen kustannuksiin toteutuneiden kustannusten mukaisesti. Myös ammatillisen peruskoulutuksen kustannukset pitäisi erotella kansanopistojen muun koulutuksen kustannuksista.

Vuoden 1999 yksikköhinnat lasketaan vuoden 1997 toteutuneiden kustannusten mukaan. Harjoittelukoulujen, aikuislukioiden ja lukioiden aikuislinjojen, kansalaisopistojen ja kansanopistojen kustannuksia ei ole tarvinnut vuonna 1997 erotella erikseen perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen kustannuksiksi. Vastaavasti koulukodeissa järjestetyn opetuksen kustannuksia ei ole tähän saakka tarvinnut erotella koulukotien muista kustannuksista. Mainitut kustannusten erottelut jälkikäteen aiheuttaisivat mainituissa oppilaitoksissa kohtuutonta lisätyötä, eikä kustannusten erottelun luotettavuutta voitaisi varmistaa. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa ettei harjoittelukoulujen, kansalaisopistojen, kansanopistojen ja koulukotien kustannuksia ja opiskelijoita vuonna 1997 otettaisi huomioon laskettaessa perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yksikköhintoja vuodelle 1999. Aikuislukioille ja lukioiden aikuislinjoille perusopetuksesta vuonna 1997 aiheutuneet kustannukset ja mainittuun opetukseen osallistuneet opiskelijat luettaisiin

nykyiseen tapaan lukion kustannuksiin ja opiskelijamääriin.

Eduskunta-aloitteet

Koska valiokunta on hyväksynyt esityksen hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten pohjalta, valiokunta ehdottaa aloitteet hylättäviksi.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksytään muutettuina (Valiokunnan muutosehdotukset),

että lakialoitteet 52/1995 vp, 65/1995 vp, 18/1996 vp, 59/1997 vp, 60/1997 vp, 61/1997 vp ja 110/1997 vp hylätään,

että toivomusaloitteet 176/1995 vp, 177/1995 vp, 183/1995 vp, 191/1995 vp, 196/1995 vp, 199/1995 vp, 200/1995 vp, 214/1995 vp, 126/1996 vp, 139/1996 vp, 141/1996 vp, 146/1996 vp, 147/1996 vp, 151/1996 vp, 152/1996 vp, 198/1997 vp, 199/1997 vp, 219/1997 vp, 225/1997 vp, 226/1997 vp, 138/1998 vp, 139/1998 vp, 140/1998 vp, 141/1998 vp, 143/1998 vp, 149/1998 vp, 151/1998 vp, 152/1998 vp, 156/1998 vp ja 160/1998 vp hylätään, sekä

että hyväksytään 20 lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Perusopetuslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Soveltamisala ja tavoitteet

1 §
(Kuten HE)

2 §

Opetuksen tavoitteet

Tässä laissa tarkoitetun opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden *kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen* sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimis-edellytyksiä.

Opetuksen tulee edistää *sivistystä ja tasa-arvoisuutta* yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana.

Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella. (Uusi mom.)

3 §
(Kuten HE)

2 luku

Kunta opetuksen järjestäjänä

4 §

Velvollisuus järjestää perusopetusta

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville *oppivelvollisuusikäisille* perusopetusta. Kunta voi järjestää tässä laissa tarkoitetut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka

hankkimalla ne 7 ja 8 §:ssä tarkoitetulta perusopetuksen järjestäjältä.
(2—4 mom. kuten HE)

5 §
(Kuten HE)

6 §

Oppilaan koulupaikan määräytyminen

(1 mom. kuten HE)

Kunta osoittaa oppivelvolliselle ja muuta tässä laissa tarkoitettua opetusta saavalle oppilaalle *1 momentin mukaisen lähikoulun* tai muun soveltuvan paikan, jossa tämän lain 4 §:n 1 ja 2 momentin mukaisesti annetaan opetusta sellaisella oppilaan omalla kielellä, jolla kunta on velvollinen järjestämään opetusta. Kunta voi perustelusta opetuksen järjestämiseen liittyvästä syystä opetuskieltä muuttamatta vaihtaa opetuksen järjestämispaikkaa.

(3 mom. kuten HE)

3 luku

Muut opetuksen järjestäjät

7 §

Rekisteröity yhteisö tai säätiö opetuksen järjestäjänä

Valtioneuvosto voi myöntää *rekisteröidylle* yhteisölle tai säätiölle luvan tässä laissa tarkoitetun opetuksen järjestämiseen. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että opetuksen järjestäminen perustuu erityiseen koulutus- ja sivistystarpeeseen ja että opetuksen järjestäjä ja kunta, jossa opetusta järjestetään, ovat sopineet asiasta.

Lupa vieraskielisen opetuksen, erityisopetuksen, erityiseen maailmankatsomukselliseen tai kasvatustopilliseen järjestelmään perustuvan opetuksen ja kansanopistossa muille kuin oppivelvollisille annettavan opetuksen järjestämiseen voidaan myöntää alueellisen tai valtakunnallisen koulutus- ja sivistystarpeen perusteella, vaikka opetuksen järjestäjä ei ole tehnyt edellä tarkoitettua sopimusta. Lupa voidaan myöntää myös ulkomailla järjestettävää opetusta varten.

(2—4 mom. kuten HE)

8 §

(Kuten HE)

4 luku

Opetus

9 ja 10 §

(Kuten HE)

11 §

Opetuksen sisältö

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Oppilaalle tulee antaa (*poist.*) oppilaanohjausta.

(4 mom. kuten HE)

12—16 §

(Kuten HE)

17 §

Erityisopetus

Oppilaalla, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumisvaikeuksia, on oikeus saada erityisopetusta muun opetuksen ohessa.

Jos oppilaalle ei vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun niihin verrattavan syyn vuoksi voida antaa opetusta muuten, tulee oppilas ottaa tai siirtää erityisopetukseen. *Erityisopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä taikka muutoin erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa.* Tässä momentissa tarkoitettun oppilaan opetuksessa voidaan poike-

ta 11 §:stä sen mukaan kuin 14 §:n nojalla säädetään tai määrätään. Oppilaalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

(3 mom. kuten HE)

Sen lisäksi, mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) säädetään, menettelystä otettaessa tai siirrettäessä oppilas 2 momentissa tarkoitettuun opetukseen säädetään asetuksella. Opetusryhmien muodostamisesta 25 §:n 2 momentissa tarkoitettun pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa opetuksessa säädetään asetuksella.

18—20 §

(Kuten HE)

5 luku

Arviointi

21 §

Koulutuksen arviointi

Koulutuksen arvioinnin tarkoituksena on *turvata tämän lain tarkoituksen toteuttamista ja tukea koulutuksen kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä.*

(2—4 mom. kuten HE)

22 §

(Kuten HE)

6 luku

Työaika

23 ja 24 §

(Kuten HE)

7 luku

Oppivelvollisuus sekä oppilaan oikeudet ja velvollisuudet

25—27 §

(Kuten HE)

28 §

Koulutuspaikka

(1 mom. kuten HE)

Oppivelvollinen voi pyrkiä oppilaaksi myös muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun kouluun. Tässä momentissa tarkoitettuja oppilaita otettaessa hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. *Jos opetuksessa noudetaan opetussuunnitelmaa, jossa painotetaan yhtä tai useampaa oppiainetta, voidaan oppilaita otettaessa käyttää myös oppilaan taipumuksia edellä tarkoitettuun opetukseen osoittavaa koetta. Valintaperusteista ja -kokeesta tulee ilmoittaa etukäteen.* Kunta voi kuitenkin päättää, että sen järjestämään opetukseen otetaan ensisijaisesti kunnassa asuvia lapsia.

29 §

(Kuten HE)

30 §

Oikeus saada opetusta

(1 mom. kuten HE)

Opetusryhmät tulee muodostaa siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. (Uusi mom.)

(3 mom. kuten HE:n 2 mom.)

31 §

Opetuksen maksuttomuus

(1 mom. kuten HE)

Opetukseen osallistuvalla on annettava jokaisena työpäivänä *tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu*, täysipainoinen maksuton ateria.

(3 mom. kuten HE)

32—35 §
(Kuten HE)

36 §

Kurinpito

(1—3 mom. kuten HE)

Sen lisäksi mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) säädetään, menettelystä tässä pykälässä tarkoitetuissa asioissa säädetään asetuksella.

8 luku

Erinäiset säännökset

37 §

Henkilöstö

(1 mom. kuten HE)

Opetuksen järjestäjällä tulee olla opetuksen järjestämismuoto huomioon ottaen riittävä määrä opettajan virkoja tai työsopimussuhteisia opettajia. Lisäksi *opetuksen* järjestäjällä voi olla tuntiopettajia, *koulunkäyntiavustajia* ja muuta henkilöstöä.

(3 mom. kuten HE)

38—41 §
(Kuten HE)

42 §

Muutoksenhaku

Tässä laissa tarkoitettun opetuksen järjestäjän päätökseen, joka koskee *oppilaalle annettavaa varoitusta*, määräaikaista erottamista tai 31—33 §:ssä ja 34 §:n 1 momentissa säädettyä etua ja oikeutta, haetaan muutosta valittamalla läänin-oikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

Valitus päätöksestä, joka koskee *oppilaalle annettavaa varoitusta*, määräaikaista erottamista tai 2 ja 3 momentissa tarkoitettua asiaa, tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu oppilaan huoltajalle tiedoksi. Tässä momentissa tarkoitettut valitukset tulee käsitellä kiireellisinä.

(5 ja 6 mom. kuten HE)

43—45 §
(Kuten HE)

46 §

Muiden kuin oppivelvollisten opetus

Muille kuin oppivelvollisille annettavasta perusopetuksesta on soveltuvin osin voimassa, mitä 2 §:ssä, 3 §:n 1 ja 2 momentissa, 9 §:n 1 momentissa, 10—15, 18—22 ja 29 §:ssä, 30 §:n 1 mo-

mentissa sekä 35, 37, 38 ja 40—44 §:ssä säädetään. Opetus, oppikirjat ja muu oppimateriaali, työvälineet ja työaineet ovat oppilaalle maksuttomia. Opetuksessa, joka on kunnan tai kunta-yhtymän päätöksen taikka 7 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyvän määräyksen perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, oppilaalla on oikeus maksuttomaan asumiseen sekä riittävään päivittäiseen maksuttomaan ruokailuun. *Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetus-suunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa opetuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa.* Oppilaalle voidaan 36 §:n 1 momentissa mainituilla perusteilla antaa kirjallinen varoitus tai oppilas voidaan erottaa enintään yhdeksi vuodeksi.

(2—4 mom. kuten HE)

47 §

Perusopetusta tukeva muu toiminta

Perusopetuksen yhteydessä voidaan oppilaille järjestää kirjastotoimintaa, kerhotoimintaa ja muuta opetukseen läheisesti liittyvää (poist.) toimintaa.

48 §

(Kuten HE)

9 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

49 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

50 §

Kumottavien säännösten nojalla annettujen määräysten ja päätösten soveltaminen

(1—4 mom. kuten HE)

Edellä 49 §:n 2 momentissa mainittujen lakien nojalla asetetut toimitukset jatkavat toimikautensa loppuun, jollei opetuksen järjestäjä toisin päättä. *Toimielimen kokoonpanoon ja jäsenten valintaan sovelletaan toimikauden loppuun tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä ja määräyksiä.*

51 §

Opetuksen järjestämistä koskeva siirtymäsäännös

(1 mom. kuten HE)

Asianomainen ministeriö päättää tarvittaessa tämän lain voimaan tullessa toimivan yksityisen koulun ylläpitäjälle opetuksen järjestämistä varten myönnetyn luvan muuttamisesta 7 §:n 3 momentin ja lukiolain 4 §:n 2 momentin mukaiseksi luvaksi. *Sen estämättä mitä 10 §:ssä säädetään, voi Helsingin Rudolf Steiner -koulun opetuskielenä olla sekä suomi että ruotsi.*

52 §

(Kuten HE)

53 §

Henkilöstöä koskeva siirtymäsäännös

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Viran- ja toimenhaltijan, työntekijän, sekä tuntiopettajan eroamisikä määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan, jos hän peruskoululain 71 ja 72 §:n muuttamisesta annetun lain (1041/1989) voimaantulosäännöksen mukaan on valinnut tai viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 1999 valitsee mainitun lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisen eläkeiän. (Uusi mom.)

54—56 §

(Kuten HE)

2.

Lukiolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Soveltamisala ja tavoitteet

1 §
(Kuten HE)

2 §

Lukiokoulutuksen tavoitteet

Lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi koulutuksen tulee tukea opiskelijoiden edellytyksiä *elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen* elämänsä aikana.

(2 mom. kuten HE)

2 luku

Koulutuksen järjestäminen

3 §

Koulutuksen järjestäjät

Asianomainen ministeriö voi myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan lukiokoulutuksen järjestämiseen. Lupa voidaan myöntää myös ulkomailla järjestettävää opetusta varten.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

4 ja 5 §
(Kuten HE)

3 luku

Opetus

6 §
(Kuten HE)

7 §

Opetuksen laajuus ja sisältö

(1 mom. kuten HE)

Lukion oppimäärä sisältää, sen mukaan kuin 10 §:n nojalla säädetään tai määrätään, äidinkieltä ja kirjallisuutta, toista kotimaista kieltä ja vieraita kieliä, matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja, humanistis-yhteiskunnallisia opintoja, uskontoa tai elämäntutkimustietoa, liikuntaa ja terveystietoa sekä taito- ja taideaineiden opintoja. Tässä momentissa mainituissa opinnoissa voi, sen mukaan kuin 10 §:n nojalla määrätään, olla erilajuisia oppimääriä. Taito- ja taideaineet sekä liikunta ja terveystieto ovat vapaaehtoisia niille opiskelijoille, jotka 18 vuotta täytettyään aloittavat lukiokoulutuksen. Koulutuksen järjestäjä voi 4 §:n nojalla määrätyn erityisen koulutustehtävän mukaisesti poiketa tämän momentin säännöksistä.

Lukion oppimäärään voi sisältyä myös ammatillisia opintoja ja muita lukion tehtävään soveltuvia opintoja sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Tässä momentissa tarkoitetut opinnot ovat osittain tai kokonaan vapaaehtoisia tai valinnaisia.

Opiskelijalle tulee antaa myös opinto-ohjausta.

8 ja 9 §
(Kuten HE)

10 §

Tuntijako ja opetussuunnitelman perusteet

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Tässä pykälässä tarkoitetut päätökset *tehdään tarvittaessa* erikseen nuorille ja aikuisille annettavaa opetusta varten.

11—14 §
(Kuten HE)

15 §

Kokeilu

Asianomainen ministeriö voi myöntää luvan sellaisen lukiokoulutuksen kehittämiseksi tarpeellisen kokeilun järjestämiseen, joka edellyttää poikkeamista tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen opetusta koskevista säännöksistä sekä niiden nojalla annetuista säännöksistä ja määräyksistä. Opetushallitus voi myöntää luvan sellaisen kokeilun järjestämiseen, jossa poiketaan opetushallituksen antamista määräyksistä. *Tässä momentissa tarkoitettussa kokeilussa ei voida poiketa kuitenkaan äidinkielen ja kirjallisuuden eikä toisen kotimaisen kielen pakollisuudesta.*

(2 mom. kuten HE)

4 luku

Arviointi ja ylioppilastutkinto

16 §

Koulutuksen arviointi

Koulutuksen arvioinnin tarkoituksena on *turvata tämän lain tarkoituksen toteuttamista ja tukea koulutuksen kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä.*

(2—4 mom. kuten HE)

17 ja 18 §
(Kuten HE)

5 luku

Opiskelijan oikeudet ja velvollisuudet19—21 §
(Kuten HE)

22 §

Oikeus saada opetusta

Opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä *opinto*-ohjausta.

Opinto-ohjauksesta säädetään tarkemmin asetuksella. (Uusi mom.)

23 §

Opintojen hyväksilukeminen

(1 mom. kuten HE)

Päätös muualla suoritettavien opintojen hyväksilukemisesta tulee *sitä erikseen pyydettyessä* tehdä ennen mainittujen opintojen aloittamista.

24 ja 25 §
(Kuten HE)

26 §

Kurinpito

Opiskelijaa, joka rikkoo järjestystä, harjoittaa opinnoissaan vilppiä tai käyttäytyy muuten epäasiallisesti, voidaan kurinpidollisesti rangaista. Kurinpitorangeistuksia ovat kirjallinen varoitus ja opiskelijan erottaminen oppilaitoksesta enintään yhdeksi vuodeksi *sekä opiskelijan erottaminen asuntolasta.*

(2 mom. kuten HE)

Sen lisäksi mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) säädetään, menettelystä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa asioissa säädetään asetuksella.

27 §
(Kuten HE)

28 §

Opintososiaaliset edut

(1 mom. kuten HE)

Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Asetuksella säädetään, *milloin opinnot ovat päätoimisia*. Koulutuksessa, joka on 4 §:n 2 momentin perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, opiskelijalla on lisäksi oikeus muuhun riittävään päivittäiseen ruokailuun.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

29 §

Muut edut

(1 mom. kuten HE)

Vammaisella tai muusta syystä erityistä tukea tarvitsevalla opiskelijalla on oikeus opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, muihin opetus- ja oppilashuoltopalveluihin sekä erityisiin apuvälineisiin siten kuin siitä erikseen säädetään.

6 luku

Erinäiset säännökset

30—33 §
(Kuten HE)

34 §

Muutoksenhaku

Päätökseen, joka koskee *opiskelijalle annettavaa varoitusta*, määräaikaista erottamista, opiskelusta pidättämistä rikostutkinnan ajaksi tai 28 §:ssä säädettyä etua ja oikeutta, haetaan muutosta valittamalla lääninoikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

Valitus päätöksestä, joka koskee *opiskelijalle annettavaa varoitusta*, määräaikaista erottamista, opiskelusta pidättämistä rikostutkinnan ajaksi tai 2 ja 3 momentissa tarkoitettua asiaa, tulee

tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tai hänen huoltajalleen tiedoksi. Tässä momentissa tarkoitettut valitukset tulee käsitellä kiireellisinä.

(5 ja 6 mom. kuten HE)

35—39 §
(Kuten HE)

7 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

40 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *tammikuuta 1999*.

(2—4 mom. kuten HE)

41 §

Kumottavien säännösten nojalla annettujen määräysten ja päätösten soveltaminen

(1 mom. kuten HE)

Edellä 40 §:n 2 momentissa mainittujen lakien nojalla asetetut toimielimet jatkavat toimikautensa loppuun, jollei koulutuksen järjestäjä toisin päättä. *Toimielimen kokoonpanoon ja jäsenten valintaan sovelletaan toimikauden loppuun tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä ja määräyksiä.*

42 §

Koulutuksen järjestämislupaa koskeva siirtymäsäännös

(1 mom. kuten HE)

Asianomainen ministeriö päättää tarvittaessa lukiokoulutusta järjestävän oppilaitoksen ylläpitäjälle myönnetyn perustamisluvan muuttamisesta 4 §:n 2 momentin ja *perusopetuslain 7 §:n 3 momentin* mukaiseksi koulutuksen järjestämisluvaksi.

43 §

Henkilöstöä koskeva siirtymäsäännös

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Viran- ja toimenhaltijan, työntekijän sekä tuntiopettajan eroamisikä määräytyy tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan, jos hän lukiolain 45 §:n muuttamisesta an-

netun lain (105/1989) voimaantulosäännöksen mukaan on valinnut tai viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 1999 valitsee mainitun lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisen eläkeiän. (Uusi mom.)

44 §

(Kuten HE)

3.

Laki**ammattillisesta koulutuksesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Soveltamisala ja tavoitteet

1 §

(Kuten HE)

2 §

Koulutuksen tarkoitus

Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on kohottaa väestön ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeita sekä edistää työllisyyttä (poist.).

3 §

(Kuten HE)

4 §

Ammatilliset tutkinnot

Ammatillisessa peruskoulutuksessa suoritettavat tutkinnot ovat ammatillisia perustutkintoja (poist.).

(2 mom. kuten HE)

Edellä 1 momentissa mainitut tutkinnot antavat jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin siten kuin asetuksella säädetään ja yliopisto tai ammattikorkeakoulu opiskelijan opinto-ohjelman perusteella päättää.

5 §

Koulutuksen tavoitteet

(1 mom. kuten HE)

Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

6 ja 7 §

(Kuten HE)

2 luku

Koulutuksen järjestäminen

8 §

Koulutuksen järjestäjät

Asianomainen ministeriö voi myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan koulutuksen järjestämiseen.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

9 ja 10 §
(Kuten HE)

3 luku

Opetus

11 §
(Kuten HE)

12 §

Opetuksen laajuus ja sisältö

(1 mom. kuten HE)

Tutkinto sisältää, sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määrätään, ammatillisia opintoja ja niitä tukevaa työssä oppimista sekä ammatitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä äidinkielen, toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opintoja, matemaattisluonnontieteellisiä opintoja, humanistis-yhteiskunnallisia opintoja, liikuntaa ja terveystietoa, taito- ja taideaineiden opintoja sekä *opinto-ohjausta*. Liikunta ja terveystieto sekä taito- ja taideaineiden opinnot ovat vapaaehtoisia niille opiskelijoille, jotka 18 vuotta täytettyään aloittavat opintonsa. Koulutuksen järjestäjä voi 9 §:n nojalla määrätyn erityisen koulutustehtävän mukaisesti poiketa tämän momentin säännöksistä.

(3 mom. kuten HE)

13 ja 14 §
(Kuten HE)

15 §

Koulutuksen järjestämismuoto

Koulutus voidaan järjestää *lähi-, etä- ja monimuoto-opetuksena, oppisopimuskoulutuksena tai muutoin* työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä.

16 § (Uusi)

Työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävä koulutus

Työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävä koulutus perustuu koulutuksen

järjestäjän ja työpaikan väliseen kirjalliseen sopimukseen. Sopimukseen otettavista asioista ja koulutuksen järjestämisestä säädetään tarkemmin asetuksella. Muuten kuin oppisopimuskoulutuksena järjestettävä työpaikalla tapahtuva koulutus järjestetään siten, että opiskelija ei ole työsopimus-suhteessa työnantajaan, tai erikseen niin sovittaessa laatimalla työsopimus.

17 § (16 §)

Oppisopimuskoulutus

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Oppisopimuskoulutuksesta on sen estämättä, mitä 27 §:n 2 ja 3 momentissa, 31 ja 35 §:ssä sekä 37 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään, voimassa, mitä siitä tässä laissa säädetään tai 1 momentin nojalla sovitaan. Sen estämättä, mitä 9 §:n 2 momentissa säädetään, oppisopimuskoulutuksena toteutettavan ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärästä päättää koulutuksen järjestäjä.

(4 mom. kuten HE)

18 § (17 §)

Työntekijöitä koskevan lainsäädännön soveltaminen oppisopimuskoulutukseen

(1 mom. kuten HE)

Opiskelija ja työnantaja voivat yhteisellä sopimuksella purkaa oppisopimuksen välittömästi. Sen lisäksi, mitä työsopimuslain 3, 43 ja 44 §:ssä säädetään, oppisopimus voidaan yksipuolisesti purkaa, kun työnantaja lopettaa liikkeensä, joutuu konkurssiin tai kuolee. Koulutuksen järjestäjän luvalla oppisopimus voidaan purkaa myös perusteilla, jotka työsopimuslain mukaan oikeuttaisivat työsopimuksen irtisanomiseen. Koulutuksen järjestäjä voi purkaa oppisopimuksen opiskelijaa ja työnantajaa kuultuaan, jos työpaikalla järjestetyssä koulutuksessa ei noudateta tämän lain tai sen nojalla annetun asetuksen säännöksiä tai 17 §:ssä tarkoitetun koulutuksen järjestäjän ja työnantajan välillä tehdyn sopimuksen määräyksiä.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

19 § (18 §)

Opiskelijan työturvallisuus

(Poist.) Työnantaja vastaa *työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävässä koulutuksessa* opiskelijan työturvallisuudesta siten kuin siitä työntekijöiden osalta säädetään ja määrätään *myös silloin kun* opiskelija ei ole työ-sopimussuhteessa työnantajaan.

20—23 § (19—22 §)

(Kuten HE)

4 luku

Arviointi

24 § (23 §)

Koulutuksen arviointi

Koulutuksen arvioinnin tarkoituksena on *turvata tämän lain tarkoituksen toteuttamista ja tukea koulutuksen kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä.*

(2—4 mom. kuten HE)

25 § (24 §)

(Kuten HE)

5 luku

Opiskelijan oikeudet ja velvollisuudet

26 § (25 §)

(Kuten HE)

27 § (26 §)

Opiskelijaksi ottamisen perusteet

Ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän. (Poist.) Opiskelijaksi voidaan ottaa myös *muu* henkilö, (poist.) jolla koulutuksen järjestäjä *katsoo (poist.)* olevan riittävät edellytykset koulutuksesta suoriutumiseen.

(2—5 mom. kuten HE)

28 § (27 §)

(Kuten HE)

29 § (28 §)

Oikeus saada opetusta

Opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta ja *opinto-ohjausta.*

Opinto-ohjauksesta säädetään tarkemmin asetuksella. (Uusi mom.)

30 § (29 §)

Opintojen hyväksilukeminen

(1 mom. kuten HE)

Päätös muualla suoritettavien opintojen hyväksilukemisesta tulee *sitä erikseen pyydettyä* tehdä ennen mainittujen opintojen aloittamista.

31 § (30 §)

(Kuten HE)

32 § (31 §)

Opiskeluoikeuden menettäminen

Opiskelija voi menettää oikeutensa opiskella, jos opinnot edellyttävät erityisiä taiteellisia taitumuksia ja jos on ilmeistä, ettei opiskelijalla ole edellytyksiä opintojen asianmukaiseen suorittamiseen. *Opinnoista, joihin tätä pykälää sovelletaan, säädetään asetuksella.*

Sen lisäksi mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) säädetään, menettelystä päätettäessä opiskeluoikeuden menettämisestä säädetään asetuksella.

33 ja 34 § (32 ja 33 §)

(Kuten HE)

35 § (34 §)

Kurinpito

Opiskelijaa, joka rikkoo järjestystä, harjoittaa opinnoissaan vilppiä tai käyttäytyy muuten epäasiallisesti, voidaan kurinpidollisesti rangaista. Kurinpitorangeistuksia ovat kirjallinen varoitus ja opiskelijan erottaminen *oppilaitoksesta* enin-

tään yhdeksi vuodeksi *sekä opiskelijan erottaminen opiskelija-asuntolasta.*

(2 mom. kuten HE)

Sen lisäksi, mitä hallintomenettelylaissa säädetään, menettelystä 1 ja 2 momentissa tarkoitettuisa asioissa säädetään asetuksella.

36 § (35 §)
(Kuten HE)

37 § (36 §)

Opintososiaaliset edut ja eräät muut edut

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opetus on opiskelijalle maksutonta. Edellä 27 §:n 4 momentissa tarkoitettulta opiskelijalta voidaan kuitenkin periä maksuja. Erityisestä syystä asianomainen ministeriö voi antaa luvan periä opiskelijoilta maksuja muissakin tapauksissa.

Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän osoittamassa koulutuspaikassa. Asetuksella säädetään siitä, milloin *opinnot ovat päätoimisia*. Koulutuksessa, joka on 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuna koulutus-tehtävän mukaisesti järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti tai muulla asetuksella säädetty tavalla, opiskelijalla on edellä säädetyn lisäksi oikeus myös muuhun maksuttomaan ruokailuun.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

38 § (37 §)

Opintososiaaliset edut erityisopetuksessa

(1 mom. kuten HE)

Sen lisäksi, mitä 37 §:ssä säädetään, 20 §:n 2 momentissa tarkoitettua erityisopetuksessa opiskelijalle voidaan antaa maksutta oppikirjat ja muut koulutarvikkeet, majoituksessa olevien tarpeelliset viikoittaiset kotimatkat, täysihoito oppilasasuntolassa tai muussa majoituksessa sekä henkilökohtaiset työvarusteet.

39 § (38 §)

Opintososiaaliset edut oppisopimuskoulutuksessa

Sen lisäksi, mitä 37 §:n 1 momentissa säädetään, oppisopimuskoulutuksessa opiskelijalla on tietopuoliseen opetukseen osallistumisen aikana oikeus saada päivärahaa, perheavustusta sekä korvausta matka- ja majoittumiskustannuksista siten kuin asianomainen ministeriö päättää. Jos opiskelijalle maksetaan samalta ajalta palkkaa tai jos hänellä on oikeus muihin kuin tässä laissa tarkoitettuihin lakisääteisiin etuihin, on opiskelijalla edellä mainitusta poiketen oikeus saada ai-noastaan korvausta matka- ja majoittumiskustannuksista.

6 luku

Erinäiset säännökset

40 § (39 §)

Henkilöstö

Jokaisella oppilaitoksella, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua koulutusta, tulee olla toiminnasta vastaava rehtori. *Kaksikielisessä oppilaitoksessa tulee olla rehtori kumpaakin kieliryhmää varten tai rehtori, joka täydellisesti hallitsee oppilaitoksen molemmat opetuskielet.*

(2 ja 3 mom. kuten HE)

41 § (40 §)

Oppilaskunta

(1 mom. kuten HE)

Oppilaskunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa ja koulutyötä. Oppilaskunta käyttää opiskelijoiden puhevaltaa 36 §:ssä säädettyissä asioissa.

42 § (41 §)

Salassapito

Koulutuksen järjestämisestä vastaavien toimielinten jäsenet, 40 §:ssä tarkoitettut henkilöt ja opetusharjoittelua suorittavat eivät saa luvat-

tomasti sivullisille ilmaista, mitä he ovat koulutukseen liittyviä tehtäviä hoitaessaan saaneet tietää opiskelijoiden ja henkilöstön sekä heidän perheenjäsentensä henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta.

(2 mom. kuten HE)

43 § (42 §)
(Kuten HE)

44 § (43 §)

Muutoksenhaku

Tässä laissa tarkoitetun koulutuksen järjestäjän päätökseen, joka koskee *opiskelijalle annettavaa varoitusta*, opiskelijan määräaikaista erottamista, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi tai 37—39 §:ssä säädettyä etua ja oikeutta, haetaan muutosta valittamalla lääninoikeudelta siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Päätökseen haetaan muutosta valittamalla lääninhallitukselta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jos päätös koskee:

- 1) opiskelijaksi ottamista;
- 2) 21 §:ssä säädettyjä erityisiä opetusjärjestelyitä;
- 3) 30 §:ssä säädettyä opintojen hyväksilukemista;
- 4) 31 §:ssä säädettyä opiskeluaikaa tai opiskelijan katsomista eronneeksi; sekä
- 5) 32 §:ssä säädettyä opiskeluoikeuden menettämistä.

(3 mom. kuten HE)

Valitus päätöksestä, joka koskee *opiskelijalle annettavaa varoitusta*, opiskelijan määräaikaista erottamista, koulutuksesta pidättämistä rikostutkimuksen ajaksi tai 2 ja 3 momentissa tarkoitettua asiaa, tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tai hänen huoltajalleen tiedoksi. Tässä momentissa tarkoitettut valitukset tulee käsitellä kiireellisinä.

(5 ja 6 mom. kuten HE)

45 § (44 §)

Tutkintomikkeiden suojaaminen

Tässä laissa tarkoitettujen tutkintojen tutkin-

tonimikkeitä saa käyttää vain tutkinnoista, jotka on suoritettu tämän lain mukaisesti.

46 § (45 §)

Rahoitus

(1 ja 2 mom. kuten HE)
(3 mom. *poist.*)

47 § (46 §)
(Kuten HE)

48 § (47 §)

Maksullisena palvelutoimintana järjestettävä koulutus

Koulutuksesta, joka on 9 §:n 2 momentissa tarkoitetun koulutustehtävän mukaisesti järjestetty maksullisena palvelutoimintana, on sen esitettävä, mitä 26 §:ssä, 27 §:n 2 ja 3 momentissa, 31 §:ssä sekä 37 §:n 2—4 momentissa säädetään, voimassa, mitä siitä erikseen koulutuksen hankintasopimuksessa sovitaan.

49 § (48 §)
(Kuten HE)

7 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

50 § (49 §)

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

51 § (50 §)

Kumottavien säännösten nojalla annettujen määräysten ja päätösten soveltaminen

Edellä 50 §:n 2 momentissa mainittujen lakien nojalla annetut opetussuunnitelman perusteet sekä koulutuksen rakennetta ja tutkintoja koskevat määräykset jäävät voimaan siihen saakka, kunnes niistä on päätetty tämän lain mukaisesti. *Opiskelija voidaan ottaa suorittamaan opistoas-*

teen ja ammatillisen korkea-asteen tutkintoja valtioneuvoston päättämään ajankohtaan saakka. Opiskelijaksi ottamiseen ja tutkinnon suorittamiseen sovelletaan tällöin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä ja määräyksiä.

Koulutuksessa voidaan noudattaa 50 §:n 2 momentissa mainittujen lakien nojalla hyväksytyjä opetussuunnitelmia, kunnes koulutuksen järjestäjä hyväksyy tämän lain mukaisen opetussuunnitelman.

Edellä 50 §:n 2 momentissa mainittujen lakien nojalla asetetut toimielimet jatkavat toimikautensa loppuun, jollei koulutuksen järjestäjä toisin päättä. *Toimielimen kokoonpanoon ja jäsenten valintaan sovelletaan toimikauden loppuun tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.*

52 § (51 §)

Koulutuksen järjestämislupaa koskeva siirtymäsäännös

Edellä 50 §:n 2 momentissa mainittujen lakien nojalla tämän lain voimaan tullessa toimivien oppilaitosten ylläpitäjät jatkavat tässä laissa tarkoitetun koulutuksen järjestäjinä.

Edellä 50 §:n 2 momentissa mainittujen lakien nojalla myönnettyt ylläpitämisluvat muuttuvat tämän lain voimaan tullessa 9 §:n mukaisiksi koulutuksen järjestämisluviksi. Koulutuksen järjestäjällä, joka tämän lain voimaan tullessa ylläpitää ammatillista erityisoppilaitosta, on 20 §:n 2 momentissa tarkoitettu erityinen koulutustehtävä, jollei asianomainen ministeriö toisin päättä.

(3 mom. kuten HE)

53 § (52 §)
(Kuten HE)

54 § (53 §)

Henkilöstöä koskeva siirtymäsäännös

Edellä 50 §:n 2 momentissa mainittujen lakien nojalla toimivien oppilaitosten viran- ja toimenhaltijat, työntekijät ja tuntiopettajat sekä henkilöt, jotka toimivat oppisopimuskoulutuksen hallintotehtävissä, jatkavat tämän lain voimaan tullessa aikaisemmissa tehtävissään.

55 § (54 §)
(Kuten HE)

4.

Laki ammattillisesta aikuiskoulutuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Soveltamisala ja tarkoitus

1 §

Määritelmä ja suhde muihin säädöksiin

(1—4 mom. kuten HE)

Edellä 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua ammatillista aikuiskoulutusta voidaan järjestää omaehtoisena koulutuksena, henkilöstökoulutuksena ja työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena. (Uusi mom.)

2 §

Tarkoitus

(1 ja 2 mom. kuten HE)
(3 mom. poist.)

3 §

(Kuten HE)

2 luku

Koulutuksen ja tutkintojen järjestäminen

4 §

Koulutuksen järjestäjät

Asianomainen ministeriö voi myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen ja ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämiseen. Luvan myöntämisestä näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavan koulutuksen järjestämiseen on voimassa, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 9 §:ssä säädetään.

(2 mom. kuten HE)

Tässä laissa tarkoitettua koulutusta järjestetään ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa, valtakunnallisissa ammatillisissa erikoisoppilaitoksissa ja muissa oppilaitoksissa sekä oppisopimuskoulutuksena. Koulutusta voidaan järjestää myös pääasiassa koulutuksen järjestäjän tai sen jäsenyhteisön toiminnan harjoittamiseksi tarvittavaa ammatillista lisäkoulutusta järjestävässä ammatillisessa erikoisoppilaitoksessa.

5 ja 6 §

(Kuten HE)

7 §

Tutkintotoimikunnat

(1—4 mom. kuten HE)

Asetuksella voidaan säätää, että Opetushallitus antaa tutkintotoimikunnille näyttötutkintojärjestelmän toimeenpanoa koskevia määräyksiä. (Uusi mom.)

3 luku

Opetus

8 ja 9 §

(Kuten HE)

10 §

Opetusta koskeva viittaussäännös

Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain opetusta koskevia säännöksiä:

- 1) 11 §:n säännöksiä opetuskielestä;
- 2) 17 §:n säännöksiä oppisopimuskoulutuksesta;
- 3) 18 §:n säännöksiä työntekijöitä koskevan lainsäädännön soveltamisesta oppisopimuskoulutukseen;

- 4) 19 §:n säännöksiä opiskelijan työturvallisuudesta; sekä
5) 22 §:n säännöksiä opetuksen julkisuudesta.

11 §

Opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva viittaussäännös

Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä:

- 1) 26 §:n 1 momentin säännöksiä vapaasta haikutumisoikeudesta ammatilliseen koulutukseen, *lukuun ottamatta henkilöstökoulutusta*;
- 2) 27 §:n 3 ja 5 momentin säännöksiä opiskelijaksi ottamisen perusteista;
- 3) 28 §:n säännöksiä turvallisesta opiskeluympäristöstä;
- 4) 29 §:n säännöksiä oikeudesta saada opetusta;
- 5) 30 §:n säännöksiä opintojen hyväksilukemisesta soveltuvin osin;
- 6) 33 §:n säännöksiä opiskelijan salassapito-velvollisuudesta;
- 7) 34 §:n säännöksiä opiskelijan velvollisuuksista;
- 8) 35 §:n säännöksiä opiskelijan kurinpidosta;
- 9) 36 §:n säännöksiä opiskelijoiden kuulemisesta; sekä
- 10) 39 §:n säännöksiä opintososiaalisista eduista oppisopimuskoulutuksessa.

4 luku

Ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomat tutkinnot

12 ja 13 §
(Kuten HE)

5 luku

Erinäiset säännökset

14 ja 15 §
(Kuten HE)

16 §

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain eräiden säännösten soveltaminen

Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen ja tutkintoihin sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä:

- 1) 10 §:n säännöksiä yhteistyöstä ja koulutuksen hankkimisesta;
- 2) 25 §:n säännöksiä opiskelijan arvioinnista;
- 3) 40 §:n säännöksiä henkilöstöstä;
- 4) 42 §:n säännöksiä salassapidosta;
- 5) 43 §:n säännöksiä tietojensaantioikeudesta;
- 6) 44 §:n säännöksiä muutoksenhausta;
- 7) 47 §:n säännöksiä opiskelijoilta perittävistä maksuista; sekä
- 8) 48 §:n säännöksiä maksullisena palvelutoimintana järjestettävästä koulutuksesta.

17 §

Maksut

(1 mom. kuten HE)

Näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavassa koulutuksessa opiskelijoilta perittävistä maksuista on voimassa, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 37 §:n 1 momentissa säädetään.

18 ja 19 §
(Kuten HE)

6 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

20 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä *tammikuuta 1999*.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

21 §
(Kuten HE)

22 §

Koulutuksen järjestämislupaa koskeva siirtymäsäännös

järjestäjällä, joka on tämän lain voimaan tullessa ylläpitänyt ammatillista oppilaitosta, kansalaisopistoa tai opintokeskusta, on edelleen oikeus järjestää ammatillista lisäkoulutusta.

(2 mom. kuten HE)

Edellä 20 §:n 2 momentissa mainittujen lakien nojalla tämän lain voimaan tullessa toimivien oppilaitosten ylläpitäjät jatkavat tässä laissa tarkoitetun koulutuksen järjestäjinä. *Koulutuksen*

23 ja 24 §
(Kuten HE)

5.

Laki

vapaasta sivistystyöstä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

(Kuten HE)

2 §

Lain piiriin kuuluva toiminta

(1—5 mom. kuten HE)

Kesäyliopistot ovat alueellisen koulutustarjonnan oppilaitoksia, jotka järjestävät (*poist.*) avointa yliopisto-opetusta sekä muuta koulutusta.

3 §

(Kuten HE)

4 §

Oppilaitoksen ylläpitäminen

Asianomainen ministeriö voi myöntää kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle luvan tämän lain mukaisen oppilaitoksen ylläpitämiseen.

(2—6 mom. kuten HE)

2 luku

Henkilöstö

5 §

(Kuten HE)

3 luku

Opetus

6 ja 7 §

(Kuten HE)

4 luku

Käyttökustannusten valtionosuus

8—10 §

(Kuten HE)

11 §

Yksikköhinta

(1—4 mom. kuten HE)

Kansalaisopistojen yksikköhintojen keskimääräisen markkamäärän vahvistamisesta on so-

veltuvin osin voimassa, mitä opetus- ja kulttuuri-toimen rahoituksesta annetun lain 16 §:ssä säädetään. Opetustunnin yksikköhinta kansalaisopistoille lasketaan asutusrakenteeltaan erilaisissa kunnissa sijaitseville kansalaisopistoille joka toinen vuosi jakamalla yksikköhinnan määräämistä edeltäneenä kalenterivuonna asutusrakenteeltaan samanlaisissa kunnissa sijaitsevien kunnallisten ja yksityisten kansalaisopistojen toiminnasta aiheutuneet käyttökustannukset samojen opistojen sinä vuonna pidettyjen opetustuntien määrällä. Kahden tai useamman kunnan ylläpitämän kansalaisopiston yksikköhinta lasketaan sijaintikunnan asutusrakenteen mukaan.

Kesäyliopiston opetustunnin yksikköhinta on sama kuin kansalaisopiston yksikköhinta asutusrakenteeltaan kesäyliopiston sijaintikunnan kanssa samanlaisissa kunnissa.

(7—10 mom. kuten HE)

12 ja 13 §
(Kuten HE)

5 luku

Valtionavustukset

14 ja 15 §
(Kuten HE)

6 luku

Muut rahoitusta koskevat säännökset

16—21 §
(Kuten HE)

7 luku

Erinäiset säännökset

22 §

Muutoksenhaku

(1 ja 2 mom. kuten HE)

(3 mom. poist.)

(3 mom. kuten HE:n 4 mom.)

23 §
(Kuten HE)

24 §

Opiskelijoilta perittävät maksut

Opiskelijoilta voidaan periä opetuksesta kohtuullisia maksuja. (Poist.)

(2 ja 3 mom. kuten HE)

25 §
(Kuten HE)

8 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

26 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

(2—4 mom. kuten HE)

27—29 §
(Kuten HE)

30 §

Yksikköhinnat vuonna 1999

Sen estämättä, mitä 11 §:ssä säädetään, määrätään kansanopistojen, liikunnan koulutuskeskusten ja opintokeskusten yksikköhinnoiksi vuonna 1999 vuodelle 1998 määrättyt yksikköhinnat. Yksikköhintoja tarkistetaan kuitenkin arvioidulla kustannustason muutoksella. Kansalaisopistojen yksikköhintojen määrittämisestä vuodelle 1999 on soveltuvin osin voimassa, mitä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 65 §:ssä säädetään.

6.

Laki

taiteen perusopetuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
(Kuten HE)

2 §

Koulutuksen järjestäjät

(1 mom. kuten HE)

Asianomainen ministeriö voi myöntää kunta-
yhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle
luvan järjestää taiteen perusopetusta.

(3 ja 4 mom. kuten HE)

3—11 §
(Kuten HE)

12 §

Oppilailta perittävät maksut

Oppilailta voidaan periä opetuksesta kohtuul-
lisia maksuja. (*Poist.*)

(2 ja 3 mom. kuten HE)

13 §
(Kuten HE)

14 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuu-
ta 1999.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

15 §

Koulutuksen järjestämislupaa ja toimielimiä koskeva siirtymäsäännös

Musiikkioppilaitoksista annetun lain nojalla
tämän lain voimaan tullessa toimivat oppilaitok-
set jatkavat tässä laissa, ammatillisesta koulu-
tuksesta annetussa laissa (/) ja ammatilli-
sesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (/)
tarkoitettua koulutuksen järjestäjinä. Asian-
omainen ministeriö päättää tarvittaessa maini-
tun lain nojalla myönnetyn ylläpitämisluvan
muuttamisesta 3 §:n 2 momentin, ammatillisesta
koulutuksesta annetun lain 9 §:n 2 momentin ja
ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain
5 §:n 2 momentin mukaiseksi koulutuksen järjes-
tämisluvaksi tai 11 §:n 3 momentin mukaiseksi
valtionosuutta koskevaksi päätökseksi.

Edellä 14 §:n 2 momentissa mainittujen lakien
nojalla asetetut toimielimet jatkavat toimikau-
tensa loppuun, jollei koulutuksen järjestäjä toi-
sin päättä. Toimielimen kokoonpanoon ja jäsenten
valintaan sovelletaan toimikauden loppuun tämän
lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

16 §
(Kuten HE)

7.

Laki

valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan valtion, tai *rekisteröidyn* yhteisön tai säätiön järjestämään koulutukseen, josta säädetään;

(1—6 kohta kuten HE)

(2 mom. kuten HE)

2 §

Johtokunta

Koulutuksen järjestämisestä ja kehittämisestä sekä hallinnosta vastaa johtokunta, jossa on vähintään kolme jäsentä. Valtion oppilaitoksen johtokuntaa asetettaessa noudatettavasta menettelystä ja johtokunnan kokoonpanon perusteista päättää asianomainen ministeriö. *Rekisteröidyn* yhteisön tai säätiön järjestämässä koulutuksessa johtokunnan asettaa mainittu yhteisö tai säätiö. Johtokuntana voi toimia myös yhteisön tai säätiön hallitus. Johtokunta voi olla usean oppilaitoksen yhteinen.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

3 §

Rehtori

Valtion oppilaitoksen johtokunnan tulee valita oppilaitokselle rehtori. *Rekisteröidyn* yhteisön tai säätiön järjestämässä koulutuksessa rehtorin valitsee koulutuksen järjestäjä.

(2 mom. kuten HE)

4 §

Johtosääntö

Koulutuksen järjestämisestä määrätään tarkemmin johtosäännössä. Johtosäännöstä päättää valtion järjestämässä koulutuksessa johtokunta. *Rekisteröidyn* yhteisön tai säätiön järjestämässä koulutuksessa johtosäännöstä päättää koulutuksen järjestäjä.

(2 mom. kuten HE)

5 ja 6 §

(Kuten HE)

7 § (*Uusi*)

Hallintomenettelylain soveltaminen

Tässä laissa tarkoitettuun rekisteröidyn yhteisön tai säätiön järjestämään koulutukseen sovelletaan hallintomenettelylakia (598/1982).

8 § (7 §)

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

(2 ja 3 mom. kuten HE)

9 § (8 §)

(Kuten HE)

8.

Laki**opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään kunnalle, kuntayhtymälle, *rekisteröidylle* yhteisölle tai säätiölle käyttökustannuksiin ja perustamishankkeisiin myönnettävästä valtionosuudesta ja -avustuksesta sekä muusta rahoituksesta sellaista toimintaa varten, josta säädetään:

(1—12 kohta kuten HE)

(2 mom. kuten HE)

Perusopetuslaissa tarkoitetun esiopetuksen, lisäopetuksen ja maahanmuuttajille järjestettävän perusopetukseen valmistavan opetuksen rahoituksesta on voimassa, mitä tässä laissa säädetään perusopetuksen rahoituksesta jollei tässä laissa erikseen toisin säädetä. *Ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun vammaisille opiskelijoille järjestettävän valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen sekä maahanmuuttajille järjestettävän ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavan koulutuksen rahoituksesta on voimassa, mitä tässä laissa säädetään ammatillisen peruskoulutuksen rahoituksesta.* Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavan koulutuksen rahoituksesta on voimassa, mitä tässä laissa säädetään ammatillisen peruskoulutuksen rahoituksesta. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain nojalla järjestetyn ammatillisen lisäkoulutuksen rahoituksesta on, sen lisäksi mitä tässä laissa säädetään ammatillisen erikoisoppilaitoksen ja oppisopimuskoulutuksen käyttökustannusten rahoituksesta, voimassa, mitä siitä erikseen säädetään.

2—4 §

(Kuten HE)

2 luku

Käyttökustannusten rahoitus

5—8 §

(Kuten HE)

9 §

Kunnan rahoitusosuus opetustoimen ja kirjaston käyttökustannuksiin

(1 mom. kuten HE)

Kunnan rahoitusosuutta laskettaessa kaikki 8 §:n 1—4 ja 6 kohdassa tarkoitetut kuntien valtionosuuden perusteet lasketaan yhteen ja näin saatuun markkamäärään lisätään:

(1 ja 2 kohta kuten HE)

3) perustamishankkeista aiheutuvien kustannusten vuoksi kymmenen prosenttia markkamäärästä, jotka saadaan, kun ammatillisessa peruskoulutuksessa ja ammattikorkeakouluissa opiskelevien määrien sekä 16 §:n nojalla ammatillista peruskoulutusta ja ammattikorkeakouluja varten vahvistettujen yksikköhintojen keskimääräisten markkamäärien tuloista vähennetään 19 §:n 5 momentissa ja 20 §:n 5 momentissa *tarkoitettujen valtionosuuden laskentaperusteeksi koulutuksen järjestäjille vahvistettujen vuosivuokrien perusteella lasketut valtionosuuden perusteet.*

(3 mom. kuten HE)

Kunnan rahoitusosuuteen lisätään *julkisen talouden tasapainottamiseksi toteutettujen valtionosuuksien vähennysten perusteella kunnan asukasta kohden vuosittain markkamäärä, joka saadaan, kun 613 markkaa muutetaan varainhoitovuoden*

arvioituun kustannustasoon. Lisäksi kunnan rahoitusosuuteen lisätään valtiolle lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkasta ja ammatillisen lisäkoulutuksen rahoituksesta aiheutuvien kustannusten perusteella kunnan asukasta kohden vuosittain markkamäärä, joka saadaan, kun 34 markkaa muutetaan varainhoitovuoden arvioituun kustannustasoon. Tässä momentissa mainitut markkamäärät on laskettu vuoden 1998 arvioidussa kustannustasossa.

10—15 §
(Kuten HE)

3 luku

Opetustoimen yksikköhinnat

16 §
(Kuten HE)

17 §

Perusopetuksen yksikköhinnat

Perusopetuksen yksikköhinnat oppilasta kohden lasketaan joka toinen vuosi perusopetuksesta kaikille opetuksen järjestäjille yksikköhintojen määräämistä edeltäneenä vuonna aiheutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella. *Yksikköhintoja laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon ulkomailla järjestetystä opetuksesta aiheutuneita menoja eikä mainittua opetusta saavia oppilaita.* Yksikköhintoja laskettaessa 18 vuotta täyttäneiden oppilaiden määrästä otetaan huomioon 60 prosenttia.

Kunnille määrättäviä yksikköhintoja porrastetaan, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, kunnan kouluverkon rakenteen, perusopetuslain 17 §:n 2 momentissa tarkoitettua erityisopetusta saavien oppilaiden määrän ja kunnan asukastiheyden perusteella. *Yksikköhintoja korotetaan kymmenellä prosentilla niiden oppilaiden osalta, joille järjestetään perusopetuslain 4 §:n 4 momentin mukaista perusopetusta ruotsin kielellä. Saamelaiden kotiseutualueen kunnissa yksikköhintoja korotetaan kymmenellä prosentilla saamenkieliseen opetukseen osallistuvien oppilaiden osalta. Saaristokunnissa, joissa yli puolella asuk-*

kaista ei ole kiinteää kulkuyhteyttä mantereeseen, yksikköhintaa korotetaan 20 prosentilla. Muissa saaristokunnissa yksikköhintaa korotetaan kymmenellä prosentilla. Asianomainen ministeriö voi lisäksi erityisestä syystä korottaa tässä momentissa säädetyllä tavalla laskettua yksikköhintaa.

(3—8 mom. kuten HE)

18 §

Lukion yksikköhinnat

Lukion yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan joka toinen vuosi kaikille koulutuksen järjestäjille lukiokoulutuksesta yksikköhinnan määräämistä edeltäneenä vuonna aiheutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella. *Yksikköhintoja laskettaessa ei kuitenkaan oteta huomioon ulkomailla järjestetystä opetuksesta aiheutuneita menoja eikä mainittua opetusta saavia opiskelijoita.* Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden määrästä, jotka opintonsa aloittaessaan ovat täyttäneet 18 vuotta, otetaan huomioon 60 prosenttia.

(2—4 mom. kuten HE)

Jos opiskelija on aloittanut opintonsa 18 vuotta täytettyään, yksikköhinta on 60 prosenttia asianomaiselle koulutuksen järjestäjälle opiskelijaa kohden määrätystä yksikköhinnasta. *Ministeriö voi koulutuksen järjestäjälle määrätyn erityisen koulutustehtävän perusteella tai muusta erityisestä syystä korottaa tässä momentissa tarkoitettua yksikköhintaa.*

(6 mom. kuten HE)

19 §
(Kuten HE)

20 §

Ammattikorkeakoulujen yksikköhinnat

Ammattikorkeakoulujen yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan joka toinen vuosi ammattikorkeakoulututkinnoittain siten, että kuhunkin tutkintoon johtavasta koulutuksesta yksikköhintojen määräämistä edeltäneenä vuonna kaikissa ammattikorkeakouluissa aiheutuneet valtakunnalliset kokonaiskustannukset jaetaan

tutkintoa suorittavien ja valtionosuuden myöntämisen perusteena käytettävien opiskelijoiden yhteismäärällä mainittuna vuonna. Jos tutkintoon johtavasta koulutuksesta aiheutuneita kustannuksia ei ole mahdollista selvittää, lasketaan yksikköhinta *asianomaiseen tutkintoon johtavan koulutuksen arvioitujen kokonaiskustannusten perusteella.*

(2—6 mom. kuten HE)

21—23 §
(Kuten HE)

4 luku

Kulttuuritoimen yksikköhinnat

24—30 §
(Kuten HE)

5 luku

Perustamishankkeen valtionosuus ja -avustus

31—41 §
(Kuten HE)

6 luku

Erityiset valtionavustukset

42 ja 43 §
(Kuten HE)

7 luku

Erinäiset säännökset

44 ja 45 §
(Kuten HE)

46 §

Rahoituksen maksaminen käyttökustannuksiin

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Ammatillisen koulutuksen järjestäjälle maksettavaan rahoitukseen lisätään perustamishankkeista aiheutuneiden kustannusten perusteella 43

prosenttia markkamäärästä, joka saadaan kun koulutuksen järjestäjän opiskelijamäärän ja ammatilliselle koulutukselle 16 §:n nojalla vahvistetun yksikköhintojen keskimääräisen markkamäärän tulosta *jaettuna kymmenellä* vähennetään koulutuksen järjestäjälle 19 §:n 5 momentin nojalla valtionosuuden laskentaperusteeksi vahvistettujen vuosivuokrien perusteella lasketut valtionosuuden perusteet. Ammattikorkeakoulun ylläpitäjälle maksettavaan rahoitukseen lisättävä markkamäärä lasketaan vastaavasti ammattikorkeakoulun opiskelijamäärän, ammattikorkeakouluille 16 §:n nojalla vahvistetun yksikköhintojen keskimääräisen markkamäärän ja ammattikorkeakoululle 20 §:n 5 momentin nojalla valtionosuuden laskentaperusteeksi vahvistetun vuosivuokran perusteella.

(4—6 mom. kuten HE)

47—58 §
(Kuten HE)

8 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

59 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1999.

(2—4 mom. kuten HE)

60—64 §
(Kuten HE)

65 §

Yksikköhintojen keskimääräiset markkamäärät ja yksikköhinnat vuonna 1999

(1 mom. kuten HE)

Sen estämättä, mitä 17—19 §:ssä säädetään, laskettaessa perusopetuksen, lukion ja ammatillisen koulutuksen yksikköhintoja vuodelle 1999 vuoden 1997 kokonaiskustannuksiin sekä mainitun vuoden oppilas- ja opiskelijamääriin ei lueta harjoittelukouluissa, koulukodeissa, kansanopistoissa ja kansalaisopistoissa järjestetystä perus-

opetuksesta, lukiokoulutuksesta ja ammatillisesta peruskoulutuksesta aiheutuneita kustannuksia eikä mainittuun koulutukseen osallistuneita oppilaita ja opiskelijoita. Aikuislukioissa ja lukioiden aikuislinjoilla järjestetyn perusopetuksen kustannukset ja mainittua opetusta saaneet opiskelijat

luetaan lukion kustannuksiin ja opiskelijamääriin. (Uusi mom.)

66—68 §
(Kuten HE)

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. Eduskunta toteaa, että uudet koululait merkitsevät laajavaikutteista uudistusta ja uusia, monensuuntaisia mahdollisuuksia suomalaisen koulutuksen koko toimintakenttään. Uudistuksen yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi eduskunta edellyttää, että hallitus antaa kolmen vuoden kuluttua koululakien voimaantulosta koulutuspoliittisen selonteon, jossa arvioidaan uudistuksen vaikutuksia ja laeissa asetettujen tavoitteiden toteuttamista.
2. Eduskunta edellyttää, että arviointitoiminta Opetushallituksessa järjestetään riittävän itsenäisenä suhteessa opetushallinnon muuhun organisaatioon. Arvioinnin toimivuudesta on annettava selvitys kahden vuoden kuluessa. Samalla on kerättävä kokemuksia eri tehtävien tarkoituksenmukaisesta organisoinnista ja tarvittaessa on ryhdyttävä toimenpiteisiin arviointia koskevien säännösten tarkistamiseksi.
3. Eduskunta edellyttää, että valtiontalouden tilanteen salliessa perusopetuksen yksikköhintojen jälkeenjääneisyys pikaisesti korjataan vastaamaan todellisia kustannuksia.
4. Eduskunta edellyttää hallituksen valmistelevan perusopetuslain muutokset siten, että lapsen oikeus oppivelvollisuutta edeltävään vuoden mittaiseen esiopetukseen voidaan saattaa voimaan 1.8.2000 lukien taloudellisten voimavarojen mukaisesti.
5. Eduskunta edellyttää, että hallitus osaltaan pyrkii edistämään toimenpiteitä, joilla opettajien kokonaistyöaikajärjestelmä saadaan toteutettua mahdollisimman nopeasti.
6. Eduskunta edellyttää, että hallitus tekee suomen tai ruotsin kielen opetuksen järjestämisestä maahanmuuttajalapsille selvityksen, huomioiko opetus lasten kielellisen lähtötason. Tavoitteena on, että

lapset voisivat oppia suomea tai ruotsia mahdollisimman hyvin.

7. Eduskunta edellyttää, että opetussuunnitelmia kehitetään siten, että ne sisältävät myös koulun ja opettajien ammattitaidonkehittämisen tavoitteenasettelun, kehittämisprosessien kuvaukset sekä menetelmät, joilla kehittämistoimintaa arvioidaan.
8. Eduskunta edellyttää, että tilannetta tukiopeutuksen järjestämisestä kouluissa seurataan ja tarvittaessa ryhdytään tehostettuihin toimenpiteisiin niin, että opinnoissa tilapäisesti jälkeen jääneen tai muutoin erityistä tukea tarvitsevan oppilaan oikeus tukiopeutukseen voidaan turvata.
9. Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että päätökset erityisopetukseen siirtämisestä tehdään oppilaan tarpeista lähtien ja siten että erityisopetusta tarvitsevien oppilaiden tasa-arvoiset mahdollisuudet opiskeluun turvataan.
10. Eduskunta edellyttää, että opetusministeriö seuraa perusopetuslain 28 §:n soveltamiskäytäntöä ja antaa siitä kahden vuoden kuluttua lain voimaantulosta selvityksen sivistysvaliokunnalle.
11. Eduskunta edellyttää, että opetusministeriö painottaa lähivuosien toiminnassaan koulujen kirjasto- ja tietopalvelutoiminnan kehittämistä riittävän monipuolisesti opetuksen pedagogisen kehittämisen osana.
12. Eduskunta edellyttää, että valtiovalta ja kunnat yhteistyössä kansalais- ja muiden järjestöjen kanssa kehittävät toimenpiteitä, joilla lisätään perusedellytyksiä kerhotoiminnalle.
13. Eduskunta edellyttää, että lukion liikunnan ja terveystiedon opetusta kehitetään siten, että oppiaineet jaksetaan läpi koko lukiokoulutuksen. Tavoitteena on vahvistaa terveitä elämäntapoja ja liikuntaharrastusta.

14. Eduskunta edellyttää, että kaikessa 3-vuotisessa ammatillisessa koulutuksessa työssäoppimisjakso kehitetään kiinteäksi osaksi tutkintoa. Sen vuoksi tulee selvittää ja arvioida tarkoituksenmukaisimmat työssäoppimisen järjestämistavat.

15. Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle kiireellisesti oppisopimuskoulutuksen kehittämistä koskevat ehdotukset.

16. Eduskunta edellyttää, että lähivuosina talousarvioissa varataan valtionosuusudistuksessa menetyksiä kokeneille opistoille siirtymäkauden harjennanvaraista lisäavustusta.

17. Eduskunta edellyttää hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin kansalaisopistojen asutusrakenneryhmittelyn uudistamiseksi kansalaisopistojen toiminnan kannalta tarkoituksenmukaiseksi.

18. Eduskunta edellyttää, että hallitus järjestää taiteen perusopetuslain toimivuuden seurannan kaikkien taiteenalojen perusopetuksen osalta korostaen erityisesti nykyisten musiikkioppilaitosten toiminnan määrän ja laadun turvaamista.

19. Eduskunta edellyttää, että kansanopistojen mahdollisuudet yleissivistävän ja tutkintotavoitteisen opetuksen antamiseen turvataan määrittelemällä kansanopistojen harjoittamalle perus- ja lukio-opetukselle sen erityispiirteet huomioon ottava riittävä yksikköhinta.

20. Eduskunta edellyttää, että hallitus kiirehtii sellaisen rahoitusjärjestelmän aikaansaamista, joka turvaa saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen myönteisen kehityksen jatkumisen.

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1998

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kirsti Ala-Harja /kok
 vpj. Jukka Gustafsson /sd (osittain)
 jäs. Tapio Karjalainen /sd (osittain)
 Ossi Korteniemi /kesk (osittain)
 Irina Krohn /vihr (osittain)
 Risto Kuisma /rem (osittain)
 Jaakko Laakso /vas (osittain)
 Reino Laine /vas (osittain)
 Markku Markkula /kok (osittain)
 Kalevi Olin /sd (osittain)

Päivi Räsänen /skl (osittain)
 Aino Suhola /kesk (osittain)
 Säde Tahvanainen /sd (osittain)
 Hannu Takkula /kesk (osittain)
 Irja Tulonen /kok (osittain)
 Anu Vehviläinen /kesk (osittain)
 Ulla-Maj Wideroos /r (osittain)
 vjäs. Liisa Hyssälä /kesk (osittain)
 Arja Ojala /sd (osittain)
 Kari Uotila /vas (osittain).

VASTALAUSE 1

Perustelut

Koululakien uudistaminen on merkinnyt pääasiassa vain säännösten kokoamista yhtenäisiin lakeihin. Laaja lakipaketti ei sisällä varsinaisia uudistuksia. Valiokunta on tehnyt hallituksen esityksiin joitakin muutoksia. Muutokset ovat olleet suhteellisen vähäisiä. Eräät hallituspuolueiden läpiajamat muutokset ovat muutoksia muutosten vuoksi ilman, että muutoksella on mitään todellista sisältöä. Hallituksen esitystä on haluttu muuttaa, mutta poliittisten kompromissien tuloksena on ollut huonoa näennäistekstiä. Näiltä osin lain sisältö on heikentynyt hallituksen esittämästä.

Koululainsäädännön suurin puute on se, että lainsäädäntö on rakennettu järjestelmän ja opettajien näkökulmasta. Koulu on, tai ainakin pitäisi olla, lapsia ja oppilaita varten. Nyt monet asiat on ratkaistu siitä virheellisestä näkökulmasta, että koulu olisi olemassa opettajia varten.

Koulupäivän ja kouluvuoden rytmitys ei ole paras mahdollinen lapsien kannalta. Esimerkiksi peruskoulussa oppilaalla tulisi olla mahdollisuus viettää iltapäivät koulussa läksyjä tehden ja osallistuen erilaisiin ohjattuihin harrastuksiin. Uudistus jäykistää edelleen osaltaan suomalaista koulujärjestelmää. Vaihtoehtoisten koulujen ja opintojen mahdollisuutta on uudistuksessa tosiasiassa kavennettu.

Koulujen osalta tulisi antaa ”kaikkien kukkien kukkia” eikä pakottaa kaikkea yhteen monopolistiseen järjestelmään, kuten lainsäädäntö pitkälti tekee.

Koululakien valiokuntakäsittelyssä olen monissa kohdin samalla kannalla, mikä ilmenee keskustan edustajien vastalauseessa (vastalause 3). En kuitenkaan kaikilta osin voi yhtyä keskustan

vastalauseeseen, sillä siinä erinäisissä kohdin esitetään vielä järjestelmäkeskeisempää säännöstöä, kuin mitä hallitus esittää. Siltä osin kuin edustaja Räsänen esittää vastalauseessaan (vastalause 2) lapsi- ja oppilaskeskeisiä näkökulmia, olen ollut valiokunnassa samalla kannalla.

Nykytilanteessa ja ottaen huomioon jo nyt liian korkean veroasteen, en ole voinut kannattaa mitään sellaisia esityksiä, jotka lisäävät koulujärjestelmän kokonaismenoja. Esimerkiksi esiopetus on toteutettava opetusministeriön sisäisellä voimavarojen siirrolla, ilman että kokonaismenot kasvavat.

Ne muutosehdotukset, joiden kannalla aion olla koululakien täysistuntokäsittelyssä, sisältyvät yhtä yksityiskohtaa lukuun ottamatta keskustan tai edustaja Räsänen vastalauseisiin.

Uskonnollinen täysikäisyys on 15 vuotta. Muutoinkin 15-vuotias on jo riittävän kypsä valitsemaan uskonnon ja elämäntietämisen välillä.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valiokunnan mietintöön sisältyvän 2. lakiehdotuksen 9 § hyväksytään näin kuuluvana

9 §

Uskonnon ja elämäntietämisen opetus

(1—4 mom. kuten SiVM)

Opiskelijalle, joka aloittaa lukiokoulutuksen 15 vuotta täytettyään, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäntietämistä.

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1998

Risto Kuisma /rem

VASTALAUSE 2

Yleisperustelut

Koululakien uudistaminen on ollut tarkoituksenmukaista lakien yhtenäistämiseksi ja ajanmukaistamiseksi. Uudistuksen myönteisenä lähtökohtana on ollut koulutuksen tarkastelu sisällöstä käsin. Koulu on määritelty pääsääntöisesti opetuksen, ei oppilaitosten kautta. Koululakiuudistus vahvistaa periaatteessa lapsen oikeutta koulutukseen ja turvalliseen oppimisympäristöön. Sisällöllisesti uudistus ei kuitenkaan valitettavasti ratkaise koulun tämän hetken kipeimpiä ongelmia. Itse asiassa koululaisten ja heidän vanhempiensa kannalta merkittävimmät kysymykset ovat pudonneet uudistuksen ulkopuolelle. Lakien tultua voimaan olisikin ryhdyttävä saman tien seuraavaan uudistukseen, jossa huomioitaisiin niin esiopetus, alueellinen ja sosiaalinen tasa-arvo kuin koulupäivän kokonaisuus lapsen näkökulmasta. Koulu on kannattava sijoitus tulevaisuuteen.

Valiokunta paransi esityksiä eräin osin

Sivistysvaliokunta paransi eräin osin hallituksen esitystä. Päivänavaukset säilytettiin lukioissa ja laajennettiin ammatilliseen peruskoulutukseen vastoin hallituksen esitystä. Koko koulun yhteiset päivänavaukset vahvistavat yhteisöllisyyttä ja tarjoavat mahdollisuuden hiljentymiseen, kasvatukselliseen arvopohdiskeluun sekä kristillisiin arvoihin pohjautuvaan kulttuuriperintöömme perehtymiseen. Päivänavaukset ovat koko koulun yhteinen kasvatuksellinen hetki, jolloin voidaan pohtia elämän peruskysymyksiä koulun kasvatustavoitteiden pohjalta. Ne voidaan järjestää myös kristillisistä arvoista nousevina aamuhartauksina.

Muina myönteisinä muutoksina opinto-ohjauksen säätelyä samoin kuin perusopetuksen ryhmäkokoon liittyvää säätelyä hiukan tarkennettiin. Opiskelijan oikeusturvaa parannettiin mahdollistamalla muutoksenhakuoikeus myös opiskelijan saamasta kirjallisesta varoituksesta. Liikunnan ja terveystiedon merkitystä painotettiin lukuisien asiantuntijalausuntojen pohjalta. Uskonnolliset yhdyskunnat saivat oikeuden ammatillisen koulutuksen järjestämiseen. Valio-

kunta huomioi myös perhe- ja ihmissuhdekasvatuksen osana perusopetuksen, lukio-opetuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen opetuksellista sisältöä.

Koulutuksen rahoitusvaikeudet

Koululakiuudistus peruslinjaukseltaan lisää koulutuksen järjestäjän vastuuta ja valtaa sekä vähentää normiohjausta. Uudistuksella on ollut hyvää tarkoittava lähtökohta ja se on linjassa aiempien kunnallista päätöksentekoa vahvistaneiden lainsäädännön muutosten kanssa. Valittu linjaus on vain valitettavasti osunut aikaan, jolloin kuntien talous on tiukilla, eivätkä lähivuodet näytä tuovan helpotusta. Heikko kuntatalous yhdistettynä säätelyn purkamiseen voi olla todellinen uhka opetuksen tasa-arvon toteutumiseen.

Koulu on lähtökohtaisesti tukenut jokaisessa maan kolkassa asuvan lapsen tasavertaisia mahdollisuuksia elämän eväisiin. Suomen Hallitusmuoto antaa vahvan suojan perusopetukselle ja jokaisen suomalaisen lapsen yhtäläiselle oikeudelle nauttia siitä.

Hallitusmuodon takaamat koulutus oikeudet eivät valitettavasti tällä hetkellä kuitenkaan toteudu täysimittaisesti kaikkien lasten osalta kuntien talousahdingon vuoksi. Sosiaali- ja terveysvaliokunta totesi lapsipoliittisen selonteon mie-tinnössään, että talousvaikeuksissa olevissa kunnissa on säästetty erityisesti vaikeimmissa ja haavoittavimmissa olosuhteissa elävien lasten kustannuksella muun muassa tukiopetuksessa, erityisopetuksessa, lastensuojelussa, lastenpsykiatriassa ja vammaishuollossa.

Kuntien peruspalveluiden turvaamista selvittänyt neuvotteluryhmä arvioi, että ilman sopeutustoimia kuntien rahoitusasema heikkenee edelleen lähivuosina. Vuoteen 2002 mennessä päädytään vuositasolla 4—5 miljardia markan säästötarpeeseen. Samaisen neuvotteluryhmän arvion mukaan säästötarpeesta voitaisiin kattaa kuntien maksujen ja verotulojen lisäyksellä vain enintään kolmasosa. Kaksi kolmasosaa, eli arviolta 3 miljardia markkaa jäisi toteutettavaksi säästämällä kuntien lakisääteisistä peruspalve-

luista. Paineet perusopetuksesta säästämiseen uhkaavat siis kasvaa entisestään lähivuosina.

Kuntien väliset erot niiden taloudellisessa tilanteessa vaikuttavat koululaisten alueelliseen tasa-arvoon. Jo pelkästään pääkaupunkiseudulla Vantaan opetustoimen resurssit ja opetuksen määrä oppilasta kohden on tänä vuonna noin neljänneksen Espoota ja Helsinkiä pienempi. Tämä ei voi olla vaikuttamatta koululaisten tulevaisuuteen.

Hallitus ei ole kyennyt etenemään leikkauslinjasta rakenteellisiin, työllisyyttä edistäviin uudistuksiin. Kuntien rahoituksen leikkaamisen sijasta oltaisiin voitu myös mahdollistaa kuntien sitoutuminen työllistämissopimuksiin, jolla voitaisiin vastaavalla tavalla säästää valtion rahoja. Näin saataisiin myös kovasti kaivattua lisätyövoimaa koulunkäyntiavustajiksi, hoitotyöhön ja moniin muihin nyt ylläritettuihin ammattikuntiin.

Esiopetuksen puute suurin koulutuspoliittinen pettymys

Suurimman koulutuspoliittisen pettymyksen hallitus tuotti tyrmäämällä pitkään valmistellun kuusivuotiaitten esiovetushankkeen, vaikka rahoitus hankkeeseen olisi löytynyt opetusministeriön omista budjettikehyksistä. Kuntien rahoitusosuus voitaisiin kattaa luopumalla subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. Suomi on ainoa Euroopan unionin maa, joka ei järjestä kuusivuotiaille lapsille opetusta. Tutkijoiden mukaan kouluun valmentava esiovetus on parhaita keinoja ehkäistä myöhempää syrjäytymistä ja koventaa erilaisista taustoista tulevien lasten kouluvalmiuksia. Kuusivuotias lapsi on luonnostaan innokas oppimaan uusia asioita, ja on sääli, ettei elinikäisen oppimisen periaatetta korostava hallitus kykene tuota tarvetta täyttämään.

Vuonna 1996 esiovetusta sai 60 % Suomen kuusivuotiaista. Kuitenkin vain noin 5 000 lasta oli peruskoulujen yhteydessä toimivien maksuttomien esiovetuskokeilujen piirissä. Myös seurakuntien päiväkerhotoiminnan puitteissa järjestetään esiovetusta, jossa huomioidaan lapsen hengellinen kehitys ja luonnollinen kiinnostus uskon kysymyksiin. Alueelliset erot ovat nykytilanteessa suuret. Uudellamaalla saa 70 % kuusivuotiais-

ta esiovetusta, Pohjois-Karjalassa vain 30 %. Vaatimuksilla maksuttomasta ja kattavasta esiovetuksesta on pohjaa.

Maksuton esiovetus sinänsä ei vielä takaa kaikille kuusivuotiaille mahdollisuutta osallistua opetukseen. Pitkät matkat ja puutteellinen tiedotus voivat vaikeuttaa lapsen pääsyä esiovetukseen. Oppivelvollisuuden ulottaminen esiovetukseen olisi tehokkain keino saattaa kaikki kuusivuotiaat elinikäisen oppimisen alkutaipaleelle. Oppivelvollisuus on lapsen oikeus. Lapsuus ei lopu koulun alkaessa, mikäli koulu on suunniteltu lapsen kehitys huomioon ottaen.

Lapsen kehitystason mukaan suunniteltu esiovetus tulee järjestää joustavasti koulutoimen, kunnallisen päivähoiton tai myös seurakuntien päiväkerhotoiminnan yhteydessä.

Yksityiskohtaiset perustelut

Seuraavassa on tarkasteltu yksityiskohtaisesti niitä seikkoja, jotka liittyvät ehdottamiimme mietintö- tai pykälämuutoksiin.

Perusopetuslaki

2 §. Opetuksen tavoitteet

Eettisesti vastuullinen ihmisyys

Valiokunnan mietinnössä esitetty muotoilu opetuksen tavoitteista tukea oppilaan kasvua ihmisyteen jää ilmaisultaan määrittelemättömäksi ja tyhjäksi. Ihmisyys voi olla eettisessä mielessä niin hyvää kuin paha. Eettisesti vastuukykyinen ihmisyys ja yhteiskunnan jäsenyys ovat sen sijaan selkeitä ja laajalti hyväksytyjä tavoitteita perusopetuksessa.

28 §. Koulutuspaikka

Peruskoulun valintakokeita tulisi selkeämmin rajoittaa

Ehdotuksen mukaan jokaiselle oppivelvollisuusikäiselle tulee osoittaa hänen oma lähikoulunsa. Oppilaalla on kuitenkin oikeus hakeutua ns. tois-sijaisen valinnan kouluun, jossa käytetyt valintaperusteet ovat herättäneet voimakasta keskustelua. Julkisessa keskustelussa monet tahot varsin näyttävästi ilmoittivat vaativansa tiukennuksia,

joilla estettäisiin valintakokeiden käyttö peruskouluun. Tätä taustaa vasten olikin hämmästyttävää, että hallituspuolueet ryhmänjohtajiensa kompromissin mukaisesti nostivat valintakomahdollisuuden lakipykälän tasolle. Tältä osin hallituksen koululakiesitystä itse asiassa liberalisoitiin entisestään.

Soveltuvuus- tai valintakokeet peruskoulussa voivat johtaa kahdentasoisten koulujen järjestelmään kaikkine valmennusohjelmineen. Lapset jaetaan kouluihin, joihin joudutaan, tai kouluihin, joihin päästään. Lapsia ei tulisi ryhtyä tarpeettoman varhaisessa vaiheessa valikoimaan opetukseen taitojensa tai taipumustensa mukaan.

Toissijaisen valinnan peruskouluun, esimerkiksi yksityiskouluun tai johonkin aineeseen painotettuun opetusryhmään, suositeltavia yhdenvertaisia valintaperusteita ovat esimerkiksi arvonta, ilmoittautumisjärjestys tai koulun ja kodin välinen läheisyys. Soveltuvuuskokeita voitaisiin ajatella mielestämme lähinnä taide- ja taitoaineissa. Yleensä taidepainotteiseen opetukseenkin oppilaita valittaessa arvonta on pienten koululaisten kohdalla suositeltavin valintaperuste. Soveltuvuuskokeita ei tulisi kuitenkaan käyttää esiopetukseen tai perusopetuksen ensimmäiselle tai toiselle luokalle oppilaita valittaessa.

30 §. Oikeus saada opetusta

Ryhmäkokoja säädeltyä asetustasolla

Opettajien lomautukset ovat maallemme häpeäksi kansainvälisesti ainutlaatuinen toimintamalli julkisen talouden kohentamiseksi. Opetusryhmäkoon säätelyn puuttuessa koululuokkia on voitu yhdistellä jopa 80 oppilaan opetusryhmiksi. Talousvaikeuksissa oleva kunta voi nopeasti keksiä järjestää opetuksen jo alun perin suurissa ryhmissä, jolloin opetustoimeen saadaan rakenteellisia säästöjä eikä tarvita enää lomautuksia.

Suuret opetusryhmät vaikeuttavat oppilaiden yksilöllistä huomioon ottamista ja uhkaavat etenkin eri tavoin syrjäytymisvaarassa olevien oppilaiden menestymistä. Eri kunnissa asuvat lapset ovat vaarassa joutua eriarvoiseen asemaan riippuen siitä, mikä kunnan taloudellinen tilanne

on, ja millaisia oppilasryhmien kokoon liittyviä ratkaisuja niiden perusopetuksessa tehdään.

Lainsäädännön uudistukseen ei sisälly opetusryhmäkoon ohjausta edes alkuopetuksessa, mikä on todellinen uhka opetuksen tasa-arvolle tiukenevan kuntatalouden aikana. Monet alkuopetukseen liittyvät pedagogiset syyt puhuvat pienten opetusryhmien puolesta. Eräänä alkuopetuksen keskeisimpänä tavoitteena on oppilaiden luku- ja kirjoitustaidon harjaannuttaminen sellaiselle tasolle, että he hallitsevat kolmannelle luokalle siirtyessään ymmärtävän lukemisen sekä kykenevät kirjoittaen ilmaisemaan itseään. Ymmärtävän lukemisen hallinta muodostaa keskeisen pohjan opiskelulle kolmannelle luokasta eteenpäin, koska silloin opetussuunnitelmien mukaisesti alkaa mm. ensimmäisen vieraan kielen opiskelu. Myös oppilasaineen heterogeenisyys asettaa omat rajansa yksilölliselle, oppilaan tarpeista ja kehitystasosta lähtevälle opetukselle. Useissa maissa säädellään lakien ja asetusten tasolla opetusryhmän koko, ja meilläkin tämä säätely on päiväkotien esiopetusryhmissä. Tämän vuoksi on välttämätöntä säädellä erillisellä asetuksella perusopetuksen ryhmäkokoja etenkin alkuopetuksessa.

32 §. Koulumatkat

Pienten koululaisten kuljetus turvattava

Hallituksen esityksessä jatketaan nykyistä lainsäädännön tilaa, jossa oppilas on oikeutettu maksuttomaan kuljetukseen, jos hänen koulumatkansa on viittä kilometriä pidempi. Pienelle koululaiselle lähes viiden kilometrin koulumatka on kuitenkin pitkä. Lapsen valmiuksissa toimia liikenteessä tapahtuu suuria muutoksia peruskoulun ensimmäisen ja viimeisen luokan välillä, minkä vuoksi on perusteltua, että koulukuljetusetuus on porrastettu lapsen kehitystason mukaisesti. Monissa kunnissa koulukuljetusetuus myönnetäänkin, mikäli matka on kolmea kilometriä pidempi. Kuntien on talousvaikeuksissaan monesti hankalaa suoriutua lakisääteisistäkin velvoitteistaan, ja onkin vaarassa, että pienten koululaisten koulukuljetuksista ryhdytään säästämään myöntämällä kuljetusetuudet ainoastaan lain vaatimalla tasolla. Oppilaalle, joka

lukuvuoden alkaessa ei ole täyttänyt 9 vuotta, tulisikin antaa oikeus maksuttomaan kuljetukseen, mikäli oppilaan koulumatka on kolmea kilometriä pidempi.

47 §. Perusopetuksen yhteydessä järjestettävä muu toiminta

Iltapäiväkerhotoiminta järjestettävä kattavasti perusopetuksen yhteydessä

Pari vuotta sitten eduskunta keskusteli WHO:n kansainvälisestä koulutuskimuksesta, jonka mukaan suomalaisten koululaisten, etenkin poikien, kouluviihtyvyys oli Euroopan pohjatasoa. Ainoastaan 40 % Suomen koululaisista viihtyi omassa koulussaan. Opetushallituksen pääjohtaja Jukka Sarjala kommentoi tuolloin tutkimusta: ”Suomalaislapsilla on kouluun samanlainen suhde kuin kalanmaksäöljyyn: koulu äklöttää, mutta sitä on pakko käydä pärjätäkseen.”

Erääksi selitykseksi suomalaisen lapsen koulupahoinvointiin on nostettu maallemme tyypillinen koulupäivän tiiviys ja lyhyys. Taito- ja taideaineiden osuus jää väistämättä muutaman tunnin koulupäivässä ohueksi. Lyhyen koulupäivän kääntöpuolena on koululaisten valvottoman ajankäyttö ja yksinäisyys iltapäivisin. Jyväskylässä tehdyn selvityksen mukaan puolet ekaluokkalaisista on päivittäin yksin kahdesta neljään tuntiin. Tutkimuksissa on todettu, että isompien koululaisten valvottoman ajankäyttö lisää riskejä päihteiden käyttöön ja käytöshäiriöihin. Olisi sekä lasten että vanhempien kannalta parempi järjestää koululaisten päivät niin, että harrastukset, koulun kerhot ja mahdollinen iltapäivähoito täydentäisivät varsinaisia oppitunteja. Tämä säästäisi lapset iltapäivien yksinäisyydeltä ja antaisi perheille enemmän yhteistä aikaa iltaisin.

Hallituksen tulisikin selvittää mahdollisuudet kattavaan perusopetuksen yhteydessä järjestettävään iltapäiväkerhotoimintaan. Vastuu kerhotoiminnasta säilyy perusopetuksen järjestäjällä, vaikka sen järjestämiseen voivat osallistua erilaiset kansalaisjärjestöt, kuten urheilu- ja nuorisoseurat, lastensuojelujärjestöt tai seurakunnat.

Lukiolaki

5 §. Yhteistyö ja koulutuksen hankkiminen

Ostopalveluja käytettävä vain erityisistä syistä

Ostopalvelujen käyttö opetuksessa on tulossa mahdolliseksi lukiolain ja ammatillista koulutusta koskevan lain muutosten myötä. Käytännössä siis koulutuksen järjestäjä saa luvan hankkia koulutuspalveluita muilta koulutuksen järjestäjiltä, yrityksiltä ja yhteisöiltä.

Ostopalvelut tarjoavat lukiokoulutukseen niin rikastuttavia mahdollisuuksia kuin koulutuksen tasoa uhkaavia riskejä. Aineenopettajien pätevyys saatetaan sivuuttaa ulkopuolisen koulutuksen tarjoajan alempien kustannusten vuoksi. Pahimmassa tapauksessa aineenopettajat saattavat menettää työpaikkojaan, erityisesti liikunnan ja uskonnon opettajat, kun vuodeksi palkkavissa olevat epäpätevin voimin koulutusta tarjoavat ulkopuoliset tulevat halvemmiksi. Ulkopuolisen yrityksen tai yhteisön taholta opetusta hoitaa kuka milloinkin, ja tarjouskilpailun saattaa seuraavana vuonna voittaa aivan toinen taho. Tällä tavoin opetuksesta voi kadota jatkuvuus ja suunnitelmallisuus.

Ostopalvelujen runsas käyttö voi myös hajottaa koulun yhteisöllisyyttä. Opettajayhteisön tehtävät ovat laaja-alaisempia kuin pelkästään oppituntien suorittaminen. Parhaimmillaan koulun opettajat voivat osallistua kasvatukselliseen huolehtimiseen oppilaistaan myös välitunneilla ja muulla koulutuntien ulkopuolisella ajalla. Kouluyhteisöön kuuluvat opettajat osallistuvat myös luontevasti päivänavauksien järjestämiseen. Ostopalvelujen käytön pitäisikin olla aina pedagogisesti perusteltua.

22 §. Oikeus saada opetusta

Opinto-ohjauksen määrä turvattava

Opinto-ohjausta säätelevässä asetuksessa tulee säätää sisällöllisten vaatimusten lisäksi myös määrällisistä vaatimuksista niin lukio- kuin ammatillisessa koulutuksessa. Opinto-ohjauksen ongelma on ollut ennen kaikkea sen vähäisessä

määrässä resurssien karsimisen vuoksi, ei niinkään laadussa.

Laki ammatillisesta koulutuksesta

32 §. Opiskeluoikeuden menettäminen

Taideopiskelijan oikeusturvaa parannettava

Pykälän mainitsema säännös sisältyy nykyiseen musiikkioppilaitoksista annettuun lakiin. Mahdollisuus oppilaan erottamiseen musiikillisten taipumusten puutteen vuoksi vaadittiin alun perin musiikin perusopetuksessa ilmenneisiin ongelmiin. Asiantuntijoiden mukaan vanhemmat eivät aina osanneet arvioida realistisesti lapsensa taipumuksia ja vaativat musiikkikoulutuksen jatkamista lapsen edun vastaisesti. Tätä säännöstä ei ole kuitenkaan haluttu ottaa mukaan lakiin taiteen perusopetuksesta.

Musiikin ammatillisen koulutuksen kohdalla tällainen säännös ei juurikaan ole tarpeen, ja se voi aiheuttaa opiskelijan oikeusturvaa vaarantavia tilanteita. Valintakokeissa on kyettävä arvioimaan opiskelijan musiikilliset taipumukset koulutukseen. Lisäksi, mikäli opiskelija ei ilman hyväksyttävää syytä kykene suoriutumaan opinnoistaan neljän vuoden sisällä, hänet katsotaan eronneeksi. Tällöin ei tarvita erillistä erottamis-mahdollisuutta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin vastalauseen 3 mukaisina paitsi valiokunnan mietintöön sisältyvän 1. lakiehdotuksen 2, 28, 30 ja 32 § sekä 3. lakiehdotuksen 32 § näin kuuluvina:

1.

2 §

Opetuksen tavoitteet

Tässä laissa tarkoitettun opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua *eettisesti vastuukykyiseen ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen* sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä.

Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään (*poist.*).

Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata (*poist.*) yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella.

28 §

Koulutuspaikka

(1 mom. kuten SiVM)

Oppivelvollinen voi pyrkiä oppilaaksi myös muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun kouluun. Tässä momentissa tarkoitettuja oppilaita otettaessa hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita, *kuten arvontaa, ilmoitautumisjärjestystä tai kodin ja koulun läheisyyttä*. Jos opetuksessa noudatetaan opetussuunnitelmaa, jossa painotetaan *taito- tai taideainetta*, voidaan oppilaita otettaessa käyttää myös oppilaan taipumuksia edellä tarkoitettuun opetukseen osoittavaa koetta. *Perusopetuksen ensimmäiselle tai toiselle luokalle tai esiopetukseen oppilaita valittaessa ei tule käyttää soveltuvuuskokei-*

ta. Valintaperusteista ja -kokeesta tulee ilmoittaa etukäteen. Kunta voi kuitenkin päättää, että sen järjestämään opetukseen otetaan ensisijaisesti kunnassa asuvia lapsia.

30 §

Oikeus saada opetusta

(1 mom. kuten SiVM)

Opetusryhmät tulee muodostaa siten, että opetuksessa voidaan saavuttaa opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. *Opetusryhmien koosta säädetään erikseen asetuksella.*

(3 mom. kuten SiVM)

32 §

Koulumatkat

(1 mom. kuten SiVM)

Oppilaalla, joka lukuvuoden alkaessa ei ole täyttänyt 9 vuotta on oikeus maksuttomaan kulkutukseen, mikäli oppilaan koulumatka on kolmea kilometriä pidempi. (Uusi mom.)

(3—5 mom. kuten SiVM:n 2—4 mom.)

3.

32 §
(Poist.)

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1998

Päivi Räsänen /skl
Hannu Takkula /kesk

VASTALAUSE 3

Perustelut*Koululainsäädännön uudistamisen lähtökohdista*

Suomalainen peruskoulu on toteuttanut esimerkiksi tavalla koulutuksellista tasa-arvoa. Kaikki oppilaat ovat saaneet yhtäläisin perustein perusopetusta. Koulutuksen sosiaalinen ja alueellinen tasa-arvo on yksi suomalaisen yhteiskunnan tärkeimpiä saavutuksia ja johtava koulutuspoliittinen periaate, josta on pidettävä kiinni myös taloudellisesti vaikeina aikoina.

Koululainsäädännön uudistusta on edeltänyt laaja parlamentaarinen pohjustustyö. Tämän vuoksi pääperiaatteista on päästy yksimielisyyteen jo lainsäädännön valmisteluvaiheessa. Tästä huolimatta opetusministeriö antoi lakiesityksen eduskunnalle lähes vuoden myöhässä alkuperäisestä aikataulusta.

Valiokunta on käsitellyt hallituksen esitystä viime syksystä lähtien ja mietintö on saatu valmiiksi ennakoitussa aikataulussa. Onkin hämmästyttävää, että opetusministeri toimitti valiokunnalle vaatimuksen lakien voimaantulon lykäämisestä juuri siinä vaiheessa, kun mietintö oli viimeistelyä vaille valmis. Tällainen menettely ei ole parlamentarismien periaatteiden mukaista.

Keskustan mielestä opetuksen tavoitteena on tukea lasten ja nuorten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Valiokunnan enemmistö hyväksyi tämän tavoitteen vain perusopetuslakiin. Mielestämme nämä periaatteet on otettava opetuksen tavoitteiksi myös lukiolakiin ja lakiin ammatillisesta koulutuksesta.

Koulutuksella on hallitusmuodon ja koululakien mukaan laaja tasa-arvoa korostava sivistystehtävä. Koulun tehtävä on antaa jatkokoulutuksessa ja muussa elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä luoda myös edellytyksiä itsensä kehittämiseen ja kasvamiseen yhteisön jäseneksi. Kunnat ja koulutuksen järjestäjät luovat käytännössä edellytykset näiden asetettujen tavoitteiden toteuttamiseen. Valtion tehtävänä on turvata riittävät taloudelliset voimavarat opetuksen järjestämiseen. Nyt näitä riittäviä voimavaroja ei

ole asetettujen velvoitteiden täyttämiseen osoitettu. Ristiriita perusoikeuksien ja taloudellisten voimavarojen — tavoitteiden ja käytännön — välillä on olemassa.

Yhdenvertainen perusopetus turvattava kaikille
Valiokunta on ottanut perusopetuksen tavoitteita käsittelevään 2 §:ään lisäyksen, jossa edellytetään, että opetuksessa turvataan riittävä yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella. Keskusta pitää tätä lisäystä muutoin hyvänä, mutta ei hyväksy tässä yhteydessä sanaa ”riittävä”. Perusopetuksen tulee olla kaikille yhdenvertainen koko maassa.

Esiopetus voimaan jo 1.8.1999

Tällä hetkellä vain noin 60 % kuusivuotiaista saa esiopetusta. Keskustan mielestä kaikille kuusivuotiaille on annettava mahdollisuus maksuttomaan esiopetukseen 1.8.1999. Valiokunnan enemmistö ei ollut tähän valmis. Valiokunnan mietintöön on kirjattu lausuma, että esiopetus toteutettaisiin 1.8.2000, mutta silloinkin vain sillä edellytyksellä, että taloudellinen tilanne sen sallii. Hallitusryhmät jättivät siten esiopetuksen toteuttamisen täysin auki. Keskusta on jo aiemmin tehnyt lakialoitteen esiopetuksen toteuttamisesta. Nyt koululainsäädännön uudistamisen yhteydessä esiopetus pitäisi toteuttaa keskustan aloitteen mukaisesti. Siksi keskusta esittää, että esiopetuksesta otetaan säädökset lakiin.

Lähes kaikissa Euroopan maissa lapset menevät kuusivuotiaina kouluun ja saavat esiopetusta jo tätä ennen. Esiopetuksen ulottaminen kaikkien lasten oikeudeksi myös Suomessa edistää koulutuksellisen tasa-arvon toteutumista esikouluikäisten osalta. Vaikka tällä hetkellä yli puolet kuusivuotiaista osallistuu esiopetukseen, ovat alueelliset erot todella suuret. Uudenmaan kuusivuotiaista 70 % saa esiopetusta, kun Pohjois-Karjalassa vain 34 % on esiopetuksen piirissä. Eräissä kunnissa jopa yli 90 % kuusivuotiaista saa jo esiopetusta.

Nykyinen tilanne on perheiden kannalta eriarvoinen myös siksi, että päivähoiton piirissä annettava esiopetus on maksullista, kun taas perus-

koulun yhteydessä annettava esiopetus on mak-
sutonta. Keskustan esitys korjaa tämän epäkoh-
dan.

Esiopetuksen tavoitteena on lasten oppimis-
edellytysten parantaminen sekä kehitys- ja oppi-
miseröjen tasoittaminen. Esiopetus edesauttaa
joustavaa siirtymistä varhaiskasvatuksen piiristä
alkuopetukseen. Esiopetuksen toteuttaminen
koko ikäluokalle mahdollistaisi esiopetuksen si-
sällön suunnitelmallisen kehittämisen. Näin voi-
taisiin myös nykyistä paremmin kehittää var-
haiskasvatuksen ja alkuopetuksen integrointia
yhteistyössä koulujen ja päiväkotien kanssa.
Useissa yhteyksissä on korostettu elinikäisen op-
pimisen tärkeyttä. Myös tästä näkökulmasta
katsoen esiopetuksen toteuttaminen on perustel-
tu.

Keskustan aloitteen mukaan kunnat järjes-
täessään esiopetusta voisivat itsenäisesti päättää,
järjestetäänkö esiopetus perusopetuksen, päivä-
hoidon vai molempien yhteydessä. Esiopetuksen
ulottaminen koko ikäluokalle vaatii joustavuut-
ta erityisesti kunnilta. Siksi on järkevää, että kun-
ta omat erityisolosuhteensa huomioon ottaen
päättää siitä, mikä taho esiopetuksen järjestää.

Esiopetuksen viikkotuntimäärästä tulee sää-
tää tarkemmin asetuksella ottaen huomioon pai-
kalliset olosuhteet. Esiopetusta tulee järjestää
kuitenkin vähintään 16 tuntia viikossa.

Valtionosuusleikkaukset vaarantavat opetuksen tason

Kuntien talousvaikeudet ovat tällä hetkellä suu-
rin koulutuksellista tasa-arvoa uhkaava tekijä.
Valtionosuusleikkaukset ja yksikköhintojen jäl-
keenjääneisyys todellisista kustannuksista ovat
heikentäneet perus- ja lukio-opetuksen järjestä-
misen edellytyksiä. Opetustoimeen kokonaisuus-
dessaan kohdistuneet leikkaukset ovat jo niin
mittavia, että opetuksen taso ja sivistyksellisten
peruspalvelujen saatavuus on vaarassa monissa
kunnissa.

Valtion on turvattava koulutuksen järjestäjäl-
le taloudelliset resurssit lakisääteisten tehtävien
suorittamiseen. Perus- ja lukio-opetuksen yksik-
köhinnat on nostettava vastaamaan todellisia
kustannuksia. Siksi esitämmekin, että rahoitus-
lain 65 § poistetaan, koska tämä pykälä merkitsi-

si sitä, että yksikköhintojen jälkeenjääneisyys
jatkuisi aina vuoteen 2001 saakka. Valiokunta-
kin on esittänyt huolensa yksikköhintojen jäl-
keenjääneisyydestä ja on ottanut mietintöön
asiaa koskevan lausuman. Pelkällä lausumalla
asiaa ei kuitenkaan voida korjata. Kun ongelma
on tiedossa, se on syytä lainsäädännöllä korjata
eikä jäädä odottamaan. Vaikeimmissa tilantees-
sa olevien kuntien kohdalla on oltava mahdolli-
suus erityisjärjestelyihin.

Ehdotamme hyväksyttäväksi lausuman, jossa eh-
dotetaan toiminta-avustusta huomattavissa talo-
udellisissa vaikeuksissa oleville kunnille.

Soveltuvuuskokeita vain perustellusta syystä

Perusopetuslaki turvaa oppilaalle aina oikeuden
omaan lähikouluun. On kuitenkin perusteltua
antaa vanhemmille oikeus valita lapsensa kou-
luksi myös muu koulu kuin kunnan osoittama
lähikoulu. Keskusta ei pidä hyvänä liiallista kou-
lujen välistä kilpailua, koska se voi johtaa koulu-
jen huomattaviin tasoeroihin.

Valiokunta esittää, että jos opetuksessa nou-
datetaan opetussuunnitelmaa, jossa painotetaan
yhtä tai useampaa oppiainetta, voidaan oppilaita
otettaessa käyttää oppilaan taipumuksia edellä
tarkoitettuun opetukseen osoittavaa koetta.
Keskustan mielestä lakiin tarvitaan lisäys siitä,
että muunlaisia kokeita ei saa järjestää otettaessa
oppilaita perusopetukseen. Valiokunnan enem-
mistö lisäsi tätä tarkoittavan kohdan mietintöön,
muttei hyväksynyt sitä lakipykälään. Keskusta
katsoo, että valintakokeiden tuleminen perus-
kouluun voidaan estää varmasti vain kirjoitta-
malla tätä tarkoittava kohta lakiin.

Nyt kun päätösvaltaa on siirretty kuntiin, osa-
vastuu koulutuksellisen tasa-arvon toteuttami-
sesta on siirtynyt kunnille. Kunnan koulutuksen
järjestäjänä on huolehdittava siitä, että kunnan
sisällä eri kouluissa oppilailla on tasavertaiset
edellytykset saada tasokasta opetusta.

Oppilaan erityistarpeet otettava huomioon

Monet oppilaat tarvitsevat yksilöllisistä syistä
erityistukea opinnoissaan. Erityisopetus, tuki-
opetus ja opinto-ohjaus on järjestettävä pitkä-
jänteisesti ja suunnitelmallisesti oppilaan tarpeis-
ta lähtien. Katsomme, että erityisopetus tulee

järjestää ensisijaisesti muun opetuksen yhteydessä. Valiokunnan enemmistön hyväksymän sanamuodon mukaan erityisopetus järjestetään ”mahdollisuuksien mukaan” muun opetuksen yhteydessä. Mielestämme tämä epämääräinen ilmaisu saattaa johtaa siihen, että kunnan taloudelliset intressit syrjäyttävät erityisopetusta tarvitsevan lapsen edun. Jo nyt käytäntö on osoittanut, että vammaisten edut ovat jääneet usein toissijaisiksi säästöistä päätettäessä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on kiinnittänyt huomiota vammaisten oikeuksien toteutumiseen.

Valinnaisuuden lisääntyessä oppilaan ohjauksen tarve korostuu. Valiokunnassa kuultujen asiantuntijoiden mukaan ääritapauksessa yhdellä opinto-ohjaajalla voi olla ohjattavana jopa 700—800 oppilasta. Mielestämme valiokunnan mietinnön perusteluissa olisi tullut selvästi lausua, ettei yksi opinto-ohjaaja pysty lain edellyttämällä tavalla ohjaamaan enempää kuin korkeintaan 250 oppilasta.

Ostopalveluja vain erityisestä syystä

Asiantuntijakuulemisen yhteydessä kävi ilmi, että ellei ostopalvelujen käyttöä tarkemmin määritellä, saattaisivat jotkut koulutuksen järjestäjät

hankkia koulutusta säästösyistä suurimmaksi osaksi ostopalveluilla. Tämä ei palvele yleissivistävän lukio-opetuksen ja ammatillisen koulutuksen kasvatuksellisia tavoitteita. Tästä syystä ostopalvelujen käytössä on lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa edettävä harkitusti. Valiokunta otti tätä tarkoittavan kohdan mietintöön, mutta se ei ole keskustan mielestä riittävä vaan myös lakipykäliin tulee ottaa selkeä rajaus, että ostopalveluina voidaan hankkia osa opetuksesta vain erityisestä syystä.

Ehdotus

Edellä esitetyn perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät 4.—7. lakiehdotus hyväksytään kuten valiokunnan mietinnössä,

että valiokunnan mietintöön sisältyvät 1.—3. ja 8. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Vastalauseen muutosehdotukset); ja

että hyväksytään 1 lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus).

Vastalauseen muutosehdotukset

1.

Perusopetuslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

(1 mom. kuten SiVM)

Lisäksi laissa säädetään oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna annettavasta esiopetuksesta, perusopetuksen oppimäärän suorittaneille annettavasta lisäopetuksesta ja

maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta. *Osana kunnan järjestämää päivähoitoa annettavaan tämän lain mukaiseen esiopetukseen sovelletaan lisäksi, jollei tässä laissa tai sen nojalla annetulla asetuksella toisin säädetä taikka niiden nojalla määrätä, mitä lasten päivähoidosta annettussa laissa (36/1973) ja sen nojalla annetulla asetuksella säädetään.*

2 §

Opetuksen tavoitteet

(1 ja 2 mom kuten SiVM)

Opetuksen tavoitteena on lisäksi turvata (*poist.*) yhdenvertaisuus koulutuksessa koko maan alueella.

3 §

(Kuten SiVM)

4 §

Velvollisuus järjestää perusopetusta

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta *sekä lapsille, jotka eivät vielä ole oppivelvollisia, perusopetusta edeltävää esiopetusta*. Kunta voi järjestää tässä laissa tarkoitettut palvelut itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa taikka hankkimalla ne 7 ja 8 §:ssä tarkoitettulta perusopetuksen järjestäjältä. *Kunta voi hankkia esiopetuspalvelut myös muulta kuin edellä tarkoitettulta julkiselta tai yksityiseltä päivähoitopalvelujen tuottajalta.*

(2 ja 3 momentti kuten SiVM)

Kunta, jossa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä asukkaita, on velvollinen järjestämään perusopetuksen ja esiopetuksen erikseen kumpaa-kin kieliryhmää varten.

5 §

Lisäopetuksen ja perusopetukseen valmistavan opetuksen järjestäminen

(1 mom. *poist.*)

(1 mom. kuten SiVM:n 2 mom.)

6 §

Oppilaan koulupaikan määräytyminen

Opetus tulee kunnassa järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämipaikkojen sijainti ja liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä. *Esiopetusta järjestettäessä tulee ottaa lisäksi huomioon, että opetuk-*

seen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää hyväkseen kunnan järjestämiä päivähoitopalveluita.

(2 ja 3 mom. kuten SiVM)

7—9 §

(Kuten SiVM)

10 §

Opetuskieli

Perusopetuksessa ja esiopetuksessa opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan antaa muulla kuin edellä mainitulla oppilaan omalla kielellä, jos se ei vaaranna oppilaan mahdollisuutta seurata opetusta.

(2—4 mom. kuten SiVM)

11—16 §

(Kuten SiVM)

17 §

Erityisopetus

(1 mom. kuten SiVM)

Jos oppilaalle ei vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun niihin verrattavan syyn vuoksi voida antaa opetusta muuten, tulee oppilas ottaa tai siirtää erityisopetukseen. Erityisopetus järjestetään (*poist.*) muun opetuksen yhteydessä taikka muutoin erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa. Tässä momentissa tarkoitettun oppilaan opetuksessa voidaan poiketa 11 §:stä sen mukaan kuin 14 §:n nojalla säädetään tai määrätään. Oppilaalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämisestä koskeva suunnitelma.

(3 ja 4 mom. kuten SiVM)

18—24 §

(Kuten SiVM)

25 §

Oikeus esiopetukseen ja oppivelvollisuus

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edel-

tävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Esiopetukseen osallistumisesta päättää huoltaja. (Uusi mom.)

(2 ja 3 mom. kuten SiVM:n 1 ja 2 mom.)

26 ja 27 §
(Kuten SiVM)

28 §

Koulutuspaikka

(1 mom. kuten SiVM)

Oppivelvollinen voi pyrkiä oppilaaksi myös muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun kouluun. Tässä momentissa tarkoitettuja oppilaita otettaessa hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Jos opetuksessa noudatetaan opetussuunnitelmaa, jossa painotetaan yhtä tai useampaa oppiainetta, voidaan oppilaita otettaessa käyttää myös oppilaan taipumuksia edellä tarkoitettuun opetukseen osoittavaa *soveltuvuuskoetta*. *Muunlaisia kokeita ei saa järjestää otettaessa oppilaita perusopetukseen. Valintaperusteista ja -kokeesta tulee ilmoittaa etukäteen. Kunta voi kuitenkin päättää, että sen järjestämään opetukseen otetaan ensisijaisesti kunnassa asuvia lapsia.*

29—36 §
(Kuten SiVM)

37 §

Henkilöstö

Jokaisella koululla, jossa järjestetään tässä laissa tarkoitettua opetusta, tulee olla toiminnasta vastaava rehtori *tai koulunjohtaja*.

(2 ja 3 mom. kuten SiVM)

38—50 §
(Kuten SiVM)

51 §

Opetuksen järjestämistä koskeva siirtymäsäännös

Esiopetusta koskevat säädökset tulevat voimaan 1 päivänä elokuuta 1999. (Uusi mom.)

(2 ja 3 mom. kuten SiVM:n 1 ja 2 mom.)

52—56 §
(Kuten SiVM)

2.

Lukiolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
(Kuten SiVM)

2 §

Lukiokoulutuksen tavoitteet

Lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden *kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen* sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi koulutuksen tulee tukea opiskelijan edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana.

(2 mom. kuten SiVM)

3 ja 4 §
(Kuten SiVM)

5 §

Yhteistyö ja koulutuksen hankkiminen

(1 mom. kuten SiVM)

Koulutuksen järjestäjä voi *erityisestä syystä* hankkia osan tässä laissa tarkoitetuista palveluista 3 §:ssä tarkoitettulta koulutuksen järjestäjältä tai muulta yhteisöltä taikka säätiöltä. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti.

6—44 §
(Kuten SiVM)

3.

Laki

ammattillisesta koulutuksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
(Kuten SiVM)

2 §

Koulutuksen tarkoitus

Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on kohottaa (*poist.*) ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja edistää työllisyyttä sekä tukea elinikäistä oppimista.

3 ja 4 §
(Kuten SiVM)

5 §

Koulutuksen tavoitteet

(1 mom. kuten SiVM)

Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea *kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen* sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten ja persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja.

(3 ja 4 mom. kuten SiVM)

6—9 §
(Kuten SiVM)

10 §

Yhteistyö ja koulutuksen hankkiminen

(1 mom. kuten SiVM)

Koulutuksen järjestäjä voi *erityisestä syystä* hankkia osan tässä laissa tarkoitetuista palveluista 9 §:ssä tarkoitettulta koulutuksen järjestä-

jältä tai muulta yhteisöltä taikka säätiöltä. Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti.

11—54 §

(Kuten SiVM)

8.

Laki**opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1—8 §

(Kuten SiVM)

9 §

Kunnan rahoitusosuus opetustoimen ja kirjaston käyttökustannuksiin

(1—3 mom. kuten SiVM)

Kunnan rahoitusosuuteen lisätään valtiolle lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta ja ammatillisen lisäkoulutuksen rahoituksesta aiheutuvien kustannusten perusteella kunnan asukasta kohden vuosittain markkamäärä, joka saadaan, kun 34 markkaa

muutetaan varainhoitovuoden arvioituun kustannustasoon. Tässä momentissa *mainittu markkamäärä* on laskettu vuoden 1998 arvioidussa kustannustasossa.

10—64 §

(Kuten SiVM)

65 §

(Poist.)

65—67 §

(Kuten SiVM:n 66—68 §)

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus osoittaa huomattavissa taloudellisissa vaikeuksissa oleville

kunnille toiminta-avustusta niin, että lakisääteinen perusopetus voidaan turvata kaikille peruskoululaisille.

Helsingissä 4 päivänä kesäkuuta 1998

Ossi Korteniemi /kesk
Aino Suhola /kesk

Anu Vehviläinen /kesk
Liisa Hyssälä /kesk

**VALTIOVARAINVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 18/1998 vp**

Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi

Sivistysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 10 päivänä kesäkuuta 1997 lähettänyt hallituksen esityksen 86/1997 vp koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi valmisteltavaksi käsiteltäväksi sivistysvaliokuntaan. Sivistysvaliokunta on pyytänyt valtiovarainvaliokunnalta lausunnon esitykseen sisältyvästä 8. lakiehdotuksesta, Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta.

Jaostokäsittely

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostossa.

Asiantuntijat

Sivistys- ja tiedejaostossa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Arto Sulonen, opetusministeriö
- ylijohtaja Aslak Lindström ja laskentapäällikkö Martti Kemppainen, Opetushallitus
- talousarviopäällikkö Lauri A. Manninen, Helsingin kaupunki
- toimialajohtaja Marita Vuorinen, Kuopion koulutuskeskus
- koulutoimenjohtaja Hilikka Orava, Sodankylän kunta
- kaupunginjohtaja Göran Wide, Tammisaaren kaupunki
- sivistystoimenjohtaja Aulis Pitkälä, Vantaan kaupunki

- sivistystoimenjohtaja Anneli Raunio, Ylöjärven kunta
- rehtori Ulla Lahtinen, Österbottens högskola (Åbo Akademi)
- rehtori Antti Teirikko, Helsingin kaupungin Lastenlinnan koulu edustaen samalla myös Haartmanin koulu
- johtokunnan jäsen Max Oker-Blom ja talouspäällikkö Kaija Ylipalo, Helsingin Rudolf Steiner -koulu
- rehtori Riitta Nurmi, Juutalainen koulu
- rehtori Jorma Parkkola, Oulun kuulovammaisten koulu
- koulunjohtaja Asko Peuraniemi, Rovaniemen sairaalakoulu
- johtaja Irja Vinni, Ruskeasuon koulu
- oppisopimusjohtaja Pirjo Järvinen, Pirkanmaan oppisopimustoimisto
- puheenjohtaja Pirjo Elo, Ammatillisen koulutuksen talouspäällikköt ry
- toiminnanjohtaja Petri Pohjonen, Ammatillisten Aikuiskoulutuskeskusten Liitto
- pääsihteeri Eero Leminen, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry
- puheenjohtaja Malin Berglund, Finlands svenska skolorgdomsförbund FSS rf
- rahastonhoitaja Carl Haglund ja kansainvälisten asiain vastaava Ted Urho, Finnish International Baccalaureate Society FIBS ry
- puheenjohtaja Hannu Vepsä ja varapuheenjohtaja Voitto Leivo, Iltakoulujen Liitto ry

- sosiaalipäällikkö Tauno Terho, Invalidiliitto ry
- toiminnanjohtaja Eeva-Inkeri Sirelius, Kansalais- ja työväenopistojen liitto KTOL ry
- johtaja Maarit Toveri, Kaupallisen opetuksen edistämislaitos ry
- kuntoutusjohtaja Veikko Korpela ja rehtori Olavi Uitto, Keuhkovammaliitto
- puheenjohtaja Erja Väisänen ja yhdistyksen jäsen Sirkka-Liisa Makkonen, Koulukuraattorit—Skolkuratorer ry
- koulutussuunnittelija Jari Salomaa, Kuntalan ammattiliitto
- puheenjohtaja Markku Jokinen, koulutussuunnittelija Marja-Leena Toukonen, viittomakielen tulkki Kati Marjanen ja viittomakielen tulkki Virpi Thurén, Kuurojen Liitto ry
- kuntoutusjohtaja Teuvo Ruponen ja koulutussihteeri Jaana Aalto, Näkövammaisten Keskusliitto ry
- apulaisosastopäällikkö Pentti Aho, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- koulutussihteeri Ulla Aikio-Puoskari, Saamelaiskäräjät
- puheenjohtaja Leena Joensivu, Sosiaali- ja terveysalan opettajat ry
- puheenjohtaja Lea Blåfield, Steinerpedagogiikan seura ry
- puheenjohtaja Leena Kuokkanen ja varapuheenjohtaja Martti Sinkkonen, Steinerpedagogiikan yhteisöt ry
- edunvalvontasihteeri Kari Seppälä, Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto SAKKI ry
- puheenjohtaja Pia Mattfolk, Suomen erityiskasvatuksen liitto SEL ry
- puheenjohtaja Ville Marjomäki ja pääsihteeri Heikki Sederlöf, Suomen Kansanopistoyhdistys
- pääsihteeri Ritva Ojalehto, Suomen Kesäyliopistot ry
- erityisasiantuntija Jouko Heikkilä, Suomen Kuntaliitto
- varapuheenjohtaja Timo Salmi, Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- puheenjohtaja Aimo Ritaluoto, Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry
- puheenjohtaja Svanhild Lindberg ja hallituksen jäsen Brita Hiitola, Suomen NOBAB—NOBAB i Finland ry
- puheenjohtaja Antero Penttilä, Suomen Rehtorit ry.
- puheenjohtaja Henrik Lax ja apulaispääsihteeri Viveca Lahti, Svenska Finlands folkting
- varapuheenjohtaja Seija Toivonen, Urheilupoistojen yhdistys ry
- pääsihteeri Timo Toiviainen, Vapaan sivistystyön yhteisjärjestö
- puheenjohtaja Hannu Karvonen, Yksityiskoulujen liitto ry

Lisäksi Svenska skolan för synskadade on lähettänyt sivistys- ja tiedejaostolle kirjallisen lausuntonsa.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että koulutusta koskeva lainsäädäntö uudistetaan. Voimassa oleva oppilaitosmuotoihin perustuva runsas ja hajanainen lainsäädäntö ehdotetaan korvattavaksi koulutuksen tavoitteisiin ja sisältöihin, koulutusasteisiin ja -muotoihin sekä opiskelijoiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin perustuvalla nykyistä suppeammalla ja keskitetyimmällä lainsäädännöllä. Koulutuksen järjestäjien toimivaltaa päättää

koulutuksen järjestämistavoista lisätään olennaisesti.

Esitys sisältää ehdotukset perusopetuslaiksi, lukiolaiksi, laiksi ammatillisesta koulutuksesta, laiksi ammatillisesta aikuisopetuksesta, laiksi vapaasta sivistystyöstä, laiksi taiteen perusopetuksesta, laiksi valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta sekä laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta. Ehdotetut lait

kattavat yliopistoissa ja korkeakouluissa sekä ammattikorkeakouluissa järjestettävää koulutusta lukuun ottamatta opetusministeriön alaisen koulutuksen perusopetusta edeltävästä esiopetuksesta aikuiskoulutukseen. Ehdotetut kahdeksan lakia korvaisivat mainittua koulutusta koskevat nykyiset yhteensä 26 lakia.

Lainsäädännössä ehdotetaan eräitä vapaata sivistystyötä koskevia poikkeuksia lukuun ottamatta luovuttavaksi oppilaitosmuotojen ja -ryhmien mukaisesta institutionaalisesta sääntelystä. Ehdotetut lait koskisivat samalla tavalla valtion, kunnan, kuntayhtymän, yksityisen yhteisön tai säätiön järjestämää koulutusta. Kunkin lain soveltamisala kattaisi kaiken asianomaisessa laissa tarkoitettun koulutuksen oppilaiden iästä ja koulutuksen järjestämistavasta tai -paikasta riippumatta. Koulutusta koskeviin lakeihin ei sisällytettäisi hallintoa eikä virka- ja tehtävärakennetta koskevia säännöksiä. Oppilaitoksen johtajana toimivan rehtorin ja opettajien kelpoisuusvaatimuksista ehdotetaan lakien nojalla säädettäväksi asetuksella.

Koulutuksen tavoitteita ja keskeistä sisältöä koskevat säännökset säilyisivät pääosin nykyisellään. Opiskelijoiden oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi. Lukiolakiin, ammatillisesta koulutuksesta annettavaan lakiin ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettavaan lakiin ehdotetaan otettaviksi säännökset koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta olla yhteistyössä muiden alueella toimivien lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien kanssa sekä säännökset opiskelijoiden oikeudesta lukea hyväksi muualla suoritettuja opintoja.

Rehtorien, opettajien ja muun opetustoimen henkilöstön oikeudellinen asema määräytyisi palvelussuhdelajin mukaan kuntalain, kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta annetun lain, valtion virkamieslain tai työsopimuslain mukaan.

Lukiolakiin, ammatillisesta koulutuksesta an-

nettavaan lakiin, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettavaan lakiin ja taiteen perusopetuksesta annettavaan lakiin ehdotetaan otettaviksi säännökset koulutuksen järjestäjän mahdollisuudesta hankkia koulutuspalvelut osittain muilta koulutuksen järjestäjiltä taikka myös muilta kuin koulutuksen järjestämisluvan saaneilta yhteisöiltä tai säätiöiltä. Koulutuksen järjestäjä vastaa, että sen hankkimat palvelut järjestetään lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Koulutuksen laadun ja valtakunnallisen yhtenäisyyden turvaamiseksi lakeihin ehdotetaan otettaviksi säännökset koulutukselle säädettyjen ja määrättyjen tavoitteiden toteutumisen arvioinnista.

Hallituksen esitykseen sisältyvä 8. lakiehdotus laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta korvaa voimassa olevan rahoituslain. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmä säilyy periaatteeltaan ja rakenteeltaan nykyisellään. Toiminnallisen lainsäädännön uudistus edellyttää kuitenkin myös useiden opetustoimen rahoitussäännösten muuttamista. Muutokset koskevat sisällöllisesti pääasiassa säännöksiä opetustoimen yksikköhintojen laskemisesta.

Rahoitus määräytyisi pääosin voimassa olevien perusteiden mukaisesti oppilas- ja opiskelijamäärien, opetustuntimäärien sekä muiden vastaavien toiminnan laajuutta kuvaavien tekijöiden sekä niitä kohden ennalta seuraavaa vuotta varten määrättyjen laskennallisten yksikköhintojen perusteella. Rahoitusjärjestelmään tehtäisiin ehdotettujen uusien rahoitettavaa toimintaa koskevien lakien uudistamisen edellyttämät muutokset. Rahoitusta koskevissa säännöksissä otettaisiin esimerkiksi huomioon luopuminen peruskoulun hallinnollisesta jaosta ala- ja yläasteeseen ja koulukodissa annettavaa opetusta koskevat säännökset ehdotetussa perusopetuslaissa sekä luopuminen ammatillisen koulutuksen jakamisesta oppilaitosmuotoihin.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 1998.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Vuosina 1993 ja 1994 toteutettiin valtionosuusjärjestelmän uudistus. Tällöin kuntien ja muiden koulutuksen järjestäjien päätösvaltaa lisättiin olennaisesti, kun valtionosuuden laskentaperusteet eivät enää sitovasti määrää valtionosuuden käyttöä. Koulutuksen järjestäjän varainhoitovuoden aikana tekemät ratkaisut eivät ole uudistuksen jälkeen enää vaikuttaneet mainitun vuoden valtionosuuden määrään. Uuden järjestelmän tarkoituksena on ollut kannustaa koulutuksen järjestäjiä toiminnallisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisiin ratkaisuihin.

Valtionosuusuudistus oli lähtökohdiltaan toimintoja kokoava. Siinä pyrittiin etsimään yhteisiä nimittäjiä opetus- ja kulttuurihallinnon eri toiminta-alueille ja käyttämään niitä valtionosuuksien mitoituserusteina. Kuntien on mahdollista tasapainottaa palvelurakennettaan kulloistenkin tarpeiden edellyttämällä tavalla, koska valtionosuuksien käytössä hallintokuntarajat voidaan ylittää. Tämä antaa myös mahdollisuuden kuntakohtaiselle ja paikalliselle arvostukselle.

Rahoitusjärjestelmää uudistettiin myös vuoden 1997 alusta lukien selvitysmies Kosken ehdotuksen mukaisesti. Tällöin rahoitusjärjestelmässä toteutettiin ns. ylläpitäjämalli, jossa koulutoimen valtionosuudet myönnetään ja maksetaan yksikköhintojen mukaisina suoraan oppilaitosten ylläpitäjille. Muutokseen sisältyi myös kuntien osuuskien määräytyminen asukasperusteisesti entisen oppilaskohtaisen määräytymisen sijasta. Valiokunnan mielestä tämä uudistus on selkeyttänyt varsinkin opetustoimen rahoitusjärjestelmää entiseen kotikuntamalliin verrattuna. Rahoitus kohdistetaan nyt suoraan koulutoimen toiminnasta, tuloksesta ja taloudesta vastaaville ylläpitäjille eli kunnille, kuntayhtymille ja yksityisille yhteisöille. Näin toiminnasta ja taloudesta muodostuvat myös rahoituksen perusteet. Lisäksi uusi järjestelmä on vähentänyt valtionosuusbyrokratiaa.

Uusien rahoitussäännösten mukaan kunnan valtionosuus sekä kuntayhtymän ja yksityisen

järjestämän koulutuksen rahoitus määräytyy nykyiseen tapaan oppilasta, opetustuntia, opintoviikkoa, opiskelijavuorokautta tai muuta vastaavaa suoritetta kohden määräytyjen laskennallisten yksikköhintojen perusteella sekä kunnan rahoitusosuus asukasmäärän perusteella. Yksikköhinnat laskettaisiin edelleenkin tiettyinä vuosina toteutuneiden kokonaiskustannusten perusteella. Koulutusta koskevaan lainsäädäntöön ehdotetut rakenteelliset muutokset eivät ehdotuksen mukaan vaikuta valtion rahoituksen määrään eikä valtion ja kuntien väliseen kustannusten jakoon.

Valiokunta pitää perusteltuna opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän periaatteiden säilyttämistä ennallaan. Toiminnallisen lainsäädännön muutokset tuovat kuitenkin lisää joustavuutta koulutuksen järjestämiseen. Tässä tilanteessa valiokunta pitää välttämättömänä, että koulutuksen järjestäjiltä vaaditaan kokonaislaatua. Siirryttäessä koulutusprosessin ennakkollisesta sääntelystä yhä enemmän koulutuksen tavoitteisiin ja toimintaan perustuvaan lainsäädäntöön korostuu arvioinnin merkitys. Koulutuksen arviointi tulee olemaan keskeinen keino turvattaessa koulutuspalvelujen laatu ja valtakunnallinen vertailukelpoisuus.

Valiokunta pitää yksikköhintoihin perustuva valtionosuuskien laskentaa tarkoituksenmukaisena. Yksikköhinnoissa tulee ottaa huomioon koulutuksen järjestämisen todelliset ja tarpeelliseksi katsotut kustannukset sekä erityiset koulutustehtävät siten, että toiminnalla ja rahoituksella on selkeät ja loogiset yhteydet. Yksikköhintajärjestelmässä on mahdollista ottaa huomioon myös kuntien ja muiden ylläpitäjien erityiset olosuhteet ensisijaisesti palvelujen tuottajina, ei niinkään oppilaiden asuinpaikkana. Yksinkertaisella ja vähän muuttujia sisältävällä järjestelmällä em. vaatimuksia ei voida toteuttaa. Valtioneuvosto vahvistaa vuosittain yksikköhintojen keskimääräiset markkamäärät koulutusmuodittain seuraavaa varainhoitovuotta varten.

Valiokunta on kuitenkin jo useana vuonna valtion talousarvioehdotuksen käsittelyn yhteydessä kiinnittänyt huolestuneena huomiota sii-

hen, että yksikköhinnat eivät vastaa toteutuneita kustannuksia. Opetustoimen valtionosuusien perustana olevia yksikköhintoja ei ole voitu valtiontaloudellisista syistä tarkistaa todellisten kustannusten mukaisiksi. Yksikköhinnoilla on kuitenkin kuntien toimintaa ohjaava merkitys ja toisaalta yksityiset oppilaitokset joutuvat tulemaan toimeen yksikköhintoihin perustuvilla valtionosuuksilla. Vaikka opetustoimen valtionosuuskehitys on kääntynyt myönteiseksi, valiokunta pitää koulutuksen laadun ja saatavuuden kannalta tärkeänä, että yksikköhinnat vastaisivat todellisia kustannuksia. Uhka eriarvoistumisesta, syrjäytymisestä sekä koululaisten ja opetushenkilöstön jaksamisesta lisääntyy. Erityisesti leikkaukset ovat kunnissa kohdistuneet liiaksi erityisopetukseen ja tukiopetukseen. Lisäksi kerhotunneista on osittain luovuttu kokonaan ja liikunnan osuutta opetuksessa on vähennetty, vaikka näiden piirissä tapahtuva toiminta ehkä parhaiten ehkäisee syrjäytymistä jo varhaisessa vaiheessa.

Valiokunta korostaa sitä, että samalla kun lisäresursseja ohjataan koulutuksen kehittämiseen, esim. tietotekniikkaan, on yhteiskunnan pystyttävä huolehtimaan siitä, että syrjäytyminen voidaan ehkäistä ja että huolehditaan erityistä tukea tarvitsevista oppilaista. Tämä ei voi onnistua ilman, että koulutukseen edelleenkin panostetaan voimakkaasti taloudellisia voimavaroja. Järjestelmien yksinkertaistaminen on sinänsä kannatettavaa, mutta se ei saa johtaa siihen, että samalla luovutaan koululaisten yksilöllisestä huolenpidosta, mikä tarkoittaa erityisesti tukea tarvitsevien vähemmistöjen ja muiden erityisryhmien huolenpitoa. Edelleen valiokunta korostaa sitä, että rahoitusjärjestelmän tulee olla vain toiminnan toteuttamisväline — ei toimintaa ohjaava.

Koska valiokunta hyväksyy ehdotetun rahoitusjärjestelmän yleisperustan, se on käsitellyt seuraavassa niitä epäkohtia, joita valiokuntakäsittelyssä on tullut esiin ja jotka valiokunnan mielestä vaativat toimenpiteitä.

Perusopetuksen rahoitus

Valtionosuus perusopetukseen määräytyy lähtökohtanaan kaikkeen perusopetuslain mukaiseen

opetukseen määrättävä yhtenäinen yksikköhinta. Tätä yksikköhintaa porrastetaan rahoituslain säännösten edellyttämässä puitteissa. Kuten edellä on todettu, valiokunta pitää tätä järjestelmää tarkoituksenmukaisena.

Hallituksen esityksen eduskuntakäsittelyn aikana julkista keskustelua on käyty mm. perusopetuksen tasa-arvotavoitteiden näkökulmasta. Valiokunnan mielestä suurin uhka koulutukselliselle tasa-arvolle on perusopetuksen kokonaisvoimavarojen niukkuus. Kuntien koulutusta koskevat rahoituspäätökset eivät siten ole lain-säädännöstä riippuvaisia vaan käytettävissä olevien taloudellisten resurssien suuntaamisesta.

8. lakiehdotus laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta

17 §. Luopuminen peruskoulun hallinnollisesta jaosta ala- ja yläasteeseen edellyttää peruskoulun valtionosuuden perusteina olevien yksikköhintojen laskentaperusteiden muuttamista. Nykyisen rahoituslain mukaan peruskoulun yksikköhintaa porrastetaan mm. kunnan kouluverkon rakenteen perusteella. Voimassa olevan rahoitusasetuksen mukaan kunnan kouluverkkoa kuvaavan tunnusluvun vaikutus peruskoulun yksikköhintaan on 40 %. Laskettaessa tunnuslukua otetaan erikseen huomioon kunnan pienet ala-asteet, yläasteen ylläpitäminen sekä kunnan ainoa samankielinen alle 180 oppilaan yläaste. Ehdotettu perusopetuslaki edellyttää siten muutoksia tunnusluvun laskentaperusteisiin. Valiokunta korostaa sitä, että näillä muutoksilla ei ole vaikutusta valtionosuuden kokonaismäärään ja tarkoituksena on, että myös muutokset yksittäisten kuntien ja muiden koulutuksen järjestäjien rahoitukseen jäävät mahdollisimman vähäisiksi.

Ruotsinkielisen opetuksen yksikköhinnat pelkästään suomenkielisessä kunnassa. Pykälän 2 momentin mukaan ruotsinkielisissä ja kaksikielisissä kunnissa yksikköhintoja korotetaan 10 prosentilla ruotsinkieliseen opetukseen ja saamelaisen kotiseutualueen kunnissa vastaavalla prosentimäärällä saamenkieliseen opetukseen osallistuvien opiskelijoiden osalta. Sen sijaan perusopetusta antavilla ja pelkästään suomenkielisissä kunnissa sijaitsevilla ruotsinkielisillä kouluilla ei ole lakiehdotuksen mukaan oikeutta yksikkö-

hinnan korotuksiin kielen perusteella. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tällaisia kouluja on Suomessa yhdeksän ja näissä kouluissa yhteensä 764 oppilasta. Koska korotus perustuu mm. korkeampiin oppimateriaalikustannuksiin, valtiovarainvaliokunta katsoo, että tapauksissa, joissa kunta järjestää perusopetuslain 4 §:n 4 momentin mukaista opetusta, tulisi myös pelkäästään suomenkielisissä kunnissa sijaitsevien ruotsinkielisten koulujen saada korotettu yksikköhinta. Sen vuoksi valtiovarainvaliokunta esittää

että sivistysvaliokunta muuttaa 8. lakiehdotuksen 17 §:n 2 momenttia siten, että perusopetuslain 4 §:n 4 momentin mukais- ta perusopetusta antavilla ja pelkäästään suomenkielisissä kunnissa sijaitsevilla ruotsinkielisillä kouluilla olisi oikeus yksikköhinnan korotukseen kielen perusteel- la.

Erityisopetus. Nykyisen peruskoululain 3 §:n ja uuden perusopetuslakiehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan opetus on järjestettävä oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaisesti. Tämä koskee sekä yleisopetuksen ryhmissä että erityisopetuksen ryhmissä järjestettävää kasvatusta ja opetusta. Erityisopetuksen järjestämistä oppilaalle harkittaessa ensisijainen vaihtoehto on opetuksen järjestäminen yleisopetuksen yhteydessä. Tarvittaessa voidaan oppilas siirtää erityisluokalle. Peruskoulussa erityisopetusta saaneita oppilaita oli lukuvuonna 1987—1988 noin 96 800 ja lukuvuonna 1994—1995 noin 94 000 oppilasta. Erityisopetus järjestetään osa-aikaisena erityisopetuksena tai siten, että opiskelija siirretään erityisopetukseen. Tämä järjestetään joko muuhun opetukseen integroituna tai luokkamutoisena eli segregoituna erityisopetuksena. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan luokkamutoisessa erityisopetuksessa olevien oppilaiden määrä koko ikäluokasta on pysynyt suunnilleen samana (2—3 %) viimeiset 30 vuotta, mutta lisääntynyt aivan viime vuosina. Erityisluokista noin 1/3 on sijoitettu ala- ja yläasteen kouluihin ja 2/3 erityisopetuksen luokista on erityiskouluissa. Erityisopetuksen kustannuskehityksessä on tapahtunut 1990-luvulla muutoksia, mutta se ei poikkea yleisestä koulutoimen kustannuskehityksestä. Alueellisesti ja paikallisesti

muutokset erityisopetuksessa ovat joissakin tapauksissa olleet selvästi jyrkempiä kuin koulutoimessa keskimäärin. Luokkamutoisen erityisopetuksen oppilaskohtaiset menot ovat laskeneet vuodesta 1992 vuoteen 1994 keskimäärin 6 %. Vammais- ja sairaalaopetuksen menot oppilasta kohden ovat 1990-luvulla laskeneet kuitenkin huomattavasti enemmän kuin peruskoulun kustannukset keskimäärin eli noin 20 %.

Perusopetuslain 16 ja 17 §:n säännökset antavat mahdollisuuden tarkoituksenmukaisiin opetuksen järjestelyihin erityistä tukea tarvitseville. Tämä voi olla tukiovetusta, osa-aikaista erityisopetusta tai 17 §:n 2 momentin mukaista erityisopetusta. Opetuksen järjestäjille säädetään nykyistä selkeämmin velvollisuus osa-aikaisen erityisopetuksen järjestämiseen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että erityisopetukseen siirtämisestä koskevat päätökset myös käytännössä tehdään oppilaan lähtökohdista. Integrointi ja segregointi tulee tapahtua lapsen tarpeiden mukaisesti ja päätöksen tekemiseen osallistuu myös oppilas ja hänen huoltajansa. Ensisijaisena lähtökohdana erityisopetukseen siirtämisessä on integrointi. Vammaisten oppilaiden opiskelu yleisopetuksen ryhmissä edistää paitsi koulutuksellista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta myös molemminpuolista vuorovaikutusta ja hyväksymistä.

Valtiovarainvaliokunta ehdottaa,

että sivistysvaliokunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että päätökset erityisopetukseen siirtämisestä tehdään oppilaan tarpeista lähtien ja että turvataan tukiovetusta ja erityisopetusta tarvitsevien oppilaiden tasa-arvoiset mahdollisuudet opiskeluun.

Perusopetuslakiehdotuksen opetuksen maksuttomuutta koskevan 31 §:n mukaan vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on muun ohella oikeus saada maksutonta opetukseen osallistumisen edellyttämät avustajapalvelut. Koulunkäyntiavustajan työn tarkoituksena on tukea oppilaan optimaalista toimintakykyä erilaisissa toimintaympäristöissä. Tavoitteena on oppilaan avustaminen ja tukeminen oppimisprosessin eri vaiheissa siten, että oppilaan itsenäisyys ja omatoimisuus korostuvat. Koulunkäyntiavustajalta edellytetään riittävästi

tietoa vammaisuudesta ja kehityksen häiriöistä ja hoitotoimenpiteistä, vuorovaikutustaitoja, vastuullisuutta ja pedagogisia valmiuksia. Koulunkäyntiavustajan työn ydintoimintoja ovat kasvun tukeminen, avustaminen ja oppimistilanteissa ohjaaminen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että koulunkäyntiavustajien koulutus ja avustajien palkkaaminen toteutetaan niin, että nämä tavoitteet voidaan saavuttaa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös valtion vammaisten lasten koulujen ja ammatillisten erityisoppilaitosten rahoitukseen, vaikka se ei valtionosuuslainsäädännön piiriin kuulukaan. Valtion erityisoppilaitoksia ollaan kehittämässä mm. niin, että yksi oppilaitos hoitaa resurssikeskuksena yhden tai useamman vammaisryhmän koulutuksen laajalla alueella. Valiokunta korostaa sitä, että jatkossa valtion vammaisten koulujen ja ammatillisten erityisoppilaitosten rahoitus tulee järjestää niin, että pitkäjänteinen toiminnan suunnittelu ja kehittäminen kouluissa on mahdollista ja että nämä oppilaitokset voivat täyttää tehtävänsä erityisesti vaikeavammaisten henkilöiden koulutuksellisen tasa-arvon toteuttajina.

Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että kuntien yksikköhintoja porrastettaisiin perusopetusta varten mm. niin sanottua luokkamuotoista erityisopetusta saavien oppilaiden määrän perusteella. Valiokunta toteaa, että säännöksen mukaan yksikköhintoja korottavana tekijänä otetaan huomioon kaikki erityisopetukseen siirretyt, eli myös yleisopetukseen integroiduista erityisopetuksen opetussuunnitelmien mukaan opiskelevista oppilaista tulee korotus.

Kansanopistojen perus- ja lukio-opetuksen yksikköhinnat. Perusopetuksen ja lukio-opetuksen yksikköhintaa voidaan rahoituslain 17 §:n 4 momentin ja 18 §:n 2 momentin nojalla korottaa opetuksen järjestäjälle määrätyn erityisen koulutustehtävän perusteella tai muusta erityisestä syystä. Tällainen erityistehtävä olisi hallituksen esityksen perustelujen mukaan mm. perusopetuksen järjestäminen sisäoppilaitosmuotoisesti kansanopistoissa. Kansanopistojen ylläpitäjille annettaisiin lain voimaan tullessa erityiseksi koulutustehtäväksi järjestää internaattimuotoista perusopetusta. Niissä kansanopistoissa, joissa

perusopetuksen ja lukio-opetuksen osuus on opiston toiminnan kokonaismäärästä merkittävä, yksikköhintaa voitaisiin tarpeen mukaan korottaa myös harkinnanvaraisesti. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kansanopistojen tutkintotavoitteisen koulutuksen valtionosuus tulee laskemaan ja vaikeuksia tulee olemaan erityisesti niillä kansanopistoilla, jotka järjestävät paljon lukio- ja perusopetusta, koska näissä kansanopistoissa opiskelijakohtainen yksikköhinta poikkeaa muiden oppilaitosten vastaavasta huomattavasti. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kansanopistojen lukio-opiskelijoiden määrä oli vuonna 1997 noin 300 henkeä, peruskouluopiskelijoiden määrä noin 350 henkeä ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden määrä noin 2 330 henkeä.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että esimerkiksi kansanopistojen peruskoululinjojen opiskelijoiden joukossa on huomattava osa sellaisia opiskelijoita, jotka eri syistä eivät ole onnistuneet suorittamaan peruskoulua varsinaisen koulujärjestelmän puitteissa. Tällöin kesken jäänyt 9-vuotinen peruskoulutus tulee täydentää sekä itsetunto-, asenne- ja motivaatio-ongelmat korjata vuodessa. Tällainen ns. second chance -luonteinen opetus- ja kasvatus toiminta ei ole järjestettävissä yhdenmukaisesti peruskoulun ryhmäkokojen ja muiden menettelyjen kanssa. Tästä puolestaan seuraa, että myöskään yksikköhinnat eivät ole sovellettavissa sellaisinaan. Kuitenkin nuorten ja aikuisten syrjäytymiskehityksen ja pitkäaikaistyöttömyyskierteen katkaiseminen on erityisesti yksilön mutta myös yhteiskunnan kokonaisedun näkökulmasta tärkeää. Sen vuoksi valtiovarainvaliokunta ehdottaa,

että kansanopistojen mahdollisuudet yleissivistävän ja tutkintotavoitteisen opetuksen antamiseen turvataan määrittelemällä kansanopistojen harjoittamalle perusopetukselle sen erityispiirteet huomioon ottava riittävä yksikköhinta.

Saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen rahoitus. Valiokunta kiinnittää huomiota saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen erityistarpeisiin. Saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan alkuperäiskansana on turvattu perustuslain säännöksin. Saamen kielen

ja saamenkielisen opetuksen taloudellista ja lain-säädännöllistä perustaa on kehitetty useissa uudistuksissa 1970-luvun puolivälistä lähtien. Opetuksen rahoitustilanne on kuitenkin muuttunut vuoden 1993 valtionosuusuudistuksen jälkeen. Kuntien saamat valtionosuudet perustuvat laskennalliseen järjestelmään. Yhdessä valtionosuuksien tasausjärjestelmän kanssa tämä on kuitenkin johtanut siihen, että kuntien saamat yksikköhintojen korotukset menettävät merkityksensä. Myöskään kuntien saamia yleisiä harkinnanvaraisia valtionosuuksia ei ole ollut mahdollista suunnata saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen rahoittamiseen. Näin ollen saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen kehittäminen vaarantuu.

Opetusministeriö on 1.4.1998 asettanut työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää saamelaisen kotiseutualueen kunnissa järjestettävän saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen turvaamiseksi tarvittavaa rahoitusta. Työryhmän määräaika päättyy 15.8.1998. Valiokunta korostaa sitä, että äidinkielen ja äidinkielen opetus ovat perusta kaikelle oppimiselle ja jokaiselle oppilaalle kuuluva perusoikeus. Valtiovarainvaliokunta katsoo, että saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen rahoitus tulee pikaisesti ratkaista. Sen vuoksi valtiovarainvaliokunta esittää,

että sivistysvaliokunta kiirehtii sellaisen rahoitusjärjestelmän aikaansaamista, joka turvaa saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen myönteisen kehityksen jatkumisen.

Sairaalaopetus. Perusopetuslakiehdotuksen mukaan sairaalan sijaintikunta on velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle oppilaalle opetusta siinä määrin kuin se oppilaan terveys ja muut olosuhteet huomioon ottaen on mahdollista. Sairaalaopetusta saavan oppilaan kotikunta on velvollinen maksamaan maksuosuuden sairaalan sijaintikunnalle. Kotikunnan maksuosuus lasketaan hoitopäivää kohden sairaalan sijaintikunnalle opetuksesta aiheutuneiden todellisten keskimääräisten vuosikustannusten perusteella. Kustannukset lasketaan jakamalla sairaalan sijaintikunnalle kaikista sairaalaopetusta saavista oppilaista aiheutuvat vuosikustannukset vuotuisten hoitopäivien määrällä. Näin ollen

sairaalan sijaintikunnan tulee laskutuksessaan soveltaa samoja kustannuksia kaikkiin sijaintikunnassa sairaalaopetusta saaviin oppilaisiin. Pykälän 1 momentin mukaisen kotikuntalaskutuksen pohjana olevat kustannukset lasketaan laskutusvuotta edeltävänä vuonna hoitopäivää kohden toteutuneiden kustannusten perusteella. Kustannuksissa voidaan ottaa huomioon kustannustason muutokset sekä objektiivisesti arvioitavissa olevat kustannuksiin vaikuttavat toiminnan laadun ja laajuuden muutokset.

Lukiokoulutuksen rahoitusta koskevat erityiskysymykset

Vaikeavammaisen henkilön opiskellessa lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa tai ammattikorkeakoulussa hän saattaa tarvita tukitoimia, jotka yleensä on yhdistetty erityisopetukseen. Tällaisia tukitoimia ovat esimerkiksi henkilökohtainen avustaja, opiskelijahuolto- ja tekniset opiskelun apuvälineet. Nämä tukitoimet määräytyvät eri järjestelmien kautta. Valiokunta katsoo, että tulisi selvittää, onko tarkoituksenmukaista yhtenäistää toisen asteen koulutuksen tukitoimien rahoitusperusteet.

Valiokunta pitää välttämättömänä sairaalan, lukiossa opiskelevan tai lukioon siirtyvän potilaan ja koulun välistä kiinteää yhteistyötä opiskelijan mahdollisimman häiriöttömän opetuksen järjestämiseksi sairauden aikana.

Ammatillisen koulutuksen rahoitusta koskevat erityiskysymykset

Ammattikorkeakoulujen yksikköhinnat. (20 §) Ammattikorkeakouluopinnoista annetun asetuksen (256/1995) 11 §:n mukaan ammattikorkeakoulun on järjestettävä ammattikorkeakoulututkintoon johtavat opinnot siten, että kokopäiväopiskelija voi suorittaa opinnot niiden laajuutta vastaavassa ajassa. Mainituissa 11 §:ssä säädetään lisäksi, että kokopäiväopiskelijan on suoritettava opinnot viimeistään yhtä vuotta niiden laajuutta pitemmässä ajassa, jollei ammattikorkeakoulu erityisestä syystä myönnä opiskelijalle tästä poikkeusta.

Käytännössä ammattikorkeakoulututkinnon suorittaminen kestää usein kauemmin kuin opintojen laajuus edellyttää. Tähän on syynä ensinnä-

kin se, että opiskelijan ei aina käytännössä ole mahdollista suorittaa tutkintoa normin mukaisessa ajassa henkilökohtaisen koulutusohjelman laajuuden vuoksi. Opiskeluaikojen pitenemiseen ovat vaikuttaneet myös muut syyt, kuten esimerkiksi opiskelijoiden mahdollisuus suunnitella opiskelunsa aikaisempaa vapaammin ja mahdollinen työssäkäynti opintojen aikana. Tämänhetkisten arvioiden mukaan noin 10 % ammattikorkeakoulujen opiskelijoista ylittää opintojen laajuutta vastaavan opiskeluajan.

Opiskeluajan keskimääräinen piteneminen aiheuttaa julkiselle taloudelle lisäkustannuksia rahoitusjärjestelmässä, joka perustuu opiskelijamääriin ja opiskelijaa kohden määrättäviin yksikköhintoihin. Jotta ammattikorkeakoulu-uudistuksen kustannukset pysyisivät ennakoiduissa rajoissa, lisättiin voimassa olevaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun asetukseen (jäljempänä rahoitusasetus) 1 päivästä elokuuta 1996 lukien säännös, jonka mukaan ammattikorkeakoulututkintoa suorittava opiskelija voidaan valtionosuutta myönnettäessä ja maksettaessa lukea opiskelijaksi (yksikköhinnan kertojana) enintään opintojen laajuutta vastaavan ajan. Rahoitus koskee sekä väliaikaisia että vakinaisia ammattikorkeakouluja.

Mainittu rahoitusasetuksessa säädetty valtionosuutta myönnettäessä ja maksettaessa käytettävän opiskelijamäärän leikkaus tarkoittaa, että niiden vakinaisten ja väliaikaisten ammattikorkeakoulujen, joissa on yliaikaisia opiskelijoita, tulee järjestää opetus aikaisempaa pienemällä valtionrahoituksella. Opiskelijakohtaiset kustannukset mainituissa ammattikorkeakouluissa tällöin alenevat, jolleivät ammattikorkeakoulujen ylläpitäjät anna ammattikorkeakouluille lisärahoitusta, joka kompensoi pienentyntä valtionrahoitusta.

Opiskelijakohtaiset yksikköhinnat lasketaan joka toinen vuosi tutkinnoittain opiskelijaa kohden laskettujen toteutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella. Sekä voimassa olevien säännösten että nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen mukaan opiskelijakohtaisia kustannuksia laskettaessa otetaan huomioon myös ammattikorkeakoulututkintoa suorittavat yliaikaiset opiskelijat, vaikka heitä ei ote-

takaan huomioon valtionosuutta myönnettäessä ja maksettaessa. Näin ollen mainitut opiskelijat vaikuttavat alentavasti ammattikorkeakouluille vahvistettavaan yksikköhintojen keskimääräiseen markkamäärään ja sitä kautta ammattikorkeakouluille määrättäviin yksikköhintoihin yleensä.

Kun yksikköhinnat yliaikaisten opiskelijoiden takia alenevat ja yksikköhinnan kertojana käytetään yliaikaisilla opiskelijoilla vähennettyä opiskelijamäärää, ammattikorkeakoulujen lakisääteinen rahoitus alenee. Seuraavina vuosina ammattikorkeakoulujen tulisi taas rahoittaa toimintansa näillä alennetuilla resursseilla, jolloin yksikkökustannusten perusteella laskettavat yksikköhinnat ja lakisääteinen rahoitus jälleen alenisivat. Voimassa oleva ja myös ehdotettu uusi laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta johtaa siihen tilanteeseen, jossa ammattikorkeakoulujen pitäisi yliaikaisten opiskelijoiden takia alentaa opiskelijakohtaisia kustannuksia, joka puolestaan alentaa taas yksikköhintoja ja ammattikorkeakoulujen resursseja yleisesti, vaikka tarkoituksena on ollut alentaa rahoitusta vain yliaikaisten opiskelijoiden osalta.

Edellä olevan perusteella 20 §:n 1 momenttiin tulisi lisätä säännös, jonka mukaan ammattikorkeakoulujen yksikköhintoja laskettaessa ammattikorkeakoulujen tutkintoa kohtaiset valtakunnalliset kokonaiskustannukset jaettaisiin kokonaisopiskelijamäärän sijasta sillä opiskelijamäärällä, joka on perusteena myönnettäessä ammattikorkeakoulujen valtionosuuksia.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettavan lain 20 §:n 1 momenttia tulisi muuttaa myös siten, että yksikköhintaa lasketaan asianomaisen koulutusalan tutkinnoista aiheutuneiden kokonaiskustannusten sijasta asianomaiseen tutkintoon johtavan koulutuksen arvioitujen kokonaiskustannusten perusteella, jos tutkintoon johtavasta koulutuksesta aiheutuneita kustannuksia ei ole mahdollista selvittää. Muutos vastaa tältä osin voimassa olevaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin vuoden 1998 alusta tehtyä muutosta.

Edellä todetun perusteella valtiovarainvaliokunta ehdottaa,

että sivistysvaliokunta muuttaa 8. lakiehdotuksen 20 §:n näin kuuluvaksi:

20 §

Ammattikorkeakoulujen yksikköhinnat

Ammattikorkeakoulujen yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan joka toinen vuosi ammattikorkeakoulututkinnoittain siten, että kuhunkin tutkintoon johtavasta koulutuksesta yksikköhintojen määräämistä edeltäneenä vuonna kaikissa ammattikorkeakouluissa aiheutuneet valtakunnalliset kokonaiskustannukset jaetaan tutkintoa suorittavien ja valtionosuuden myöntämisen perusteena käytettävien opiskelijoiden yhteismäärällä mainittuna vuonna. Jos tutkintoon johtavasta koulutuksesta aiheutuneita kustannuksia ei ole mahdollista selvittää, lasketaan yksikköhinta *asianomaiseen tutkintoon johtavan koulutuksen arvioitujen kokonaiskustannusten perusteella.*

(2—6 mom. kuten HE)

Oppisopimuskoulutus. Koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan oppisopimuskoulutuksen aloittavien oppilaiden lukumäärä on tarkoitus nostaa noin 20 prosenttiin nuorten toisen asteen ammatillisen koulutuksen tarjonnasta. Oppisopimuskoulutuksena järjestettävään ammatilliseen peruskoulutukseen otettavien opiskelijoiden enimmäismäärää ei rajoiteta. Oppisopimusten määrästä päättää koulutuksen järjestäjä. Oppisopimuskoulutuksena annettava ammatillinen lisäkoulutus sen sijaan olisi määrällisen sääntelyn piirissä. Tarkoituksena on, että opetusministeriö päättää vuosittain valtion talousarviossa asetetun kokonaismäärän rajoissa oppisopimusten enimmäismäärät ammatillista lisäkoulutusta varten.

Oppisopimuskoulutuksen erillinen valtionosuusjärjestelmä ehdotetaan yhdistettäväksi opetustoimen rahoitusjärjestelmään. Oppisopimuskoulutuksen nykyinen valtionosuusprosentti on 97. Esityksen mukaan oppisopimuskoulutuksena järjestettävän ammatillisen koulutuksen järjestäjä saa rahoituksena opiskelijamäärän ja yksikköhinnan tulon täysimääräisenä. Yksikköhinta on oppisopimuskoulutuksena järjestettä-

vässä ammatillisessa peruskoulutuksessa 80 prosenttia ja ammatillisessa lisäkoulutuksessa 45 prosenttia ammatillisen koulutuksen yksikköhintojen keskimääräisestä markkamäärästä. Prosentit on määritelty siten, että oppisopimuskoulutuksen valtionrahoituksen keskimäärä opiskelijaa kohden ei muuttuisi.

Hallituksen esityksen mukaan oppisopimuskoulutuksena järjestettävä ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistava ammattikoulutus luetaan lisäkoulutukseksi. Tästä seuraa, että ammattitutkintoon tähtäävä valmentava koulutus palautuu määrällisen mitoituksen piiriin ja yksikköhinta alentuu 27 000 markasta 15 000 markkaan.

Opetusministeriössä on vireillä oppisopimuskoulutuksen kehittämiseen tähtäviä toimenpiteitä. Valiokunnan mielestä oppisopimusjärjestelmän kehittäminen on kiireellistä. Mm. edellä todettu valmentavaa koulutusta koskeva epäkohta sekä osa-aikainen oppisopimuskoulutus ja yrittäjien oppisopimuskoulutus vaativat pikaista ratkaisua. Sen vuoksi valtiovarainvaliokunta ehdottaa,

että sivistysvaliokunta kiirehtii oppisopimuskoulutuksen kehittämistoimenpiteitä.

3. lakiehdotus laiksi ammatillisesta koulutuksesta

43 §. Hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että 43 §:n 2 momentissa tarkoitettua harkinnanvaraista valtionavustusta on lain voimaan tullessa tarkoitus nykyiseen tapaan myöntää koulutuksen järjestäjille, jotka tällä hetkellä ylläpitävät ammatillisia aikuiskoulutuskeskuksia. Valiokunta toteaa, että 2 momentin mukaista avustusta on tarkoitus nykyiseen tapaan myöntää myös valtakunnallisia erikoisoppilaitoksia ylläpitäville koulutuksen järjestäjille.

45 §. Ammatillista koulutusta koskevan 3. lakiehdotuksen 45 §:n 3 momentin mukaan liikunta-alan ammatillisen koulutuksen rahoittamiseen voidaan käyttää arpajaislaissa (491/1965) tarkoitettuja veikkausvoittovaroja. Momentin perustelujen mukaan säännöksellä mahdollistetaan voimassa olevan käytännön jatkuminen, jonka mukaan nykyään liikunnan koulutuskes-

kuksissa järjestettävän ammatillisen peruskoulutuksen rahoitukseen käytetään veikkausvoittovaroja. Eduskunta on kuitenkin vuoden 1998 talousarviota käsitellessään muuttanut hallituksen ehdotusta siten, että liikunnan ammatillinen koulutus kokonaisuudessaan rahoitetaan yleisistä budjettivaroista. Valiokunta katsoo, että jatkossakin liikunnan ammatillinen koulutus tulee rahoittaa yleisistä budjettivaroista kuten muukin ammatillinen koulutus. Sen vuoksi valtiovarainvaliokunta ehdottaa,

että sivistysvaliokunta poistaa 3. lakiehdotuksen 45 §:n 3 momentin.

Vapaan sivistystyön rahoitus

Kansanopistojen kokonaisrahoitustilanne. Valiokunta viittaa edellä kansanopistojen ja lukio-opetuksen yksikköhintoja koskeviin kannanottoihin ja toteaa, että hallituksen esityksen ensisijaisena tavoitteena on lainsäädännön selkiyttäminen ja yksinkertaistaminen kustannusvaikutuksiltaan neutraalilla tavalla. Uudistus merkitsee kuitenkin joidenkin yksittäisten kansanopistojen kohdalla huomattavia valtionosuusmenetyksiä, mikä saattaa johtaa eniten koulutusta tarvitsevien opiskelumahdollisuuksien kaventumiseen. Sen vuoksi valtiovarainvaliokunta ehdottaa,

että sivistysvaliokunta edellyttää valtion vuoden 1999 talousarviossa varattavaksi valtionosuusuudistuksessa menetyksiä kokeneille kansanopistoille siirtymäkauden harkinnanvaraista lisäavustusta.

Opintokeskusten rahoitus. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että vapaan sivistystyön rahoit-

uksessa tulisi ottaa huomioon oppilaitosten toiminnan luonne ja tuloksellisuus. Valtionosuuden määrän sitominen aiempien vuosien suoritteiden määrään on joissakin tapauksissa johtanut opintokeskusten epäterveeseen määrälliseen kilpailuun. Valiokunta pitää välttämättömänä opintokeskusten rahoitusjärjestelmän kehittämistä niin, että määräävänä tekijänä on koulutuksen laatu.

Kesäyliopistojen rahoitus. Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että kesäyliopistojen rahoitus ehdotetaan lakisääteiselle pohjalle.

Maksamatta olevat valtionosuudet ja -avustukset. Vapaan sivistystyön koulutuksen järjestäjien rahoitustilannetta vaikeuttaa se, että ennen vuotta 1993 voimassa olleen valtionosuusjärjestelmän mukaisia valtionosuuksia ja -avustuksia on oppilaitoksille maksamatta yhteensä yli 90 miljoonaa markkaa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan suhteellisesti vaikein tilanne on opintokeskuksilla. Valiokunta kiirehtii näiden maksamatta olevien valtionosuuksien ja -avustusten maksatusta.

Lausunto

Edellä lausutun perusteella valtiovarainvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että sivistysvaliokunta täsmentää lakiehdotusta siten kuin tässä lausunnossa esitetään ja

että sivistysvaliokunta mietintöönsä laatiessaan ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 29 päivänä huhtikuuta 1998

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Mauri Pekkarinen /kesk (osittain)
 vpj. Kari Rajamäki /sd
 jäs. Olavi Ala-Nissilä /kesk
 Ulla Anttila /vihr
 Timo Ihamäki /kok
 Timo Laaksonen /vas
 Reijo Laitinen /sd
 Håkan Malm /r (osittain)
 Mats Nyby /sd
 Arja Ojala /sd (osittain)
 Maija Rask /sd
 Anssi Rauramo /kok
 Jukka Roos /sd (osittain)
 Kimmo Sasi /kok (osittain)

Oiva Savela /kok (osittain)
 Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
 Jukka Vihriälä /kesk
 vjäs. Maria Kaisa Aula /kesk (osittain)
 Ulla Juurola /sd (osittain)
 Hannu Kempainen /kesk
 Markku Koski /kesk
 Arto Lapiolahti /sd (osittain)
 Lauri Metsämäki /sd (osittain)
 Margareta Pietikäinen /r (osittain)
 Matti Saarinen /sd (osittain)
 Irja Tulonen /kok (osittain)
 Kari Uotila /vas.

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 8/1998 vp

Hallituksen esitys koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi

Sivistysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Sivistysvaliokunta on 27 päivänä maaliskuuta 1998 lähettänyt hallituksen esityksen 86/1997 vp koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi hallintovaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausuntopyyntö

Sivistysvaliokunta on 27.3.1998 pyytänyt esityksestä hallintovaliokunnan lausunnon palvelusuhteen sääntelyä koskevilta osin.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Arto Sulonen, opetusministeriö
- hallitusneuvos Aulikki Mentula, sisäasiainministeriö

- lainsäädäntöneuvos Martti Simola, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Kirsi Äijälä, valtiovarainministeriö
- työmarkkinalakimies Varpu Kulo, Suomen Kuntaliitto
- sivistystoimenjohtaja Aulis Pitkälä, Vantaan kaupunki
- lakimies Jukka Kauppala, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry, edustan myös AKA-VA-JS ry:tä
- asiamies Leena Sieviläinen, Tekniikan ja peruspalveluiden neuvottelujärjestö KTN ry
- ammattiasiainsihtööri Raija Moilanen, Toimihenkilöiden neuvottelujärjestö TNJ ry
- professori Kari-Pekka Tiitinen
- professori Olli Mäenpää
- professori Kaarlo Tuori.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että koulutusta koskeva lainsäädäntö uudistetaan. Voimassa oleva oppilaitosmuotoihin perustuva runsas ja hajanainen lainsäädäntö ehdotetaan korvattavaksi koulutuksen tavoitteisiin ja sisältöihin, koulutusasteisiin ja -muotoihin sekä opiskelijoiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin perustuvalla nykyistä sup-

peammalla ja keskitetyimmällä lainsäädännöllä. Koulutuksen järjestäjien toimivaltaa päättää koulutuksen järjestämistavoista lisätään olennaisesti.

Lainsäädännössä ehdotetaan eräitä vapaata sivistystyötä koskevia poikkeuksia lukuun ottamatta luovuttavaksi oppilaitosmuotojen ja -ryh-

mien mukaisesta institutionaalista sääntelystä. Ehdotetut lait koskisivat samalla tavalla valtion, kunnan, kuntayhtymän, yksityisen yhteisön tai säätiön järjestämää koulutusta. Kunkin lain soveltamisala kattaisi kaiken asianomaisessa laissa tarkoitetun koulutuksen oppilaiden iästä ja koulutuksen järjestämistavasta tai -paikasta riippumatta. Koulutusta koskeviin lakeihin ei sisällytettäisi hallintoa eikä virka- ja tehtävärakennetta koskevia säännöksiä. Oppilaitoksen johtajana toimivan rehtorin ja opettajien kelpoisuusvaatimuksista ehdotetaan lakien nojalla säädettäväksi asetuksella.

Rehtorien, opettajien ja muun opetustoimen henkilöstön oikeudellinen asema määräytyisi palvelussuhdelajin mukaan kuntalain, kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta annetun lain, valtion virkamieslain tai työsopimuslain mukaan.

Valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annettavassa laissa ehdotetaan säädettäväksi valtion ja yksityisen koulutuksen jär-

jestäjän hallinnon perusteista. Laki sisältäisi muun muassa säännökset johtokunnasta, rehtorista, johtosäännöstä ja laillisuusvalvonnasta. Yliopistojen yhteydessä toimivien harjoittelukoulujen hallintoon sovellettaisiin elokuun 1998 alusta voimaan tulevaa yliopistolakia (645/1997). Kuntien ja kuntayhtymien järjestämän koulutuksen hallinto perustuisi kokonaan kuntalakiin.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 1998. Lain voimaantullessa toimivien koulujen ja oppilaitosten sekä muiden laitosten ylläpitäjät jatkaisivat ilman eri toimenpiteitä ehdotetuissa laeissa tarkoitetun koulutuksen järjestäjinä. Nykyisten lakien nojalla asetetut hallintoelimet ja muut toimielimet jatkaisivat toimikautensa loppuun. Myös rehtoreiden, opettajien ja muun opetustoimen henkilöstön sekä oppisopimuskoulutuksen järjestämisestä vastaavien koulutustarkastajien palvelusuhteet jatkuisivat lain voimaan tullessa entisen sisältöisinä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Johdanto

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että valtion virkamieslain (750/1994), kuntalain (365/1995) ja kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta annetun lain (484/1996) sekä työsopimuslain (320/1970) säännökset virkamiesten, viranhaltijoiden ja työntekijöiden oikeudellisesta asemasta ja palvelussuhteeseen liittyviä oikeuksia ja etuja sekä velvollisuuksia koskevat säännökset ja määräykset ovat sisällöllisesti lähentyneet toisiaan. Esityksen mukaan opettajien oikeudellista asemaa koskevien erityissäännösten säilyttämiselle ei ole enää perusteita.

Esityksessä ehdotetaankin luovuttavaksi opettajien asemaa koskevasta erityissääntelystä koulutusta koskevassa lainsäädännössä ja siir-

ryttäväksi noudattamaan eri palvelussuhdelajeja koskevia yleisiä säännöksiä. Opettajia koskisivat siten koulutuksen järjestäjästä ja palvelussuhdelajista riippuen valtion virkamieslain, kuntalain, kunnallisen viranhaltijan palvelussuhdeturvasta annetun lain ja työsopimuslain säännökset. Esityksessä todetaan, että kunnan ja valtion järjestämässä koulutuksessa koulutuksen järjestäjä päättäisi, otettaisiinko opettaja virkasuhteeseen vai työsopimussuhteeseen. Ratkaisu tulisi perustelujen mukaan tehdä tehtävien ja opetuksen järjestämistavan mukaan.

Valiokunta on keskittynyt lausuntopyynnön mukaisesti arvioimaan palvelussuhdelajin valintaa koskevia kysymyksiä. Aluksi on syytä todeta, että valiokunta puoltaa hallituksen esityksessä omaksuttua ratkaisua siitä, että vastaisuudessa opettajiin sovelletaan erityissääntelyn sijasta eri

palvelussuhdelajeja koskevia yleisiä säännöksiä. Samalla on tarpeen mainita, että hallituksen esityksestä saattaa perustelujen suppeuden vuoksi saada myös sen käsityksen, että kunnan ja valtion järjestämässä koulutuksessa koulutuksen järjestäjä suhteellisen vapaasti voisi päättää, otetaanko opettaja virkasuhteeseen vai työsopimussuhteeseen. Saadun selvityksen mukaan tätä ei ole tarkoitettu, vaan esityksenkin mukaan ratkaisu opettajan palvelussuhdelajin osalta tulisi tehdä tehtävien ja opetuksen järjestämistavan mukaan. Valiokunta toteaa, että opettajan tehtävillä on, kuten jäljempänä esitetystä tarkemmin ilmenee, ratkaiseva merkitys käytettävän palvelussuhdelajin kannalta.

Vaikka eri palvelussuhteisiin liittyvät henkilöstön oikeusasemaa koskevat säännökset ovat lähentyneet toisiaan, on syytä todeta, että palvelussuhdelajien välillä on perustellusti oikeuksia, etuja ja velvollisuuksia koskevia eroja (ks. esimerkiksi HaVM 5/1994 vp).

Palvelussuhdelajin määräytymisestä

On selvää, että yksityisen koulutuksen järjestäjän palveluksessa olevat henkilöt ovat aina työsopimussuhteessa työnantajaansa. Opetushenkilöstön oikeudellinen asema määräytyy tällöin työsopimuslain mukaisesti. Ehdotetun uuden koulutusta koskevan lainsäädännön asettamat tehtävät ja velvollisuudet koskevat luonnollisesti myös yksityisen järjestämää koulutusta.

Valtion virkamieslaki lähtee siitä periaatteesta, että julkisen vallan käyttöä sisältävissä tehtävissä henkilöstö on virkasuhteessa.

Palvelussuhdelajin määräytymisen osalta kuntien kohdalla keskeinen lähtökohta on kuntalain 44 §:n 1 momentti, jonka mukaan virka perustetaan kunnan viranomaistehtäviä varten. Kuntalain säätämiseen liittyvän hallintovaliokunnan mietinnön ja myös hallituksen esityksen (HaVM 18/1994 vp ja HE 192/1994 vp) mukaan viranomaistehtävä kytkeytyy julkisen vallan käyttämiseen.

Virkasuhdetta tulee siten valtion ja kunnan käyttää palvelussuhteen lajina tehtävässä, jossa käytetään julkista valtaa.

Julkisen vallan käyttäminen merkitsee lainsäädäntöön perustuvaa toisen henkilön oikeus-

piiristä määräämistä tai siihen puuttumista tosiasiallisin toimin. Puuttumatta tässä yhteydessä enemmälti julkisen vallan käsitteen sisältöön valiokunta toteaa, että oppilaitoksissa julkista valtaa käytetään ainakin oppilaaksi otettaessa, kurinpidossa, oppilasarvostelussa ja tutkintojen hyväksymisessä.

Näin ollen kunnan ja valtion palveluksessa olevan opetushenkilöstön tulee olla virkasuhteessa. Opetushenkilöstön oikeudellinen asema määräytyy kuntalain, kunnallisen viranhaltijain palvelussuhdeturvasta annetun lain ja valtion virkamieslain mukaan. Jos joissakin tapauksissa opetustehtävät ovat siten rajattuja, mikä lienee erittäin harvinaista, että niihin ei sisälly julkisen vallan käyttöä, voidaan työsopimussuhdetta käyttää palvelussuhteen lajina. Myös tuntiopettajan osalta palvelussuhdelaji määräytyy edellä mainitulla perusteella.

Hallitusmuodosta johdettavissa olevan periaatteen mukaan julkista valtaa voi yleensä kuulua vain viranomaisiksi organisoidulle elimelle ja virkasuhteessa olevalle henkilöstölle. Tämä ilmenee muun muassa hallitusmuodon 92 ja 93 §:n säännöksistä. Virkamiesasemaan liittyvän erityisen vastuun samoin kuin esimerkiksi virkamiesten nimittämismenettelyn ja palvelussuhdeturvan katsotaan takaavan julkisen vallan käytön lainmukaisuutta, yhtenäisyyttä ja objektiivisuutta. Virkavastuun merkitystä on syytä korostaa sekä yhteiskunnan että kansalaisten näkökulmasta. Kansalaisen kannalta tärkeänä virkamiehen moitteettoman tehtävienhoidon ennalta estävänä takeena on syytä mainita rikoslain 40 luvun 11 §:ssä rangaistavaksi säädetty tuottamuksellinen virkavelvollisuuden rikkominen.

Opetusalalla on esimerkiksi ehdotetun perusopetuslain 29 §:n mukaan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Välituntivalvonta onkin tärkeä opettajan vastuulle kuuluva tehtävä. Mainittu säännös voidaan esimerkinomaisesti nostaa esiin oppilaan ja hänen huoltajansa näkökulmasta virkavastuun merkitystä korostavana.

Valiokunta katsoo, että kaikkiin niihin tehtäviin, joissa käytetään julkista valtaa, tulisi tulevaisuudessa ulottaa säännöstasolla virkavastuusiinä laajuudessa kuin se koskee julkisyhteisön palveluksessa virkasuhteessa olevaa henkilöä.

Kurinpitoa ja erityisopetukseen siirtämistä koskevasta menettelystä säätäminen

Asiantuntijakuulemisessa on valiokunnan huomiota kiinnitetty siihen, että koulutusta koskevissa laeissa on valtuutussäännöksiä, jotka sallivat antaa asetuksella säännöksiä oppilaiden kurinpidossa noudatettavasta menettelystä. Säädöstasoa on tältä osin, ottaen huomioon hallitusmuodon 16 §:n 2 momentti ja hallintomenettelylaki (598/1982) pidettävä ongelmallisena.

Ehdotetuissa koulutusta koskevissa laeissa on noudatettu systematiikkaa, jossa oikeuksista ja velvollisuuksista sekä hallinnollisten päätösten perusteista säädetään lailla. Menettelytapoista sen sijaan säädetäisiin asetuksella. Saadun selvityksen mukaan lähtökohtana on ollut, että hallintomenettelylaki tulisi sovellettavaksi sellaisenaan myös opetustoimessa. Asetuksella on ollut tarkoitus antaa hallintomenettelylakia täydentäviä opetustoimen edellyttämiä erityissäännöksiä, jotka eivät luonnollisestikaan voisi olla ristiriidassa hallintomenettelylain kanssa.

Hallintovaliokunta esittää saamansa selvityksen perusteella selvyuden vuoksi, että sivistysvaliokunta ehdottaisi perusopetuslain (1. lakiehdotus) 36 §:n 4 momentin, lukiolain (2. lakiehdotus) 26 §:n 3 momentin ja ammatillisesta koulutuksesta annettavan lain (3. lakiehdotus) 34 §:n 3 momentin muuttamista kuulumaan seuraavasti: ”*Sen lisäksi, mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) säädetään, menettelystä tässä pykälässä tarkoitetuissa asioissa säädetään asetuksella.*”

Lisäksi hallintovaliokunta esittää, että perusopetuslain 17 §:n 4 momentti ehdotetaan muutettavaksi kuulumaan seuraavasti: ”*Sen lisäksi, mitä hallintomenettelylaissa (598/1982) säädetään, menettelystä otettaessa tai siirrettäessä oppilas 2 momentissa tarkoitettuun opetukseen säädetään asetuksella (poist.). Opetusryhmien muodostamisesta 25 §:n 2 momentissa tarkoitettun pidennetyin oppivelvollisuuden piirissä oleville oppilaille annettavassa opetuksessa säädetään asetuksella.*” Edelleen valiokunta esittää, että valtion ja yksityisen järjestämän koulutuksen hallinnosta annettavaksi ehdotettuun lakiin (7. lakiehdotus) lisätään uusi hallintomenettelylain soveltamista yksityisen järjestämään koulutukseen koskeva 7 § seuraavasti:

”7 §

Hallintomenettelylain soveltaminen

Tässä laissa tarkoitettuun yksityisen yhteisön tai säätiön järjestämään koulutukseen sovelletaan hallintomenettelylakia (598/1982).”

Lausunto

Edellä esitetyn perusteella hallintovaliokunta kunnioittavasti esittää lausuntonaan,

että sivistysvaliokunta mietintöään laatiessaan ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 26 päivänä toukokuuta 1998

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Matti Väistö /kesk
vpj. Kaarina Dromberg /kok
jäs. Ulla Juurola /sd
Timo Järvilahti /kesk
Reijo Kallio /sd
Toimi Kankaanniemi /skl
Juha Karpio /kok
Osmo Kurola /kok

Pehr Löw /r
Hannes Manninen /kesk
Jukka Mikkola /sd
Iivo Polvi /vas
Veijo Puhjo /va-r
Erkki Pulliainen /vihr
Aulis Ranta-Muotio /kesk.

